

ΑΡΙΣΤΟΤ. ΧΡ. ΚΩΣΤΟΠΟΥΛΟΥ, ΒΙΚΤΩΡ. ΚΩΤΟΥΛΟΠΟΥΛΟΥ - ΚΩΣΤΟΠΟΥΛΟΥ

ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ Γ, Δ / Δ = 44

ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ

Γ' - Δ' ΤΑΞΕΩΝ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

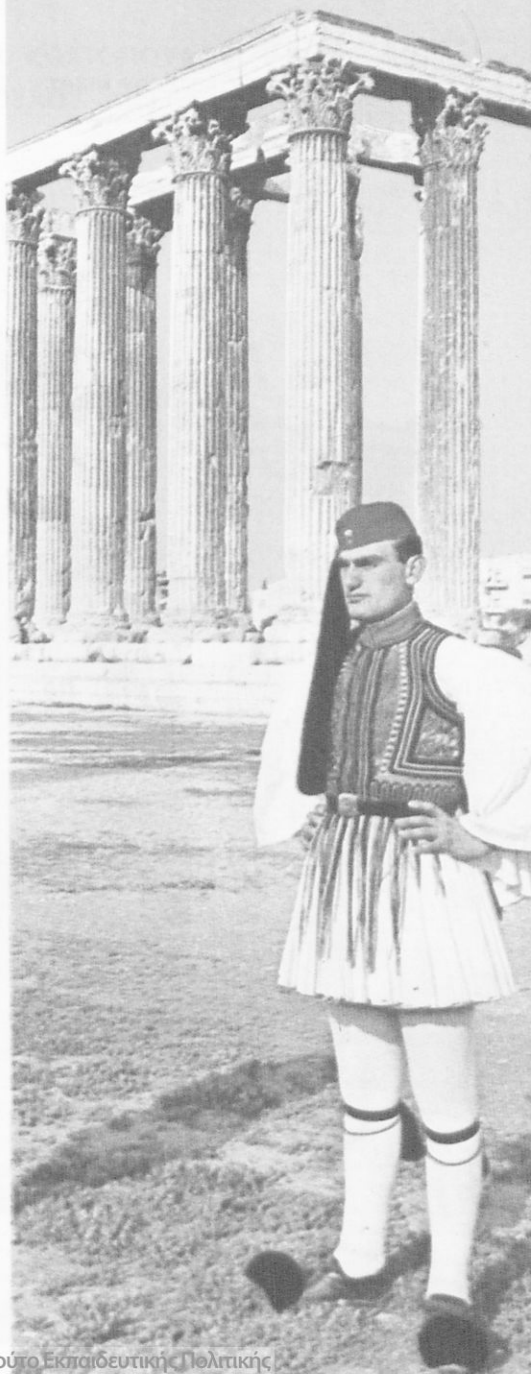

002
ΚΛΣ
ΣΤ2Α
294

ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ

44
ΔΩΡΕΑ
ΕΘΝΙΚΗΣ
ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ

ΑΚΡΟΠΟΛΙ - ΝΑΟΣ ΑΠΤΕΡΟΥ ΝΙΚΗΣ

ΣΤ

89

ΣΧΒ

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗ ΧΡΥΣ. ΚΩΣΤΟΠΟΥΛΟΥ
ΒΙΚΤΩΡΙΑΣ ΚΩΤΟΥΛΟΠΟΥΛΟΥ - ΚΩΣΤΟΠΟΥΛΟΥ

Κωστούλου, Αριστοτέλης Χρυσ.

Γ Ε Ω Γ Ρ Α Φ Ι Α

Γ' - Δ' ΤΑΞΕΩΝ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΑΘΗΝΑΙ 1973

002
ΚΗ2
ΣΤ9Α
294

ΝΑΥΠΗΓΕΙΑ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΒΟΥΛΗΣ
ΕΔΩΡΗΣΑΤΟ

Οργάνωσις Δημοκρατικών Βιβλίων
αυξ. αριθ. είσαγ. 703 τοῦ ἔτους 1974

ΒΙΚΤ. ΚΩΤΟΥΛΟΠΟΥΛΟΥ - ΚΩΣΤΟΠΟΥΛΟΥ

ΠΑΤΡΙΔΟΓΝΩΣΙΑ - ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ

Γ' ΤΑΞΕΩΣ

ΥΔΡΑ

Ἀγαπητά μου παιδιά,

Στήν Α' καί στή Β' τάξι μάθατε ἀρκετά πράγματα γιά τήν **ἰδιαίτερη πατρίδα** σας, πού εἶναι τό χωριό ἢ ἡ πόλι στήν ὁποία ζήτε.

Μάθατε πολλά γιά τό σπίτι καί τήν οἰκογένειά σας, γιά τό σχολεῖο καί τήν ἐκκλησία σας, γιά τή γειτονιά σας καί τέλος γιά ὅλο τό χωριό ἢ τήν πόλι σας.

Συζητήσατε γιά τίς Ἀρχές πού ὑπάρχουν στό χωριό ἢ στήν πόλι καί μάθατε νά ἰχνογραφήτε στά τετράδια τῆς ἰχνογραφίας σας τό σπίτι, τό σχολεῖο, τήν ἐκκλησία, τή γειτονιά καί τό χωριό ἢ τήν πόλι σας. Ἔτσι διδαχτήκατε μέ ποιο τρόπο ἓνα σχολεῖο, μιὰ ἐκκλησία, ἡ γειτονιά, τό χωριό ἢ ἡ πόλι χωροῦν σ' ἓνα φύλλο τετραδίου.

Μάθατε ἀκόμη γιά τόν οὐρανό μέ τ' ἀστέρια, γιά τίς ἐποχές τοῦ ἔτους, γιά τά χωράφια, τούς ὀπωρῶνες, τίς πεδιάδες, τά βουνά, τά δάση, τούς ποταμούς, τίς λίμνες, τίς θάλασσες καί γιά τόσα ἄλλα πράγματα!

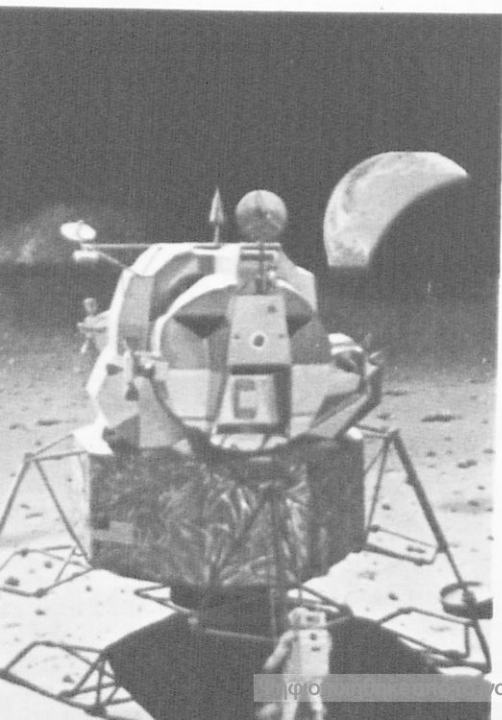
Ἐφέτος στήν **πατριδογνωσία** θά μάθετε περισσότερα. Θά γνωρίσετε τήν περιοχὴ καί τόν κόσμο πού βρίσκονται πιό πέρα ἀπό τό **χωριό** ἢ τήν **πόλι** ὅπου ζήτε. Θά μάθετε γιά τά **γειτονικά χωριά** ἢ τίς πόλεις, γιά τήν **Ἐπαρχία** σας, γιά τόν **Νομό** σας καί γιά τό **γεωγραφικό διαμέρισμα** στό ὁποῖο ἀνήκετε.

Πρὶν ὅμως μάθετε γιά ὅλα αὐτά, καλό εἶναι νά ξαναθυμηθῆτε τίς πιό σπουδαῖες πληροφορίες πού μάθατε στήν Α' καί Β' τάξι. Αὐτό θά σᾶς βοηθήσῃ νά καταλάβετε καλύτερα αὐτά πού θά διδαχτῆτε στήν Γ' τάξι καί θά σᾶς κάμῃ ἱκανούς νά παίρνετε μέρος στίς συζητήσεις πού θά γίνωνται μέ τόν δάσκαλό σας στήν τάξι αὐτή.

Ἡ συγγραφέας

Ο πρώτος άνθρωπος στη Σελήνη

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗΝ ΠΑΤΡΙΔΟΓΝΩΣΙΑ

Ο οὐρανός

Πολλές φορές ως τώρα έχετε κοιτάξει τόν οὐρανό. Άλλοτε τόν εΐδατε καταγάλανο, άλλοτε γεμάτο από σύννεφα καί άλλες φορές μέ λίγα σύννεφα, πού πότε έκρυσαν τόν "Ήλιο καί πότε τόν άφηναν νά στέλνη τίς λαμπερές άκτίνες του στή Γη.

Εΐδατε όμως τόν οὐρανό καί τή νύχτα πότε συννεφιασμένο καί σκοτεινό καί πότε άσυννεφιαστο, γεμάτο από άστέρια λαμπερά.

Πολλές νύχτες εΐδατε καί τό **Φεγγάρι (τή Σελήνη)** νά προχωρή στόν οὐρανό καί θυμηθήκατε τό γνωστό σέ όλους τραγούδι:

*«Φεγγαράκι μου λαμπρό,
φέγγε μου νά περπατώ,
νά πηγαίνω στό σχολειό,
νά μαθαίνω γράμματα...».*

Πολλές νύχτες όμως Φεγγάρι δέν υπήρχε ή έβγαινε άργά. Τότε άλλοτε ήταν όλόκληρο, άλλοτε μισό καί πολλές φορές σιγά σιγά χανόταν έντελώς.

Όλα αυτά τά φαινόμενα θά σάς γέννησαν άσφαλώς πολλές άπορίες καί χωρίς άμφιβολία θά θέλατε νά μάθετε πώς συμβαίνουν αυτά τά παράξενα πράγματα.

‘Η Γῆ

Ξέρετε ότι ἡ Γῆ εἶναι ἓνα οὐράνιο σῶμα ὅπως τ’ ἄλλα ἄστέρια τ’ οὐρανοῦ; Ξέρετε ότι ἡ Γῆ εἶναι σάν μιά σφαῖρα, σάν μιά μπάλα στρογγυλή, καί ὅτι κινεῖται στόν οὐρανό; Ξέρετε ότι ἡ Γῆ δέν ἀκουμπᾶ πουθενά, ὅπως δέν ἀκουμποῦν σέ κανένα μέρος ὁ “Ἥλιος, τό Φεγγάρι καί τ’ ἄστέρια;

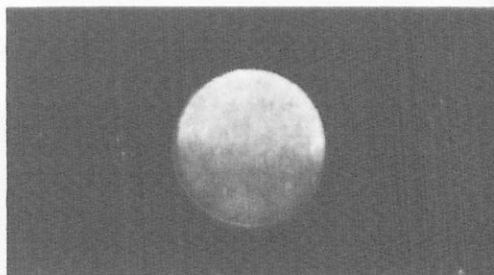
Ἄκουσατε ἀσφαλῶς γιά τούς Ἀμερικανούς ἀστροναῦτες πού πῆγαν στό Φεγγάρι. Πολλοί θά τούς εἶδατε καί στήν τηλεόρασι. Αἱ, αὐτοί εἶδαν τή Γῆ ἀπό ἐκεῖ μακριά ἔτσι περίπου, ὅπως βλέπομε ἐμεῖς τό Φεγγάρι ἀπό τή Γῆ μας!

Εἶπαμε ὅτι ἡ Γῆ κινεῖται. Νομίζομε ὅμως ὅτι εἶναι ἀκίνητη καί ὅτι κινουῦνται ὁ “Ἥλιος καί τ’ ἄστέρια.

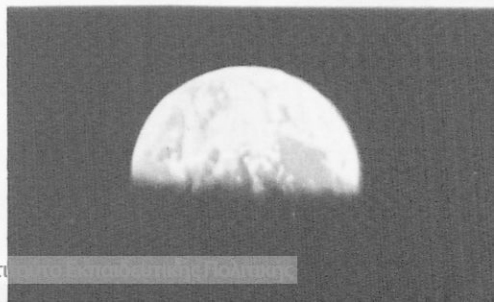
Ποῖός κινεῖται, ὅταν εἶμαστε μέσα σέ αὐτοκίνητο πού τρέχει; Ἐμεῖς ἢ τά δέντρα; Ἐμεῖς βέβαια. Καί ὅμως κοιτάζοντας ἔξω τά δέντρα νομίζομε ὅτι κινουῦνται αὐτά. Κινουῦνται ὅμως τά δέντρα ἀπό τή θέσι τους; Ἀσφαλῶς ὄχι.

Φαντασῆτε τώρα τή Γῆ νά εἶναι ἓνα μεγάλο αὐτοκίνητο πού τρέχει στή λεωφόρο τ’ οὐρανοῦ καί τόν “Ἥλιο νά εἶναι ἓνα δέντρο. Κοιτάζοντας πρός τόν “Ἥλιο, πού εἶναι ἀκίνητος, ἔχομε τήν ἐντύπωσι ὅτι φεύγει ἐκεῖνος, ἐνῶ φεύγομε ἐμεῖς.

Σκεφτῆτε καλά καί θά τό καταλάβετε.

‘Η γῆ ὅπως φαίνεται ἀπό τή Σελήνη

‘Ημέρα καί νύχτα

‘Ελπίζω πώς τώρα καταλάβατε ότι ή Γη κινείται. ‘Αν δέν τό καταλάβατε, μή στενοχωριέστε. Θά τό καταλάβετε άργότερα. ‘Εκείνο πού θέλω τώρα είναι νά πιστέψετε ότι ή Γη κινείται. Θά σās τό πη άλλωστε καί ό δάσκαλός σας.

Καί όχι μόνο κινείται ή Γη, αλλά κάνει καί δύο ειδών κινήσεις. Μιά γύρω από τόν έαυτό της σάν σβούρα καί μία γύρω από τόν ‘Ηλιο, πού μένει ακίνητος!

Γιά νά κάμη μία στροφή όλόκληρη γύρω στον έαυτό της, χρειάζεται 24 ώρες, μία μέρα καί μία νύχτα δηλαδή. Γιά νά κάμη

έναν κύκλο γύρω από τον “Ηλιο, χρειάζεται 365 μέρες και νύχτες, ένα χρόνο δηλαδή!

Γιά νά καταλάβετε καλύτερα τίς δύο αυτές κινήσεις τῆς Γῆς, νά κάμετε τό ἐξῆς:

Νά βάλετε στή μέση τοῦ δωματίου σας ἕνα τραπέζι κι ἐπάνω μιά λάμπα. Αὐτή θά εἶναι ὁ ἀκίνητος “Ἡλιος. Μετά ἕνα παιδί, πού θά εἶναι ἡ Γῆ, θ’ ἀρχίσει νά γυρίζη γύρω στόν ἑαυτό του, ὅπως γυρίζει ἡ σβούρα, καί συγχρόνως γύρω ἀπό τό τραπέζι. (Τό κάματε;) Φαντασῆτε ὅμως ὅτι γιά μιά στροφή γύρω στόν ἑαυτό σας χρειάζεστε 24 ὥρες (μιά μέρα καί μιά νύχτα!) καί γιά μιά στροφή γύρω ἀπό τό τραπέζι χρειάζεστε 365 μέρες καί νύχτες (ἕνα χρόνο!), ἂν θέλετε νά παραστήσετε, καθῶς πρέπει, τίς κινήσεις τῆς Γῆς.

Καθῶς ὅμως γυρίζετε γύρω στόν ἑαυτό σας, ἡ λάμπα φωτίζει κάθε φορά τό μισό σῶμα σας. Τό ἴδιο γίνεται καί μέ τή Γῆ. Καθῶς γυρίζει γύρω στόν ἑαυτό της, φωτίζεται ἡ μισή μόνο ἀπό τόν “Ἡλιο. “Ἡ ἄλλη μισή εἶναι σκοτεινή.” Ἐτσι τό μισό μέρος, πού φωτίζεται, ἔχει **μέρα** καί τό ἄλλο μισό, πού δέν φωτίζεται, ἔχει **νύχτα**. Νά λοιπόν γιατί ἔχομε μέρα καί νύχτα.

Ἡ μέρα καί ἡ νύχτα ἀποτελοῦν τό **ἡμερονύκτιο**. “Ἐνα ἡμερονύκτιο διαρκεῖ, ὅπως εἶπαμε, 24 ὥρες, ἕνα **εἰκοσιτετράωρο**.”

Χρόνος (ἔτος) - Ἐποχές

Εἶπαμε πῶς, γιά νά κάμη ἡ Γῆ ἕναν κύκλο γύρω ἀπό τόν “Ἡλιο, χρειάζεται 365 μέρες. Τό χρονικό αὐτό διάστημα λέγεται **χρόνος (ἔτος)**.

Ἀπό τήν ἡμέρα πού γιορτάσατε τά γενέθλιά σας ὡς τ’ ἄλλα (τά ἐπόμενα) γενέθλιά σας εἶναι ἕνας χρόνος (365 μέρες). Ἀπό τότε πού σᾶς ἔφερε τά δῶρα ὁ Ἄι-Βασίλης ὡς τότε πού θά σᾶς ξαναφέρῃ περνᾷ ἕνας χρόνος. Ἀπό τότε πού ἀνοίγουν τά σχολεῖα ὡς τήν ἄλλη χρονιά πού ξανανοίγουν περνᾷ ἕνας χρόνος.

- Ἐρωτήσεις.
1. Πόσα χρόνια πέρασαν ἀπό τότε πού γεννηθήκατε;
 2. Πόσα χρόνια πέρασαν ἀπό τότε πού γεννήθηκε ὁ Χριστός;

“Όπως όμως θά παρατηρήσατε, όλο τό έτος ό καιρός δέν είναι ό ίδιος. “Άλλοτε έχομε χιόνια, άλλοτε λουλούδια καί δροσιές, άλλοτε ζέστες καί άλλοτε βροχές.

Τέσσερες μεγάλες αλλαγές γίνονται λοιπόν στόν καιρό όλο τον χρόνο. Γι' αυτό χώρισαν τον χρόνο σε τέσσερα μέρη, σε τέσσερες **έποχές**.

Οί 4 αυτές έποχές είναι: ή **άνοιξη**, τό **καλοκαίρι**, τό **φθινόπωρο** καί ό **χειμώνας**.

Έρώτησι. Τί συμβαίνει στούς άνθρωπους, στά ζώα καί στά φυτά σε κάθε έποχή;

Μήνας - Έβδομάδα

Τόν χρόνο τον χώρισαν καί σε 12 μήνες, πού είναι οί έξης: **Ίανουάριος**, **Φεβρουάριος**, **Μάρτιος**, **Άπρίλιος**, **Μάιος**, **Ίούνιος**, **Ίούλιος**, **Αύγουστος**, **Σεπτέμβριος**, **Όκτώβριος**, **Νοέμβριος** καί **Δεκέμβριος**.

“Άλλοι από τούς μήνες έχουν 30 μέρες καί άλλοι 31. ‘Ο Φεβρουάριος έχει πότε 28 καί πότε 29, γι' αυτό λέγεται καί **Κουτσοφλέβαρας**. “Όταν ό Φεβρουάριος έχη 29 μέρες, ό χρόνος λέγεται **δίσεκτος**.

Άσκησι. Γράψτε παροιμίες γιά τούς μήνες.

Κάθε εποχή έχει από 3 μήνες. Ἡ άνοιξη έχει τούς μήνες Μάρτιο, Ἀπρίλιο καί Μάιο. Τό καλοκαίρι έχει τούς μήνες Ἰούλιο, Ἰούλιο καί Αὔγουστο. Τό φθινόπωρο τούς μήνες Σεπτέμβριο, Ὀκτώβριο καί Νοέμβριο καί ὁ χειμώνας τούς μήνες Δεκέμβριο, Ἰανουάριο καί Φεβρουάριο.

Κάθε μήνας έχει 4 **έβδομάδες**. Κάθε έβδομάδα έχει 7 μέρες. (Ποιές είναι;)

Τό ήμερονύκτιο

Εἶπαμε πώς μιά μέρα καί μιά νύχτα κάνουν ένα **ήμερονύκτιο**, δηλαδή 24 ώρες, ὅσο χρειάζεται ἡ Γῆ γιά μιά ὀλόκληρη στροφή γύρω στόν ἑαυτό της.

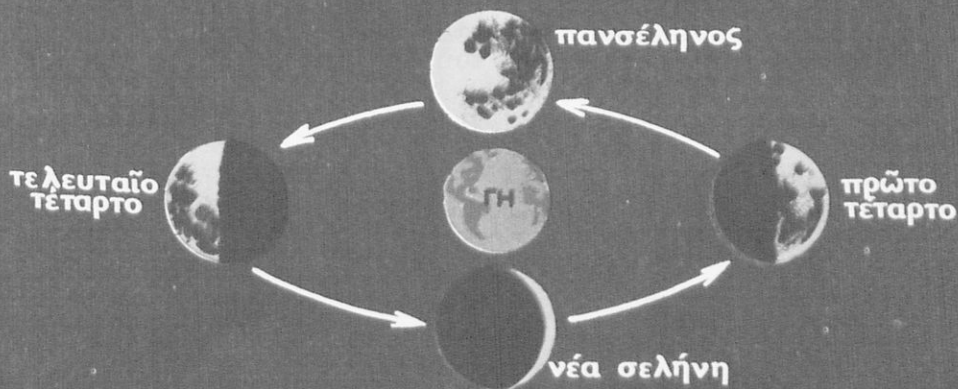
Γιά νά μετροῦμε τό ήμερονύκτιο, ἔχομε τό **ρολόι**.

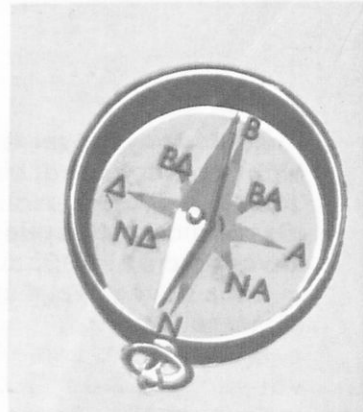
“Όταν ὁ ἥλιος εἶναι ἀκριβῶς ἐπάνω μας, ἡ μέρα εἶναι στή μέση. Τότε λέμε ὅτι εἶναι **μεσημέρι** καί ἡ ὥρα εἶναι 12. “Όταν περάσουν 12 ὥρες, εἴμαστε στή μέση τῆς νύχτας καί τότε λέμε ὅτι εἶναι **μεσάνυχτα**.

Μιά ὥρα έχει ἐξήντα **πρῶτα λεπτά**. “Ενα πρῶτο λεπτό έχει ἐξήντα **δευτερόλεπτα**.

Τό Φεγγάρι (Σελήνη)

Τό Φεγγάρι κινεῖται γύρω ἀπό τή Γῆ σέ 28 μέρες καί μᾶς δείχνει πάντοτε τήν ἴδια ὄψη, τήν ἴδια πλευρά του. Στήν ἀρχή

χάνεται έντελῶς καί μετά ἀρχίζει νά φαίνεται σιγά σιγά καί τότε λέμε ὅτι ἔχομε **νέα Σελήνη**. Σέ 7 μέρες φαίνεται τό μισό Φεγγάρι (**πρῶτο τέταρτο**). Σέ ἄλλες 7 φαίνεται ὀλόκληρο καί τότε λέμε ὅτι ἔχομε **πανσέληνο**. Μετά ἀπό 7 μέρες χάνεται τό μισό Φεγγάρι καί μένει τό **τελευταῖο τέταρτο**. Σιγά σιγά χάνεται έντελῶς, γιά νά φανῆ πάλι ἡ νέα Σελήνη, καί αὐτό γίνεται συνεχῶς.

Οἱ Ἀμερικανοί ἀστροναῦτες πού πήγαν στό Φεγγάρι ἔφεραν μικρές πέτρες ἀπό τό ἔδαφος του. Στό Φεγγάρι δέν ὑπάρχει οὔτε νερό οὔτε ζωή.

”Ἄλλοι ἀστερισμοί

”Αν κοιτάξωμε τή νύχτα πρὸς τόν Βορρά, θά δοῦμε δυό λαμπεροῦς ἀστερισμούς. Εἶναι ἡ **Μεγάλη ἄρκτος** καί ἡ **Μικρή ἄρκτος**.

Τό τελευταῖο ἀστέρι τῆς οὐρᾶς τῆς Μικρῆς ἄρκτου εἶναι πολύ λαμπερό καί λέγεται **πολικός ἀστήρ**. Τό ἀστέρι αὐτό μᾶς δείχνει πάντα τόν Βορρά. Μ’ αὐτό τό ἀστέρι μπορούμε νά προσανατολιστοῦμε, γιατί, ὅταν ξέρωμε ποῦ εἶναι ὁ Βορράς, εὐκολα βρίσκομε καί τ’ ἄλλα σημεῖα τοῦ ὀρίζοντα.

Τά 4 σημεῖα τοῦ ὀρίζοντα καί ὁ προσανατολισμός

”Αν ἀνεβοῦμε σ’ ἓνα ψηλό μέρος καί κοιτάξωμε γύρω μας, θά δοῦμε νά σχηματίζεται ἓνας κύκλος πέρα μακριά, σά ν’ ἀκουμπᾷ ὁ οὐρανός στή Γῆ. Ὁ φανταστικός αὐτός κύκλος λέγεται **ὀρίζοντας**. Ὅσο πιο ψηλά ἀνεβαίνομε, τόσο ὁ ὀρίζοντας μεγαλώνει καί βλέπομε περισσότερα μέρη.

Τό μέρος του ορίζοντα απ' όπου ανατέλλει ο "Ήλιος λέγεται **Άνατολή**. Τό μέρος του ορίζοντα στό οποίο βασιλεύει (δύει) ο "Ήλιος λέγεται **Δύσι**. "Όταν κοιτάζωμε πρός τήν Άνατολή, στό άριστερό μας χέρι είναι ο **Βορρᾶς** ἢ **Βοριάς** καί στό δεξί μας ο **Νότος**.

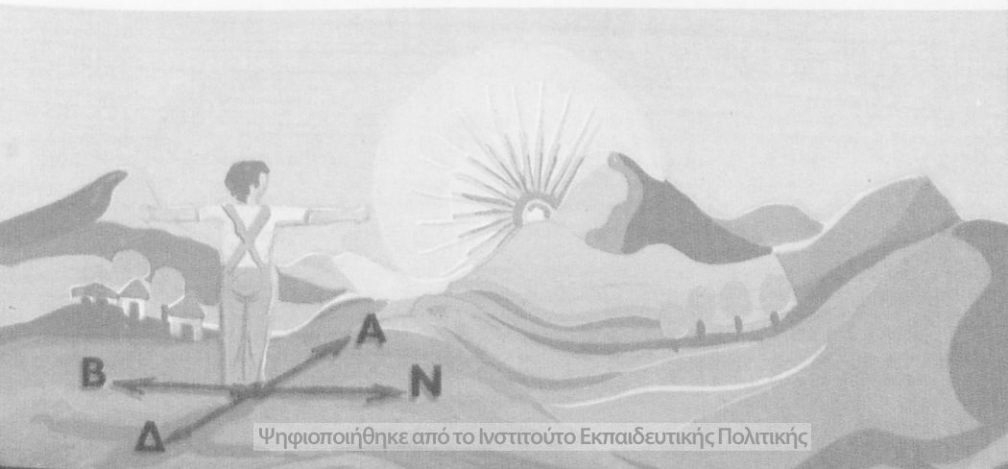
Ἡ Άνατολή, ἡ Δύσι, ο Βορρᾶς καί ο Νότος είναι τά **4 σημεία του ορίζοντα**. Τό μέρος του ορίζοντα πού είναι ανάμεσα στήν Άνατολή καί στόν Νότο λέγεται **Νοτιοανατολικό (ΝΑ)**. Αυτό πού είναι ανάμεσα στόν Νότο καί στή Δύσι λέγεται **Νοτιοδυτικό (ΝΔ)**. Τό μέρος πού είναι ανάμεσα στόν Βορρᾶ καί στή Δύσι λέγεται **Βορειοδυτικό (ΒΔ)** καί τό μέρος του ορίζοντα πού είναι ανάμεσα στόν Βορρᾶ καί στήν Άνατολή λέγεται **Βορειοανατολικό (ΒΑ)**.

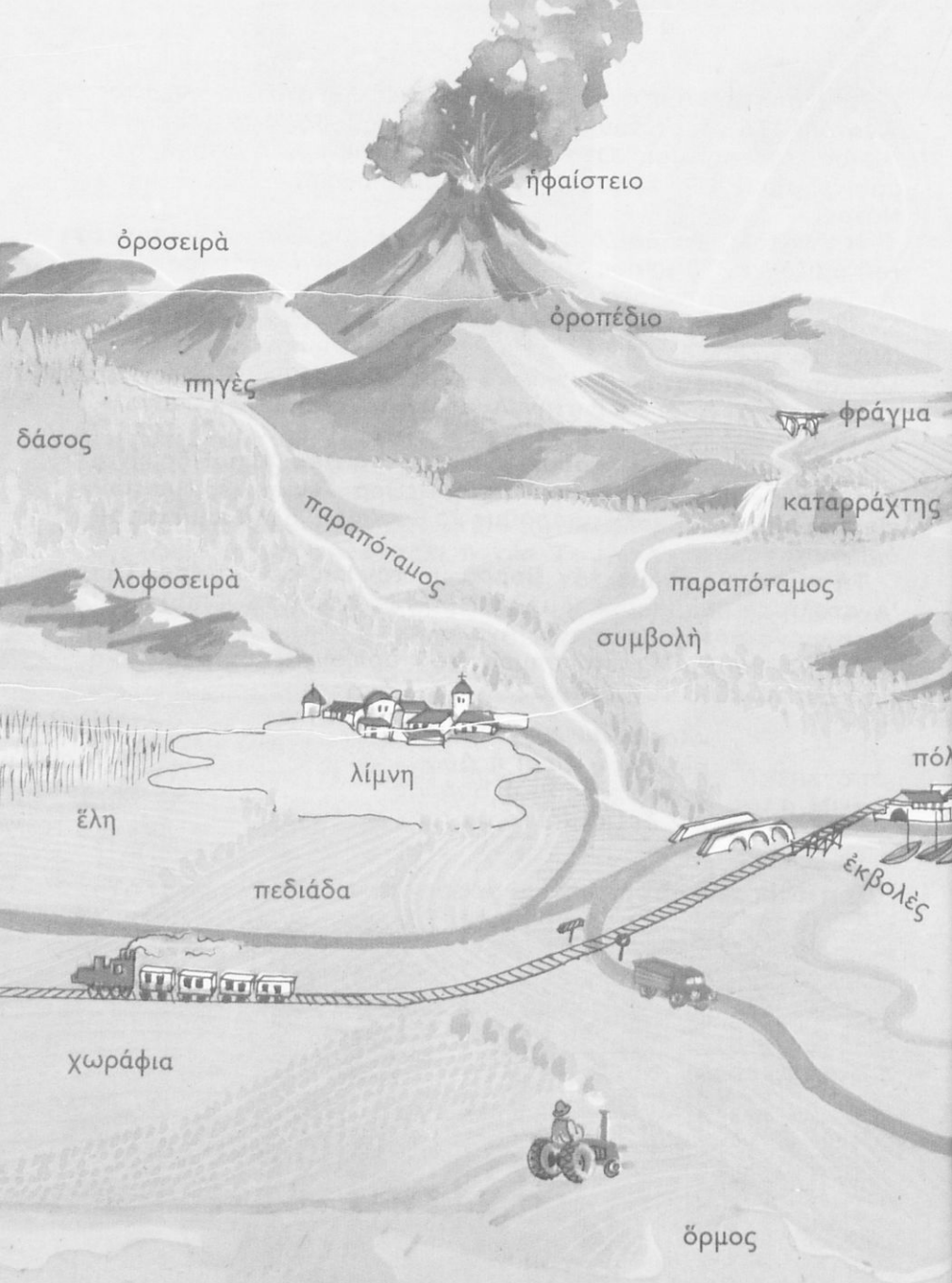
Γιά νά προσανατολιστοῦμε, ἔχομε τήν **πυξίδα**. Ἡ πυξίδα είναι ἕνα ὄργανο πού δείχνει πάντα τόν Βορρᾶ. "Όταν ξέρωμε πού είναι ο Βορρᾶς, εὔκολα μπορούμε νά βροῦμε τ' άλλα σημεία του ορίζοντα.

Τή νύχτα βρίσκομε τόν Βορρᾶ μέ τόν πολικό ἀστέρα. Τήν Άνατολή τή βρίσκομε καί μέ τό ἱερό τῶν ἐκκλησιῶν, πού είναι στραμμένο πάντα πρός τήν Άνατολή.

Γιά νά θυμώμαστε τά σημεία του ορίζοντα, μπορούμε νά μάθωμε τό ἔξης τετράστιχο:

*«Κοιτάζω στήν Άνατολή,
πίσω μου είναι ἡ Δύσι,
άριστερά μου ο Βορρᾶς
καί δεξιᾶ μου ο Νότος».*

ήφαιστειο

όροσειρά

όροπέδιο

πηγές

φράγμα

δάσος

καταρράχτης

παραπόταμος

παραπόταμος

λοφοσειρά

συμβολή

λίμνη

πόλ

έλη

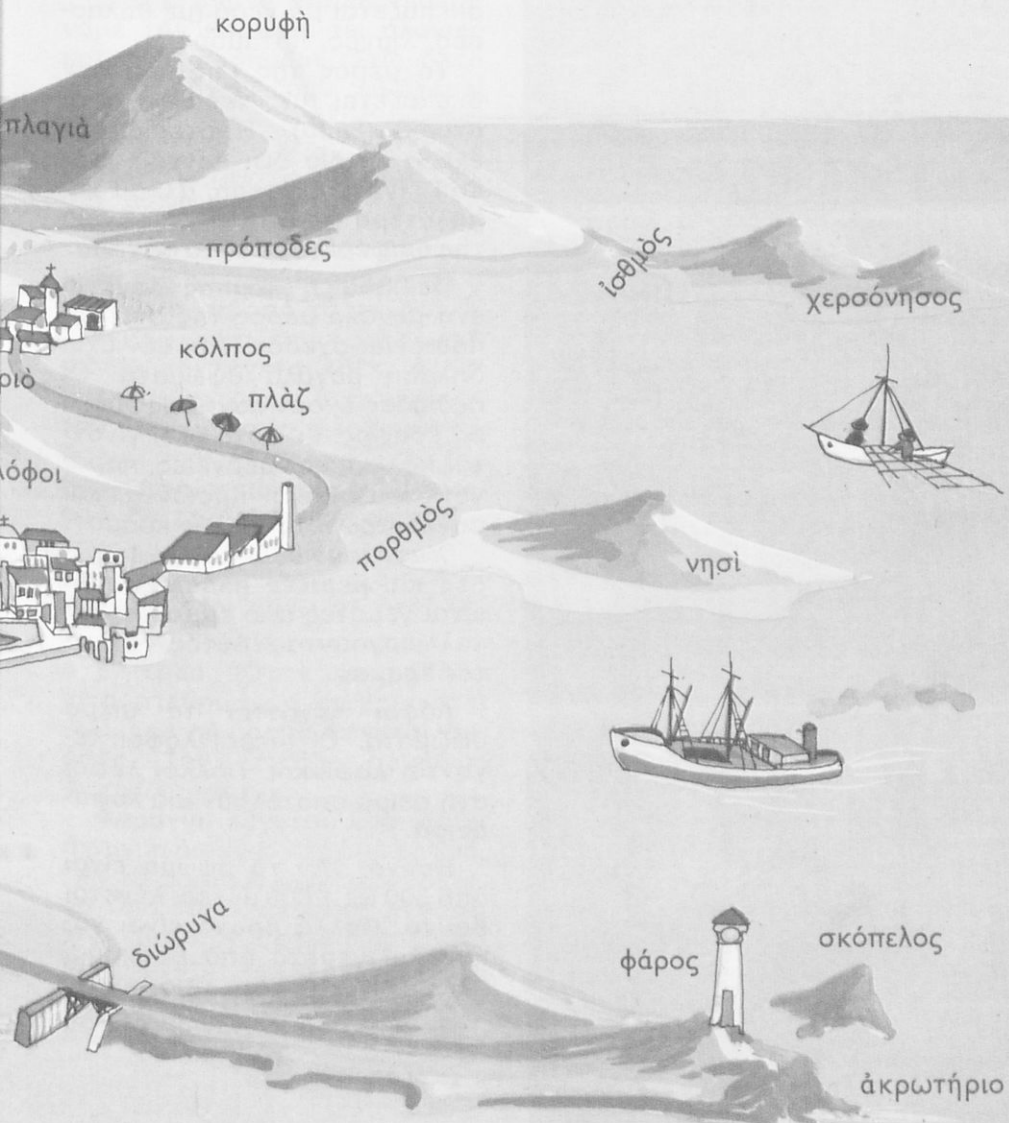
πέδιάδα

έκβολές

χωράφια

όρμος

ΠΙΝΑΚΑΣ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΩΝ ΟΡΩΝ

Πεδιάδα

Έρημος

Βουνό

Τί βλέπομε στη στεριά

Τό έξω μέρος τῆς Γῆς, τό ὅποιο φαίνεται, λέγεται **ἐπιφάνεια**.

“Ένα μεγάλο μέρος τῆς Γῆς σκεπάζεται μέ νερά (μέ θάλασσες, λίμνες, ποταμούς).

Τό μέρος τῆς Γῆς πού δέν σκεπάζεται μέ νερά λέγεται **στεριά (ξηρά)**. Ἡ στεριά δέν ἔχει τήν ἴδια ὄψι παντοῦ. Ἄλλοῦ εἶναι ψηλότερη, ἄλλοῦ χαμηλότερη κι ἔτσι ἡ ἐπιφάνεια τῆς διαφέρει ἀπό τόπο σέ τόπο.

Πεδιάδα ἢ κάμπος λέγεται ἓνα μεγάλο μέρος τῆς στεριάς πού εἶναι σχεδόν ἴσιο, δέν ἔχει δηλαδή μεγάλα ὑψώματα. Οἱ πεδιάδες ἔχουν συνήθως εὐφορο ἔδαφος. Γι' αὐτό ἐκεῖ γίνονται πολλές καλλιέργειες, παράγονται ἄφθονα προϊόντα καί συγκεντρώνεται πολὺς κόσμος.

Ἐπάρχουν ὁμως σέ ξένες χώρες καί μερικές πεδιάδες πού εἶναι γεμάτες ἀπό ἄμμο καί δέν καλλιεργοῦνται. Αὐτές λέγονται **ἔρημοι**.

Λόφοι λέγονται τά μικρά ὑψώματα. Οἱ μικροί λόφοι λέγονται **λοφίσκοι**. Πολλοί λόφοι στή σειρά ἀποτελοῦν μιά **λοφοσειρά**.

Βουνό. “Αν τό ὑψωμα εἶναι ἀπό 500 ὡς 1.000 μέτρα, λέγεται **βουνό**. Πολλά βουνά εἶναι γυμνά καί γεμάτα ἀπό βράχους. “Άλλα εἶναι γεμάτα ἀπό δάση.

Όρος. "Αν τό ύψωμα ξεπερνά τά 1.000 μέτρα, λέγεται **όρος**. Πολλά όρη στή σειρά αποτελοῦν μιά **όροσειρά**.

Σ' ένα βουνό ἢ όρος διακρίνομε τήν **κορυφή**, τίς **πλαγιές** καί τούς **πρόποδες**. Στίς όρεινές περιοχές ζοῦν λιγώτεροι ἄνθρωποι.

Ἑρώτησι. Ποιό εἶναι τό ψηλότερο όρος στήν πατρίδα μας;

Οἱ κορυφές μερικῶν βουνῶν εἶναι ἀνοιχτές καί κάπου κάπου βγαίνει μέσα ἀπό τή γῆ μιά οὐσία πού μοιάζει μέ λειωμένα σίδηρα καί λέγεται **λάβα**. Ἡ λάβα, καθώσ τρέχει στίς πλαγιές τοῦ βουνοῦ, καίει ὅ,τι βρῆ στόν δρόμο της! Τό βουνό αὐτό λέγεται **ἠφαιστειο** καί τό ἄνοιγμα, ἀπό τό ὁποῖο βγαίνει ἡ λάβα, λέγεται **κρατήρας**.

Όροπέδιο. "Όταν μιά πεδιάδα βρίσκεται πάνω σέ ὄρη, λέγεται **όροπέδιο**.

Κοιλάδα. "Όταν μιά πεδιάδα εἶναι στενόμακρη καί βρίσκεται ἀνάμεσα σέ βουνά, λέγεται **κοιλάδα**. Τήν κοιλάδα συνήθως διασχίζει ποταμός.

Φαράγγι λέγεται ένα βαθύ ἄνοιγμα ἀνάμεσα σέ δύο βουνά. "Αν τό φαράγγι ἔχη διεξοδο μόνο ἀπό τό ένα μέρος, λέγεται **χαράδρα**. Ἡ δασωμένη χαράδρα λέγεται **λαγκαδιά**.

Σπήλαιο ἢ **σπηλιά** λέγεται ένα βαθύ ἄνοιγμα σ' ένα βουνό.

Ἡφαιστειο

Εσωτερικό σπηλαίου

Σπήλαιο

Βουνό

Χαράδρα

Τά νερά στη στεριά

“Όταν βρέχει, η γη άπορροφά αρκετά νερά. Άπό τά νερά αυτά, πού άποθηκεύονται μέσα στη γη, γίνονται οί **πηγές**, πού μās δίνουν τό τρεχούμενο νερό. Σέ μέρη πού δέν υπάρχουν πηγές, οί άνθρωποι σκάβουν βαθιά στη γη, για νά βρουν νερό, πού τό ανεβάζουν στην επιφάνεια μέ άντλία ή μέ κουβά ή μέ μαγγάνι. Τό άνοιγμα αυτό της γης λέγεται **πηγάδι**.

‘Η γη όμως δέν άπορροφά όλο τό νερό της βροχής. Άπό τά νερά πού περισσεύουν σχηματίζονται τά **ρυάκια**, πού στον δρόμο τους συναντούν καί άλλα ρυάκια καί γίνονται μεγαλύτερα. Καμμιά φορά ή βροχή είναι άπότομη. Τότε τά ρυάκια φουσκώνουν καί γίνονται όρμητικοί **χείμαρροι**, πού τρέχουν μέ μεγάλη όρμή καί πολλές φορές κάνουν ζημιές στά γύρω χωράφια.

Άπό τά ρυάκια πού σχηματίζονται άπό τίς πηγές των βουνών γίνονται καί τά **ποταμάκια**, πού, όσο προχωρούν, συναντούν καί άλλα ποταμάκια καί γίνονται μεγάλα **ποτάμια**, πού κυλούν πρós τή θάλασσα.

Τό μέρος άπό τό όποίο πηγάζει ένα ποτάμι λέγεται **πηγή**.

Τό αύλάκι στό όποίο κυλά τό ποτάμι τά νερά του λέγεται **κοίτη** καί οί δυό άκρες της κοίτης λέγονται **όχθες**. Κοιτάζοντας τό

Καταρράχτης

Λίμνη

“Ελος

μέρος πρὸς τὸ ὁποῖο χύνεται ὁ ποταμός, ἔχομε στὸ ἀριστερό μας χέρι τὴν ἀριστερὴ ὄχθη καὶ στὸ δεξιὸ μας χέρι τὴ δεξιὰ ὄχθη.

Τὰ ποτάμια πού ἐνώνονται μ' ἓνα μεγαλύτερο ποτάμι λέγονται **παραπόταμοι**.

Τὸ μέρος στὸ ὁποῖο σμίγουν δυὸ ποταμοὶ λέγεται **συμβολή**.

Τὸ μέρος τῆς θάλασσας στὸ ὁποῖο τὸ ποτάμι χύνει τὰ νερά του λέγεται **ἐκβολή**. Οἱ μεγάλοι ποταμοὶ στὴν ἐκβολὴ σχηματίζουν **Δέλτα**.

Τὰ νερά τῶν ποταμῶν πέφτουν σὲ μερικὰ μέρη ἀπὸ ἀπότομα βράχια καὶ τότε σχηματίζουν **καταρράχτη**. Τὸ νερὸ τοῦ καταρράχτη ἔχει μεγάλη δύναμι, καθὼς πέφτει. "Ἔτσι μὲ τὰ νερά τῶν μικρῶν καταρραχτῶν κινουῦνται οἱ νερόμυλοι καὶ τὰ μικρὰ ἐργοστάσια. Μὲ τὰ νερά τῶν μεγάλων καταρραχτῶν κινουῦνται τὰ μεγάλα ἐργοστάσια.

Λίμνη. "Ὅταν στὴ στεριά τυχαίην νὰ ὑπάρχουν μεγάλα βαθουλώματα, τὰ νερά συγκεντρώνονται ἐκεῖ καὶ σχηματίζονται **λίμνες**.

"**Ἐλη**. Σὲ μικρὰ βαθουλώματα τῆς στεριάς συγκεντρώνονται λίγα νερά καὶ σχηματίζουν τὰ **ἔλη**. Τὰ ἔλη εἶναι ἐπικίνδυνα, γιατί ἐκεῖ συγκεντρώνονται κουνούπια, πού μεταδίδουν τὴν ἐλονοσία.

Σήμερα μὲ μηχανήματα τὰ ἔλη ἀποξηραίνονται καὶ τὰ μέρη αὐτὰ γίνονται εὐφορα χωράφια.

Τί βλέπομε στὴ θάλασσα καὶ στὴν παραλία

Οἱ πιὸ πολλοὶ ἔχετε δεῖ **θάλασσα**, διότι ἡ πατρίδα μας βρέχεται γύρω γύρω ἀπὸ θάλασσα. "Ὅσοι δὲν ἔχετε δεῖ τὴ φαντάζεστε βέβαια σάν μιά μεγάλη ἔκτασι γεμάτη ἀπὸ ἄλμυρὸ νερό.

Τὴ θάλασσα τὴ διασχίζουν μεγάλα καὶ μικρὰ πλοῖα. "Ὅταν φυσοῦν δυνατοὶ ἄνεμοι, στὴ θάλασσα σηκώνονται κύματα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα πολλὰ εἶναι ψηλά σάν ἓνα σπίτι! Τότε τὰ πλοῖα κινδυνεύουν.

"Ὅταν ἡ θάλασσα εἶναι πολὺ μεγάλη, λέγεται **ὠκεανός**. "Ὅταν εἶναι μικρότερη καὶ βρίσκεται ἀνάμεσα σὲ κοντινὲς στεριές, λέγεται **πέλαγος** (Αἰγαῖο πέλαγος, Ἴόνιο πέλαγος).

Νησί. "Όταν μιά στεριά βρέχεται γύρω γύρω από θάλασσα, λέγεται **νησί**. Νησιά υπάρχουν πολλά στην Έλλάδα μας.

Σκόπελος. "Όταν τό νησάκι είναι τόσο μικρό, ώστε νά εξέχη σάν ένας βράχος πάνω από τή θάλασσα, λέγεται **σκόπελος**.

Ύφαλος. "Αν ένας βράχος δέν εξέχη πάνω από τή θάλασσα, αλλά ή κορυφή του είναι λίγο κάτω από τήν επιφάνειά της, ώστε νά μή φαίνεται, λέγεται **ύφαλος**. Οί ύφαλοι είναι πολύ επικίνδυνοι γιά τά πλοία, γι' αυτό είναι σημειωμένοι στους χάρτες τών ναυτικῶν, ώστε ό καπετάνιος νά τούς αποφεύγη.

Χερσόνησος. "Όταν ένα κομμάτι στεριᾶς βρέχεται από τή θάλασσα μόνο από τρία μέρη, λέγεται **χερσόνησος**. Ή χερσόνησος καταλήγει σέ **ἀκρωτήριο**. "Αν τό ἀκρωτήριο βρίσκεται σέ μέρη από τά όποια περνοῦν συχνά πλοία, έχει στήν ἄκρη του **φάρο**.

Πορθμός. Σέ μερικά μέρη μιά στενή λουρίδα θάλασσας ἐνώνει δυό μεγάλες θάλασσες καί χωρίζει δυό στεριές. Ή στενή αὐτή θάλασσα λέγεται **πορθμός**.

Ίσθμός. Σέ ἄλλα μέρη συμβαίνει τό ἀντίθετο. Μιά στενή λουρίδα στεριᾶς ἐνώνει δυό στεριές καί χωρίζει δυό θάλασσες. Ή στενή αὐτή λουρίδα στεριᾶς λέγεται **ισθμός**.

"Έχετε ἀκούσει γιά τόν Ίσθμό τῆς Κορίνθου; (Βρῆτε τον στόν χάρτη τῆς Έλλάδος.) Ἀπό τότε πού ἄνοιξαν τό κανάλι, δέν είναι πιά ισθμός. Ἐξακολουθεῖ ὅμως νά λέγεται ἔτσι από συνήθεια.

Διώρυγα είναι ένας τεχνητός πορθμός. Σέ πολλά μέρη οί ἄνθρωποι ἔσκαψαν μέ μηχανήματα καί ἄνοιξαν μεγάλα κανάλια, γιά νά ἐνώσουν δυό θάλασσες, ώστε νά περνοῦν τά πλοία (διώρυγα τῆς Κορίνθου).

Παραλία λέγεται τό μέρος τῆς στεριᾶς πού βρίσκεται κοντά στή θάλασσα.

Ἀκτή λέγεται ἡ παραλία πού είναι ἀπότομη καί γεμάτη ἀπό βράχια. Στήν ἀκτή σπάζουν τά κύματα μέ δύναμη καί σχηματίζεται ἀφρός.

Ἀκρογιαλιά λέγεται κάθε ὁμαλή παραλία. "Αν ἔχη καί ἄμμο, λέγεται **ἄμμουδιά**. Τέτοια μέρη είναι κατάλληλα γιά **πλάζ**, γιά τόπους δηλαδή ὅπου γίνονται τά θαλασσινά μπάνια.

Κόλπος λέγεται μιά στενή θάλασσα πού προχωρεῖ μέσα στή στεριά. Ὁ μικρός κόλπος λέγεται **ὄρμος**.

Άκτῆ

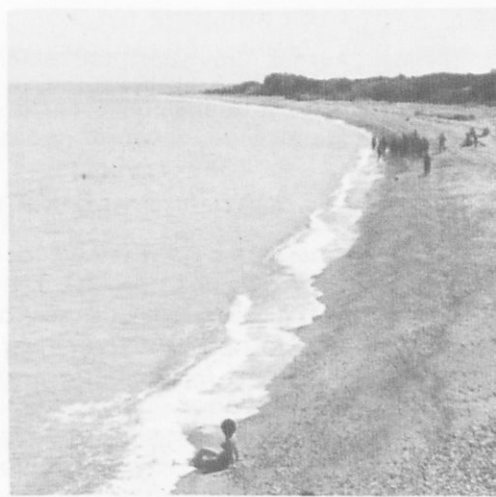

Άκρωτήριο - φάρος

Σκόπελος

Διώρυγα

Άμμουδιά

Πλαζ

Λιμάνι είναι τό μέρος πού είναι προφυλαγμένο από τούς ανέμους καί τά κύματα καί στό όποιο άγκυροβολοῦν μέ ασφάλεια τά πλοία. Ὑπάρχουν **φυσικά** καί **τεχνητά λιμάνια**. Τά φυσικά λιμάνια εἶναι κόλποι ἤ ὄρμοι κατάλληλοι γιά τό ἄραγμα τῶν πλοίων. Τά τεχνητά λιμάνια τά φτειάχνουν οἱ ἄνθρωποι.

Ἄλुकές. Σέ μερικά μέρη ἢ θάλασσα εἶναι ρηχή. Οἱ ἄνθρωποι, γιά νά πάρουν τό ἄλατι πού ὑπάρχει μέσα σ' αὐτή, κάνουν τό ἐξῆς: Κλείνουν μέ φράγμα ἕνα μέρος τῆς θάλασσας αὐτῆς· μέ τή ζέστη τοῦ ἡλίου τό νερό ἐξατμίζεται καί μένει κάτω μόνο τό ἄλατι. Σέ ἄλλα μέρη ἀνοίγουν στήν παραλία δεξαμενές ρηχές, τίς όποίες γεμίζουν μέ θαλασσινό νερό, γιά νά γίνη ἄλατι. Οἱ δεξαμενές αὐτές λέγονται **άλυκές**.

Ἄσκησι. Στόν χάρτη τῆς Ἑλλάδος, πού βρίσκεται στό δεύτερο μέρος τοῦ βιβλίου αὐτοῦ, νά βρῆτε ὅλα τά γεωγραφικά στοιχεῖα, γιά τά όποια μιλῆσαμε στά προηγούμενα κεφάλαια.

Ἄτμόςφαιρα καί μεταβολές τοῦ καιροῦ

Γύρω γύρω ἢ Γῆ τυλίγεται μέ ἄερα. Τό στρώμα αὐτό τοῦ ἄερα λέγεται **ἀτμόςφαιρα**. Ὁ ἄερας πού κινεῖται λέγεται **ἄνεμος**.

Μέ τή ζέστη καί μέ τόν ἄερα τό νερό ἀπό τή θάλασσα, τίς λίμνες, τά ποτάμια γίνεται **ἀτμός** καί ἀνεβαίνει στόν οὐρανό. Οἱ ἀτμοί αὐτοί σχηματίζουν τά **σύννεφα**. Οἱ ἀτμοί εἶναι μικρές σταγόνες νεροῦ, πού, ὅταν κρυώσουν, μαζεύονται πολλές μαζί καί σχηματίζουν τίς σταγόνες τῆς **βροχῆς**. Τόν χειμῶνα μέ τό πολύ κρύο οἱ σταγόνες γίνονται **χιόνι**. Τό καλοκαίρι, ἂν κάμη ἀπότομο κρύο, γίνονται **χαλάζι**.

Τά σύννεφα πού βρίσκονται χαμηλά σχηματίζουν τήν **ὀμίχλη**.

Ὅλο τόν χρόνο δέν ἔχομε τήν ἴδια **θερμοκρασία**, τόν ἴδιο **καιρό**. Τό καλοκαίρι ἔχομε ζέστη. Τόν χειμῶνα κρύο. Ἡ θερμοκρασία πού ἔχει ἕνας τόπος, οἱ ἄνεμοι πού φυσοῦν, οἱ βροχές πού πέφτουν ἀποτελοῦν τό **κλίμα** τοῦ τόπου.

Ὅλοι οἱ τόποι δέν ἔχουν τό ἴδιο κλίμα.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗΝ ΠΑΤΡΙΔΟΓΝΩΣΙΑ ΤΗΣ Γ' ΤΑΞΕΩΣ

Ὁ Νίκος κατάγεται ἀπὸ χωριό. Ἔχει τελειώσει τὴν τρίτη τάξι τοῦ Δημοτικοῦ κι ἐφέτος θά πάη στὴν τετάρτη.

Πέρυσι παρακολουθοῦσε μὲ προσοχὴ τὸ μάθημα τῆς πατριδογνωσίας. Τοῦ ἄρεσε πολὺ τὸ μάθημα αὐτό.

Μὲ τὴ βοήθεια τοῦ δασκάλου ἔμαθε μαζί μὲ τοὺς ἄλλους συμμαθητὰς του ὅλα ὅσα ἔπρεπε νά μάθῃ στὴν Γ' τάξι γιὰ τὸ χωριό του, γιὰ τὰ γειτονικά χωριά καὶ τίς πόλεις, γιὰ τὴν Ἐπαρχία καὶ γιὰ τὸν Νομὸ στὸν ὁποῖο ἀνήκει τὸ χωριό του.

Εἶχε μάλιστα μιὰ καλὴ ἰδέα. Νά ἐτοιμάσῃ κατὰ τὴ διάρκεια τῆς σχολικῆς χρονιᾶς ἡμερολόγια γιὰ ὅλα ὅσα συζητήσαν στὴν τάξι στό μάθημα τῆς **πατριδογνωσίας**.

Τὰ ἡμερολόγια αὐτά τὰ βρῆκα πολὺ ἐνδιαφέροντα. Σκέφτηκα λοιπὸν νά τὰ διορθώσω κάπως καὶ νά τὰ παρουσιάσω στό βιβλίο αὐτό.

Ἐλπίζω πῶς ὅλα τὰ παιδιὰ τῆς Γ' τάξεως θά τὰ βρῆτε ἐνδιαφέροντα.

Μὲ τὸν δάσκαλό σας θά κάμετε κι ἐσεῖς τέτοιες συζητήσεις, πού ἔκαμαν στὴν τάξι τοῦ Νίκου.

Ἄν ζητε σέ χωριό, οἱ συζητήσεις σας θά μοιάζουν πολὺ μὲ τίς συζητήσεις πού ἔγιναν στὴν τάξι τοῦ Νίκου. Θά ὑπάρχουν καὶ μερικὲς διαφορές. Ἄν ζητε σέ πόλι, οἱ συζητήσεις σας στό μάθημα τῆς πατριδογνωσίας θά διαφέρουν σέ πολλὰ σημεῖα ἀπὸ τίς συζητήσεις πού ἔγιναν στὴν τάξι τοῦ Νίκου. Θά ὑπάρχουν ὅμως καὶ ὁμοιότητες.

Καὶ στίς δυὸ περιπτώσεις θά ὠφεληθῆτε πολὺ, ἂν ξεκινήσετε ἀπὸ τὰ ἡμερολόγια τοῦ Νίκου.

Δέν θά σταθῆτε ὅμως σ' αὐτά. Θά συζητήσετε μὲ τὸν δάσκαλό σας γιὰ τίς ὁμοιότητες καὶ διαφορές πού ὑπάρχουν στὴ δική σας περιοχὴ καὶ τέλος θά ἐτοιμάσετε κι ἐσεῖς τὰ δικά σας ἡμερολόγια.

Καλὴ ἐπιτυχία.

Ἡ συγγραφέας

Χωριό

Τό χωριό

Ἐκεῖ στ' ἀπόσκια τοῦ βουνοῦ,
στά δροσερά χορτάρια,
πού μουρμουρίζουν τά νερά
καί χύνονται καθάρια,

ἀπλώνετ' ὄμορφο χωριό
μέ λεῦκες στολισμένο
καί μέσ' στόν ἥλιο λούζεται
φαιδρό κι εὐτυχισμένο.

Ἔχει μιά πρόσχαρη ἐκκλησιά
κοντά στήν κρύα βρύση.
Κι ἔρχεται κάθε χριστιανός
ἐκεῖ νά προσκυνήσει.

Φιλοῦν τό χέρι τοῦ παπᾶ
καί τόν καλημερίζουν
καί στή δουλειά τους ὕστερα
μέ προκοπή γυρίζουν.

Ἰ. Πολέμης

ΤΟ ΧΩΡΙΟ ΜΑΣ

‘Ημερολόγιο 1^ο

(Μετά τή συζήτησι στήν τάξι)

Τό χωριό μου είναι χτισμένο πάνω στά βουνά, σ’ ένα μικρό όροπέδιο.

Τ’ όροπέδιο μοιάζει μέ κοιλάδα καί τό διασχίζει ένα ποταμάκι. Βρίσκεται 800 μέτρα πιό ψηλά από τή θάλασσα· έχει δηλαδή ύψόμετρο 800 μέτρα, όπως μās είπε ό δάσκαλος.

“Αν καί είναι τόσο ψηλά, δέν έχει όρίζοντα μεγάλο, γιατί περιτριγυρίζεται από βουνά. Μόνο προς τό ανατολικό μέρος ανοίγεται ό όρίζοντας. “Ετσι κοιτάζοντας ανατολικά βλέπεις ν’ άπλώνεται ό κάμπος κάτω μακριά καί άκόμα πιό μακριά ν’ ανοίγεται ή θάλασσα.

‘Εδω πάνω τό έδαφος δέν είναι όμαλό· δέν έχει πεδιάδες. Γύρω γύρω υπάρχουν μικροί λόφοι καί βουναλάκια. Δυτικά ύψώνονται μεγάλα, πολύ ψηλά βουνά. ‘Ανάμεσα στά βουνά σχηματίζονται μερικά μικρά όροπέδια καί κοιλάδες, αλλά πολύ μικρά. “Ετσι τό έδαφος τής περιοχής μας είναι όρεινό καί άνώμαλο.

“Ενα μικρό ποταμάκι περνά δίπλα από τό χωριό, ένώνεται μ’ ένα άλλο πιό κάτω καί συνεχίζουν τόν δρόμο προς τή θάλασσα. ‘Επειδή τό έδαφος είναι όρεινό, ή βροχή πού πέφτει δέν σταματά, για ν’ άπορροφηθι από τή γη· τρέχει στίς κατηφορίες καί σχηματίζει ρυάκια, πού πιό κάτω γίνονται όρμητικοί χείμαρροι. ‘Η κοίτη του ποταμου γεμίζει τότε θολά νερά, πού πολλές φορές κάνουν πολλές ζημιές στά χωράφια.

Στήν περιοχή μας πέφτουν άρκετές βροχές όλη τή χρονιά καί τόν χειμώνα κάνει πολύ κρύο. Τό καλοκαίρι όμως κάνει άρκετή ζέστη. Τό κλίμα αυτό λέγεται ήπειρωτικό. “Ετσι μās είπε ό δάσκαλος.

‘Εργασίες. Θά σās άρесе άσφαλώς τό πρώτο ήμερολόγιο του Νίκου. Νά συζητήσετε λοιπόν κι έσεις μέ τόν δάσκαλό σας σ’ ένα, δυό ή περισσότερα μαθήματα για τή θέσι του δικου σας χωριου ή τής πόλεως, για τή μορφή πού έχει τό έδαφος, για τίς βροχές πού πέφτουν καί γενικά για τόν καιρό (κλίμα). Μετά νά γράψετε κι έσεις τό δικό σας ήμερολόγιο.

‘Ημερολόγιο 2^ο

(‘Επαγγέλματα και άσχοιίες τών κατοίκων του χωριού μας)

Γεωργός

Βοσκός

Σήμερα είχαμε συζήτηση για τις **άσχοιίες τών κατοίκων** του χωριού μου. Βρήκαμε με τη βοήθεια του δασκάλου πώς οι κάτοικοι εδώ άσχολούνται με τη **γεωργία**, την **κτηνοτροφία**, την **ύλοτομία** και τη **βιοτεχνία**. Μερικοί άσχολούνται και με τό **έμποριο**.

Οί **γεωργοί** μας καλλιεργούν τά χωράφια τους με ζώα. Αύτά σέρνουν τό άλέτρι. Τό έδαφος εδώ είναι άνώμαλο και γι' αυτό δέν έχουν βενζινάροτρα (τρακτέρ), όπως έχουν στους κάμπους.

Οί **κτηνοτρόφοι** μας έχουν κοπάδια από γίδια και πρόβατα. Μερικοί έχουν πολλές άγελάδες. Κάθε βοσκός φυλάει τό κοπάδι του, τ' όδηγει στή βοσκή και τό φροντίζει. “Άμα δέν έχη πολλή δουλειά, παίζει και τη φλογέρα του. “Ένας ή και περισσότεροι σκύλοι φυλάνε τό κοπάδι από τούς λύκους.

Οί **ύλοτόμοι** πηγαίνουν στά δάση, πού έχουν άμέτρητα πεύκα, και κόβουν εκείνα τά πεύκα πού τούς όρίζει ό δασικός του χωριού. ‘Η ύλοτομία είναι δύσκολη δουλειά. Πρέπει νά κο-

ποῦν μέ προσοχή τά πεῦκα καί νά τεμαχιστοῦν, γιά νά παραδο-
θοῦν στούς ξυλέμπορους.

Ἡ **βιοτεχνία** μας εἶναι περιορισμένη. Ὑπάρχουν μερικοί
ξυλουργοί, δυό τρεῖς ὑποδηματοποιοί καί μερικές ὑφάντρες,
πού ὑφαίνουν στόν ἀργαλειό τους φλοκάτες, χαλιά καί ἄλλα
στρωσίδια.

Ἐρωτήσεις -ἐργασίες. Νά συζητήσετε κι ἐσεῖς μέ τόν δάσκαλό σας γιά
τίς ἀσχολίες τῶν κατοίκων τοῦ χωριοῦ ἢ τῆς πόλεως σας.
Μοιάζουν ἢ διαφέρουν ἀπό τίς ἀσχολίες τῶν κατοίκων τοῦ
χωριοῦ τοῦ Νίκου;

Γιά νά σᾶς διευκολύνωμε, σᾶς δίνωμε μερικές πληροφορίες
γιά τά **ἐπαγγέλματα καί τίς ἀσχολίες** τῶν ἀνθρώπων.

1. Γεωργία. Γεωργοί εἶναι οἱ ἄνθρωποι πού καλλιεργοῦν τή
γῆ. **Γεωργία** εἶναι ὅλες οἱ δουλειές πού κάνουν οἱ γεωργοί, γιά
νά μᾶς δώση ἡ γῆ τ' ἀγαθά πού μᾶς δίνει.

Ὅλα ὅσα μᾶς δίνει ἡ γῆ λέγονται **γεωργικά προϊόντα**.
Γεωργικά προϊόντα εἶναι οἱ δημητριακοί καρποί (σιτάρι, κριθάρι,
καλαμπόκι, βρώμη), τό βαμβάκι, μέ τό ὅποιο γίνονται ὑφάσματα,
τό ρύζι, τό λινάρι, ὁ καπνός, τά λαχανικά, τά σταφύλια, τά
ὄπωρικά, οἱ ἐλιές καί πολλά ἄλλα.

Γιά νά μᾶς δώση ἡ γῆ ὅλα αὐτά, οἱ γεωργοί ἐργάζονται
σκληρά. Οἱ περισσότεροι χωρικοί μας εἶναι γεωργοί.

2. Κτηνοτροφία. Κτηνοτρόφοι εἶναι οἱ ἄνθρωποι πού τρέφουν
ζῶα, γιά νά ὠφελοῦνται ἀπό αὐτά. Ἡ δουλειά πού κάνουν
λέγεται **κτηνοτροφία**. Τά ζῶα πού περιποιοῦνται εἶναι τά πρό-
βατα, οἱ γίδες, οἱ ἀγελάδες, τά βόδια, οἱ χοῖροι κλπ. Τά προϊόντα
πού μᾶς δίνει ἡ κτηνοτροφία εἶναι τό κρέας, τό γάλα, τό τυρί, τό
βούτυρο, τό μαλλί, τά δέρματα κ.ᾶ.

Συγγενῆς ἀσχολία μέ τήν κτηνοτροφία εἶναι καί ἡ **πηνοτρο-**
φία. Οἱ **πηνοτρόφοι** περιποιοῦνται τά πουλερικά, τά ὅποια μᾶς
δίνουν κρέας καί αὐγά.

3. Βιοτεχνία. Βιοτέχνες εἶναι οἱ ἄνθρωποι πού ἔχουν μικρά
ἐργαστήρια ἢ μικρά ἐργοστάσια. Ἐκεῖ κατεργάζονται διάφορα
ὕλικά, πού παίρνωμε ἀπό τή γῆ, ἀπό τά ζῶα καί τά φυτά, καί
φτειάχνουν πολλά χρήσιμα πράγματα. Ἡ δουλειά αὐτή λέγεται
βιοτεχνία καί τά προϊόντα λέγονται **βιοτεχνικά προϊόντα**.

4. **Βιομηχανία.** Ἡ κατεργασία πολλῶν προϊόντων σέ μεγάλα ἐργαστήρια κι ἐργοστάσια μέ τή βοήθεια μηχανῶν λέγεται **βιομηχανία**. Οἱ **βιομήχανοι** παράγουν στά ἐργοστάσιά τους μεγάλες ποσότητες ἀπό χρήσιμα πράγματα, πού λέγονται **βιομηχανικά προϊόντα**.

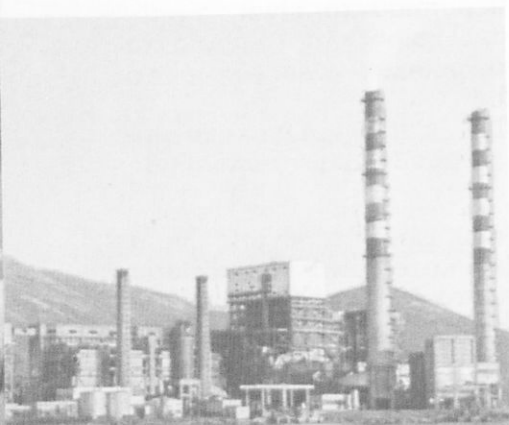
5. **Ἄλιεία.** Ἄλιεία λέγεται τό ψάρεμα καί **άλιείς** οἱ ψαράδες. Οἱ ψαράδες ψαρεύουν πολλά ψάρια στίς θάλασσες καί λιγώτερα στίς λίμνες καί στά ποτάμια. Ἐμεῖς τ' ἀγοράζομε ἀπό τά **ἰχθυοπωλεῖα**.

6. **Μεταλλεῖα.** Μεταλλεῖα λέγονται τά μέρη τῆς γῆς, ἀπ' ὅπου εἰδικοί ἐργάτες βγάζουν μέταλλα, ὅπως σίδηρο, χαλκό, ἀλουμίνιο κ.ά. Βγάζουν ἐπίσης κάρβουνο καί ἄλλα **ὄρυκτά**. Οἱ ἐργασίες στά μεταλλεῖα λέγονται **μεταλλευτικές ἐργασίες**.

7. **Τό ἐμπόριο.** Ὅλα τά προϊόντα, γιά τά ὁποῖα μιλήσαμε πῶς πάνω, καί πολλά ἄλλα πράγματα χρειάζονται στούς ἀνθρώπους, γιά νά ζήσουν. Ὁ καθένας ὁμως δέν παράγει ὅ,τι τοῦ χρειάζεται γιά τή ζωή καί πολλά πράγματα ἀναγκάζεται νά τά προμηθεύεται ἀπό ἄλλους.

Στά πολύ παλιά χρόνια οἱ ἀνθρώποι ἄλλαζαν μεταξύ τους τά προϊόντα τους. Ἐνας ἔδινε ἕνα βόδι σέ κάποιον κι ἔπαιρνε σιτάρι, πρόβατα, γάλα, τυρί. Ἄλλος

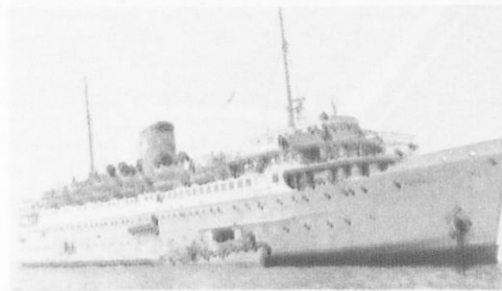
ἔδινε ἓνα πρόβατο κι ἔπαιρνε πράγματα πού δέν εἶχε ὁ ἴδιος.

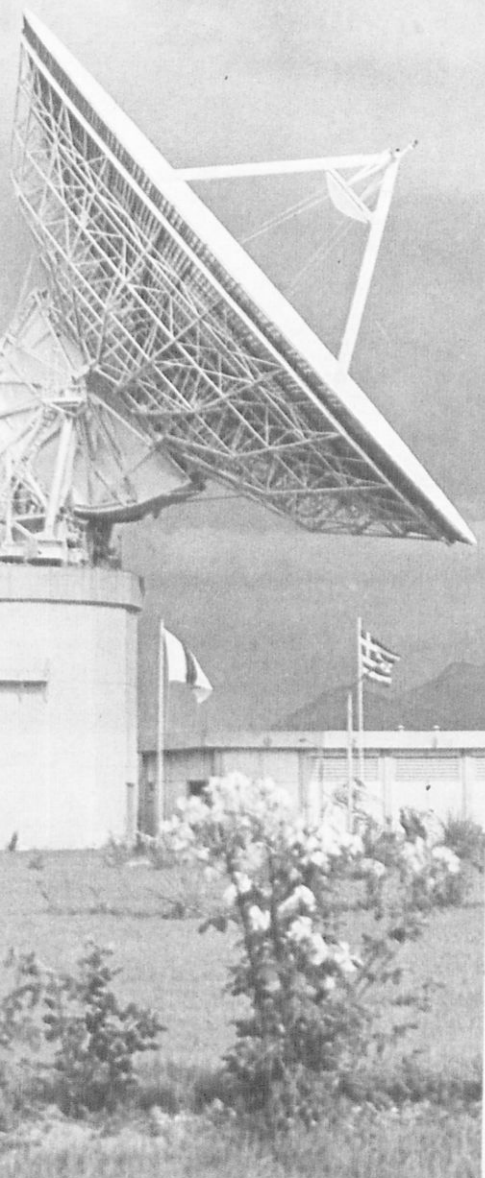
Αὐτή ὅμως ἡ ἀνταλλαγή ἦταν δύσκολη. Γι' αὐτό οἱ ἄνθρωποι σκέφτηκαν νά κάμουν τά χρήματα, γιά νά διευκολύνωνται καλύτερα. "Ἐτσι ἓνα ζευγάρι παπούτσια πού κοστίζει, ἄς ποῦμε, 150 δραχμές, τό παίρνεις, δίνοντας τά χρήματα αὐτά σ' ἐκεῖνον πού πουλάει παπούτσια. "Ἐνα κιλό ψωμί τό παίρνεις, ἀφοῦ δώσης 5 δραχμές στόν φούρναρη. "Ἐνα κιλό λάδι τό παίρνεις, ἀφοῦ δώσης 35 δραχμές στόν παντοπώλη κλπ. Ἡ ἀνταλλαγή αὐτή λέγεται **ἐμπόριο**.

Αὐτοί πού φροντίζουν νά ἔχουν ἔτοιμα στά καταστήματά τους διάφορα πράγματα, γιά νά μᾶς τά πουλήσουν καί νά κερδίσουν κάτι, λέγονται **ἐμποροί**. Τά πράγματα πού μᾶς πουλοῦν οἱ ἐμποροί λέγονται **ἐμπορεύματα**. Οἱ ἐμποροί εἶναι οἱ **πωληταί**. Ἐμεῖς πού αγοράζομε εἴμαστε οἱ **ἀγορασταί**.

"Ὅλα τά ἐμπορεύματα, γιά τά ὅποια μιλήσαμε, πρέπει νά φτάσουν καί στό τελευταῖο χωριό. Μερικά ἐμπορεύματα πρέπει νά μεταφερθοῦν ἀπό τήν ἐπαρχία στίς πόλεις. "Ἄλλα πρέπει νά ῥθοῦν ἀπό ξένες χῶρες.

Γιά νά γίνη αὐτή ἡ μεταφορά τῶν ἐμπορευμάτων, χρειάζονται τά **μεταφορικά μέσα**, χρειάζεται **συγκοινωνία**.

Τά παλιά χρόνια ή μεταφορά τῶν ἐμπορευμάτων γινόταν μέ ζῶα. Σήμερα υπάρχουν πολλά ἄλλα μέσα. Εἶναι πρῶτα πρῶτα τ' αὐτοκίνητα, τά ὅποια φτάνουν τώρα καί στά πιό μακρινά χωριά. Εἶναι μετά οἱ σιδηρόδρομοι, τά πλοῖα, τ' ἀεροπλάνα. "Ὅλα αὐτά τά μέσα λέγονται **μέσα συγκοινωνίας**.

Μέσα ἐπικοινωνίας λέγονται αὐτά μέ τά ὅποια ἐπικοινωνοῦμε μέ ἀνθρώπους πού βρίσκονται μακριά μας καί μαθαίνομε νέα τους ἢ τούς πληροφοροῦμε γιά ὅ,τι θέλομε.

Μέ τό **Ταχυδρομεῖο** στέλνομε τά γράμματά μας. Τά γράμματα, πού στέλνουν συγγενεῖς ἢ γνωστοί μας ἀπό μακρινά μέρη, μᾶς τά φέρνει στό σπίτι ὁ **ταχυδρόμος**. Στό γράμμα εἶναι γραμμένη ἢ διεύθυνσι τοῦ σπιτιοῦ μας καί ὁ ταχυδρόμος μᾶς βρίσκει εὐκόλα.

"Ὅταν θέλωμε νά ἐπικοινωνήσωμε ἀμέσως μέ κάποιον, χρησιμοποιοῦμε τό **τηλέφωνο**. Τά τηλεφωνικά καλώδια στέλνουν τή φωνή μας μακριά καί μπορούμε νά μιλήσωμε μέ κάποιον πού, ἐνῶ βρίσκεται πολύ μακριά μας, νομίζομε ὅτι εἶναι δίπλα μας.

Μέ τόν **τηλέγραφο** στέλνομε γρήγορα τηλεγραφήματα, στά ὅποια γράφομε ὅ,τι θέλομε νά πούμε σέ κάποιον πού βρίσκεται μακριά μας.

Μέ τό **ραδιόφωνο** ἀκοῦμε εἰδήσεις καί τραγοῦδια. Μέ τήν **τηλεόρασι** ἀκοῦμε καί βλέπομε κιάλας τούς ἀνθρώπους πού μιλοῦν.

Σήμερα ἔχομε πολλά μέσα ἐπικοινωνίας. Στά παλιά χρόνια οἱ ἀνθρώποι ἐπικοινωνοῦσαν πολύ δύσκολα.

Ἡμερολόγιο 3^ο

(Ἀπογραφή κατοικιῶν - πληθυσμοῦ)

Μιά μέρα πηγαίνοντας στό σχολεῖο εἶδαμε δυό κυρίουσ νά γράφουν ἀριθμούς στίς πόρτες τῶν σπιτιῶν. Οὔτε ἐγώ οὔτε οἱ συμμαθηταί μου μπορούσαμε νά καταλάβωμε τί συμβαίνει. Γι' αὐτό ρωτήσαμε τόν δάσκαλό μας κι ἐκεῖνος πρόθυμα μᾶς ἐξήγησε.

“Ὅπως θά προσέξατε, μᾶς εἶπε, κάθε χρόνο στό χωριό μας χτίζονται μερικά σπίτια. Ἄλλα, πού ἔχουν παλιώσει, γκρεμίζονται. Τό ἴδιο γίνεται καί στ' ἄλλα χωριά καί πρό παντός στίς πόλεις. Τό Κράτος ὅμως πρέπει νά ξέρη πόσα σπίτια ὑπάρχουν. Ἔτσι, ὅταν περάσουν λίγα χρόνια, γίνεται **ἀπογραφή**. Γράφουν ἀριθμούς στά σπίτια κι ἔτσι ξέρομε πόσα σπίτια ὑπάρχουν σέ ὅλη τήν Ἑλλάδα.

Ἄλλά ὑπάρχει καί ἄλλος λόγος. Πρέπει κάθε σπίτι νά ἔχη τόν ἀριθμό του καί κάθε δρόμος (ὁδός) τ' ὄνομά του, γιά νά ξέρωμε σέ ποιά **διεύθυνσι** μένει ὁ καθένας. Αὐτό πιά πολύ χρειάζεται στίς πόλεις. Ἐκεῖ οἱ μονοί ἀριθμοί τοποθετοῦνται στά σπίτια πού βρίσκονται στήν ἀριστερή πλευρά τοῦ δρόμου καί οἱ ζυγοί σ' ἐκεῖνα πού βρίσκονται στή δεξιά. Ἔτσι ὁ ταχυδρόμος βρίσκει πιά εὐκόλα τά σπίτια, γιά νά μοιράζη τά γράμματα.

Κάθε δέκα χρόνια, μᾶς ἐξήγησε ὁ δάσκαλος, γίνεται καί **ἀπογραφή τοῦ πληθυσμοῦ**. Ἔτσι μαθαίνομε πόσους κατοίκους ἔχει κάθε χωριό ἢ πόλι καί πόσους ἔχει ὅλη ἡ Ἑλλάδα. Τό χωριό μας ἔχει τώρα 600 κατοίκους περίπου.

Κάπου κάπου γίνεται καί ἀπογραφή ζώων καί προϊόντων, συνέχισε ὁ δάσκαλος. Γιατί; μᾶς ρώτησε. Καί ἡ συζήτησι συνεχίστηκε.

Ἐρωτήσεις - Ἐργασίες. Τί ἀριθμό ἔχει τό σπίτι σας; Γράψτε τήν διεύθυνσι τοῦ σπιτιοῦ σας. Πόσους κατοίκους ἔχει τό χωριό ἢ ἡ πόλι σας; Τί θά πῆ ἀπογραφή καί γιατί γίνεται;

‘Ημερολόγιο 4^ο

(Διοικητικές ‘Αρχές του χωριού)

Σήμερα συζητήσαμε για τή **διοίκηση του χωριού** μας. Στο χωριό μας υπάρχουν διάφορες **‘Αρχές**.

Είναι πρώτα πρώτα ο **Πρόεδρος της Κοινότητας** που μαζί με τους **κοινοτικούς συμβούλους** φροντίζει για όλα τὰ ζητήματα του χωριού. Αυτούς τούς εκλέγουν κάθε 4 χρόνια οί κάτοικοι του χωριού που έχουν δικαίωμα νά ψηφίσουν.

‘Υπάρχει ακόμη ο **Σταθμός Χωροφυλακής**. Οί χωροφύλακες φροντίζουν νά ἔχουμε ἡσυχία καί μᾶς φυλᾶνε ἀπό τούς κακούς ἀνθρώπους.

‘Επειδή στό χωριό μας ἔχομε πολλά δάση, ὑπάρχει κι ἕνας **δασικός υπάλληλος**, που μαζί με τούς **δασοφύλακες** φυλάει τὰ δάση.

Οί **ἀγροφύλακες** φυλᾶνε τὰ χωράφια, τούς ἀγρούς.

‘Ο **κοινοτικός γιατρός** καί ἡ **νοσοκόμα** φροντίζουν για τήν ὑγεία τῶν κατοίκων του χωριού.

Τήν ἐκκλησία τή φροντίζει ἡ **ἐκκλησιαστική ἐπιτροπή** με πρόεδρο τόν παπά μας.

Τήν περιουσία του σχολείου μας τή φροντίζει ὁ **Διευθυντής** του καί ἡ **Σχολική ‘Εφορεία**.

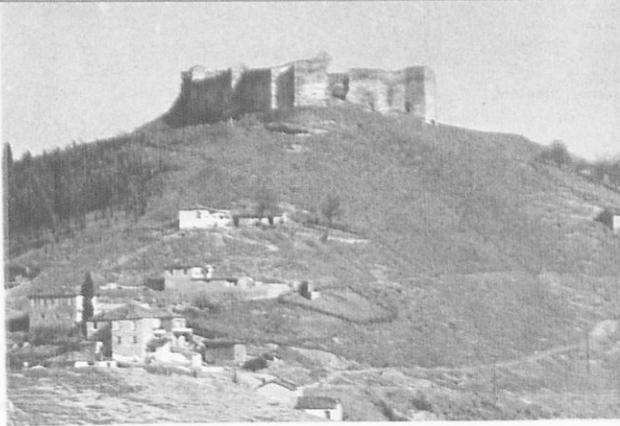
‘Εργασίες. Νά συζητήσετε με τόν δάσκαλό σας για τίς ‘Αρχές του τόπου σας καί νά γράψετε τό δικό σας ἡμερολόγιο.

‘Ημερολόγιο 5^ο

(Τό ‘Ηρώο του χωριού)

Στήν πλατεία του χωριού ἔχομε τό **‘Ηρώο**. Σέ μία μαρμάρινη πλάκα εἶναι γραμμένα τὰ ὀνόματα τῶν χωριανῶν μας που σκοτώθηκαν για τήν πατρίδα.

Σέ κάθε ἐθνική γιορτή καί σέ κάθε ἐπίσημη τελετή καταθέτομε στεφάνια στό ‘Ηρώο. Στεφανώνομε τούς ἥρωες, για νά τούς τιμήσωμε, που πρόσφεραν τή ζωή τους, για νά ζοῦμε ἐμεῖς ἐλεύθεροι.

Ἡρώο

Κάστρο

Γονατίζομε εὐλαβικά μπροστά στό Ἡρώο καί τραγουδοῦμε:

« ὦ πατρίδα ἀγαπημένη,
ἔλα ἐδῶ μέ περηφάνεια,
κόψε ρόδα, κόψε κρίνα,
κόψε δάφνινα κλαδιά.
Μέ τά μητρικά σου χέρια
πλέξε ἀμάραντα στεφάνια
καί στεφάνωσε μ' ἐκεῖνα
τά νεκρά σου τά παιδιά...».

Ἐρωτήσεις - Ἐργασίες. Συζητήστε μέ τόν δάσκαλό σας γιά τόν τρόπο μέ τόν ὁποῖο τιμᾶτε τούς ἥρωες στό χωριό ἢ στήν πόλι σας. Στήν Ἀθήνα ὑπάρχει ἓνα μνημεῖο ἀφιερωμένο στόν Ἀγνωστο Στρατιώτη. Γιατί ἄραγε;

Ἡμερολόγιο 6^ο (Ἱστορικά μνημεῖα)

Πιο πάνω ἀπό τό χωριό, σ' ἓνα βουναλάκι, βρίσκονται τά εἰρεῖπια τοῦ **κάστρου**. Δέν ξέρει κανεῖς πότε χτίστηκε. Ἦταν ὅμως χτισμένο σέ τέτοιο μέρος, πού προφύλαγε τούς κατοίκους τῆς περιοχῆς ἀπό διάφορους ἐχθρούς. Μερικές πολεμιστρες φαίνονται ἀκόμη.

Ἀπέναντι στό ἄλλο βουνό, χωμένο σέ μιά χαράδρα, εἶναι τό βυζαντινὸ **μοναστήρι** τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, πού οἱ τοιχογραφίες του ἔχουν ἀρχαιολογική ἀξία, ὅπως μᾶς εἶπε ὁ δάσκαλος.

Ἐνας φιδωτός δρόμος πάνω ἀπό τό μοναστήρι ὁδηγεῖ σ' ἓναν καταρράχτη. Δίπλα του ὑπάρχει ἓνα **σπήλαιο**, πού κανένας δέν τό ἔχει ἐρευνήσει ἀκόμη.

- "Όλα τά τοπία ἐδῶ εἶναι γραφικά κι ἔχουν ἄγρια ὀμορφιά, μᾶς ἔλεγε ὁ δάσκαλος σέ μιά ἐκδρομή. Καί, κοιτάζοντας πρός τίς τρεῖς κορυφές τοῦ βουνοῦ ἀπέναντι, μᾶς εἶπε ἕνα ἀπό τά πολλά ὀμορφα τραγούδια τῆς περιοχῆς πού φανερώνει τή φιλοξενία τῶν χωρικῶν:

«Πάνω σέ τρίκορφο βουνό, μάννα καί θυγατέρα οἱ δυό μαζεῦαν τόν ἀμάραντο καί τό μελισσοβότανο.

Κι ἐκεῖ πού τόν μαζεύανε βρίσκουμε λαβωμένονε.

- *Μάννα μου, νά τόν πάρωμε τόν ξένο νά τόν γιάνωμε...*

- *Ἐμεῖς ψωμί δέν ἔχομε...*

- *Μάννα μου, τό μοιράδι μου τό τρώγω μέ τόν ἄρρωστο...».*

Ἐρωτήσεις - Ἐργασίες. Ὑπάρχουν μνημεῖα καί ἀρχαιολογικοί χώροι στήν περιοχή σας; Ὑπάρχουν ὀμορφα τοπία; Νά συζητήσετε γι' αὐτά καί νά γράψετε σχετικό ἡμερολόγιο.

Ἡμερολόγιο 7^ο

(Ἡ ἱστορία τοῦ χωριοῦ μου)

Τό χωριό μας ἔγινε ἀπό τρία παλαιά χωριά τῆς περιοχῆς πρὶν ἀπό πολλά χρόνια. Ἔχει 400 περίπου χρόνια ζωῆς καί οἱ κάτοικοι εἶχαν συγκεντρωθῆ ἐδῶ, γιά νά φυλάγονται καλύτερα ἀπό τοὺς Τούρκους καί τοὺς Βουλγάρους.

Στά 1912 ἐλευθερώθηκε ἀπό τοὺς Τούρκους. Οἱ παπποῦδες μας καί πολλοί γονεῖς μας θυμοῦνται τοὺς Τούρκους ἀκόμη.

Οἱ Βούλγαροι ἔκαμαν πολλές ἐπιδρομές στήν περιοχή μας καί οἱ Γερμανοί ἔκαψαν τό χωριό στά 1942.

Τώρα τό χωριό μας ἔγινε πιό ὀμορφο ἀπό πρὶν. Ἐγινε ὁ αὐτοκινητόδρομος καί φέραμε νερό μέσα στά σπίτια μας. Μόνο τό ἠλεκτρικό φῶς λείπει, ἀλλά, ὅπως μᾶς εἶπε ὁ δάσκαλός μας, σ' ἕνα δυό χρόνια θά ῥθῆ καί αὐτό μέ τή φροντίδα του Κράτους.

Τά τελευταῖα χρόνια ἔφυγαν πολλοί χωριανοί ἀπό τό χωριό. Ἄλλοι πῆγαν στήν Ἀμερική, ἄλλοι στήν Αὐστραλία, πολλοί στή Γερμανία καί ἀρκετοί σέ ἄλλα μέρη τῆς Ἑλλάδος. Ὅλοι ὅμως ἀγαποῦν τό χωριό καί πολλοί ξαναγουρίζουν. Τά ὀμορφα ἔθιμα καί τά τραγούδια τοῦ χωριοῦ μας τοὺς τραβοῦν πίσω σ' αὐτό, ὅπως ἡ Ἰθάκη τραβοῦσε τόν Ὀδυσσεά.

Πιο όμορφο είναι τό χωριό μας τήν άνοιξη, όταν φουντώνουν τά κλαριά, όπως λέει καί τό τραγούδι:

«Τώρα φουντώνουν τά κλαριά, τώρα όμορφαίνει ό τόπος.
Τώρα κι ό ξένος βούλεται νά πάη στά δικά του...
Νύχτα σελώννει τ' άλογο, νύχτα τό καλιγώνει.
Βάνει τά πέταλα χρυσά καί τά καρφιά άσημένια...».

Έρωτήσεις - Έργασίες. Νά συζητήσετε μέ τόν δάσκαλο γιά τήν ιστορία τής περιοχής σας. Νά ζητήσετε πληροφορίες καί από τούς γεροντότερους χωριανούς σας, πού ξέρουν πολλά γιά τήν ιστορία του τόπου σας. Έχετε ώραία ήθη, έθιμα καί τραγούδια στην περιοχή σας; Νά γράψετε μερικά στό ήμερολόγιο σας, όπως έγραψε καί ό Νίκος.

‘Ημερολόγιο 8^ο

(Τά προβλήματα του χωριού μας)

Σήμερα μιλήσαμε μέ τόν δάσκαλό μας γιά τά προβλήματα του χωριού μας.

Πρώτα πρώτα μας λείπει, όπως είπαμε καί σέ άλλη συζήτηση, τό ηλεκτρικό φώς. Αυτή ή έλλειψη δυσκολεύει τή ζωή μας. Φωτίζουμε τά σπίτια μας μέ λάμπες πετρελαίου, πού έχουν αδύνατο φώς. Έτσι καμμία σοβαρή δουλειά δέν μπορούμε νά κάνουμε, όταν νυχτώση. Οί δρόμοι δέν φωτίζονται, γι' αυτό μαζευόμαστε νωρίς στά σπίτια μας.

Καταλαβαίνομε πόσο πιο ευχάριστη θά είναι ή ζωή μας, όταν ό ηλεκτρισμός φτάση στό χωριό μας! Θά μπορούμε τότε νά έχωμε κι έμεις ψυγείο, τηλεόρασι καί πολλά άλλα ηλεκτρικά είδη.

Άλλη έλλειψη του χωριού μας είναι ή συγκοινωνία. Υπάρχει βέβαια αυτοκινητόδρομος, αλλά δέν είναι καλά στρωμένος. Γι' αυτό ή συγκοινωνία γίνεται δύσκολα, ιδιαίτερα όταν ό καιρός είναι βροχερός. Έλπίζομε πώς σιγά σιγά καί ή συγκοινωνία θά γίνη καλύτερη.

Άλλη δυσκολία είναι πώς τά χωράφια είναι λίγα καί άγονα καί τά έσοδα των κατοίκων από τή γεωργία λιγοστά. Βέβαια καί ή κτηνοτροφία καί ή ύλοτομία δίνουν αρκετά κέρδη, αλλά όχι τόσα, όσα χρειάζονται, γιά νά ζήσουν άνετα 600 άνθρωποι. Γι' αυτό καί πολλοί ξενιτεύονται, αν καί δέν τό θέλουν.

“Όταν όμως οργανώσουμε καλύτερα τις δουλειές μας, όπως είπε ο δάσκαλος, θα μπορέσουμε να ζήσουμε καλύτερα. Η καλή συγκοινωνία θα βοηθήσει σ’ αυτό, διότι και την ύλοτομία θα κάνουμε πιο συστηματικά και από την κτηνοτροφία θα έχουμε περισσότερα κέρδη.

Έμεις πού είμαστε παιδιά θα βοηθήσουμε τό χωριό μας και τώρα, αλλά πολύ περισσότερο αργότερα, όταν μεγαλώσουμε.

Τώρα θα τό διατηρούμε καθαρό και θα φροντίζουμε για ό,τι ανήκει σ’ αυτό.

Έρωτήσεις - Έργασίες. Τί ελλείψεις και προβλήματα έχει τό χωριό σας ή ή πόλι σας; Τί θα κάμετε έσεις, για να βοηθήσετε τώρα και όταν μεγαλώσετε; Για όσους ζούν στην πόλι τά προβλήματα είναι διαφορετικά. Κάμετε συζήτησι στην τάξι σας και γράψτε σχετικό ήμερολόγιο.

‘Ημερολόγιο 9^ο

(‘Ο τουρισμός)

Πολλές φορές ακούγαμε στό ραδιόφωνο τή λέξι «**τουρισμός**», αλλά δέν καταλαβαίναμε τή σημασία της. Σήμερα ό δάσκαλος μᾶς εξήγησε:

Τουρισμός είναι ή κίνησι τῶν ανθρώπων από τόπο σέ τόπο, για να έπισκεφτοῦν διάφορα μέρη, να ψυχαγωγηθοῦν, να δοῦν αρχαία μνημεία, όμορφα τοπία κλπ.

Τά τελευταία χρόνια, συνέχισε ό δάσκαλος, υπάρχει μεγάλη **τουριστική κίνησι** στην πατρίδα μας. “Έρχονται πολλοί ξένοι να δοῦν τούς αρχαιολογικούς μας χώρους και να περάσουν ένα εύχάριστο καλοκαίρι στα όμορφα άκρογίαλια μας.

Κι έδω στό χωριό μας, ειπαν μερικοί συμμαθηταί μου, έρχονται λίγοι ξένοι τό καλοκαίρι. Ναί, πρόσθεσε ό δάσκαλος. Και θα μπορούσαμε να προσελκύσουμε πολλούς ξένους αλλά και “Έλληνες, αν φροντίζαμε για μερικά πράγματα.

“Έτσι συζητήσαμε αρκετά και βρήκαμε ότι πρέπει:

1. να φροντίσουμε να τακτοποιήσουμε τό βυζαντινό μοναστήρι του ‘Αγίου Γεωργίου, πού παρουσιάζει πολύ ένδιαφέρον.
2. να φροντίσουμε να χτιστή ένα τουριστικό ξενοδοχείο.
3. να πληροφορήσουμε όλους για τά όμορφα δάση πού έχουμε έδω.
4. να γνωρίσουμε σέ όλους την ιστορία του τόπου μας.

5. να οργανώσουμε χιονοδρομίες, για τις οποίες είναι κατάλληλα τὰ μέρη μας.
6. να παρακαλέσωμε να μᾶς φτειιάξουν ώραϊο δρόμο καί να φέρουν ἠλεκτρικό φῶς στό χωριό μας.

“Όλα αὐτά ἀποφασίσαμε να τὰ ποῦμε σέ ὅλους τούς χωριανούς μας τήν Κυριακή στό σχολεῖο μας. Θά τούς μιλήσωμε γιά ὅλα.

Ἐρωτήσεις. Ὑπάρχει τουρισμός στὸν τόπο σας; Ἐν ὑπόθεσι, πῶς πρέπει να συμπεριφέρεστε πρὸς τούς τουρίστες; Γιατί; Ἐν δὲν ὑπάρχει, τί πρέπει να κάμετε;

Ἡμερολόγιο 10^ο

(Χωριά - Κωμοπόλεις - Πόλεις)

Ὁ Κώστας ἄρχισε σήμερα τή συζήτησι μὲ μιὰ ἐρώτησι πού ἔμοιαζε μ' αἰνιγμα. Γιατί τὸ χωριό λέγεται χωριό; μᾶς ρώτησε.

Στὴν ἀρχή ὅλοι γελάσαμε. Ὑστερα ὅμως εἶδαμε ὅτι ἡ ἐρώτησι ἦταν ἀρκετὰ ἐξυπνη. Ὁ Σπύρος ὅμως νόμισε πῶς τὸ πρᾶγμα ἦταν πολὺ ἀπλό καί εἶπε:

- Τὸ χωριό μας λέγεται χωριό, γιατί εἶναι χωριό!
- Ναί, εἶπε ὁ Κώστας, ἀλλὰ γιατί δὲν λέγεται πόλι;
- Για να λέγεται πόλι, πρόσθεσα ἐγώ, πρέπει να ἔχη πολλούς κατοίκους.

Ὁ Κώστας ἔδειξε πῶς ἱκανοποιήθηκε ἀπὸ τήν ἀπάντησι.

- Ναί, εἶπε ὁ δάσκαλος, εἶναι καθωρισμένο πόσοι κάτοικοι πρέπει να ὑπάρχουν, γιά να λέγεται ἕνα μέρος πού κατοικεῖται χωριό, κωμόπολι ἢ πόλι. Καί συνέχισε:

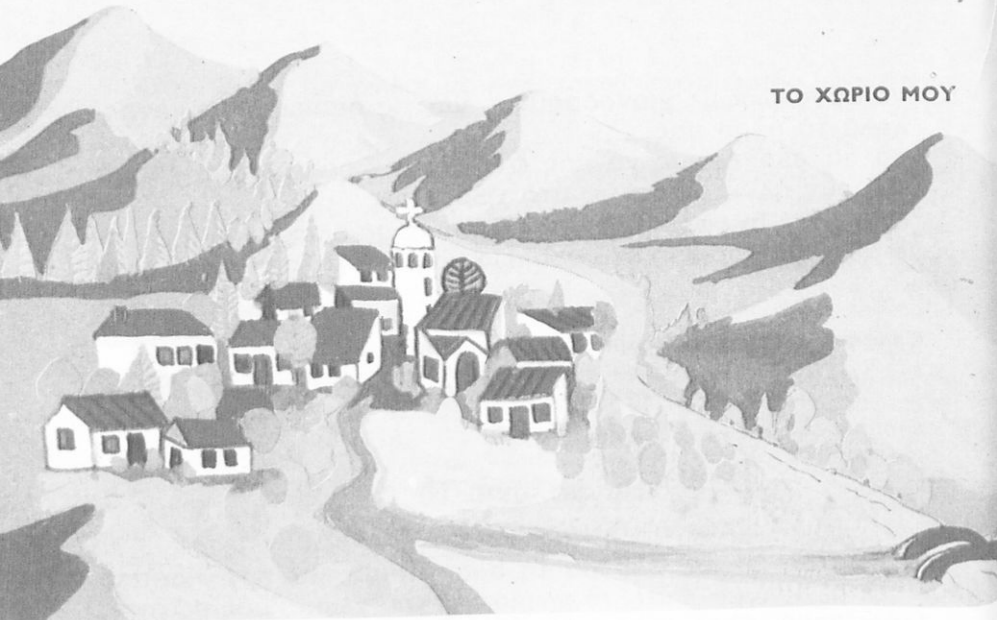
Χωριό λέγεται τὸ μέρος στό ὅποιο κατοικοῦν μέχρι 3.000 ἄνθρωποι.

Κωμόπολι λέγεται τὸ μέρος πού ἔχει 3.000 ὠς 5.000 περίπου κατοίκους.

Ὅταν οἱ κάτοικοι ἑνός μέρους εἶναι περισσότεροι ἀπὸ 5.000, τότε αὐτὸ λέγεται **πόλι**.

Ὅλοι ἱκανοποιηθήκαμε καί ἀφιερῶσαμε τήν ὑπόλοιπη ὠρα ψάχνοντας να βροῦμε χωριά, κωμοπόλεις καί πόλεις.

Ἐρωτήσεις - Ἐργασίαι. Τὸ μέρος πού ζῆτε εἶναι χωριό, κωμόπολι ἢ πόλι; Γιατί; Να ὀνομάσετε χωριά καί πόλεις τῆς περιοχῆς σας ἢ πόλεις τῆς Ἑλλάδος, ἂν γνωρίζετε.

‘Ημερολόγιο 11°

(‘Αναπαράστασι του χωριού μας)

“Ολον αυτό τόν καιρό εΐπαμε πολλά άλλα πράγματα γιά τό χωριό μας, πού δέν μπορώ νά τά γράψω όλα στό ήμερολόγιό μου.

Μιά μέρα ό δάσκαλος μās εΐπε:

- Τώρα, άφοϋ συζητήσαμε τόσο πολύ γιά τό χωριό μας, άς προσπαθήσωμε νά τό **άναπαραστήσωμε**.

Συμφωνήσαμε όλοι καί άρχίσασμε τή δουλειά.

Πρώτα έργαστήκαμε στήν άμμοδόχο. Τακτοποιήσαμε έτσι τήν άμμο, ώστε νά μοιάζη μέ τή μορφή πού έχει τό έδαφος του χωριού μας καί ή γύρω περιοχή.

Οί λόφοι καί τά βουνά ύψώθησαν στήν άμμοδόχο. Χαράξαμε τήν κοίτη του ποταμού πολύ έλαφρά. Φτειάξαμε μέ χαρτόνι τό σχολείο, τήν έκκλησία, τό κοινοτικό κατάστημα, τό ίατρείο καί τό νηπιοτροφείο. Μέ πλαστιλίνη φτειάξαμε τά σπίτια καί τά τοποθετήσαμε σέ άνάλογες θέσεις.

”Επειτα ρίξαμε πάνω στήν άμμο σκόνη μέ διάφορα χρώματα. Στά βουνά ρίξαμε καφέ σκόνη. Στά ισιώματα, πού μοιάζουν μέ πεδιάδες, ρίξαμε πράσινη σκόνη. Στήν κοίτη του ποταμού

ρίξαμε γαλάζια. Στους λόφους κίτρινη. Ήτσι τό χωριό μας πήρε τή μορφή του.

Τό καμαρώσαμε πολύ.

Φαίνεται σάν από άεροπλάνο, είπε ό Γιώργος.

Μετά άναπαραστήσαμε τό χωριό μας στή χαρτογραφία μας, όπως τό βλέπετε πιό πάνω.

Ερωτήσεις - Έργασίες. Προσπαθήστε μέ τή βοήθεια του δασκάλου ν' άναπαραστήσετε κι έσείς τό χωριό ή τήν πόλι σας στήν άμμοδόχο σας πρώτα καί μετά στή χαρτογραφία. Τί χρώμα θά βάλετε στό κάθε μέρος; Γιατί;

ΤΑ ΓΕΙΤΟΝΙΚΑ ΧΩΡΙΑ

Έμερολόγιο 12^ο

Όταν πιά τελειώσαμε τή συζήτησι για τό χωριό μας, άνεβήκαμε μέ τόν δάσκαλο στήν κορυφή του λόφου, πού βρίσκεται δίπλα από τό χωριό μας. Ήταν καιρός νά μιλήσωμε για τά **γειτονικά χωριά.**

Όλοι πήραμε μέρος στή συζήτησι. Άλλοι ήξεραν καλύτερα τό ένα χωριό, άλλοι τό άλλο.

Τέσσερα χωριά βρίσκονται όλα όλα στή γειτονική μας περιοχή καί όλα είναι μικρότερα από τό δικό μας.

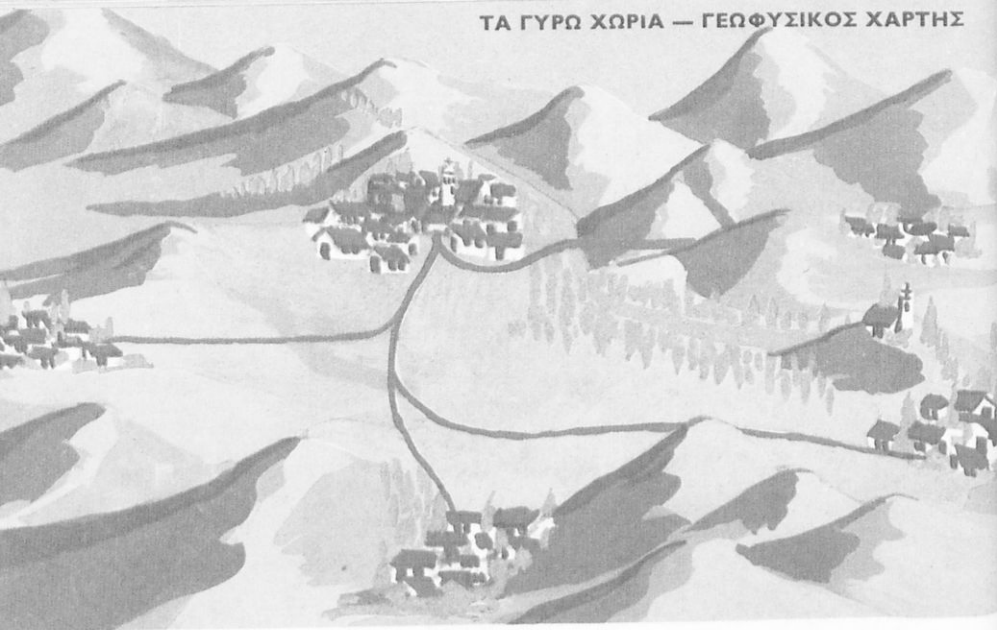
- Γιατί σέ τόση έκτασι νά βρίσκωνται μόνο 4 χωριά; ρώτησε ό δάσκαλος. Δέν άργήσαμε νά βροῦμε πώς αίτία είναι τό όρεινό έδαφος. Δέν μπορούν νά ζήσουν πολλοί άνθρωποι έδω, γιατί τό έδαφος δέν είναι εύφορο.

Καί τά 4 γειτονικά χωριά είναι αρκετά μακριά από τό δικό μας. Άν τά έπισκεφτή κανείς μέ τά πόδια, χρειάζεται νά βαδίση μιά ώρα για τό πιό κοντινό καί τρεις για τό πιό μακρινό.

Τό πρώτο βρίσκεται σέ μιά πλαγιά, τό δεύτερο σ' ένα μικρό όροπέδιο, τό τρίτο σέ μιά κοιλάδα καί τό τέταρτο είναι άνάμεσα σέ βουνά καί δέν φαίνεται από τόν λόφο.

Στά τρία πρώτα χωριά πηγαίνομε καί μέ αυτοκίνητο. Στο τέταρτο πηγαίνομε μόνο μέ τά πόδια ή μέ τό ζω.

Έργασίες. Νά συζητήσετε κι έσείς για τά γειτονικά σας χωριά ή τις πόλεις μέ τόν ίδιο τρόπο.

‘Ημερολόγιο 13^ο

(Οί κάτοικοι τῶν γειτονικῶν χωριῶν)

Τίς ἄλλες ἡμέρες συνεχίσαμε τή συζήτησι γιά τά **γειτονικά χωριά**. Βρήκαμε πῶς στούς τρόπους μας, στήν ὀμιλία, στά ἔθιμα, στίς συνήθειες, στά τραγούδια δέν διαφέρομε. Μόνο οἱ κάτοικοι τοῦ πιό μακρινοῦ χωριοῦ, πού εἶναι πίσω ἀπό τά βουνά, εἶναι κάπως διαφορετικοί σέ ὅλα καί ἀποφεύγουν νά ἐπικοινωνοῦν μέ τούς ἄλλους. Εἶναι ὅμως οἱ πιό δυνατοί ἄνθρωποι καί οἱ πιό καλοί κυνηγοί στήν περιοχή μας.

Οἱ κάτοικοι τῶν γειτονικῶν χωριῶν ἀσχολοῦνται καί αὐτοί μέ τή γεωργία, τήν κτηνοτροφία καί τήν ὑλοτομία.

Οἱ κάτοικοι τοῦ χωριοῦ πού βρίσκεται στ’ ὄροπέδιο ἔχουν πολλά κοπάδια ἀπό πρόβata καί καλλιεργοῦν πολλές πατάτες καί φασόλια, πού εἶναι τά πιό νόστιμα σέ ὅλη τήν ‘Ελλάδα!

Οἱ κάτοικοι τοῦ χωριοῦ πού βρίσκεται στήν πλαγιά ἔχουν πολλά κοπάδια ἀπό γίδες καί μαζεῦουν πολλά κάστανα ἀπό τίς καστανιές τοῦ δάσους τους, πού τά πουλοῦν στίς γειτονικές αγορές.

Μερικές οἰκογένειες τοῦ τρίτου χωριοῦ ἀσχολοῦνται μέ τή σηροτροφία· τρέφουν μεταξοσκώληκες καί βγάζουν μετάξι.

Οί κάτοικοι τοῦ πιό μακρινοῦ χωριοῦ μαζεύουν τσαί τοῦ βουνοῦ καί κυνηγοῦν ἀγριογούρουνα. Πολλοί εἶναι ὑλοτόμοι.

Μέ δυό λόγια, τά σπουδαιότερα προϊόντα τῆς περιοχῆς μας εἶναι γεωργικά, κτηνοτροφικά καί δασικά.

Ἑρωτήσεις - Ἐργασίες. Τί συμβαίνει μέ τά δικά σας γειτονικά χωριά ἢ τίς πόλεις; Νά συζητήσετε μέ τόν δάσκαλό σας γιά τά σπουδαιότερα χαρακτηριστικά καθενός ἀπό αὐτά. Νά συζητήσετε ἐπίσης γιά τά προϊόντα, τίς ἀσχολίες τῶν κατοίκων καί τόν πληθυσμό καθενός.

Ἡμερολόγιο 14^ο

(Οἱ σχέσεις μας μέ τά γειτονικά χωριά)

Οἱ σχέσεις μας μέ τ' ἄλλα χωριά εἶναι καλές. Γίνονται συχνές ἐπισκέψεις ἀπό χωριό σέ χωριό, γιά νά συναντηθοῦν οἱ συγγενεῖς καί γνωστοί, ἀλλά καί γιά ν' ἀνταλλαγοῦν τά προϊόντα.

Στό δικό μας χωριό γίνονται οἱ πιό πολλές συναντήσεις. Ἐπειδή εἶναι κεντρικό, ὅπως εἶπαμε, ἐδῶ συγκεντρώνονται ὅσα προϊόντα περισσεύουν ἀπό τά γύρω χωριά, γιά νά σταλοῦν στίς γειτονικές ἀγορές.

Πολλές γνωριμίες μας μέ παιδιά τῶν γειτονικῶν χωριῶν ἔγιναν στίς ἐκδρομές πού κάναμε μέ τά γειτονικά σχολεῖα. Αὐτές τίς γνωριμίες θά τίς κρατήσωμε καί ὅταν μεγαλώσωμε.

Οἱ γονεῖς μας μᾶς βεβαιώνουν πώς πολλές γνωριμίες μέ κατοίκους τῶν γειτονικῶν χωριῶν τίς ὀφείλουν σ' αὐτές τίς συναντήσεις τῶν παιδικῶν τους χρόνων.

Ἐργασίες. Ἀσφαλῶς καί οἱ δικές σας σχέσεις μέ τούς κατοίκους τῶν γειτονικῶν χωριῶν θά εἶναι καλές. Νά συζητήσετε μέ τόν δάσκαλό σας γιά τίς σχέσεις αὐτές καί νά γράψετε ἡμερολόγιο.

Ἡμερολόγιο 15^ο

(Ἡ ἱστορία τῶν γειτονικῶν χωριῶν)

Καθένα ἀπό τά γειτονικά χωριά ἔχει τό ἥρωό του. "Ὅλοι οἱ κάτοικοι τῆς περιοχῆς, ὅπως καί ὅλοι οἱ "Ἕλληνες, θεωροῦν χρέος τους νά τιμοῦν τούς νεκρούς, αὐτούς πού ἔδωσαν τή ζωή τους γιά τήν πατρίδα.

Καθένα από τὰ χωριά ἔχει ἐπίσης τίς ὁμορφιές του, τίς ἀγριες φυσικές ὁμορφιές, πού σπάνια βρίσκεις ἄλλου, ὅπως λένε οἱ μεγάλοι. Αὐτές οἱ ὁμορφιές θά μπορούσαν νά κάμουν τόν τόπο μας μιά ἀσύγκριτη τουριστική περιοχή.

“Ὀλος ὁ τόπος τριγύρω, καθὼς εἶναι ψηλά στά βουνά, ἀποτελεῖ ἓνα φυσικό φρούριο, πού πολλές φορές φύλαξε τούς κατοίκους ἀπό τίς ἐπιδρομές τῶν ἐχθρῶν.

Λένε οἱ μεγάλοι πὼς οἱ Τοῦρκοι ποτέ δέν πάτησαν τό πόδι τους ἐδῶ, γιατί σ’ αὐτό τό μέρος ἦταν τὰ λημέρια τῶν κλεφτῶν.

“Ὅταν κάποτε οἱ Βούλγαροι ἔκαμαν μιά ἐπιδρομή, γιά νά καταστρέψουν τὰ χωριά μας, δόθηκε σκληρή μάχη στή θέσι πού λέγεται «ΝΙΚΗ» κι ἔπαθαν τέτοια καταστροφή, πού δέν ξαναφάνηκαν πιά στά μέρη μας. Στή θέσι πού ἐγινε ἡ μάχη εἶναι τώρα χτισμένο ἓνα ἐξωκκλήσι καί μιά μαρμάρινη πλάκα θυμίζει τήν ἀνδρεία τῶν κατοίκων τῆς περιοχῆς.

Ἔργασίες. Νά συζητήσετε κι ἐσεῖς γιά τὰ μνημεῖα, τὰ ὄμορφα τοπία, τούς ἱστορικούς καί τουριστικούς τόπους τῆς περιοχῆς σας καί νά τούς ἐπισκεφτῆτε στίς ἐκδρομές σας.

Ἡμερολόγιο 16^ο

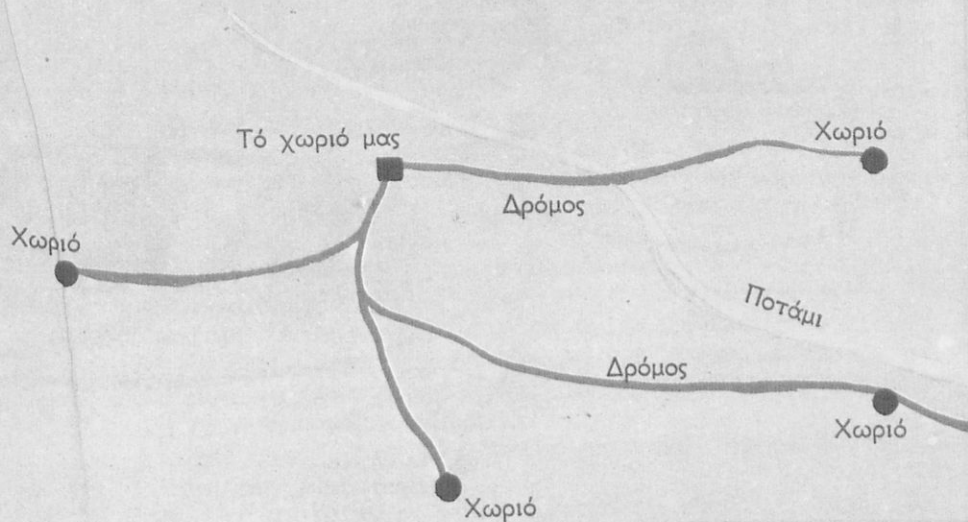
(Χαρτογράφησι τῶν γειτονικῶν χωριῶν)

Ἡ συζήτησι γιά τὰ γειτονικά χωριά κράτησε ἀρκετές ἡμέρες, ἄν καί δέν ὑπῆρχαν μεγάλες διαφορές ἀνάμεσα σ’ αὐτά καί στό δικό μας χωριό. Ὑστερα προσπαθήσαμε ν’ ἀναπαραστήσωμε τό χωριό μας μαζί μέ τὰ γύρω χωριά.

Πρῶτα ἐργαστήκαμε στήν ἀμμοδόχο. Μετά ἐργαστήκαμε σέ χαρτόνια καί παρουσιάσαμε: α) ἓνα **γεωφυσικό χάρτη** τῆς περιοχῆς μας, β) ἓναν **πολιτικό χάρτη** τῆς ἴδιας περιοχῆς, γ) ἓναν **παραγωγικό**, δ) ἓναν **ἱστορικό** καί ε) ἓναν **τουριστικό**. Τέλος ἐτοιμάσαμε ἓναν **ἀνάγλυφο** χάρτη τῆς περιοχῆς, τόν ὁποῖο κρεμάσαμε στήν τάξι μας.

Ἔργασίες. Νά κάμετε κι ἐσεῖς μέ τῆ βοήθεια τοῦ δασκάλου σας τίς ἐργασίες πού ἐγιναν στήν τάξι τοῦ Νίκου. Νά ἰχνογραφήσετε κι ἐσεῖς παρόμοιους χάρτες μέ τούς χάρτες τοῦ Νίκου, πού βλέπετε παρακάτω.

ΤΑ ΓΥΡΩ ΧΩΡΙΑ — ΠΟΛΙΤΙΚΟΣ ΧΑΡΤΗΣ

ΤΑ ΓΥΡΩ ΧΩΡΙΑ — ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟΣ ΧΑΡΤΗΣ

ΤΑ ΓΥΡΩ ΧΩΡΙΑ — ΙΣΤΟΡΙΚΟΣ ΧΑΡΤΗΣ

ΤΑ ΓΥΡΩ ΧΩΡΙΑ — ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΣ ΧΑΡΤΗΣ

Η ΕΠΑΡΧΙΑ ΜΑΣ

‘Ημερολόγιο 17^ο

(Μιά έκδρομή στην πρωτεύουσα τῆς Ἐπαρχίας μας)

Κάναμε τίς τελευταῖες συζητήσεις γιά τά γειτονικά χωριά, ὅταν ὁ δάσκαλός μας μᾶς ἐτοίμασε μιά εὐχάριστη ἔκπληξι.

Τήν ἐρχόμενη βδομάδα, παιδιά, μᾶς εἶπε, θά κάνωμe μιά ἐκδρομή, γιά νά γνωρίσωμe τήν Ἐπαρχία μας. “Ὅλοι χαρήκαμe πολύ.

Πολλοί ἀπό μᾶς εἶχαν πάει στήν **πρωτεύουσα** τῆς Ἐπαρχίας μας, στήν Ἀγορούπολι, ὅπως τή λέμe ἐμeῖς, διότι ἐκεῖ γίνεται ἡ **ἀγορά** (τό παζάρι). Ἄλλά καί ἀπό ἐδῶ ψηλά, ὅπου βρισκόμαστε, φαίνεται κάτω στόν κάμπο ἀρκετό μέρος τῆς Ἐπαρχίας μας. “Ὅμως ἄλλο εἶναι νά βλέπης ἀπό μακριά τά χωριά καί τίς πόλεις καί ἄλλο νά τά ἐπισκεφτῆς ὁ ἴδιος.

“Ὅταν ἔφτασε ἡ ὠρισμένη μέρα, ξεκινήσαμε γιά τήν πρωτεύουσα τῆς Ἐπαρχίας μας.

Στόν δρόμο σταματούσαμε καί ὁ δάσκαλος μᾶς ἐξηγοῦσε διάφορες ἀπορίες πού εἶχαμe. Καταλάβαμe ἔτσι πώς ἀλλιῶς φαίνονται τά μέρη ἀπό μακριά καί ἀλλιῶς εἶναι στήν πραγματικότητα. Καταλάβαμe πώς ἡ Ἐπαρχία μας εἶναι πολύ μεγαλύτερη ἀπ’ ὅ,τι φαίνεται καί πώς τό χωριό μας καί τά γειτονικά χωριά ἀποτελοῦν ἓνα μέρος τῆς.

Εἶδαμe πώς ἡ λίμνη, πού βρίσκεται δίπλα στήν πρωτεύουσα τῆς Ἐπαρχίας, εἶναι πολύ μεγάλη, ἐνῶ ψηλά ἀπό τό χωριό μας φαίνεται σάν μιά μικρή δεξαμενή.

“Ετυχε τήν ἡμέρα πού ἐπισκεφτήκαμe τήν πόλι νά γίνεται ἀγορά. Κόσμος πολύς εἶχε μαζευτῆ ἀπ’ ὅλη τήν Ἐπαρχία. Ἄλλοι ἀγόραζαν καί ἄλλοι πουλοῦσαν. “Ὅ,τι ἤθελες ἔβρισκες στήν ἀγορά! Οἱ πωληταί μέ τίς διαπεραστικές φωνές τους σέ καλοῦσαν ν’ ἀγοράσης κάτι.

Στήν ἀγορά συναντήσαμε καί πολλούς χωριανούς μας. Ἄλλοι ἦρθαν ν’ ἀγοράσουν καί ἄλλοι νά πουλήσουν διάφορα πράγματα. Ἐδῶ συναντιοῦνται ὅλοι οἱ κάτοικοι τῆς Ἐπαρχίας μας.

Κουρασμένοι ἀπ’ ὅσα εἶδαμe στήν ἀγορά προχωρήσαμε πρὸς τήν ἄκρη τῆς λίμνης καί μπήκαμe στίς βάρκες γιά ἓνα περίπατο (βαρκάδα). Ἦταν πολύ εὐχάριστα! Εἶδαμe καί τούς βαρκάρηδες, πού ἔριχναν τά δίχτυα νά πιάσουν ψάρια. Μετά συνεχίσαμε

τόν περίπατό μας στην πόλι, γιά νά δοῦμε ὅλα τ' ἀξιοθέατά της.

Ἑρωτήσεις - Ἐργασίες. Ἡ πρωτεύουσα τῆς δικῆς σας Ἐπαρχίας εἶναι κωμόπολι ἢ πόλι; Νά συζητήσετε μέ τῆ βοήθεια τοῦ δασκάλου σας γιά τίς σχέσεις τοῦ χωριοῦ ἢ τῆς πόλεως σας μέ τὴν πρωτεύουσα τῆς Ἐπαρχίας καί γιά τὰ γενικά χαρακτηριστικά της.

Ἡμερολόγιο 18^ο

(Καταστήματα - Δημόσιες Ἀρχές τῆς Ἐπαρχίας)

Ἐκτός ἀπό τὴ **λαϊκὴ ἀγορά** εἶδαμε στὴν πόλι καί πολλά ἄλλα **καταστήματα** καί καμαρώσαμε τίς βιτρίνες τους. Εἶδαμε δυό-τρία βιβλιοπωλεῖα μέ λογιῆς λογιῆς βιβλία, ἐμπορικά καταστήματα μέ διάφορα εἶδη, ἐστιατόρια, ζαχαροπλαστεῖα, καφενεῖα, ξενοδοχεῖα καί πολλά ἄλλα.

Στὴν εἴσοδο ἑνός ξενοδοχείου ἔγραφε: «ΞΕΝΙΟΣ ΖΕΥΣ». Θὰ σὰς ἐξηγήσω ἄλλη φορά, μᾶς εἶπε ὁ δάσκαλος, τί σημαίνει αὐτό.

Καθὼς διασχίζαμε τὴν πόλι, εἶδαμε μερικά **Δημοτικά Σχολεῖα** καί δύο **Γυμνάσια**. Τό ἓνα εἶναι Γυμνάσιο ἀρρένων, δηλαδή γιά τ' ἀγόρια, καί τό ἄλλο Γυμνάσιο θηλέων, δηλαδή γιά τὰ κορίτσια. Ὑπάρχουν ἐπίσης καί δύο **Οἰκοτροφεῖα**, στά ὁποῖα μένουν τὰ παιδιὰ πού κατάγονται ἀπό τὰ χωριά τῆς Ἐπαρχίας.

Ἐπειτα ἐπισκεφτήκαμε τό κεντρικὸ μέρος τῆς πόλεως, ὅπου ὑπῆρχαν πολλά μεγάλα κτήρια. Σ' αὐτὰ στεγάζονται οἱ **Δημόσιες Ἀρχές**, μᾶς ἐξήγησε ὁ δάσκαλος.

Στό ένα κτήριο εργάζεται ο **Δήμαρχος** μέ τό **Δημοτικό Συμβούλιο**. Αὐτοί φροντίζουν γιά ὅλα τά ζητήματα τῆς πόλεως.

Σ' ἕνα ἄλλο κτήριο, κάπως ἀπόμερο, ἔγραφε: «**ΙΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ**». Ἐδῶ μένει ὁ **Μητροπολίτης (Δεσπότης)**, πού φροντίζει γιά τίς ἐκκλησίες καί τούς χριστιανούς ὅλης τῆς Ἐπαρχίας μας. Ἐκεῖ κοντά ἦταν καί τό γραφεῖο τοῦ **Ἐπιθεωρητοῦ τῶν Δημοτικῶν Σχολείων**. Τόν ἐπισκεφτήκαμε, μᾶς καλωσόρισε καί μᾶς εἶπε λίγα λόγια.

Σέ ἄλλο κτήριο ἔγραφε: «**ΕΙΡΗΝΟΔΙΚΕΙΟΝ**». Ἐδῶ, μᾶς ἐξήγησε ὁ δάσκαλος, ὁ **εἰρηνοδίκης** προσπαθεῖ νά συμφιλιώνη τούς κατοίκους τῆς Ἐπαρχίας, πού ἔχουν διαφορές μεταξύ τους καί μαλώνουν, καί πολλές φορές τιμωρεῖ αὐτούς πού φταῖνε.

Πιό πέρα ἔγραφε: «**ΥΠΟΔΙΟΙΚΗΣΙΣ ΧΩΡΟΦΥΛΑΚΗΣ**». Ἐδῶ μένουν **ἀξιωματικοί** τῆς Χωροφυλακῆς καί πολλοί **χωροφύλακες**, πού φροντίζουν νά ὑπάρχη ἡσυχία καί τάξι σ' ὁλόκληρη τήν Ἐπαρχία.

Στό διπλανό κτήριο ἔγραφε: «**ΑΓΡΟΝΟΜΕΙΟΝ**». Ἐδῶ μένει ὁ **ἀγρονόμος**, ὁ ὁποῖος μέ τούς ἀγοφύλακες τῶν χωριῶν φυλάει τ' ἀγροκτήματά μας καί τιμωρεῖ ὅσους κάνουν ζημιές σ' αὐτά.

Σ' ἕνα ἄλλο κτήριο ἔγραφε: «**ΔΑΣΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ**». Οἱ ὑπάλληλοι τῆς ὑπηρεσίας αὐτῆς φροντίζουν γιά τά δάση τῆς Ἐπαρχίας μας.

Ἐκεῖ κοντά ἦταν ἐπίσης ἡ **ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ** καί ἡ **ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ**, ἡ ὁποία ἐξυπηρετεῖ πιό πολύ τούς ἀγρότες.

Δίπλα ἀπό τίς Τράπεζες ἦταν τό **ΤΑΧΥΔΡΟΜΕΙΟ** καί τό **ΤΑΜΙΕΥΤΗΡΙΟ**, ὅπου καταθέτομε ὅσα χρήματα μᾶς περισσεύουν καί παίρνομε τόκο. Ἄν καταθέσωμε στό Ταμιευτήριο 100 δραχμές, μετά ἀπό ἕνα χρόνο θά πάρωμε 105 δραχμές!

Εἶδαμε ἐπίσης τό **ΔΗΜΟΣΙΟ ΤΑΜΕΙΟ**, τήν **ΕΦΟΡΕΙΑ** καί ἄλλες Δημόσιες Ἀρχές.

Στήν ἄκρη τῆς πόλεως εἶδαμε τούς **στρατῶνες**, ὅπου μένουν οἱ στρατιῶτες, οἱ ἄγρυπνοι φρουροί τῆς πατρίδας μας. Στό **Διοικητήριο** τοῦ στρατοπέδου ἐργάζονται ὁ **Στρατιωτικός Διοικητής** τῆς περιοχῆς καί πολλοί ἀξιωματικοί.

Κοντά στούς στρατῶνες ὑπάρχει κι ἕνα μικρό στρατιωτικό ἀεροδρόμιο, στό ὁποῖο κατεβαίνουν μικρά ἀεροπλάνα.

Ἐφοῦ εἶδαμε τόσα πράγματα στήν πρωτεύουσα τῆς Ἐπαρχίας μας, γυρίσαμε στό χωριό μας ἀπό ἄλλο δρόμο, γιά νά δοῦμε καί ἄλλα χωριά, πού βρίσκονται στόν κάμπο.

Ἡ ἐκδρομή μας αὐτή ἦταν πολύ διδακτική.

Ἔργασίες. Νά κάμετε κι ἐσεῖς μιά ἐκδρομή στήν πρωτεύουσα τῆς Ἐπαρχίας σας, ἂν δέν ζῆτε σ' αὐτήν, καί νά συζητήσετε κι ἐσεῖς στήν τάξι μέ τόν δάσκαλό σας γιά τίς Ἀρχές, τά ἰδρύματα, τήν ἀγορά κλπ., πού ὑπάρχουν στήν πρωτεύουσα τῆς δικῆς σας Ἐπαρχίας ἢ στήν πιό γειτονική πόλι, ἂν ὁ Νομός σας δέν ἔχη πολλές Ἐπαρχίες.

Ἡμερολόγιο 19^ο

(Κωμοπόλεις τῆς Ἐπαρχίας μας)

Ἐπάρχουν τρεῖς ἄλλες κωμοπόλεις στήν Ἐπαρχία μας. Οἱ δύο βρίσκονται πρὸς τό νότιο μέρος καί ἡ τρίτη πρὸς τό βόρειο.

Στίς δύο πρῶτες ὑπάρχουν πολλά ποτιστικά χωράφια, στά ὁποῖα καλλιεργοῦνται βαμβάκι, ζαχαρότευτλα καί λαχανικά.

Στήν τρίτη οἱ κάτοικοι ἀσχολοῦνται κυρίως μέ τή δενδροκαλλιέργεια. Στήν περιοχή τῆς ὑπάρχουν πολλοί ὀπωρῶνες μέ μηλιές, ροδακινιές, ἀχλαδιές καί ἄλλα ὀπωροφόρα δέντρα.

Καί στίς κωμοπόλεις αὐτές ὑπάρχουν Ἀρχές, ἀλλά ὄχι τόσες, ὅσες στήν πρωτεύουσα τῆς Ἐπαρχίας.

Ἐπειδή τά μέρη αὐτά εἶναι πολύ εὐφορα, πολλοί κάτοικοι ἀπό τήν περιοχή μας κατεβαίνουν κι ἐργάζονται στίς κωμοπόλεις καί στά χωριά τοῦ κάμπου τήν ἀνοιξι καί τό καλοκαίρι. Ἐτσι οἱ κάτοικοι τοῦ χωριοῦ μου ἔχουν σχέσεις καί μέ τούς κατοίκους τῶν κωμοπόλεων αὐτῶν καί μέ τούς κατοίκους ὅλης σχεδόν τῆς Ἐπαρχίας.

Προτιμοῦμε ὁμως νά ζοῦμε πάνω στά βουνά, ὅπου συνηθίσαμε καί μᾶς ἀρέσει περισσότερο ὁ τόπος κι ἄς εἶναι φτωχότερος.

Ἔργασίες. Νά συζητήσετε γιά τίς σχέσεις τοῦ χωριοῦ ἢ τῆς πόλεώς σας μέ τίς πόλεις ἢ κωμοπόλεις τῆς Ἐπαρχίας σας.

‘Ημερολόγιο 20°

(“Άλλα στοιχεία για τήν ‘Επαρχία μας)

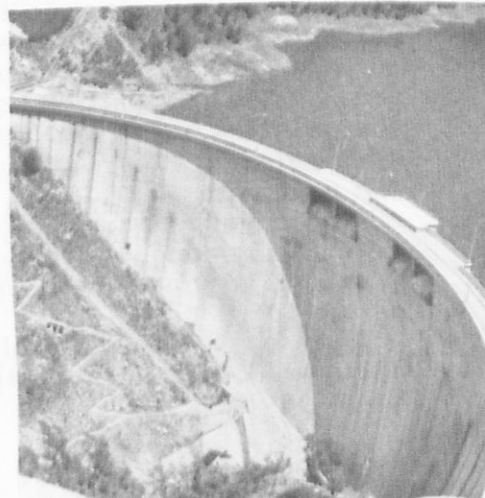
“Αν εξαιρέσωμε τήν περιοχή τῶν χωριῶν μας, τό υπόλοιπο μέρος τῆς ‘Επαρχίας μας εἶναι πεδινό μέ μικροῦς λόφους μόνο ἐδῶ κι ἐκεῖ.

Στήν περιοχή μας μέ τ’ ὄρεινό ἔδαφος ὑπάρχουν ἀρκετά δάση ἀπό πεύκα κι ἔλατα κυρίως, πού ἀποτελοῦν πλοῦτο γιά τόν τόπο μας.

“Αφθονα νερά συγκεντρῶνται στήν περιοχή μας, τά ὁποῖα σχηματίζουν ἕνα μεγάλο ποτάμι, πού τρέχει πρός τόν κάμπο, τόν διασχίζει, ποτίζει τά χωράφια του καί τέλος χύνεται στή θάλασσα.

Λένε πῶς ἐκεῖ στή βαθειά χαράδρα, πού βρίσκεται στό μέρος ὅπου τό ποτάμι χύνεται πρός τόν κάμπο, θά χτίσουν ἕνα ψηλό **φράγμα**. “Ετσι τά νερά θά συγκεντρωθοῦν στή χαράδρα καί θά σχηματιστῆ μιά μεγάλη **τεχνητή λίμνη**. Μέ τά νερά τῆς λίμνης αὐτῆς, καθώς θά πέφτουν μέ ὀρμή ψηλά ἀπό τό φράγμα, θά κινῆται ἕνα μεγάλο ὑδροηλεκτρικό ἐργοστάσιο, πού θά παράγη ἀφθονο ἠλεκτρικό ρεῦμα.

Λένε ἀκόμη πῶς θά σκάψουν σέ πολλά μέρη τῆς ‘Επαρχίας μας, γιατί ὑποψιάζονται ὅτι ὑπάρχουν λιγνίτης καί ἄλλα ὀρυκτά μέσα στή γῆ.

Τό κλίμα στην περιοχή μας είναι **ήπειρωτικό**. Άλλά καί σέ ὄλη τήν Ἐπαρχία εἶναι **ήπειρωτικό**. Κάτω στόν κάμπο ὅμως εἶναι κάπως πιό ἥπιο, πιό μαλακό.

Ἔργασίες. Νά ἐξετάσετε κι ἐσεῖς τά φυσικά χαρακτηριστικά τῆς Ἐπαρχίας σας, τή μορφή τοῦ ἐδάφους, τά νερά, τά δάση, τό κλίμα.

Ἡμερολόγιο 21^ο

(Ἔδαφος - Προϊόντα - Συγκοινωνία τῆς Ἐπαρχίας)

“Ὅταν ἐπιστρέψαμε στό χωριό μας ἀπό τήν ἐκδρομή, διασχίσαμε τό βόρειο μέρος τῆς Ἐπαρχίας μας.

Σ' αὐτήν ἐδῶ τήν περιοχή, μᾶς ἐξήγησε ὁ δάσκαλος, πρὶν ἀπό χρόνια ὑπῆρχαν **ἔλη** (βαλτόνερα). Ὁ τόπος ἦταν γεμάτος ἀπό βλαβερὰ κουνούπια καί οἱ ἄνθρωποι τοῦ κάμπου ὑπέφεραν πολύ ἀπό τήν ἐλονοσία, ἀπό μιά ἀρρώστια πού τήν μετέδιδαν στούς ἀνθρώπους τά κουνούπια.

Στά τελευταῖα χρόνια μηχανικοί κι ἐργάτες μέ διάφορα μηχανήματα ἔσκαψαν ἐδῶ μεγάλα αὐλάκια (κανάλια), μέ τά ὁποῖα τά νερά τραβήχτηκαν, διωχτετεύτηκαν πρὸς τή θάλασσα. Ἔτσι μεγάλες ἐκτάσεις πού σκεπάζονταν ἀπό νερά ἔγιναν χωράφια καί ἄρχισαν νά καλλιεργοῦνται, ἀλλά καί οἱ κάτοικοι τῆς περιοχῆς γλύτωσαν πιά ἀπό τήν ἐλονοσία.

Τώρα τό μέρος αὐτό εἶναι τό πιό εὐφορο κομμάτι τοῦ κάμπου. Στή μεγάλη αὐτή ἔκτασι καλλιεργοῦνται δημητριακά, βαμβάκι, τριφύλλι, καπνός κλπ.

“Ὅλα τά πεδινά μέρη τῆς Ἐπαρχίας μας εἶναι ποτιστικά, γιατί στά τελευταῖα χρόνια ἔχουν κατασκευαστῆ ἐδῶ πολλά **ἀρδευτικά ἔργα**. Μέ μεγάλα καί μικρά κανάλια διοχτετεύονται τά νερά τοῦ ποταμοῦ πρὸς ὅλες τίς κατευθύνσεις. Γι' αὐτό τά μέρη αὐτά εἶναι πλούσια καί τά χωράφια δίνουν στούς γεωργούς πολλά προϊόντα. Ἐδῶ τ' ὄργωμα τῶν χωραφιῶν γίνεται μέ βενζινάρωτρα (τρακτέρ).

Σέ προηγούμενες συζητήσεις γιά τά δικά μας χωριά εἶδαμε πῶς τά πιό σπουδαῖα προϊόντα τους εἶναι τά κτηνοτροφικά, ἡ ξυλεία, τά κάστανα, οἱ πατάτες, τά φασόλια, τά δημητριακά, τό μετάξι.

Τώρα καταλαβαίνομε ὅτι οἱ κάτοικοι τῆς Ἐπαρχίας μας ἔχουν πολλά καί διάφορα **ἐπαγγέλματα**. Καί τά προϊόντα τῆς εἶναι πολλά καί διάφορα.

Ἡ **συγκοινωνία** στήν Ἐπαρχία μας εἶναι γενικά καλή. Κάπως δύσκολη εἶναι στά δικά μας χωριά, ἐπειδή τό ἔδαφος εἶναι ὄρεινό. Ἐδῶ ἔρχονται μόνο φορτηγά αὐτοκίνητα. Κάτω ὁμως στόν κάμπο ὑπάρχουν ὠραῖοι ἀσφαλτοστρωμένοι δρόμοι καί κυκλοφοροῦν κάθε εἶδους αὐτοκίνητα.

Ἔργασίες. Νά συζητήσετε κι ἐσεῖς μέ τόν δάσκαλό σας γιά τά προϊόντα, τίς ἀσχολίες τῶν κατοίκων καί τή συγκοινωνία τῆς Ἐπαρχίας σας καί νά γράψετε τό δικό σας ἡμερολόγιο.

Ἡμερολόγιο 22^ο

(Ἱστορικοί τόποι τῆς Ἐπαρχίας μας)

Κάτω στόν κάμπο, σέ μιά λοφώδη περιοχή τοῦ βορεινοῦ μέρους τῆς Ἐπαρχίας μας, εἶδαμε καί τά **ἐρείπια** μιᾶς ἀρχαίας ἑλληνικῆς πόλεως.

Ὅπως λένε οἱ ἀρχαιολόγοι, ἡ πόλι αὐτή χτίστηκε στά χρόνια τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, δηλαδή τριακόσια καί περισσότερα χρόνια πρὶν γεννηθῆ ὁ Χριστός. Φαίνεται καθαρά ἡ ἀγορά τῆς πόλεως καί τό ἀρχαῖο θέατρο μέ κυκλικές σειρές ἀπό πέτρινα καθίσματα.

Μέσα στό **Μουσεῖο**, πού ἔχει χτιστῆ μ' ἔξοδα τοῦ Κράτους, φυλάγονται πολλά πράγματα ἀπό τήν ἀρχαία πόλι. Ὑπάρχουν μαρμάρινα ἀγάλματα καί πολλά ἀγγεῖα. Ἀκόμη καί νομίσματα ἀρχαῖα βρῆκαν οἱ ἀρχαιολόγοι στίς ἀνασκαφές πού ἔκαναν στήν περιοχή.

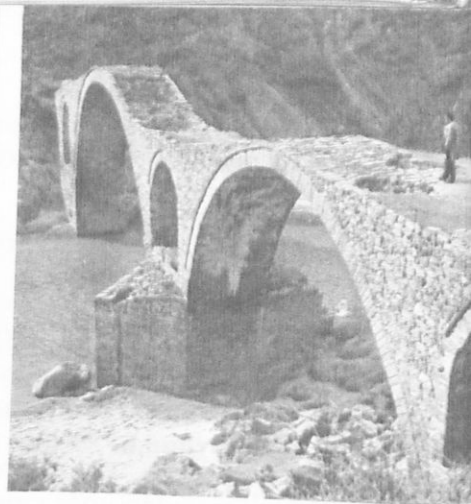
Ὅλα αὐτά τά θαυμάζομε κι ἐμεῖς οἱ σημερινοί "Ἕλληνες καί οἱ ξένοι, πού ἔρχονται ἐπίτηδες νά τά δοῦν.

Γιά μᾶς ἔχουν καί μιά ἄλλη σημασία, εἶπε ὁ δάσκαλος. Δείχνουν ὅτι τά μέρη αὐτά ἀπό τά παλιά ἐκεῖνα χρόνια ἦταν ἑλληνικά! Ὅπως λέει καί ὁ ποιητής:

«Ἐδῶ στό ἑλληνικό τό χῶμα,
τό τιμημένο κι ἱερό,
πού τό ἴδιο χῶμα μένει ἀκόμα
ἀπ' τόν ἀρχαῖο τόν καιρό...».

Γιά τόν λόγο αὐτό, συνέχισε ὁ δάσκαλος, τούς τόπους αὐτούς πρέπει νά τούς βλέπωμε σάν ἱερούς καί νά τούς προστατεύωμε.

Ἐρωτήσεις - Ἔργασίες. Ὑπάρχουν στήν Ἐπαρχία σας ἀρχαῖοι τόποι καί μνημεῖα; Νά συζητήσετε γι' αὐτούς. Νά γράψετε ἡμερολόγιο.

‘Ημερολόγιο 23°

(‘Ο τουρισμός στην Ήπαρχία μας)

“Όταν μιλούσαμε γιά τόν **τουρισμό**, είδαμε πώς καί στό χωριό μας έρχονται μερικοί τουρίστες, πού θέλουν νά θαυμάσουν τήν άγρια όμορφιά τών βουνών μας. Πιό πολλοί όμως τουρίστες, κυρίως ξένοι, πηγαίνουν κάτω στήν πεδιάδα.

“Όλοι σχεδόν περνούν άπό τήν άρχαία πόλι, γιά νά θαυμάσουν τήν άρχαία τέχνη.

Κάθε χρόνο χιλιάδες τουρίστες έπισκέπτονται πολλά μέρη τής Έλλάδος. Παντοῦ οί “Έλληνες τούς ύποδέχονται μέ καλωσύνη κι ευγένεια, γιατί άπό τά πολύ παλιά χρόνια ό λαός μας είναι πολύ φιλόξενος.

“Όλοι οί “Έλληνες θεωρούμε τούς ξένους, τούς έπισκέπτες δηλαδή, φίλους μας καί προσπαθοῦμε νά τούς περιποιηθοῦμε, όσο καλύτερα μπορούμε.

Σκεφτήτε, μās είπε ό δάσκαλος, ότι είχαμε καί θεό προστάτη τής φιλοξενίας! Ήταν ό θεός Ζεύς (Δίας), ό όποίος γι' αυτό λεγόταν καί «Ξένιος Ζεύς».

Τώρα καταλάβαμε γιατί ένα μεγάλο ξενοδοχείο στήν πρωτεύουσα τής Ήπαρχίας λέγεται «ΞΕΝΙΟΣ ΖΕΥΣ». Τό έχτισε ό **‘Εθνικός ‘Οργανισμός Τουρισμού**, είπε ό δάσκαλος, γιά νά φιλοξενούνται εκεί οί ξένοι τουρίστες.

‘Η φιλοξενία τών ‘Ελλήνων φαίνεται άκόμη πιό καλά στά έλληνικά χωριά, πρόσθεσε ό δάσκαλος. Έκει ό καθένας θεωρεί τιμή του νά φιλοξενήση κάποιον στό σπίτι του.

“Όλοι μας ύστερα συζητήσαμε γιά τή φιλοξενία πού προσφέραμε στό σπίτι μας σέ διάφορα πρόσωπα.

- Συμφέρεϊ ό τουρισμός στήν πατρίδα μας; ρώτησε ό δάσκαλος.

Συζητήσαμε καί βρήκαμε ότι συμφέρεϊ πολύ. Πρῶτα πρῶτα, εἶπαμε, θά ὠφεληθῆ τό Κράτος μας, διότι ὅλοι οἱ ξένοι θά γνωρίσουν τήν ὁμορφη πατρίδα μας. Θά ἐπισκεφτοῦν τά ὁμορφα νησιά μας, θά χαροῦν ὠραῖες ἀκρογιαλιές, θ' ἀνεβοῦν στά βουνά καί θά διασχίσουν τίς πεδιάδες μας.

“Υστερα μέ τίς ἐπισκέψεις στους ἀρχαιολογικούς τόπους θά γνωρίσουν τόν ἀρχαῖο πολιτισμό μας, ἀλλά θά δοῦν καί τά μεγάλα σύγχρονα ἔργα, πού στά τελευταῖα χρόνια δημιουργήσαμε.

Ἄκόμα θά ἔχουν τήν εὐκαιρία νά γνωρίσουν τή φιλοξενία τῶν Ἑλλήνων καί τίς ἄλλες ἀρετές τοῦ λαοῦ μας.

Μιά μεγάλη ὠφέλεια γιά τόν τόπο μας εἶναι ὅτι οἱ ξένοι πού ἔρχονται ἐδῶ ἀφήνουν πολλά χρήματα κι ἔτσι αὐξάνονται τά ἔσοδά μας.

Γιά ὅλους αὐτούς τούς λόγους, εἶπαμε ὅλοι μαζί, πρέπει νά φροντίζωμε νά διατηροῦμε καθαρά τά μέρη τά ὁποῖα ἐπισκέπτονται ξένοι, νά τούς δεχώμαστε μέ καλωσύνη κι εὐγένεια, νά τούς βοηθοῦμε σέ ὅ,τι μπορούμε, ν' ἀξιοποιοῦμε τούς τόπους πού παρουσιάζουν τουριστικό ἐνδιαφέρον.

“Ο καθένας στόν τόπο του πρέπει νά προσφέρῃ ὅ,τι μπορεῖ γιά τόν τουρισμό. “Ἐτσι οἱ ξένοι θά φεύγουν εὐχαριστημένοι ἀπό τή χώρα μας καί, ὅταν γυρίζουν στόν τόπο τους, θά

στέλνουν καί ἄλλους συμπατριῶτες τους νά ἐπισκεφτοῦν τήν ὁμορφη Ἑλλάδα.

Ἐρωτήσεις - Ἐργασίες. Νά συζητήσετε κι ἐσεῖς μέ τόν δάσκαλό σας γιά τόν τουρισμό, γιά τό πατροπαράδοτο ἔθιμο τῆς φιλοξενίας, γιά τή σημασία τοῦ τουρισμοῦ (ἐθνική, πολιτιστική, οικονομική). Τί πρέπει νά κάνωμε, γιά ν' ἀναπτυχθῆ ὁ τουρισμός στή χώρα μας;

Ἡμερολόγιο 24^ο

(Προβλήματα καί ἀνάγκες τῆς Ἐπαρχίας μας)

Τά περισσότερα **προβλήματα καί οἱ μεγαλύτερες ἀνάγκες τῆς Ἐπαρχίας μας** παρουσιάζονται στά δικά μας χωριά, πού εἶναι ὀρεινά.

Εἶναι πρῶτα πρῶτα τό πρόβλημα τῆς συγκοινωνίας. Οἱ δρόμοι πού ὀδηγοῦν στήν περιοχή μας δέν εἶναι καλοί. Εἶναι στρωμένοι μέ ἀμμοχάλικο καί τόν χειμῶνα δύσκολα περνοῦν αὐτοκίνητα.

Συχνά πέφτουν πολλά χιόνια καί ἀποκλειόμαστε ἀπό τά γύρω μέρη γιά πολλές μέρες.

Ἕνα ἄλλο πρόβλημα εἶναι ὅτι στήν περιοχή μας δέν ἔχει φτάσει ἀκόμη τό ἠλεκτρικό ρεῦμα, πού θ' ἀλλάξῃ τόσο τή ζωή μας. Ἡ **Δημοσία Ἐπιχείρησι Ἡλεκτρισμοῦ** (Δ.Ε.Η.) ὅμως ἔστειλε πρὶν λίγους μῆνες ὑπαλλήλους τῆς στά χωριά μας, πού μίλησαν στούς κατοίκους καί τούς εἶπαν πῶς πολύ σύντομα θά ἔχωμε ἠλεκτρικό φῶς κι ἐδῶ ἐπάνω.

Ἡ ὑπόλοιπη περιοχή τῆς Ἐπαρχίας μας, πού εἶναι πεδινή, δέν ἀντιμετωπίζει μεγάλα προβλήματα. Ἐκεῖνο πού λείπει ἀπό αὐτήν εἶναι ὠρισμένα ἐργοστάσια, γιά νά κονσερβοποιοῦνται τά φρούτα καί τά λαχανικά πού περισσεύουν καί πού πολλές φορές πηγαίνουν χαμένα.

Τό κράτος ἐνδιαφέρθηκε τόν τελευταῖο καιρό καί γιά τά προβλήματα αὐτά καί εἶναι βέβαιο πῶς καί ἡ δική μας Ἐπαρχία θά γίνῃ καλύτερη.

Ἐρωτήσεις - Ἐργασίες. Ποιές εἶναι οἱ ἀνάγκες καί τά προβλήματα τῆς Ἐπαρχίας σας; Νά συζητήσετε μέ τόν δάσκαλό σας.

‘Ημερολόγιο 25^ο

(Οί κάτοικοι τής ‘Επαρχίας μας)

‘Η ‘Επαρχία μας βρίσκεται στό δυτικό μέρος τοῦ Νομοῦ μας. Δέν βρέχεται ἀπό θάλασσα, ἀλλά εἶναι κοντά σ’ αὐτήν.

Πρός τό νότιο μέρος, πρὸς τό ἀνατολικό καί πρὸς τό βόρειο συνορεύει μέ τίς ἄλλες τρεῖς **‘Επαρχίες τοῦ Νομοῦ μας**. Πρὸς τό δυτικό μέρος ἡ ‘Επαρχία μας συνορεύει μέ ἄλλο **Νομό**. Μιά ὀροσειρά χωρίζει τήν ‘Επαρχία μας ἀπό αὐτόν.

‘Η ‘Επαρχία μας εἶναι ἀρκετά μεγάλη σ’ ἔκτασι. Γιά νά τή διασχίση κανεῖς ἀπό τήν ‘Ανατολή πρὸς τή Δύσι μέ ζῶο, χρειάζεται 6 ὡς 7 ὥρες. Ἄλλες τόσες χρειάζεται, γιά νά τή διασχίση ἀπό τόν Βορρά πρὸς τόν Νότο.

Στά χωριά καί στίς πόλεις τῆς ‘Επαρχίας μας ζοῦν πενήντα χιλιάδες (50.000) περίπου ἄνθρωποι. Τόσος εἶναι ὁ **πληθυσμός** τῆς. Πιό πυκνοκατοικημένα εἶναι τά πεδινά μέρη. ‘Η δική μας περιοχή, πού εἶναι ὄρεινή, εἶναι ἀραιοκατοικημένη. Μέ τή συζήτησι πού κάναμε στήν τάξι εὐκόλα βρήκαμε γιατί συμβαίνει αὐτό.

‘Εργασίες. Νά συζητήσετε κι ἐσεῖς στήν τάξι σας γιά τή θέσι, τά σύνορα (ὄρια), τήν ἔκτασι καί τόν πληθυσμό τῆς ‘Επαρχίας σας.

‘Ημερολόγιο 26^ο

(‘Η ἱστορία τῆς ‘Επαρχίας μας)

‘Η ‘Επαρχία μας ἔχει παλιά **ἱστορία**. Ἀπό τά πολύ παλιά χρόνια μέχρι σήμερα σ’ αὐτήν κατοικοῦν “Ἕλληνες.

Οἱ κάτοικοί τῆς ἔλαβαν μέρος σ’ ὅλους τοὺς πολέμους τῆς πατρίδας μας καί πολλές μάχες ἔγιναν ἐδῶ. Μιλήσαμε γιά μιά τέτοια μάχη, πού δόθηκε στήν περιοχή μας μέ τοὺς Βουλγάρους, οἱ ὁποῖοι ἔκαμαν πολλές ἐπιδρομές στά μέρη μας.

Οἱ κάτοικοι τῆς ‘Επαρχίας μας εἶναι καί καλοὶ Χριστιανοί. Εἶναι ἐργατικοί καί πολλές φορές ξενιτεύονται, γιά νά βοηθήσῃν καλύτερα τίς οἰκονόμειές τους.

Πρὶν ἀπό χρόνια πολλοὶ κάτοικοι τῆς ‘Επαρχίας μας ἀρρώσταιναν ἀπό ἐλονοσία. Τώρα, πού δέν ὑπάρχουν πιά βαλτόνερα

(έλη), οί κάτοικοι είναι γεροί καί καλλιεργοῦν τά μέρη πού ἔχουν ἀποξηρανθῆ.

Τά ἐρείπια τῆς ἀρχαίας πόλεως μιλοῦν γιά τόν ἀρχαῖο πολιτισμό τῆς Ἐπαρχίας μας. Νοιώθουμε περήφανοι γι' αὐτό! Ἄλλά καί οί σημερινοί κάτοικοί της ἀγαποῦν τήν πρόοδο καί τόν πολιτισμό.

Ἔργασίες. Νά συζητήσετε μέ τόν δάσκαλό σας γιά τήν ἱστορία καί τόν πολιτισμό τῆς Ἐπαρχίας ἢ τῆς περιοχῆς σας.

Ἡμερολόγιο 27^ο

(Τά σπουδαιότερα προϊόντα τῆς Ἐπαρχίας μας)

Εἶχαμε τελειώσει πιά τίς συζητήσεις γιά τήν Ἐπαρχία μας, ὅταν ἔφτασαν ἀρκετά γράμματα καί μικρά δέματα ἀπό διάφορα σχολεῖα.

Εἶχαμε φροντίσει ἀπό καιρό νά στείλωμε γράμματα σέ σχολεῖα τῆς Ἐπαρχίας μας μέ τήν παράκλησι νά μᾶς στείλουν δείγματα ἀπό τά σπουδαιότερα προϊόντα τῆς πόλεως ἢ τοῦ χωριοῦ τους. Τούς στείλαμε κι ἐμεῖς δικά μας προϊόντα καί κυρίως τσαί τοῦ βουνοῦ.

Πολύ χαρήκαμε μέ τήν ἀνταλλαγή αὐτή τῶν προϊόντων, μᾶς ἔγραφαν.

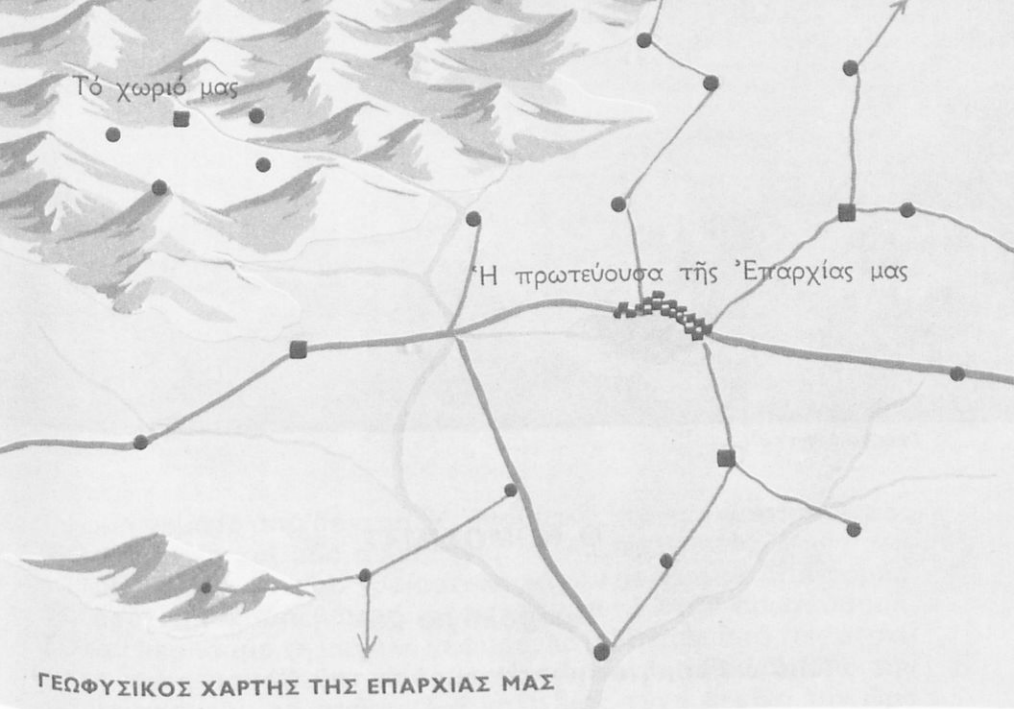
Ἔτσι συγκεντρώθηκαν στό σχολεῖο μας δείγματα ἀπ' ὅλα σχεδόν τά προϊόντα τῆς Ἐπαρχίας μας.

Μ' αὐτά ἀποφασίσαμε νά κάνωμε **πίνακες** καί **λευκώματα**, πού νά περιέχουν ὅλα τά προϊόντα τῆς Ἐπαρχίας μας καί νά δίνουν μιά ζωντανή εἰκόνα τῆς παραγωγῆς καί τοῦ πλοῦτου της.

Δέν πέρασαν πολλές ἡμέρες καί ὅλοι αὐτοί οἱ πίνακες καί τά λευκώματα ἦταν ἔτοιμα.

Δέν χορταίναμε νά τά βλέπωμε! Δεχόμαστε μάλιστα κι ἐπισκέψεις ἀπό παιδιὰ τῶν ἄλλων τάξεων. Ἀκόμη καί ὁ κ. Ἐπιθεωρητής μᾶς ἔδωσε συγχαρητήρια, ὅταν ἤρθε νά δῆ τό σχολεῖο μας.

Ἔργασίες. Νά προσπαθήσετε κι ἐσεῖς νά κάμετε στήν τάξι σας ὅ,τι ἔκαμαν στήν τάξι τοῦ Νίκου.

Ἡμερολόγιο 28^ο

(Ὁ χάρτης τῆς Ἐπαρχίας)

Τελευταία ετοίμασαμε τόν **χάρτη τῆς Ἐπαρχίας** μας.

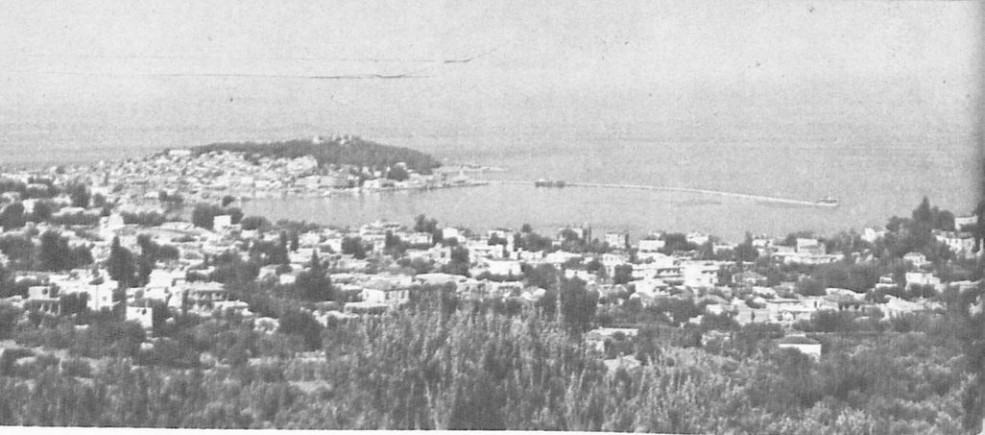
Στὴν ἀρχὴ ἐργαστήκαμε στὴν ἀμμοδόχο. Μετὰ σέ χαρτόνια. Προσπαθήσαμε νὰ παραστήσωμε τὰ γεωγραφικὰ στοιχεῖα τοῦ τόπου μας, ὅπως εἶναι στοὺς χάρτες.

Ἔτσι οἱ πεδιάδες ἐγίναν πράσινες, οἱ λόφοι καὶ τὰ ὄροπέδια κίτρινα, τὰ βουνά καφέ, ἡ λίμνη καὶ τὸ ποτάμι γαλάζια. Τοποθετήσαμε ἐπίσης τίς πόλεις καὶ τίς κωμοπόλεις, τοὺς ἱστορικοὺς τόπους κλπ. Μετὰ ετοίμασαμε ἕναν ἀνάγλυφο χάρτη τῆς Ἐπαρχίας μας, τόν ὁποῖο κρεμάσαμε στὸν τοῖχο.

Σ' ἕναν ἰδιαίτερο πίνακα καταγράψαμε προσεχτικὰ τὰ κυριώτερα γεωγραφικὰ στοιχεῖα τῆς Ἐπαρχίας.

Ἔτσι τελειώσαμε τὴν ἐξέτασί της.

Ἔργασίες. Νὰ ετοίμασετε κι ἐσεῖς τόν χάρτη τῆς Ἐπαρχίας σας. Νὰ μάθετε ὅλοι νὰ διαβάζετε τὰ σύμβολα πού ὑπάρχουν στοὺς χάρτες. Νὰ κάμετε ἀνακεφαλαίωσι τῶν κυριώτερων γεωγραφικῶν στοιχείων τῆς Ἐπαρχίας.

Παραθαλάσσια πόλι

Ο ΝΟΜΟΣ ΜΑΣ

‘Ημερολόγιο 29^ο

(Μιά έκδρομή στην πρωτεύουσα του Νομού μας)

“Όταν ετοιμάζαμε τούς χάρτες τής ‘Επαρχίας μας, ό δάσκαλος μας μās ετοίμασε μιά νέα έκπληξι. Τήν έρχόμενη βδομάδα, μās είπε, θά κάνωμε μιά διήμερη έκδρομή στην **πρωτεύουσα του Νομού** μας.

‘Η χαρά μας ήταν άπερίγραπτη!

Πολλές φορές τή νύχτα βλέπαμε από ένα λόφο του χωριού μας πέρα μακριά πρός τήν ‘Ανατολή τά φώτα τής πρωτεύουσας, αλλά κανείς από τήν τάξι μας δέν τήν είχε έπισκεφτή.

Πρίν ξεκινήσωμε, είχαμε καταλάβει καλά πώς τόν Νομό μας τόν άποτελοΰσαν τέσσερες ‘Επαρχίες, δηλαδή ή δική μας καί άλλες τρεΐς. Ψηλά από τά μέρη μας βλέπαμε βέβαια ένα μεγάλο μέρος του Νομού μας, αλλά άλλιώς βλέπομε τά πράγματα από μακριά καί άλλιώς είναι στην πραγματικότητα.

Τήν ώρισμένη μέρα ξεκινήσαμε για τήν πρωτεύουσα. Στόν δρόμο ό δάσκαλος μās έξηγοΰσε τίς άπορίες πού είχαμε. “Όταν διασχίζαμε τήν πεδιάδα, μās έξηγοΰσε για τ’ άρδευτικά έργα πού βλέπαμε, καθώς καί για τίς διάφορες καλλιέργειες πού γίνονται στόν κάμπο.

‘Επισκεφτήκαμε κι ένα μοναστήρι, πού είναι χτισμένο σ’ ένα

Μοναστήρι

Χωράφι

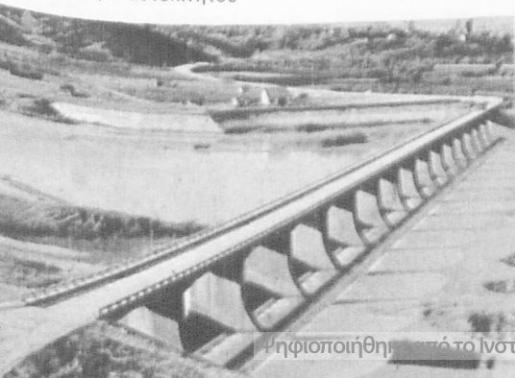
Ύψωμα γεμάτο από δέντρα. Ὁ ἡγούμενος τοῦ μοναστηριοῦ μᾶς καλοδέχτηκε καί μᾶς μίλησε γιά πολλά πράγματα.

Τόν μεγάλο ποταμό χρειάστηκε νά τόν περάσωμε δυό φορές. Τή δεύτερη φορά βρισκόμαστε πιά κοντά στήν πρωτεύουσα. Ὅταν περάσαμε τή μεγάλη γέφυρα, κατεβήκαμε ἀπό τό αὐτοκίνητο καί καμαρώσαμε τή διπλανή σιδερένια γέφυρα, ἀπό τήν ὁποία περνοῦν τά τραίνα. Γιά καλή μας τύχη ἐκείνη τήν ὥρα περνοῦσε ἕνα μεγάλο ἐπιβατηγό τραῖνο. Ἐτριξε ἡ γέφυρα, ὅταν περνοῦσε, κι ἐμεῖς φοβηθήκαμε λίγο, ὅταν σφύριξε τό τραῖνο δυνατά.

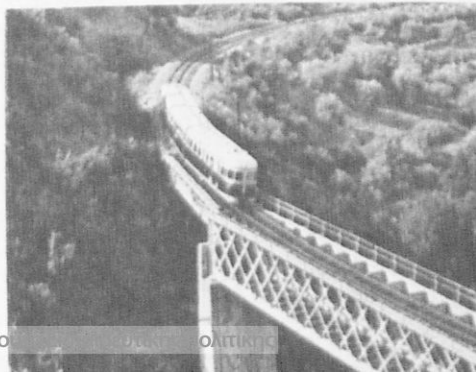
Μπροστά ἦταν ἡ μηχανή, ἀπό τήν ὁποία ἔβγαине μαῦρος καπνός. Μετρήσαμε τά βαγόνια: ἕνα, δυό, τρία... δέκα! Οἱ ἐπιβάτες ἔβγαζαν τά χέρια τους ἀπό τά παράθυρα καί μᾶς χαιρετοῦσαν. Τούς χαιρετίσαμε κι ἐμεῖς καί συνεχίσαμε τό ταξίδι μας.

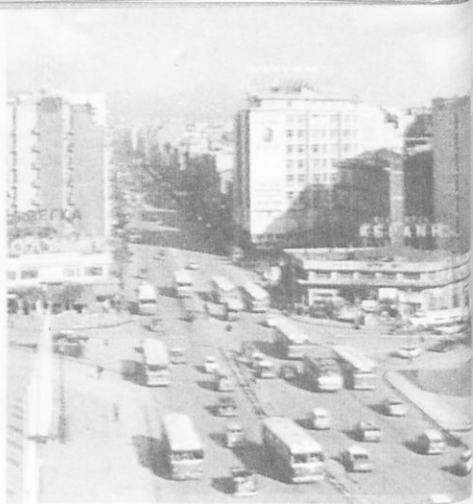
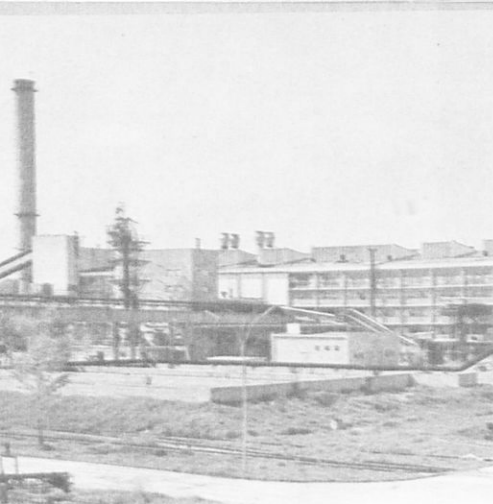
Ἐξω ἀπό τήν πόλι ἐπισκεφτήκαμε τό ἐργοστάσιο ζαχαρέως.

Γέφυρα αὐτοκινήτου

Γέφυρα Τραίνου

Κάποιος μηχανικός του ἔργουστασίου μᾶς ἐξήγησε μέ λίγα λόγια πῶς λειτουργεῖ.

Οἱ ἀγρότες τῆς περιοχῆς μᾶς φέρνουν τά ζαχαρότευτλα, μᾶς εἶπε. Τά ρίχνουμε στή μιά ἄκρη τοῦ ἔργουστασίου σέ διάφορα μηχανήματα καί ἀπό τήν ἄλλη ἄκρη βγαίνει ἡ ζάχαρι! Μᾶς ἔδωσε καί ἀπό λίγη ζάχαρι καί φάγαμε. Ἦταν πολύ γλυκιά!

Ἐκεῖ κοντά, ἔξω ἀπό τήν πόλι, ἦταν καί ἄλλα ἔργουστάσια. Δέν τά ἐπισκεφτήκαμε ὅμως, γιατί ἔπρεπε νά πᾶμε μέσα στήν πόλι νά ξεκουραστοῦμε καί μετά νά συνεχίσουμε τίς ἐπισκέψεις.

Παιδιά, μέσα στήν πόλι πρέπει νά εἶμαστε προσεχτικοί, εἶπε ὁ δάσκαλος. Κανείς δέν θά φεύγη ἀπό κοντά μου, συνέχισε, γιατί ὑπάρχει κίνδυνος νά χαθῆτε ἢ νά σᾶς πατήση κανένα αὐτοκίνητο.

Ἔτσι μπήκαμε στό αὐτοκίνητο καί σέ λίγο διασχίζαμε τήν πόλι...

Πωπῶ, τί μεγάλη κίνησι! εἶπαμε ὅλοι. Ἄλλα αὐτοκίνητα ἔτρεχαν πρὸς τό ἓνα μέρος καί ἄλλα πρὸς τό ἀντίθετο. Κόσμος πολὺς πῆγαινε κι ἐρχόταν.

Φτάσαμε στό 12^ο Δημοτικό Σχολεῖο, ὅπου θά μέναμε τό βράδυ. Ἐκεῖ ξεκουραστήκαμε καί φάγαμε.

Ἔργασίες. Ἄν δέν ζῆτε στήν πρωτεύουσα τοῦ Νομοῦ, νά κάμετε κι ἐσεῖς ἓνα ταξίδι σ' αὐτήν, γιά νά τή γνωρίσετε. Ἄν ζῆτε στήν πρωτεύουσα, νά κάμετε ταξίδια στήν ὑπαιθρο, γιά νά γνωρίσετε τόν Νομό σας.

‘Ημερολόγιο 30°

(Τί είδαμε στην πρωτεύουσα)

‘Εδῶ στην πρωτεύουσα τοῦ Νομοῦ δέν θά βροῦμε πολλοὺς χωριανοὺς, εἶπε ὁ δάσκαλος, ὅπως ἔγινε στην πρωτεύουσα τῆς Ἐπαρχίας μας. “Ερχονται, μόνο ὅταν θέλουν νά ταξιδέψουν σέ διάφορα μέρη μέ ἀεροπλάνο, μέ τραῖνο ἢ μέ πλοῖο, γιατί καί τά τρία μέσα τά βρίσκουν ἐδῶ. “Ερχονται ἀκόμη, ὅταν ἔχουν διάφορες ὑποθέσεις μέ τή Νομαρχία. Πιο τακτικά κατεβαίνουν στην πρωτεύουσα τοῦ Νομοῦ ὁ Πρόεδρος καί ὁ Γραμματέας τοῦ χωριοῦ μας γιά διάφορα ζητήματα πού ἀπασχολοῦν τήν Κοινότητά μας.

Μερικοί χωριανοί μας ἔρχονται κι ἐργάζονται στην πρωτεύουσα, εἶπε πάλι ὁ δάσκαλος.

‘Ο ξάδερφός μου, εἶπε ὁ Ἄντρεας, ἦρθε ἐδῶ κι ἔγινε κουρέας. ‘Ο θεῖός μου, εἶπε ὁ Γρηγόρης, ἦρθε κι ἔγινε θυρωρός πολυκατοικίας.

- Τί θά πῆ αὐτό; ρώτησε ὁ Γιάννης. ‘Ο δάσκαλος ἐξήγησε: “Ὅπως προσέξατε, ἐδῶ ὑπάρχουν μεγάλα σπίτια μέ πολλά πατώματα καί πολλά διαμερίσματα. Τά μεγάλα αὐτά σπίτια λέγονται **πολυκατοικίες**, διότι σέ καθένα ἀπό αὐτά κατοικοῦν πολλές οἰκογένειες. ‘Ο θυρωρός κάθεται στην εἴσοδο τῆς

Τό πάρκο τῆς πόλεως

πολυκατοικίας (κοντά στή θύρα), παρακολουθεῖ τούς ἀνθρώπους πού μπαينوβαίνουν καί δίνει διάφορες πληροφορίες.

Μερικοί χωριανοί μας ἔρχονται στήν πρωτεύουσα γιά ψυχαγωγία, γιά νά διασκεδάσουν.

Ἔργασίες. Νά μιλήσετε γιά τίς σχέσεις τοῦ χωριοῦ σας μέ τήν πρωτεύουσα τοῦ Νομοῦ. Ἄν ζητε στήν πρωτεύουσα, νά μιλήσετε γιά τίς σχέσεις σας μέ τήν ὑπαιθρο.

Ἡμερολόγιο 31^ο

(Τί ἄλλο εἶδαμε στήν πρωτεύουσα)

Τό 12^ο Δημοτικό Σχολεῖο βρίσκεται στό κέντρο τῆς πόλεως σέ ὕψωμα καί ἀπό τή στέγη του μπορούμε νά δοῦμε μιά χαρά ὅλη σχεδόν τήν πόλι.

Εἶμαστε τυχεροί, εἶπε ὁ δάσκαλος. Θά δοῦμε καλά τήν πόλι ἀπό ἐδῶ πάνω κι ἔπειτα θά κατεβοῦμε νά τή γυρίσωμε μέ τό αὐτοκίνητο.

Κάτω ἀπό μᾶς ἀκριβῶς ἦταν ἡ κεντρική πλατεῖα. Στή μέση τῆς βρίσκεται τό **δημόσιο πάρκο** μέ πολλή πρασινάδα, πολύχρωμα λουλούδια καί πολλά καθίσματα, γιά νά ξεκουράζωνται ὅσοι θέλουν. Σέ ὠρισμένα σημεῖα ὑπάρχουν μερικά ἀγάλματα καί στό κέντρο ἀκριβῶς ἓνα μεγάλο ρολόι, πού χτυπάει τίς ὥρες σάν καμπάνα.

Στις 4 γωνίες τής πλατείας, εκεί όπου υπάρχει μεγάλη κίνηση, είναι τοποθετημένοι μικροί στύλοι με χρωματιστά φῶτα πού αναβοσβήνουν μόνα τους. Παρακολουθήσαμε καί είδαμε πώς, όταν άναψε τό πράσινο φῶς (ὁ **Γρηγόρης**, ὅπως τόν λένε οἱ κάτοικοι τής πόλεως άστειευόμενοι), σταμάτησαν τ' αὐτοκίνητα καί οἱ άνθρωποι περνοῦσαν βιαστικά ἀπό τό ἕνα πεζοδρόμιο στό ἄλλο. "Όταν γιά λίγο άναβε τό κίτρινο φῶς, ὅσοι βρίσκονταν στόν δρόμο προσπαθοῦσαν νά φύγουν γρήγορα καί ν' ανεβοῦν στό πεζοδρόμιο, γιατί σέ λίγο άναβε τό κόκκινο φῶς (ὁ **Σταμάτης**) καί τότε ὅλοι σταματοῦσαν στό πεζοδρόμιο, ἐνῶ τ' αὐτοκίνητα άρχιζαν νά τρέχουν. Τό πρᾶγμα αὐτό μᾶς φάνηκε πολύ διασκεδαστικό.

Στή μέση τοῦ δρόμου ἦταν καί ὁ **τροχονόμος**, ἕνας χωροφύλακας πού κουνοῦσε τά χέρια του καί σφύριζε, γιά νά ρυθμίζει τήν **κυκλοφορία**.

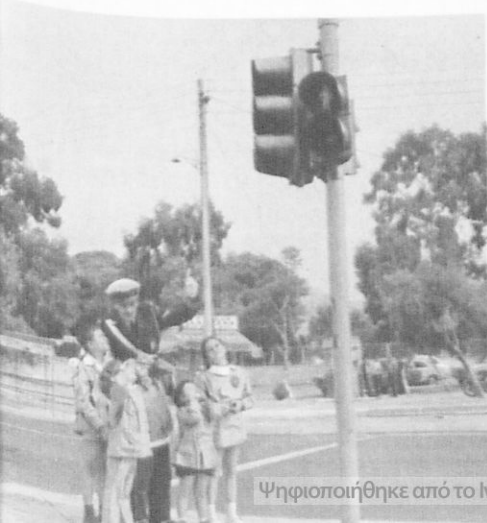
Ἡ πόλι αὐτή ἔχει καλή **ρυμοτομία**, συνέχισε ὁ δάσκαλος.

- Τί θά πῆ αὐτό, κύριε; ρωτήσαμε ὅλοι.

- Θα πῆ ὅτι ὅλοι οἱ δρόμοι εἶναι ἴσιοι, χωρίς στροφές, καί στή σειρά ὁ ἕνας μετά τόν ἄλλο.

Παρατηρήσαμε ἔπειτα πώς σ' ὄλη τήν πόλι ὑπῆρχαν ἀρκετές ἐκκλησίες. Δίπλα σέ κάθε ἐκκλησία ὑπῆρχε συνήθως καί πάρκο. Πολλά πάρκα (κῆποι) ὑπάρχουν καί σέ ἄλλα μέρη τής πόλεως. Οἱ Ἄρχές φρόντισαν νά ὑπάρχη πολύ πράσινο σ' αὐτή.

ἽΟ τροχονόμος δείχνει στά παιδάκια πῶς θά περάσουν στό ἀπέναντι πεζοδρόμιο

Λιμάνι

Στους κεντρικούς δρόμους βρίσκονται πολλά **εμπορικά καταστήματα**. Πολλοί άνθρωποι μπαινοβγαίνουν σ' αυτά και, όταν βγαίνουν, κρατούν όλοι σχεδόν κάτι στά χέρια τους. Έκει κοντά είναι και η **αγορά τροφίμων** με πολλά παντοπωλεία, κρεοπωλεία, ιχθυοπωλεία, όπωροπωλεία κλπ.

Κοντά στην αγορά υπάρχει ένα μεγάλο πάρκο με **παιδική χαρά**. Είναι γεμάτη από παιχνίδια (κούνιες, τραμπάλες κλπ.). Πολλά παιδιά παίζουν εκεί όλη την ημέρα.

Στό ανατολικό μέρος της πόλεως βρίσκεται τό **λιμάνι**. Άποφασίσαμε νά τό δοῦμε άπό κοντά, καθώς και τό νησί, πού φαίνεται πέρα άπό τό λιμάνι καταπράσινο μέ κατάλευκα σπίτια στην άκρογιαλιά.

Θαυμάσαμε επίσης τίς ύψηλές πολυκατοικίες της πόλεως. "Όλες είναι ώραιότατες, χτισμένες μέ όλα τά σύγχρονα μέσα. Έχουν ώραια μάρμαρα στην είσοδο, άνελκουστήρες, γιά ν' άνεβαίνουν γρήγορα και ξεκούραστα οί άνθρωποι ώς τό τελευταίο πάτωμα, κεντρική θέρμανσι, τηλέφωνα, τηλεόρασι κλπ.

Κοντά στην κεντρική πλατεία βρίσκεται και τό **Μουσείο** μέ πολλά άρχαιολογικά εύρήματα, πού θά τά δοῦμε άπό κοντά.

Γενικά ή πρωτεύουσα μέ την πρώτη ματιά πού της ρίξαμε μάς φάνηκε ότι είναι πολύ όμορφη, πλούσια και σύγχρονη πόλι.

Έργασίες. Νά συζητήσετε κι έσεις γιά τά γενικά χαρακτηριστικά (φυσικά, οικονομικά, πολιτιστικά) πού έχει ή πρωτεύουσα του δικού σας Νομού και νά γράψετε ήμερολόγιο.

‘Ημερολόγιο 32°

(Τό λιμάνι - Τό γειτονικό νησί)

‘Αφού είδαμε από ψηλά τήν πόλι, μπήκαμε στό αυτοκίνητο καί τραβήξαμε γιά τό **λιμάνι**.

“Ολα ἐδῶ εἶναι ὁμορφα. ‘Η παραλιακή λεωφόρος, πού ἔχει μῆκος ἕνα περίπου χιλιόμετρο καί πλάτος εἴκοσι μέτρα, ἔχει μεγάλη κίνησι. Πολλοί ἄνθρωποι κάνουν περίπατο. “Άλλοι κάθονται καί καμαρώνουν τίς βάρκες καί τά πλοῖα πού πηγαينوέρχονται.

Πέρα στό βάθος εἶναι τά φορτηγά πλοῖα, πού φορτώνουν ἢ ξεφορτώνουν ἐμπορεύματα. Φαίνονται οἱ γερανοί, πού χωρίς καμμία δυσκολία σηκώνουν μεγάλα βάρη.

Στό ἄλλο μέρος τοῦ λιμανιοῦ εἶναι τά ἐπιβατηγά πλοῖα. “Ενα εἶναι γεμάτο μέ κόσμο, πού ἔχει ἀνεβῆ στό κατάστρωμα. Σίγουρα τό πλοῖο αὐτό θά σηκώση ἄγκυρα γιά μακρινά μέρη.

Μπροστά στήν παραλιακή λεωφόρο ὑπάρχουν μόνο μικρά πλοιάρια καί βάρκες. Μερικοί ἀνεβαίνουν στίς βάρκες καί πηγαίνουν βαρκάδα. “Άλλοι μπαίνουν σέ πλοιάρια καί πηγαίνουν πιό μακριά. Πολλοί ξένοι πηγαίνουν στό ἀπέναντι νησί, πού ἔχει πολλές ὁμορφιές καί πολλές ἀρχαιότητες.

Πήραμε απόφασι νά πᾶμε κι ἐμεῖς. Ἐπιβιβαστήκαμε (ἀνεβήκαμε) σ' ἓνα ἀπό τὰ πλοιάρια πού πηγαινοέρχονται στό νησί καί τραβήξαμε γιά ἐκεῖ.

Τό πλοῖο ἦταν ἀνοιχτό καί τό θαλασσινό ἀεράκι μᾶς δρόσιζε. Ἡ θάλασσα ἦταν ἤσυχη, χωρίς κύματα, καί ὁ ἥλιος καθρεφτιζόταν στά νερά της. Τό πλοῖο, καθώς ἔσχιζε τά νερά, ἄφηνε πίσω μας ἀφρούς. Τότε θυμηθῆκαμε ἓνα θαλασσινό τραγούδι, πού μάθαμε στό σχολεῖο, καί ἀρχίσαμε νά τό τραγουδοῦμε ὄλοι μαζί:

«Γλυκά φυσᾶ ὁ μπάτης
κι ἡ θάλασσα δροσίζεται.
Στά γαλανά νερά της
ὁ ἥλιος καθρεφτίζεται...».

Φτάσαμε στό **νησί** καί ἀποβιβαστήκαμε (βγήκαμε) ἀπό τό πλοῖο.

Θαυμάσαμε τά πεντακάθαρα κάτασπρα σπίτια καί τίς γραφικές **ἀμμουδιές** τοῦ νησιοῦ. Εἶδαμε τίς ψαρόβαρκες καί τούς ψαράδες. Ἐπισκεφτήκαμε τούς ἀρχαιολογικούς χώρους καί τό Μουσεῖο.

Πόσα ὠραῖα πράγματα εἶδαμε ἐκεῖ! Ἕνας **ξεναγός** μᾶς ἐξήγησε πολλά πράγματα καί ὄλοι νοιώσαμε περηφάνεια γιά τούς ἀρχαίους προγόνους μας.

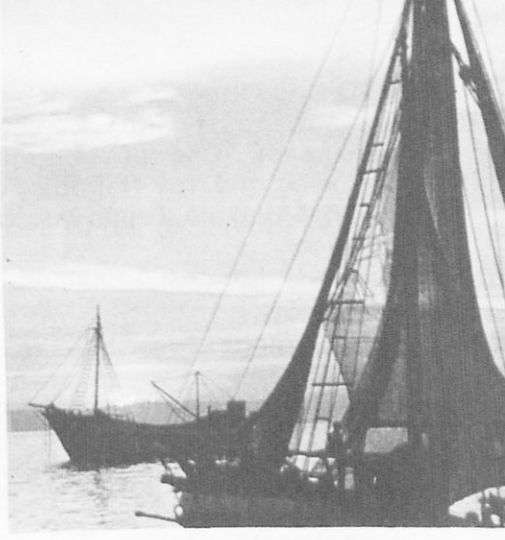
Πολλοί ξένοι τουρίστες κοίταζαν μέ προσοχή τούς ἀρχαιολογικούς χώρους κι ἔβγαζαν φωτογραφίες.

Εἶδαμε καί ἄλλα ὁμορφα μέρη τοῦ νησιοῦ. Δέν εἶχαμε ὅμως ὦρα νά δοῦμε ὅλα τ' ἀξιοθέατα. Τό πλοῖο μᾶς καλοῦσε νά ἐπιστρέψωμε στήν πόλι.

Στήν ἐπιστροφή ἀπολαύσαμε τ' ὠραῖο ἡλιοβασίλεμα ἀπό τό πλοῖο.

“Ὅταν φτάσαμε στήν πόλι, εἶχε νυχτώσει πιά. Τά φῶτα εἶχαν ἀνάψει καί ἡ πρωτεύουσα ἦταν πολύ ὁμορφη. Τήν καμαρώσαμε, καθώς γυρίζαμε στό σχολεῖο. Ἐπειτα, κουρασμένοι ὅπως ἤμαστε, κοιμηθῆκαμε.

Ἑρωτήσεις - Ἔργασίες. Ἡ πρωτεύουσα τοῦ δικοῦ σας Νομοῦ εἶναι παραθαλάσσια; Ἄν νάι, νά γράψετε κι ἐσεῖς παρόμοιο ἡμερολόγιο. Ἄν ὄχι, νά γράψετε γιά ἓνα χαρακτηριστικό τοπίο τῆς πρωτεύουσας.

‘Ημερολόγιο 33°

(Οί ‘Αρχές του Νομού)

Τήν ἄλλη μέρα ἦταν Κυριακή. ‘Ετοιμαστήκαμε καί πήγαμε στή **Μητρόπολι** γιά ἐκκλησιασμό. ‘Ο **Δεσπότης** ἔβγαλε λόγο. Ήταν πιό γέρος ἀπό τόν Δεσπότη τῆς ‘Επαρχίας μας.

Μετά τόν ἐκκλησιασμό γυρίσαμε στό σχολεῖο καί ὁ δάσκαλος μᾶς μίλησε γιά τίς **‘Αρχές** πού ὑπάρχουν στήν πρωτεύουσα. ‘Υπάρχουν πρῶτα πρῶτα, μᾶς εἶπε, οἱ **‘Εκκλησιαστικές ‘Αρχές**. ‘Ανώτερος σ’ αὐτές εἶναι ὁ **Μητροπολίτης** (Δεσπότης). Εἶναι ἐπίσης οἱ **Πολιτικές ‘Αρχές**. ‘Ανώτερος σ’ ὅλες τίς Πολιτικές ‘Αρχές τοῦ Νομοῦ εἶναι ὁ **Νομάρχης**.

Ὁ Νομάρχης ἐργάζεται στή **Νομαρχία**, σ' ἓνα μεγάλο κτήριο στό κέντρο τῆς πόλεως, ὅπου ἐργάζονται καί πολλοί ἄλλοι **ὑπάλληλοι**. Ὅλοι αὐτοί βοηθοῦν τόν Νομάρχη στό ἔργο του.

Ἐκτός ἀπό τόν Νομάρχη ὑπάρχει καί ὁ **Δήμαρχος**, ὁ ὁποῖος μέ τό **Δημοτικό Συμβούλιο** φροντίζει γιά ὅλα τά ζητήματα τῆς πόλεως.

Ἐδῶ βρίσκεται ὁ **Γενικός Ἐπιθεωρητής τῶν Δημοτικῶν Σχολείων** καί ὁ **Γενικός Ἐπιθεωρητής τῶν Γυμνασίων**. Στήν πόλι ὑπάρχουν ἄρκετά **Γυμνάσια** ἄρρένων καί θηλέων καί πολλά **Δημοτικά Σχολεῖα**.

Ἐπίσης ἡ **Ἐφορεία**, πού κανονίζει τούς φόρους πού θά πληρώσουν οἱ πολίτες στό Κράτος, καί τό **Δημόσιο Ταμεῖο**, πού τούς εἰσπράττει, πληρώνει τούς μισθοῦς στούς ὑπαλλήλους καί δίνει χρήματα, γιά νά ἐκτελοῦνται διάφορα ἔργα στόν Νομό.

Ἄλλες Ἀρχές εἶναι οἱ **Δικαστικές**. Εἶναι οἱ δικασταί, πού δικάζουν τίς διαφορές τῶν ἀνθρώπων καί τιμωροῦν τούς κακοῦς.

Οἱ **Ἀγρονόμοι** βοηθοῦν τό ἔργο τῶν δικαστῶν καί δικάζουν ὅσους κάνουν ζημιές στούς ἀγρούς καί ὁ **Δασάρχης** μέ τούς δασικούς ὑπαλλήλους φροντίζει γιά τά δάση τοῦ Νομοῦ.

Ὁ **Νομομηχανικός** μέ πολλούς ἄλλους μηχανικούς φροντίζει νά γίνονται στόν Νομό δρόμοι, γέφυρες, σχολεῖα καί πολλά ἄλλα δημόσια ἔργα.

Ὁ **Νομιάτρος** φροντίζει γιά τήν ὑγεία μας.

Ἐπίσης οἱ **Στρατιωτικές Ἀρχές**. Εἶναι ὁ **Στρατηγός**, πού διοικεῖ τή Μεραρχία τοῦ Νομοῦ μας, καί πολλοί ἀξιωματικοί.

Ὁ **Διοικητής τῆς Χωροφυλακῆς** μέ πολλούς ἀξιωματικούς καί χωροφύλακες τηρεῖ τήν τάξι σ' ὅλο τόν Νομό.

Ἔργασίες. Νά συζητήσετε κι ἐσεῖς γιά τίς Ἀρχές τοῦ Νομοῦ σας.

Ἡμερολόγιο 34^ο

(Φιλανθρωπικά καί ἄλλα ἱδρύματα τῆς πόλεως)

Στήν πρωτεύουσα ὑπάρχουν ἐπίσης πολλά **φιλανθρωπικά ἱδρύματα**. Ἐπίσης **νοσοκομεῖα**, στά ὁποῖα πηγαίνουν ἄρρω-

στοι ἀπ' ὅλα τὰ μέρη τοῦ Νομοῦ καί γίνονται καλά. Σ' αὐτά ἐργάζονται πολλοί γιατροί καί νοσοκόμες.

Στά **μαιευτήρια** πηγαίνουν οἱ μητέρες, ὅταν εἶναι ἡ ὥρα νά γεννήσουν.

Ἐπάρχουν ἐπίσης **γηροκομεῖα**, στά ὁποῖα πηγαίνουν πολλοί γέροι καί περνοῦν ἡσυχά τὰ τελευταῖα χρόνια τῆς ζωῆς τους.

Στά **ὄρφανοτροφεῖα** μένουν παιδιὰ πού ἔχασαν τούς γονεῖς τους καί μαθαίνουν γράμματα καί τέχνες.

Ἐπάρχουν καί **οἰκοτροφεῖα**, στά ὁποῖα μένουν παιδιὰ ἀπ' ὅλο τόν Νομό καί τὰ ὁποῖα ἐρχονται στήν πόλι, γιά νά σπουδάσουν.

Στόν **Οἶκο Τυφλῶν** μένουν τυφλοί, πού τούς φροντίζουν καλοί ἄνθρωποι καί μαθαίνουν γράμματα καί τέχνες.

Ἰδρύματα πού μᾶς ἐξυπηρετοῦν εἶναι ἐπίσης οἱ **Τράπεζες**, τὰ **Ταχυδρομεῖα** καί τό **Ταμιευτήριο**.

Ἔργασίες. Νά συζητήσετε κι ἐσεῖς γιά τὰ φιλανθρωπικά καί τ' ἄλλα ἰδρύματα πού ὑπάρχουν στήν πρωτεύουσα τοῦ Νομοῦ σας.

Ἡμερολόγιο 35^ο

(Ἐκπαιδευτικά ἰδρύματα)

Στήν πρωτεύουσα ὑπάρχουν καί πολλά **ἐκπαιδευτικά ἰδρύματα**.

Πολλά **Νηπιαγωγεῖα** καί **Παιδικοί Σταθμοί** προετοιμάζουν τὰ μικρά γιά τό Δημοτικό Σχολεῖο ἢ κρατοῦν τὰ παιδιὰ, τῶν ὁποίων οἱ γονεῖς ἐργάζονται.

Ἐπάρχουν πολλά **Δημοτικά Σχολεῖα** καί ἀρκετά **Γυμνάσια**. Εἶναι καί μερικά **Νυκτερινά Γυμνάσια**, στά ὁποῖα φοιτοῦν παιδιὰ πού ἐργάζονται τήν ἡμέρα. Ἀκόμη ἓνα **Ἐμπορικό Γυμνάσιο** γιά τὰ παιδιὰ πού θ' ἀσχοληθοῦν μ' ἐμπορικές δουλειές κι ἓνα **Ναυτικό Γυμνάσιο** γι' αὐτά πού θά γίνουν ναυτικοί.

Ἐπάρχουν ἐπίσης **Τεχνικές Σχολές**, ὅπου οἱ μαθηταὶ μαθαίνουν διάφορες τέχνες.

Στήν **Ἐκκλησιαστική Σχολή** σπουδάζουν ὅσοι θά γίνουν ἱερεῖς καί στήν **Παιδαγωγική Ἀκαδημία** ἐτοιμάζονται οἱ νηπιαγωγοί καί οἱ δάσκαλοι.

Ἔργασίες. Νά συζητήσετε γιά τὰ ἐκπαιδευτικά ἰδρύματα πού βρίσκονται στήν πρωτεύουσα τοῦ Νομοῦ σας.

Ζωολογικός κήπος

‘Ημερολόγιο 36°

(‘Ο ζωολογικός κήπος - ‘Ο σιδηροδρομικός σταθμός -
Τό αεροδρόμιο)

Τό μεσημέρι έπισκεφτήκαμε τόν ζωολογικό κήπο τής πόλεως. Έκει είδαμε πολλά είδη ζώων και πτηνών. Διασκεδάσαμε πολύ.

Έδω στήν πόλι έχουν πολλούς τρόπους γιά ψυχαγωγία, γιά νά διασκεδάσουν, μās είπε ό δάσκαλος. Γιά τά παιδιά υπάρχουν οί παιδικές χαρές, τό κουκλοθέατρο, τά πάρκα και τόσα άλλα.

Γιά τούς μεγάλους υπάρχουν τά θέατρα, οί κινηματογράφοι, τά γήπεδα, δι λέσχες κλπ.

Τό καλοκαίρι μικροί και μεγάλοι πηγαίνουν στίς πλάζ και κάνουν μπάνια. Έγάρχουν ακόμη τά έξοχικά κέντρα και πολλοί άλλοι τόποι ψυχαγωγίας.

Άλλά οί ώρες περνούσαν κι έπρεπε νά έπιστρέψωμε στό χωριό μας.

πλάζ

Ἄεροδρόμιο

Στό χωριό θά συνεχίσωμε τή συζήτησι γιά τήν πρωτεύουσα, εἶπε ὁ δάσκαλος. Ἐτοιμαστήκαμε καί τό ἀπόγευμα φύγαμε.

Περάσαμε πρῶτα ἀπό τόν **σιδηροδρομικό σταθμό**. Ἐκεῖνη τήν ὥρα ἓνα τραῖνο μέ πολλά βαγόνια ξεκινοῦσε γιά τήν Ἀθήνα.

Συνεχίσαμε τό ταξίδι καί σέ λίγη ὥρα περάσαμε δίπλα ἀπό τό **ἀεροδρόμιο**. Σταματήσαμε καί παρακολουθήσαμε ἓνα ἀεροπλάνο πού κατέβαινε. Ἦταν τῆς Ὀλυμπιακῆς Ἀεροπορίας. Ὅταν προσγειώθηκε, ἓνα ἄλλο ἀεροπλάνο, πού ἦταν ἑτοιμο, ξεκίνησε σιγά σιγά σάν αὐτοκίνητο, μῆκε στόν διάδρομο καί σέ λίγο μέ δαιμονισμένο θόρυβο ἀπογειώθηκε καί πέταξε πρὸς τόν Νότο.

Ἐμεῖς ξεκινήσαμε γιά τό δυτικό μέρος, διασχίσαμε τόν κάμπο καί σέ λίγο ἀνηφορίζαμε γιά τό χωριό μας.

Ἔργασίες. Νά συζητήσετε γιά τούς τρόπους ψυχαγωγίας στήν πόλι.

Σιδηροδρομικός σταθμός

‘Ημερολόγιο 37°

(‘Ασχολίες τῶν κατοίκων τοῦ Νομοῦ μας)

Ἄρκετό καιρό συνεχίσαμε τή συζήτησι γιά τήν πρωτεύουσα τοῦ Νομοῦ μας. Ἐπαναλάβαμε ὅσα εἶπαμε ὡς τώρα καί μιλήσαμε καί γιά πολλά ἄλλα.

Εἶπαμε γιά τό **ἐμπόριο** πὼς εἶναι πολύ ἀναπτυγμένο στήν πόλι. Βρήκαμε πὼς αὐτό γίνεται, διότι ἐκεῖ ζοῦν πολλοὶ ἄνθρωποι, καί πὼς μέ τά πολλά μέσα συγκοινωνίας, πού υπάρχουν, συγκεντρώνονται ἐκεῖ ὅλα τά προϊόντα τῆς περιοχῆς. Ἐκεῖ υπάρχουν οἱ **μεγαλέμποροι**, πού ἐμπορεύονται μεγάλες ποσότητες προϊόντων, καί οἱ **μικρέμποροι**, πού κάνουν περιορισμένο ἐμπόριο, ὅπως εἶναι οἱ παντοπῶλες κλπ.

Πολλοὶ ἐπίσης στήν πρωτεύουσα ἀσχολοῦνται μέ τή **βιοτεχνία**: “Ὅπως εἶναι οἱ ξυλουργοί, οἱ ἐπιπλοποιοί, οἱ ὑποδηματοποιοί, οἱ ράφτες, οἱ σιδηρουργοί, οἱ ὑφαντουργοί καί πολλοὶ ἄλλοι, πού ἔχουν διάφορα ἄλλα ἐπαγγέλματα. Εἶναι τόσο διαφορετικὲς καί τόσες πολλές οἱ δουλειές πού κάνουν οἱ ἄνθρωποι στήν πόλι!

Πολλοὶ ἐργάζονται στὰ **ἐργοστάσια**. Βασικὴ βιομηχανία στήν πρωτεύουσα εἶναι ἡ καπνοβιομηχανία. Χιλιάδες ἐργάτες ἐργάζονται στὰ καπνεργοστάσια. Ὑπάρχουν ἐπίσης τά ἐκκοκκιστήρια βαμβακιοῦ, ὅπου ξεχωρίζουν τό βαμβάκι ἀπὸ τοὺς σπόρους (κόκκους), τό ἐργοστάσιο ζαχάρεως κ.ἄ.

Μετὰ μιλήσαμε γιά τήν ἱστορία τῆς πόλεως. Εἶπαμε πὼς εἶναι μιά ἀπὸ τίς ἀρχαιότερες ἑλληνικὲς πόλεις. Οἱ κάτοικοί της ἔλαβαν μέρος σ’ ὅλους τοὺς πολέμους τῆς πατρίδας μας.

Συζητήσαμε ἐπίσης γιά τήν πρόοδο τῆς πόλεως στὰ τελευταῖα χρόνια.

Ἔργασίες. Νά συζητήσετε κι ἐσεῖς γιά τό ἐμπόριο, τή βιοτεχνία, τή βιομηχανία, τίς ἀσχολίες τῶν κατοίκων, καθὼς καί γιά τήν ἱστορία τῆς πρωτεύουσας τοῦ Νομοῦ σας. Νά γράψετε ἡμερολόγιο.

‘Ημερολόγιο 38°

(Ἡ ἔκτασι, τό ἔδαφος, τό κλίμα τοῦ Νομοῦ μας)

Ὁ **Νομός μας** βρίσκεται σέ τέτοια θέσι, ὥστε νά συνδυάζη βουνό, πεδιάδα καί θάλασσα.

Συνορεύει μέ τρεῖς ἄλλους Νομούς καί νοτιοανατολικά βρέχεται ἀπὸ τή θάλασσα.

Ἡ **ἔκτασι** τοῦ Νομοῦ μας εἶναι τέσσερες φορές περίπου μεγαλύτερη ἀπὸ τὴν ἔκτασι τῆς Ἐπαρχίας μας, γιὰ τὴν ὁποία μιλήσαμε σέ προηγούμενο ἡμερολόγιο. Ἀπὸ τὴ βορειότερη ὡς τὴ νοτιώτερη ἄκρη του εἶναι περίπου 60 χιλιόμετρα. Γιὰ νὰ διατρέξῃ κανεὶς τὴν ἀπόστασι αὐτὴ μὲ αὐτοκίνητο, χρειάζεται μιὰ ὥρα περίπου. Ἀπὸ τὴν ἀνατολικὴ ὡς τὴ δυτικὴ πλευρὰ του εἶναι γύρω στὰ 50 χιλιόμετρα.

Τὸ **ἔδαφος** τοῦ Νομοῦ μας εἶναι ὄρεινὸ στὴ δική μας περιοχὴ κι ἐκεῖ ὅπου συνορεύει μὲ τοὺς ἄλλους Νομούς καὶ πεδινὸ στὴν ὑπόλοιπη ἔκτασι. Βρέχει συχνὰ καὶ μὲ τ' ἀρδευτικὰ ἔργα πού ἔγιναν ποτίζεται ὅλος σχεδὸν ὁ κάμπος.

Τὸ **κλίμα** εἶναι ἠπειρωτικὸ στὴν περιοχὴ μας καὶ κάπως ἠπιώτερο, πιὸ γλυκὸ, στὴν πεδιάδα καὶ στὴν παραλία τοῦ Νομοῦ.

Ἔργασίες. Νὰ συζητήσετε κι ἐσεῖς γιὰ τὴ θέσι, τὰ σύνορα (ὄρια), τὴν ἔκτασι, τὴ μορφή τοῦ ἐδάφους, τὸ κλίμα τοῦ Νομοῦ σας.

Ἡμερολόγιο 39^ο

(Τὰ σπουδαιότερα προϊόντα - Ἡ συγκοινωνία τοῦ Νομοῦ μας)

Τὰ κυριώτερα **προϊόντα τοῦ Νομοῦ μας** εἶναι ὁ καπνός, τὰ δημητριακά, τὸ βαμβάκι, τὰ ζαχαρότευτλα, τὰ ὀπωρικά καὶ τὰ λαχανικά. Παράγονται ἐπίσης κτηνοτροφικὰ προϊόντα καὶ δασικά.

Γενικά ὁ Νομός μας εἶναι πλούσιος καὶ οἱ κάτοικοί του βρίσκονται σέ καλὴ **οἰκονομικὴ κατάστασι**.

Ἐχει ἐπίσης καλὴ **συγκοινωνία**, ἂν ἐξαιρέσωμε τὴ δική μας ὄρεινὴν περιοχὴ. Ὅλοι οἱ δρόμοι στὸν κάμπος εἶναι ἀσφαλτοστρωμένοι. Μιὰ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ διασχίζει τὸν Νομό μας ἀπὸ τὰ δυτικὰ πρὸς τ' ἀνατολικά.

Ἡ πρωτεύουσα τοῦ Νομοῦ εἶναι **κόμβος συγκοινωνιακός**. Ἐχει σιδηροδρομικὴ, ἀεροπορικὴ καὶ ἀτμοπλοικὴ συγκοινωνία. Πολλοὶ αὐτοκινητόδρομοι ξεκινοῦν ἀπὸ αὐτὴν καὶ φτάνουν σέ ὅλα τὰ σημεῖα τοῦ Νομοῦ. Ἔτσι τὰ προϊόντα μεταφέρονται εὐκόλα καὶ οἱ ἄνθρωποι μετακινοῦνται ἄνετα ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος σὲ ἄλλο.

Ἔργασίες. Νὰ συζητήσετε κι ἐσεῖς γιὰ τὴν οἰκονομικὴν κατάστασι καὶ τὴν συγκοινωνία τοῦ Νομοῦ σας. Νὰ γράψετε ἡμερολόγιο.

‘Ημερολόγιο 40°

(Οί άλλες Έπαρχίες του Νομού μας)

‘Ο Νομός μας αποτελείται από 4 Έπαρχίες. Κάθε μία από αυτές έχει μία κεντρική πόλι, κωμοπόλεις καί χωριά.

‘Ο πληθυσμός όλου του Νομού είναι τριακόσιες πενήντα χιλιάδες περίπου. Γύρω στίς ογδόντα χιλιάδες κάτοικοι μένουν στήν πρωτεύουσα.

‘Η περιοχή μας είναι ελληνική από τότε πού υπάρχει ‘Ελλάδα. ‘Ο Νομός μας είχε τίς περιπέτειες πού είχε όλη ή ‘Ελλάδα μέ τήν υποδούλωσι στους Τούρκους, μέ τίς έπιδρομές τών Βουλγάρων, μέ τούς ‘Ιταλούς, τούς Γερμανούς καί τελευταία μέ τούς συμμορίτες. Σ’ όλους αυτούς τούς πολέμους οί κάτοικοι του Νομού μας πολέμησαν μέ γενναιότητα καί μερικές μάχες μέ τούς Βουλγάρους καί τούς συμμορίτες έμειναν ιστορικές.

Τώρα όλοι ασχολούνται ειρηνικά γιά τήν πρόοδο του τόπου μας.

Οί ιστορικοί τόποι καί οί αρχαιότητες πού υπάρχουν στό γειτονικό νησί καί στήν Έπαρχία μας δημιουργούν τουριστική κίνησι στον Νομό μας. ‘Ο Νομάρχης καί οί άλλοι αρμόδιοι φροντίζουν νά τονώσουν περισσότερο τήν κίνησι αυτή. Τήν προσπάθειά τους αυτή θά τήν ενισχύσωμε όλοι μας, αν διατηρούμε καθαρούς τούς χώρους πού επισκέπτονται οί τουρίστες καί αν τούς δείχνωμε καλωσύνη κι ευγένεια.

Έργασίες. Νά συζητήσετε κι έσείς γιά τή διοικητική διαίρεσι, τον πληθυσμό, τήν ιστορία, τούς ιστορικούς καί τουριστικούς τόπους του Νομού σας καί νά γράψετε ήμερολόγιο.

‘Ημερολόγιο 41°

(Προβλήματα του Νομού μας)

Γενικά ό Νομός μας δέν αντιμετώπιζει σοβαρά προβλήματα. ‘Ωρισμένα προβλήματα υπάρχουν στήν περιοχή μας, όπου όμως πολύ σύντομα θά καλύτερέψουν οί συνθήκες τής ζωής μέ τή μεγάλη προσπάθεια πού καταβάλλει στά τελευταία χρόνια τό Κράτος μας καί μέ τήν ιδιαίτερη φροντίδα του γιά τήν ύπαιθρο (φώς παντοῦ, συγκοινωνία παντοῦ, έργα παντοῦ).

Είναι ανάγκη νά γίνουν στόν Νομό μας μερικά μικρά έργαστάσια γιά τήν κονσερβοποίησι τῶν φρούτων καί τῶν λαχανικῶν τοῦ κάμπου.

Εἶναι ἐπίσης ἀνάγκη νά καταβληθῆ μεγαλύτερη προσπάθεια γιά τήν ἀνάπτυξι τοῦ τουρισμοῦ.

Ἔργασίες. Νά συζητήσετε κι ἐσεῖς γιά τίς ἀνάγκες καί τά προβλήματα τοῦ Νομοῦ σας καί νά γράψετε ἡμερολόγιο.

Ἡμερολόγιο 42^ο

(Ἔκθεσι - Λευκώματα γιά τόν Νομό μας)

Στήν πρωτεύουσα, ὅπου πήγαμε ἐκδρομή, καί σέ πολλά χωριά, ὅπου περάσαμε, εἶχαμε καί ἄλλη μιά φροντίδα: νά συγκεντρώσωμε δείγματα ἀπό τά προϊόντα τοῦ Νομοῦ καί τίς ἀσχολίες τῶν κατοίκων. Ἡ ἐπιτυχία μας ἦταν μεγάλη.

Πολλές πληροφορίες γιά τά προϊόντα ζητήσαμε μ' ἐπιστολές ἀπό ἄλλα σχολεῖα τοῦ Νομοῦ μας, ὅπως εἶχαμε κάμει καί γιά τήν Ἐπαρχία μας.

Ἔτσι μέ ὄλο τό ὑλικό πού συγκεντρώσαμε ἐτοιμάσαμε **λευκώματα** καί μιά **ἐκθεσι προϊόντων** τοῦ Νομοῦ μας.

Μέ μεγάλη περηφάνεια δείχναμε τήν ἐργασία μας αὐτή στούς μαθητάς τῶν ἄλλων τάξεων καί στούς ἐπισκέπτες τοῦ σχολείου μας.

Ἔργασίες. Μέ τόν ἴδιο τρόπο νά ἐτοιμάσετε κι ἐσεῖς λευκώματα κι ἐκθεσι προϊόντων τοῦ Νομοῦ σας.

‘Ημερολόγιο 43^ο

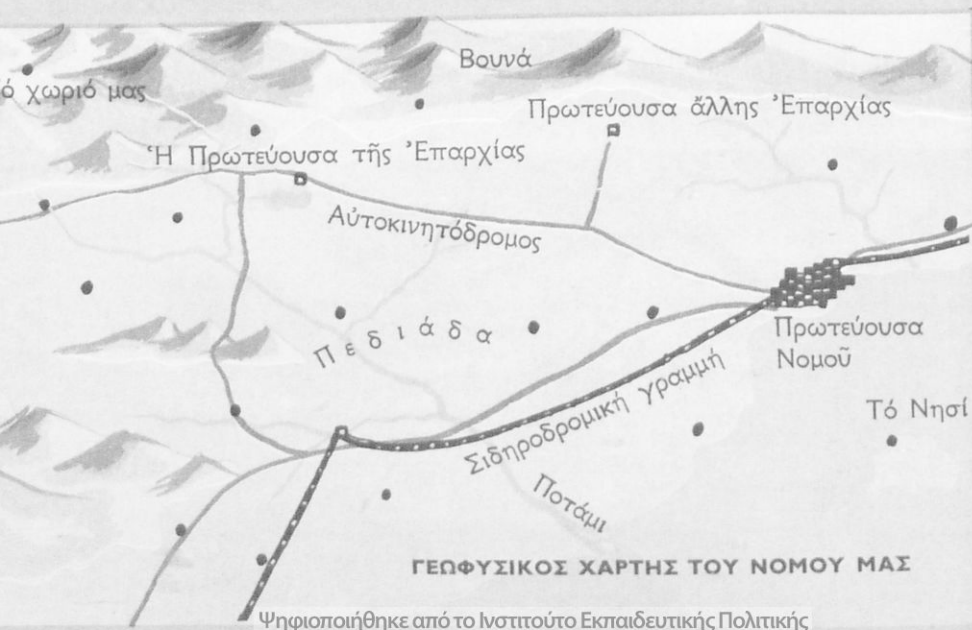
(Χαρτογράφησι του Νομού μας)

Όταν πιά τελειώσαμε τή συζήτησι γιά τόν Νομό μας, προσπαθήσαμε νά έτοιμάσωμε τόν χάρτη του.

Έργαστήκαμε, όπως ακριβώς καί γιά τόν χάρτη τής Έπαρχίας μας.

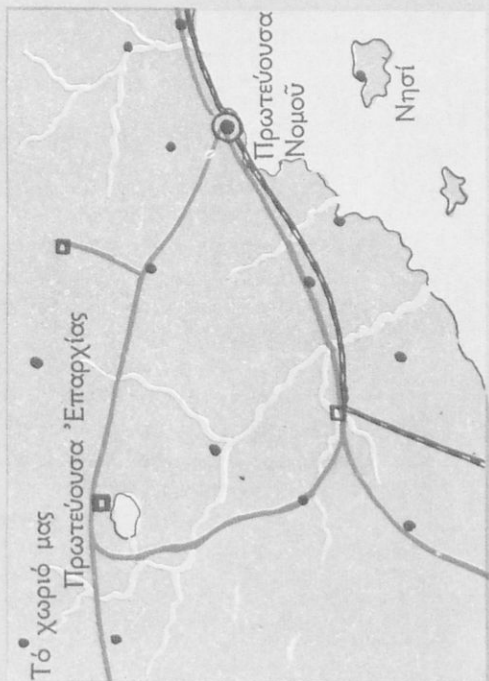
Πρώτα πρώτα δουλέψαμε στήν άμμοδόχο, γιά νά καταλάβωμε καλά πώς θ' άποδώσωμε τά διάφορα γεωγραφικά στοιχειά. Μετά έργαστήκαμε σέ χαρτόνια καί παρουσιάσαμε ένα **γεωφυσικό χάρτη** του Νομού, έναν **πολιτικό χάρτη**, έναν **παραγωγικό**, έναν **ιστορικό** κι έναν **τουριστικό**. Στό τέλος έτοιμάσαμε έναν **ανάγλυφο** χάρτη του Νομού καί τόν κρεμάσαμε στόν τοίχο τής τάξεως.

Έργασίες. Νά κάμετε κι έσείς παρόμοιους χάρτες του Νομού σας καί ν' άσκηθήτε πολύ στήν άνάγνωσί τους.

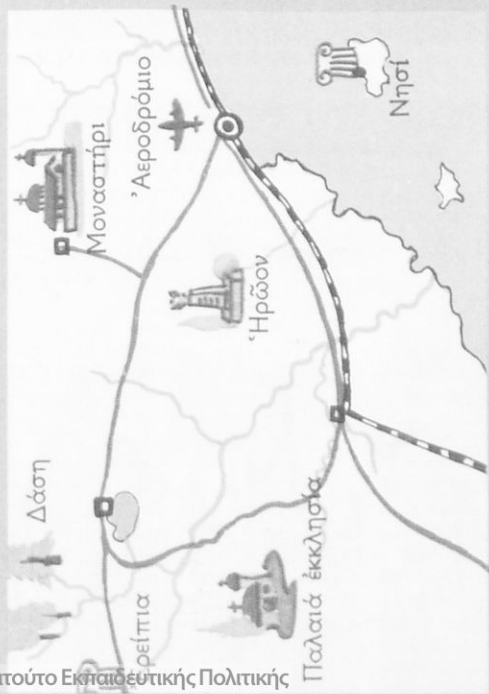

ΠΟΛΙΤΙΚΟΣ ΧΑΡΤΗΣ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΜΑΣ

ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΣ ΧΑΡΤΗΣ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΜΑΣ

‘Ημερολόγιο 44^ο

(Τό γεωγραφικό διαμέρισμά μας)

“Ετσι τελειώσαμε τήν εξέτασι τοῦ Νομοῦ μας.

- Τόν χρόνο πού ἔμεινε θά τόν διαθέσωμε, γιά νά ἐξετάσωμε τό **γεωγραφικό διαμέρισμά μας**, εἶπε ὁ δάσκαλος.

- Τί θά πῆ γεωγραφικό διαμέρισμα; ρωτήσαμε ὅλοι.

- Ὁ Νομός μας μαζί μέ ἄλλους γειτονικούς Νομούς ἀποτελεῖ ἕνα γεωγραφικό διαμέρισμα, ἀπάντησε ὁ δάσκαλος. “Αμα κοιτάξωμε στόν γεωφυσικό χάρτη τῆς Ἑλλάδος, θά δοῦμε ὅτι μέ μεγάλες ὄροσειρές, ποτάμια ἢ θάλασσεσ χωρίζεται τό ἕνα γεωγραφικό διαμέρισμα ἀπό τό ἄλλο.

Στά ὑπόλοιπα μαθήματα εἶδαμε καλά στόν γεωφυσικό χάρτη τοῦ διαμερισμάτος μας τό ἔδαφος, τά βουνά καί τούς κάμπους, τά ποτάμια, τίς λίμνες, τίς θάλασσεσ καί τά νησιά του. Μιλῆσαμε ἐπίσης γιά τή θέσι τοῦ διαμερισμάτος μας, τά σύνορα, τήν ἔκτασι καί τό κλίμα του. “Επειτα ἐξετάσαμε τά προϊόντα, μιλήσαμε γιά τίς ἀσχολίες τῶν κατοίκων, γιά τή συγκοινωνία, τόν πληθυσμό, τήν ἱστορία, τούς τουριστικούς τόπους, τούς Νομούς, τίς μεγαλύτερες πόλεις καί κωμοπόλεις του κλπ.

“Οταν τέλειωσε ἡ σχολική χρονιά, γνωρίζαμε πολλά πράγματα γιά τόν Νομό καί τό γεωγραφικό διαμέρισμά μας καί ἤμαστε ἔτοιμοι νά συνεχίσωμε τή γεωγραφία ὅλης τῆς Ἑλλάδος στήν Δ’ τάξι.

Αὐτά ἔγραψα γιά τήν **πατριδογνωσία τῆς Γ^{ης} τάξεωσ** στό ἡμερολόγιό μου.

ΝΙΚΟΣ

Ἔργασίες. Νά κάμετε κι ἐσεῖς τή γεωφυσική, οἰκονομική καί πολιτική ἐξέτασι τοῦ γεωγραφικοῦ σας διαμερισμάτος.

Έθνικές ένδυμασίες

Άτμηλεκτρικό εργοστάσιο Μεγαλόπολης

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Δελφοί - ο Ήνιοχος

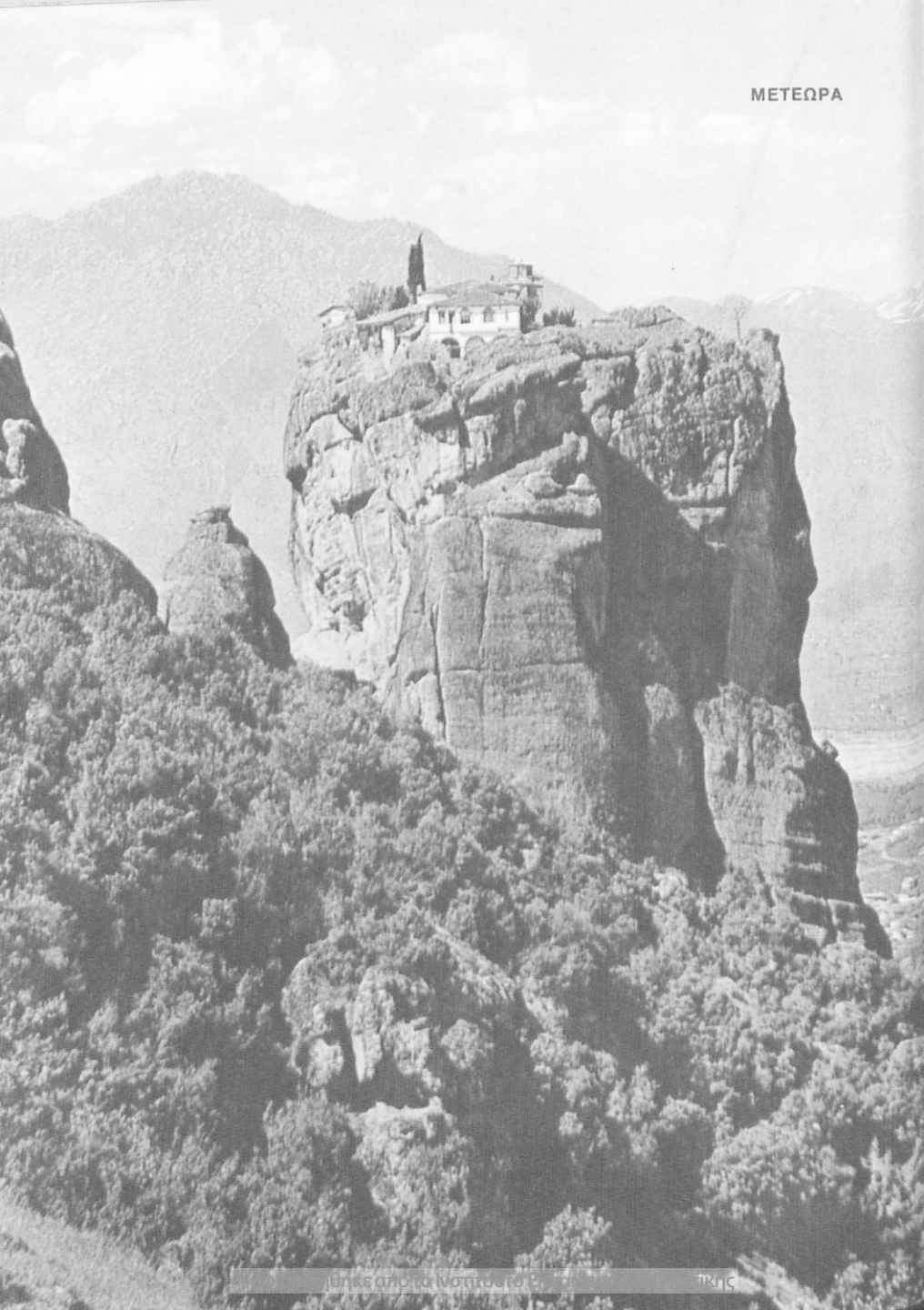
Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗ ΧΡ. ΚΩΣΤΟΠΟΥΛΟΥ

ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ

Δ΄ ΤΑΞΕΩΣ

METEORA

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στήν Γ' τάξι γνωρίσαμε καλά τήν **ιδιαιτέρη πατρίδα** μας, τή **μικρή μας πατρίδα**. Γνωρίσαμε δηλαδή τόν τόπο στόν όποιο γεννηθήκαμε καί ζήσαμε τά πρώτα όμορφα χρόνια τής ζωής μας.

Έπειτα άνεβήκαμε στίς κορυφές του γειτονικού βουνουό καί άγναντέσαμε πέρα μακριά τήν άπέραντη πεδιάδα μέ τά πλούσια χωράφια, τά χωριά καί τίς πόλεις της.

Έπισκεφτήκαμε πολλούς όμορφους τόπους, πού βρίσκονται κοντά στή μικρή μας πατρίδα. Γνωρίσαμε πολλούς άνθρώπους καί στίς έκδρομές μας φιλοξενηθήκαμε από τά παιδιά άλλων χωριών. Δέν δυσκολευτήκαμε καθόλου νά γίνωμε φίλοι τους. Μιλούσαν καί αυτά τήν ίδια μέ μάς γλώσσα, έπαιζαν τά ίδια παιγνίδια, τραγουδοῦσαν τά ίδια τραγούδια, χόρευαν τούς ίδιους χορούς. Στήν είσοδο του σχολείου τους είδαμε νά κυματίζη ή γαλανόλευκη σημαία, όπως καί στό δικό μας σχολείο.

Κάποτε ό δάσκαλός μας μάς είπε ότι πίσω από τή μεγάλη γειτονική μας όροσειρά υπάρχουν καί άλλες μεγάλες όροσειρές, όροπέδια, πεδιάδες, όμορφα άκρογιάλια, γραφικά νησιά, τά όποια δέν μπορούμε νά δοῦμε από τή μικρή μας πατρίδα ούτε καί από τήν ύψηλότερη κορυφή του γειτονικού μας βουνουό. Έκει υπάρχουν πολλά άλλα χωριά καί πόλεις, όπου ζοῦν εκατομμύρια "Έλληνες καί Έλληνόπουλα! Νά μπορούσαμε νά γνωρίσωμε όλους αυτούς τούς άγνωστους τόπους, νά έπισκεφτοῦμε όλη τή **μεγάλη πατρίδα** μας, όλη τήν **Έλλάδα!**

Φέτος στό μάθημα τής **γεωγραφίας** θά πραγματοποιήσωμε νοερά τό μεγάλο αυτό ταξίδι. Μέ όδηγό τόν χάρτη τής Έλλάδος καί τό βιβλίο τής γεωγραφίας θά έπισκεφτοῦμε κάθε έλληνική γωνιά. Θ' άναπνεύσωμε τό δροσερό άεράκι τών βουνών μας καί τή μυρωμένη αύρα τής θάλασσας. Θά θαυμάσωμε τ' άρχαία μνημεία τής χώρας μας. Θά καμαρώσωμε τή σημερινή Έλλάδα, πού προοδεύει γοργά καί προσπαθει νά ξαναγίνη πρώτη στά γράμματα, στίς τέχνες, στόν πολιτισμό.

Η ΕΛΛΑΔΑ

‘Η Ελλάδα δεν είναι πολύ μεγάλη χώρα. ‘Υπάρχουν στον κόσμο κράτη πολύ μεγαλύτερα από αυτήν, στά όποια ζοϋν πολλά έκατομμύρια άνθρωποι!

‘Η πατρίδα μας όμως είναι ή ένδοξότερη γωνιά τής γής! Καμιά άλλη χώρα δεν έχει τόσο λαμπρή κι ένδοξη ιστορία! Οί πρόγονοί μας πρίν από χιλιάδες χρόνια δημιούργησαν στον τόπο μας μεγάλο πολιτισμό κι έκαμαν σκληρούς πολέμους μέ πολυάριθμους έχθρους, για νά παραδώσουν σ’ έμας έλεύθερη τήν ‘Ελλάδα μας.

Στό μάθημα τής ιστορίας θά διδαχτοϋμε πολλά για τό αρχαίο μεγαλειό και τούς άγώνες τής φυλής μας. Μέ τή γεωγραφία θά γνωρίσωμε όλους τούς έλληνικούς τόπους. “Έτσι θ’ αγαπήσωμε πίο πολύ τήν πανώρια πατρίδα μας, πού λούζεται στό χρυσό φώς του ήλιου και στό κύμα τής θάλασσας και λάμπει ή ίδια σαν ήλιος ανάμεσα στις άλλες πατρίδες τής Γής!

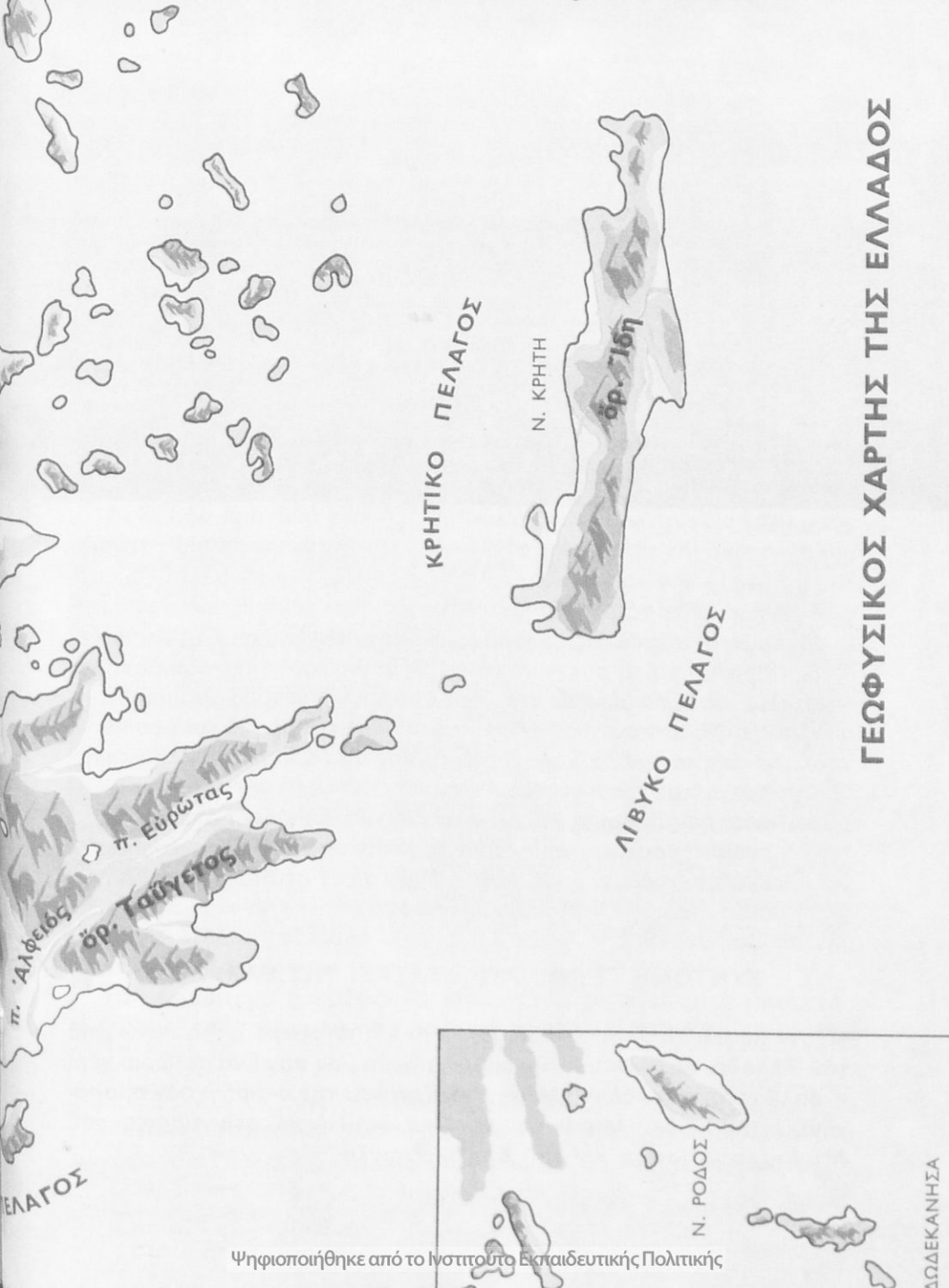
ΤΙ ΕΙΝΑΙ Η ΠΑΤΡΙΔΑ ΜΑΣ

Τί είναι ἡ πατρίδα μας; Μὴν εἶν' οἱ κάμποι;
Μὴν εἶναι τ' ἄσπαρτα ψηλά βουνά;
Μὴν εἶν' ὁ ἥλιος τῆς πού χρυσολάμπει,
μὴν εἶναι τ' ἄστρα τῆς τὰ φωτεινά;
Μὴν εἶναι κάθε τῆς ρηχό ἀκρογιάλι
καί κάθε χώρα τῆς μέ τὰ χωριά,
κάθε νησάκι τῆς πού ἀχνά προβάλλει,
κάθε τῆς θάλασσα, κάθε στεριά;
Μὴν εἶναι τάχατε τὰ ἐρειπωμένα
ἀρχαῖα μνημεῖα τῆς, χρυσή στολή,
πού ἡ τέχνη ἐφόρεσε, καί τό καθένα
μιά δόξα ἀθάνατη ἀντιλαλεῖ;

“Ὅλα πατρίδα μας! Κι αὐτά κι ἐκεῖνα
καί κάτι πού 'χομε μέσ' στήν καρδιά
καί λάμπει ἀθώρητο σάν ἡλίου ἀχτίδα
καί κρᾶζει μέσα μας: ἐμπρός, παιδιά.

Ἰ. Πολέμης

ΓΕΩΦΥΣΙΚΟΣ ΧΑΡΤΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΚΡΗΤΙΚΟ ΠΕΛΑΓΟΣ

Ν. ΚΡΗΤΗ

ΛΙΒΥΚΟ ΠΕΛΑΓΟΣ

Ὁ Ὀλυμπος

Ἔργασίες

1. Δείξε στὸν χάρτη σου τὴν Ἑλλάδα.
2. Δείξε τὴ στεριά, τὶς θάλασσες πού τὴν περιβάλλουν, τὰ νησιά.
3. Παρατήρησε προσεχτικά τὸν γεωφυσικό χάρτη τῆς Ἑλλάδος. Πῶς εἶναι τὸ ἔδαφός της; Δείξε τὶς μεγαλύτερες ὄροσειρές, τὶς μεγαλύτερες πεδιάδες, τὰ μεγαλύτερα βουνά καὶ ὀροπέδια τῆς πατρίδας μας. Δείξε τὰ μεγαλύτερα ποτάμια καὶ τὶς μεγαλύτερες λίμνες της.
4. Παρατήρησε προσεχτικά τὶς ἀκτές τῆς Ἑλλάδος. Δείξε τοὺς μεγαλύτερους κόλπους πού σχηματίζονται σ' αὐτές. Δείξε τὶς μεγάλες χερσονήσους καὶ τ' ἀκρωτήρια στὰ ὁποῖα καταλήγουν.

ΣΥΝΤΟΜΗ ΓΕΩΦΥΣΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΙ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἄν μπορούσαμε μ' ἓνα ἀεροπλάνο νὰ πετάξωμε ψηλά πάνω ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, θὰ βλέπαμε τὴν ὁμορφὴ χώρα μας σάν ἓνα πελώριο χέρι ν' ἀπλώνεται στὴ γαλανὴ **Μεσόγειο**. Τριγύρω της σκόρπια σάν σμαράγδια ἑκατοντάδες νησιά καὶ νησάκια λούζονται στὰ κύματα τοῦ **Αἰγαίου**, τοῦ **Ἰονίου** καὶ τοῦ **Κρητικοῦ** πελάγους.

Ἡ Ἑλλάδα εἶναι μιά μεγάλη χερσόνησος. Στό βόρειο μέρος συνορεύει μέ ξένες χώρες: μέ τήν **Ἄλβανία**, τή **Γιουγκοσλαβία** καί τή **Βουλγαρία**. Στή βορειοανατολική γωνία μέ τήν **Τουρκία**. Ἀπό τίς τρεῖς ἄλλες πλευρές βρέχεται ἀπό θάλασσα. Ἀνατολικά ἀπό τό **Αἰγαῖο πέλαγος**, δυτικά ἀπό τό **Ἰόνιο πέλαγος** καί νότια ἀπό τό **Λιβυκό πέλαγος**.

Ἡ ἔκτασί της εἶναι περίπου **132.000** τετραγωνικά χιλιόμετρα.

Μορφή τοῦ ἐδάφους - Βουνά, πεδιάδες, ὄροπέδια

Ἡ πατρίδα μας εἶναι ὄρεινὴ χώρα. Μιά πολύ μεγάλη ὄροσειρά μέ πανύψηλες κορυφές καί πολυάριθμες διακλαδώσεις ἀρχίζει ἀπό τή βορειοδυτικὴ γωνία τῆς Ἑλλάδος καί φτάνει ὡς τή νοτιώτερη ἄκρη της. Εἶναι ἡ μεγάλη ὄροσειρά τῆς **Πίνδου**. Κάθε βουνό της ἔχει δικό του ὄνομα, πού θά τό μάθουμε ἀργότερα.

Λένε πῶς πρὶν ἀπό χιλιάδες χρόνια ἡ Πίνδος ἔφτανε ὡς κάτω στήν Κρήτη. Ἐπειτα ὅμως μεγάλες περιοχές βούλιαξαν καί σκεπάστηκαν ἀπό τή θάλασσα. Στὴν ἐπιφάνεια τῶν νερῶν ἀπέμειναν οἱ ψηλότερες κορυφές τῶν βυθισμένων βουνῶν καί σχηματίστηκαν τὰ πολυάριθμα νησιά μας. Ἐτσι χωρίστηκε ἡ Πίνδος ἀπὸ τὰ βουνά τῆς Πελοποννήσου καί τῆς Κρήτης.

Ψηλότερο βουνό τῆς Ἑλλάδος εἶναι ὁ **Ὀλυμπος**. Στὴν ψηλότερη κορυφή του, πού βρίσκεται **2.917** μέτρα ψηλότερα ἀπὸ τὴν ἐπιφάνεια τῆς θάλασσας καί εἶναι σχεδόν πάντα σκεπασμένη μέ σύννεφα καί χιόνια, στὰ μυθικά χρόνια εἶχε στημένο τὸν θρόνο του ὁ Δίας.

Στὰ βόρεια τῆς Ἑλλάδος ἀπλώνονται πολλές ἄλλες ὄροσειρές. Μεγαλύτερη ἀπὸ αὐτές εἶναι ἡ **Ροδόπη**.

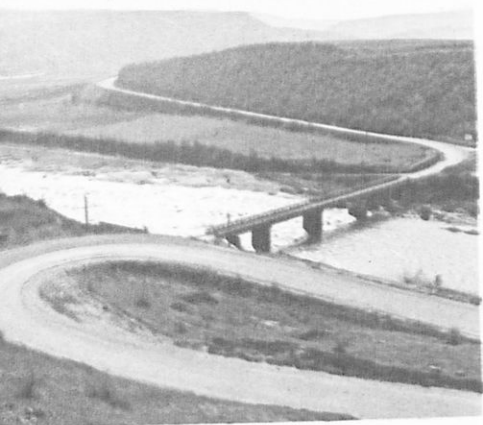
Ἀνάμεσα στὰ βουνά τῆς χώρας μας σχηματίζονται ἀρκετές πλούσιες πεδιάδες, εὐφορες κοιλάδες καί ὄροπέδια.

Μεγαλύτερες πεδιάδες εἶναι οἱ πεδιάδες τῆς **Θεσσαλίας** καί τῆς **Κεντρικῆς Μακεδονίας**.

Τὰ μεγαλύτερα ὄροπέδια βρίσκονται στὴ βορειοδυτικὴ γωνία τῆς Ἑλλάδος, στὴν περιοχὴ πού λέγεται **Δυτικὴ Μακεδονία**.

Ποταμοί - Λίμνες

Μεγάλα ποτάμια τῆς χώρας μας εἶναι ὁ **Ἐβρος**, πού βρίσκεται στὰ σύνορα τῆς Ἑλλάδος καί τῆς Τουρκίας, ὁ **Νέστος**, ὁ **Στρυμόνας**, ὁ

Ἄξιός, ὁ Ἀλιάκμονας, ὁ Πηνειός, ὁ Ἀχελῷος, ὁ Ἄραχθος, ὁ Ἀλφειός, ὁ Εὐρώτας.

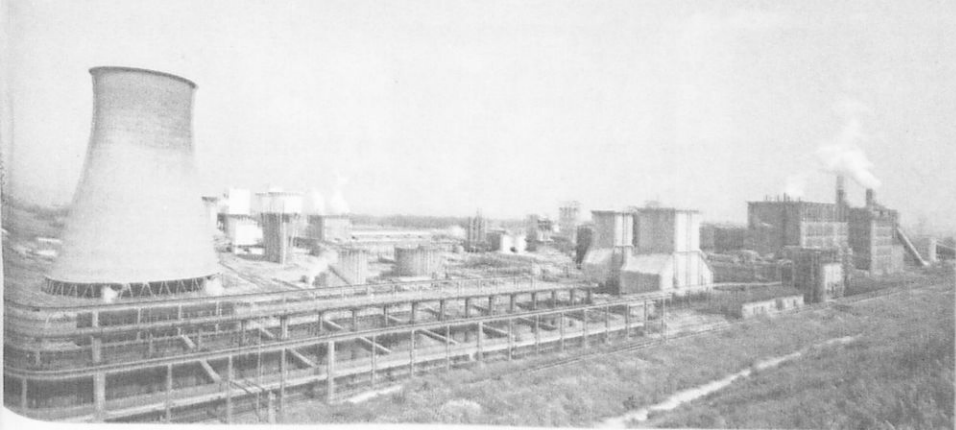
Στὴ βορειοδυτικὴ γωνία τῆς Ἑλλάδος βρίσκονται οἱ λίμνες **Μεγάλη Πρέσπα** καὶ **Μικρὴ Πρέσπα**, ἓνα τμήμα ἀπὸ τῆς ὁποῖας ἀνήκει στὴν Ἑλλάδα, ἡ λίμνη τῆς **Καστοριάς** καὶ ἡ **Βεγορίτιδα**. Ἄλλες μεγάλες λίμνες τῆς πατρίδας μας εἶναι ἡ λίμνη τῶν **Ἰωαννίνων**, ἡ **Τριχωνίδα**, ἡ **Δοϊράνη**, ἡ λίμνη τοῦ **Λαγκαδά**, ἡ **Βόλβη**.

Στὰ τελευταῖα χρόνια στὶς κοιλάδες πολλῶν ποταμῶν τῆς χώρας μας χτίστηκαν μεγάλα φράγματα καὶ σχηματίστηκαν μεγάλες **τεχνητές λίμνες**. Μὲ τὰ νερά τους κινουῦνται μεγάλα ὑδροηλεκτρικὰ ἔργαστάσια καὶ ποτίζονται πολλὰ χωράφια.

Θάλασσες - Κόλποι - Χερσόνησοι - Ἀκρωτήρια - Πορθμοί

Οἱ ἑλληνικὲς θάλασσες εἶναι τμήματα τῆς **Μεσογείου Θαλάσσης**. Κάθε θαλάσσια περιοχή ἔχει τὸ δικό της ὄνομα. Ἔτσι ἔχομε τὸ **Αἰγαῖο πέλαγος**, τὸ **Ἰόνιο πέλαγος** καὶ τῆς μικρότερες θάλασσες ποὺ λέγονται **Κρητικὸ πέλαγος**, **Ἰκάριο πέλαγος**, **Μυρτώο πέλαγος** καὶ **Θρακικὸ πέλαγος**.

Οἱ ἀκτές τῆς Ἑλλάδος ἔχουν παράξενα σχήματα. Ἡ θάλασσα

Πτολεμαΐδα - εργοστάσιο άζωτου

είσχωρεί βαθιά στη στεριά και σχηματίζει κόλπους, χερσονήσους και άκρωτήρια.

Οί μεγαλύτεροι κόλποι είναι ό **Στρυμονικός**, ό **Θερμαϊκός**, ό **Παγασητικός**, ό **Μαλιακός**, ό **Εύβοϊκός**, ό **Σαρωνικός**, ό **Άργολικός**, ό **Λακωνικός**, ό **Μεσσηνιακός**, ό **Κορινθιακός**, ό **Άμβρακικός**.

Άνάμεσα στους κόλπους αυτούς σχηματίζονται πολλές μικρές και μεγάλες χερσόνησοι, σπουδαιότερες από τίς όποιες είναι ή **Πελοπόννησος**, ή **Χαλκιδική**, ή **Μαγνησία**.

Οί χερσόνησοι καταλήγουν σέ άκρωτήρια. Μεγάλα άκρωτήρια τής χώρας μας είναι τό **Νυμφαίο**, τό **Δρέπανο**, τό **Καναστραίο**, ό **Καφηρέας**, τό **Σούνιο**, τό **Σκύλλαιο**, ό **Μαλέας**, τό **Τάιναρο**, ό **Άκρίτας**.

Οί σπουδαιότεροι πορθμοί τής Έλλάδος είναι τοῦ **Ευρίπου** και τοῦ **Ρίου**. Η **διώρυγα τής Κορίνθου** χωρίζει τήν Πελοπόννησο από τήν υπόλοιπη Έλλάδα.

Θεσσαλονίκη - διυλιστήριο πετρελαίου

Νησιά

Τά μεγαλύτερα νησιά τῆς Ἑλλάδος εἶναι ἡ **Κρήτη**, ἡ **Εὐβοία**, ἡ **Ρόδος**, ἡ **Λέσβος**, ἡ **Χίος**, ἡ **Σάμος**, ἡ **Κέρκυρα**, ἡ **Λευκάδα**, ἡ **Κεφαλληνία**, ἡ **Ζάκυνθος**.

Τό κλίμα τῆς Ἑλλάδος

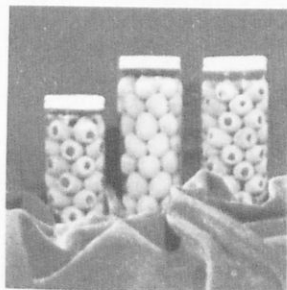
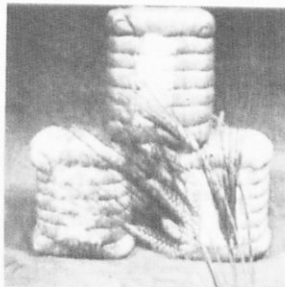
“Ὅλες οἱ περιοχές τῆς Ἑλλάδος δέν ἔχουν τό ἴδιο κλίμα. Οἱ βορεινές ἔχουν κλίμα **ἠπειρωτικό**, δηλαδή ψυχρό χειμῶνα καί θερμό καλοκαίρι. Ἡπειρωτικό κλίμα ἔχουν καί ὅσες περιοχές βρίσκονται μακριά ἀπό τή θάλασσα. “Ὅσο προχωροῦμε νοτιώτερα, τόσο τό κλίμα γίνεται θερμότερο. Τά νησιά καί οἱ παραθαλάσσιες περιοχές ἔχουν κλίμα **μεσογειακό**, δηλαδή μαλακό χειμῶνα καί δροσερό καλοκαίρι.

Στή Δυτική Ἑλλάδα βρέχει πολύ συχνά καί τό κλίμα εἶναι ὑγρό. Στήν Ἀνατολική Ἑλλάδα οἱ βροχές εἶναι λιγώτερες καί σέ πολλές περιοχές τό κλίμα εἶναι πολύ ξηρό.

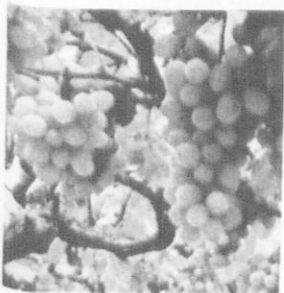
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΙ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ὁ πλοῦτος μῖας χώρας ἐξαρτᾶται ἀπό τό ἔδαφος, τό κλίμα καί τούς ἀνθρώπους πού ζοῦν σ' αὐτήν. Ὑπάρχουν εὐφροί τόποι, πού παράγουν ἐλάχιστα προϊόντα, ἐπειδὴ σ' αὐτούς ζοῦν ἀνθρωποὶ ἀμόρφωτοι καί ὀκνηροί. Ἀντίθετα, ὅπου ζοῦν ἀνθρωποὶ ἐργατικοί καί προοδευτικοί, καί τό μέτριο ἔδαφος δίνει πλούσιους καρπούς.

Οἱ προοδευτικοί ἀνθρωποὶ μποροῦν ν' ἀλλάξουν τήν ὄψιν τῆς χώρας τους. Ἀποξηραίνουν λίμνες κι ἔλη καί τά κάνουν πλούσια χωράφια. Ἀξιοποιοῦν τά νερά τῶν ποταμῶν, κινοῦν μ' αὐτά μεγάλα ἐργοστάσια, ποτίζουν τά χωράφια καί τά κάνουν γονιμώτερα. Χρησιμοποιοῦν καλύτερους σπόρους καί λιπάσματα, ἐφαρμόζουν τίς συμβουλές τῶν γεωπόνων καί ἀπό τό ἴδιο χωράφι παράγουν ἀφθονώτερα καί καλύτερα προϊόντα. Ἐκμεταλλεύονται τά ὀρυκτά τοῦ τόπου τους, χτίζουν ἐργοστάσια καί παράγουν πολλά βιομηχανικά προϊόντα. Σέ ἀγονοὺς τόπους ἀνοίγουν πηγάδια, ποτίζουν τή γῆ καί τήν κάνουν παραδεισένια! Ἀνοίγουν δρόμους, γιά νά μεταφέρουν εὐκολά τά προϊόντα τους στίς ἀγορές. Προσέχουν τί κάνουν οἱ προωδευμένοι γείτονές τους καί τό ἐφαρμόζουν καί οἱ ἴδιοι. Αὐτά πρέπει νά κάνωμε ὅλοι οἱ Ἕλληνες, γιά νά γίνῃ καί ἡ δική μας χώρα πλούσια καί νά προοδέψῃ.

ΠΡΟΤΙΜΑΤΕ ΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Τά ελληνικά προϊόντα

Σήμερα οι σπουδαιότερες πηγές πλούτου στον τόπο μας είναι η **γεωργία**, ή **κτηνοτροφία**, ή **πηνοτροφία**, τά **δάση**, ή **άλειεία**, τά **όρυκτά**, ή **βιομηχανία**, ή **βιοτεχνία**, ή **ναυτιλία**, ή **τουρισμός**.

Οί περισσότεροι Έλληνες ασχολούνται μέ τή γεωργία καί τήν κτηνοτροφία.

Σπουδαιότερα **γεωργικά προϊόντα** τής χώρας μας είναι τά δημητριακά, ή καπνός, οι έλιές, τά σταφύλια, τά έσπεριδοειδή, άλλα φρούτα, τά λαχανικά, τά όσπρια, τά πεπόνια καί τά καρπούζια, οι πατάτες, τό ρύζι, τό βαμβάκι, τά ζαχαρότευτλα. τά σύκα κλπ.

Πολλά από τά προϊόντα αυτά πουλιούνται σέ ξένες χώρες.

Οί κτηνοτρόφοι τής χώρας μας τρέφουν πρόβατα, γίδες, αγελάδες, βόδια, βουβάλια, άλογα, χοίρους καί παράγουν κρέας, δέρματα, μαλλί, γάλα, βούτυρο, τυριά καί άλλα **κτηνοτροφικά προϊόντα**.

Σέ πολλές όρεινές περιοχές τής Έλλάδος υπάρχουν μεγάλα δάση από βαλανιδιές, όξυές, καστανιές, πεύκα, έλατα καί άλλα δέντρα, από τά όποια παράγονται άρκετά **δασικά προϊόντα**.

Οί θάλασσες καί οι λίμνες τής πατρίδας μας έχουν άρκετά ψάρια καί πολλοί Έλληνες, πού ζούν στά νησιά καί στά παραθαλάσσια μέρη, ασχολούνται μέ τήν **άλειεία**.

Άπό πολλά μέρη τής Έλλάδος εξάγονται άφθονα **όρυκτά**. Τά περισσότερα από αυτά πουλιούνται σέ ξένες χώρες. Εύτυχως στά τελευταία χρόνια ιδρύθηκαν καί στον τόπο μας άρκετά έργοστάσια, στά όποια από τά όρυκτά παράγονται πολλά **βιομηχανικά προϊόντα**.

Η **βιομηχανία** τώρα αναπτύσσεται στή χώρα μας. Τά περισσότερα έργοστάσια έπεξεργάζονται τά γεωργικά προϊόντα. Τέτοια έργοστάσια είναι οι καπνοβιομηχανίες, τά κλωστοϋφαντουργεία, τά έργοστάσια ζαχάρεως, τά κονσερβοποιεία, τά ποτοποιεία, τά έργοστάσια ζυμαρικων, τά έλαιουργεία κ.ά. Υπάρχουν επίσης μεγάλα χαλυβουργεία καί διυλιστήρια πετρελαίου καί πολλά έργοστάσια, πού παράγουν ήλεκτρικό ρεύμα, λιπάσματα, φάρμακα, χρώματα, χαρτί, μηχανές καί διάφορα εργαλεία, γυαλικά, τσιμέντα, είδη ύγιεινής, ήλεκτρικά είδη, λάστιχα, έπιπλα, παιχνίδια, δερμάτινα είδη, πλαστικά, οικιακά σκεύη καί πολλά άλλα βιομηχανικά προϊόντα.

Θαυμάσια είναι καί τά προϊόντα τής ελληνικής **βιοτεχνίας**.

Πολλά μεγάλα έργα και άλλα μικρότερα, πού λειτουργούν σέ διάφορα σημεία τῆς χώρας μας, παράγουν ἄφθονο **ἠλεκτρικό ρεύμα** καί τ' ἀγαθά τοῦ ἠλεκτρισμοῦ τ' ἀπολαμβάνουν σήμερα σχεδόν ὅλοι οἱ "Ἕλληνες.

Τά περισσότερα ἀπό τά ἠλεκτρικά ἔργα τῆς πατρίδας μας κινουῦνται μέ τά νερά τῶν ποταμῶν καί λέγονται **ὑδροηλεκτρικά**. "Αλλά κινουῦνται μέ τή δύναμη τοῦ ἀτμοῦ, πού παράγεται ἀπό τήν καῦσι τοῦ λιγνίτη ἢ τοῦ πετρελαίου, καί λέγονται **ἀτμοηλεκτρικά**.

Καύχημα τῆς σημερινῆς Ἑλλάδος εἶναι ἡ **ἐμπορική μας ναυτιλία**. Οἱ "Ἕλληνες ἀπό τά πανάρχαια χρόνια εἶναι σάν τά θαλασσοπούλια. Στίς στεριές ἔχουν τίς φωλιές τους, τά σπίτια τους, στά ὅποια μέ λαχτάρα τούς περιμένουν τ' ἀγαπημένα πρόσωπα τῶν οἰκογενειῶν τους, ἐνῶ ἐκεῖνοι ταξιδεύουν σέ ὅλες τίς θάλασσες τοῦ κόσμου καί φέρνουν πλούτη στούς δικούς τους καί στήν Ἑλλάδα.

Σέ ὅποια θάλασσα τοῦ κόσμου καί ἂν ταξιδέψης, σ' ὅποιο λιμάνι τῆς Γῆς καί ἂν βρεθῆς, θά δῆς κι ἓνα ἑλληνικό καράβι μέ τή γαλανόλευκη νά κυματίζει στό ψηλότερο κατάρτι του!

Σ' ἔκτασι καί πληθυσμό ἡ χώρα μας εἶναι ἀπό τά μικρότερα κράτη

Ἵδροηλεκτρικό ἐργοστάσιο "Ἄγρα
Ἑλληνική ναυτιλία

της Γῆς. Είναι όμως τό τρίτο κράτος τοῦ κόσμου στό ἐμπορικό ναυτικό! Καί μερικοί Ἕλληνες ἐφοπλισταί, πού ἔχουν πολλά δικά τους καράβια, εἶναι ἀπό τούς πλουσιώτερους ἀνθρώπους τοῦ κόσμου!

Πολλοί Ἕλληνες ἀσχολοῦνται μέ τό **ἐμπόριο**. Οἱ ἔμποροι ἀγοράζουν τά διάφορα προϊόντα ἀπό τούς τόπους παραγωγῆς καί τά μεταφέρουν σ' ὅλες τίς ἀγορές τῆς χώρας. Ἄλλοι μεγάλοι ἔμποροι μεταφέρουν προϊόντα ἀπό ξένες χώρες καί πουλοῦν σ' αὐτές τά προϊόντα τοῦ τόπου μας.

Οἱ πωλήσεις προϊόντων σέ ξένες χώρες λέγονται **ἐξαγωγές**. Οἱ ἀγορές προϊόντων ἀπό ξένες χώρες λέγονται **εἰσαγωγές**.

Οἱ ἔμποροί μας ἐξάγουν σέ ξένες χώρες καπνά, φρούτα, ἐλιές, λάδι, σταφίδες, κρασιά, ὀρυκτά, βαμβάκι, δέρματα, ὑφάσματα, τσιμέντα, εἶδη λαϊκῆς τέχνης κλπ. Εἰσάγουν ἀπό ξένες χώρες στόν τόπο μας μηχανές καί βιομηχανικά εἶδη, πολλά εἶδη πολυτελείας, κτηνοτροφικά προϊόντα, ἄλλα τρόφιμα, καύσιμα, ξυλεία, κρύσταλλα, πορσελάνες, ἠλεκτρικά εἶδη, φάρμακα, αὐτοκίνητα, παιχνίδια κ.ἄ.

Μιά σπουδαία πηγή πλούτου γιά τήν Ἑλλάδα εἶναι ὁ **τουρισμός**. Σήμερα πολλοί ἀνθρώποι ταξιδεύουν, γιά νά γνωρίσουν ξένους τόπους, νά περάσουν εὐχάριστες διακοπές, νά ψυχαγωγηθοῦν.

Στή χώρα μας ἔρχονται κάθε χρόνο περισσότεροι ἀπό δυό ἑκατομύρια τουρίστες! Ἐρχονται, γιά νά θαυμάσουν τ' ἀρχαῖα μνημεῖα καί τίς φυσικές ὀμορφιές τῆς, νά λουστοῦν στίς καταγάλανες ἑλληνικές θάλασσες, νά χαροῦν τόν ἥλιο ξαπλωμένοι στίς γραφικές ἀκρογιαλιές μέ τή χρυσή ἄμμουδιά, νά γνωρίσουν τήν Ἑλλάδα.

Οἱ Ἕλληνες, φιλόξενοι ἀπό τά παλιά χρόνια, τούς ὑποδέχονται μέ καλωσύνη κι εὐγένεια καί οἱ ξένοι φεύγουν πάντα εὐχαριστημένοι ἀπό τή χώρα μας.

Οἱ τουρίστες ἀφήνουν πολλά χρήματα στόν τόπο μας. Χιλιάδες Ἕλληνες ἐργάζονται στά ξενοδοχεῖα, στά ἐστιατόρια, στά κέντρα ψυχαγωγίας, στά συγκοινωνιακά μέσα κλπ., γιά νά τούς ἐξυπηρετήσουν. Γι' αὐτόν ἀκριβῶς τόν λόγο ὅλοι πρέπει νά φερώμαστε εὐγενικά στους τουρίστες, νά τούς ἐξυπηρετοῦμε πρόθυμα καί νά διατηροῦμε πεντακάθαρες τίς πόλεις, τά χωριά, τίς ἀκρογιαλιές μας καί ὅλους τούς τουριστικούς χώρους.

Ἡ **συγκοινωνία** στή χώρα μας διεξάγεται μέ αὐτοκίνητα, σιδηροδρόμους, πλοῖα καί ἀεροπλάνα.

Στά τελευταῖα χρόνια ἔγιναν πολλοί ωραῖοι ἀσφαλτοστρωμένοι δρόμοι καί τό αὐτοκίνητο φτάνει τώρα σ' ὅλα σχεδόν τά ἑλληνικά χωριά.

Πολλές πόλεις καί ἀρκετά χωριά ἔχουν καί σιδηροδρομική συγκοινωνία.

Τά παραθαλάσσια μέρη καί τά νησιά συγκοινωνοῦν μέ μικρά καί μεγάλα πλοῖα. Μεγάλα ὑπερωκεάνεια συνδέουν τή χώρα μας μέ πολλές ξένες χώρες.

Πολλά ἀεροπλάνα, πού ξεκινοῦν ἀπό τό μεγάλο ἀεροδρόμιο τῆς Ἀθήνας, συνδέουν τήν πρωτεύουσα τοῦ Κράτους μας μέ ἄλλες πόλεις τῆς Ἑλλάδος καί μέ πολλές πόλεις ξένων χωρῶν.

- Ἀσκήσεις.** 1. Δεῖξε στόν χάρτη σου τίς σιδηροδρομικές γραμμές τῆς χώρας μας.
2. Δεῖξε τοὺς μεγαλύτερους αὐτοκίνητοδρόμους τῆς.

Δελφοί — ὁ ναός τοῦ Ἀπόλλωνα

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΙ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

‘Από τά πανάρχαια χρόνια στήν ‘Ελλάδα ζοῦσαν “**Ελληνες**: Οί “Ιωνες, οί Αίολεῖς, οί ‘Αχαιοί, οί Δωριεῖς. ‘Από τούς μακρινούς αὐτούς προγόνους καταγόμαστε ὅλοι ἐμεῖς οί σημερινοί “Ελληνες.

Στ’ ἀρχαῖα χρόνια οί “Ελληνες ἀνέπτυξαν μεγάλο πολιτισμό. Τότε ἡ ‘Ελλάδα ἦταν ἡ πιό πολιτισμένη χώρα τῆς Γῆς!

Σήμερα στήν ‘Ελλάδα ζοῦν **8.768.641** “Ελληνες. Μιλοῦν ὅλοι τήν ἴδια γλῶσσα, ἔχουν τήν ἴδια θρησκεία καί τίς ἴδιες συνήθειες.

Οἱ περισσότεροι ἀπό τούς μισούς “Ελληνες ζοῦν στίς πόλεις καί στίς κωμοπόλεις τῆς πατρίδας μας. Οἱ ὑπόλοιποι ζοῦν στά χωριά καί εἶναι κυρίως γεωργοί καί κτηνοτρόφοι.

Πολλοί ἄλλοι “Ελληνες, πού ὑπολογίζονται σέ 2.500.000 περίπου, ζοῦν σέ ξένες χώρες. Αὐτοί εἶναι οἱ ξενιτεμένοι, οἱ **ἀπόδημοί** “Ελληνες.

Πρωτεύουσα τῆς χώρας μας εἶναι ἡ ‘**Αθήνα**. ‘Εκεῖ μένουν ὁ ‘**Αντιβασιλεύς - Πρωθυπουργός** καί οἱ ‘**Υπουργοί**. Αὐτοί φροντίζουν γιά ὅλα τά ζητήματα τοῦ Κράτους μας.

Γιά νά διοικηθῆ ὁμως καλύτερα ἡ ‘Ελλάδα, εἶναι χωρισμένη σέ 7 μικρότερα τμήματα. Τά τμήματα αὐτά λέγονται **Περιφερειακές Διοικήσεις**. Κάθε Περιφερειακή Διοίκησι διοικεῖται ἀπό ἕναν ‘**Υπουργό - Γενικό Διοικητή**.

Οἱ Περιφερειακές Διοικήσεις χωρίζονται σέ μικρότερες περιοχές, πού λέγονται **Νομοί**.

Τόν Νομό τόν διοικεῖ ὁ **Νομάρχης**. Αὐτός μέ πολλούς ὑπαλλήλους φροντίζει γιά ὅλα τά ζητήματα τοῦ Νομοῦ του.

Σέ κάθε πόλι ὑπάρχει ὁ **Δήμαρχος** καί οἱ **Δημοτικοί Σύμβουλοι**, πού φροντίζουν γιά ὅλα τά ζητήματα τῆς πόλεως, καί σέ κάθε Κοινότητα ὑπάρχουν ὁ **Πρόεδρος τῆς Κοινότητος** καί οἱ **Κοινοτικοί Σύμβουλοι**, πού φροντίζουν γιά τά ζητήματά της.

Γιά νά προοδέψῃ ὁ τόπος μας, πρέπει ὅλοι οἱ “Ελληνες νά ὑπακούουν στούς ἀρχοντες αὐτούς καί νά τούς βοηθοῦν σέ κάθε περίστασι. “Ετσι ὅλοι μαζί θά ξανακάνωμε τήν ‘Ελλάδα μας πλούσια, πολιτισμένη καί δυνατή.

ΟΙ ΦΥΣΙΚΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

“Αν ξανακοιτάξωμε τόν χάρτη τῆς Ἑλλάδος, θά δοῦμε ὅτι ἡ χώρα μας εἶναι μιά μεγάλη χερσόνησος μέ πολλά νησιά γύρω τῆς.

“Ὅλα μαζί τά ἑλληνικά νησιά ἀποτελοῦν τή **νησιωτική Ἑλλάδα**. Ὁ ὑπόλοιπος ἑλληνικός χώρος λέγεται **ἠπειρωτική Ἑλλάδα**.

Ἡ ἠπειρωτική Ἑλλάδα μέ μεγάλες ὄροσειρές, ποταμούς καί κόλπους χωρίζεται σέ μικρότερες περιοχές, πού λέγονται **γεωγραφικά διαμερίσματα**. Αὐτά εἶναι τά ἑξῆς:

1. Ἡ **Θράκη**, ἡ ὁποία χωρίζεται ἀπό τήν ὑπόλοιπη Ἑλλάδα μέ τόν Νέστο ποταμό.
2. Ἡ **Μακεδονία**, ἡ ὁποία ἀπλώνεται ἀπό τόν Νέστο ποταμό ὡς τήν Πίνδο καί τόν Ὀλυμπο.
3. Ἡ **Ἡπειρος**, ἡ ὁποία βρίσκεται ἀνάμεσα στήν Πίνδο καί στό Ἴόνιο πέλαγος.
4. Ἡ **Θεσσαλία**. Τό διαμέρισμα αὐτό περικλείεται ἀπό δύο διακλαδώσεις τῆς Πίνδου. Ἀπό αὐτές ἡ μία σχηματίζει τά βουνά Χάσια, Καμβούνια, Ὀλυμπο καί ἡ ἄλλη τίς ἀνατολικές κορυφές τῶν Ἀγρᾶφων καί τήν Ὀθρυ.
5. Ἡ **Στερεά Ἑλλάδα**, ἡ ὁποία βρίσκεται στά νότια τῆς Ἡπείρου καί τῆς Θεσσαλίας καί φτάνει ὡς τόν Κορινθιακό καί τόν Σαρωνικό κόλπο. Στή Στερεά Ἑλλάδα ἀνήκει καί τό νησί Εὐβοία.
6. Ἡ **Πελοπόννησος**, ἡ ὁποία εἶναι τό νοτιώτερο διαμέρισμα τῆς ἠπειρωτικῆς Ἑλλάδος.

Ἡ νησιωτική Ἑλλάδα περιλαμβάνει:

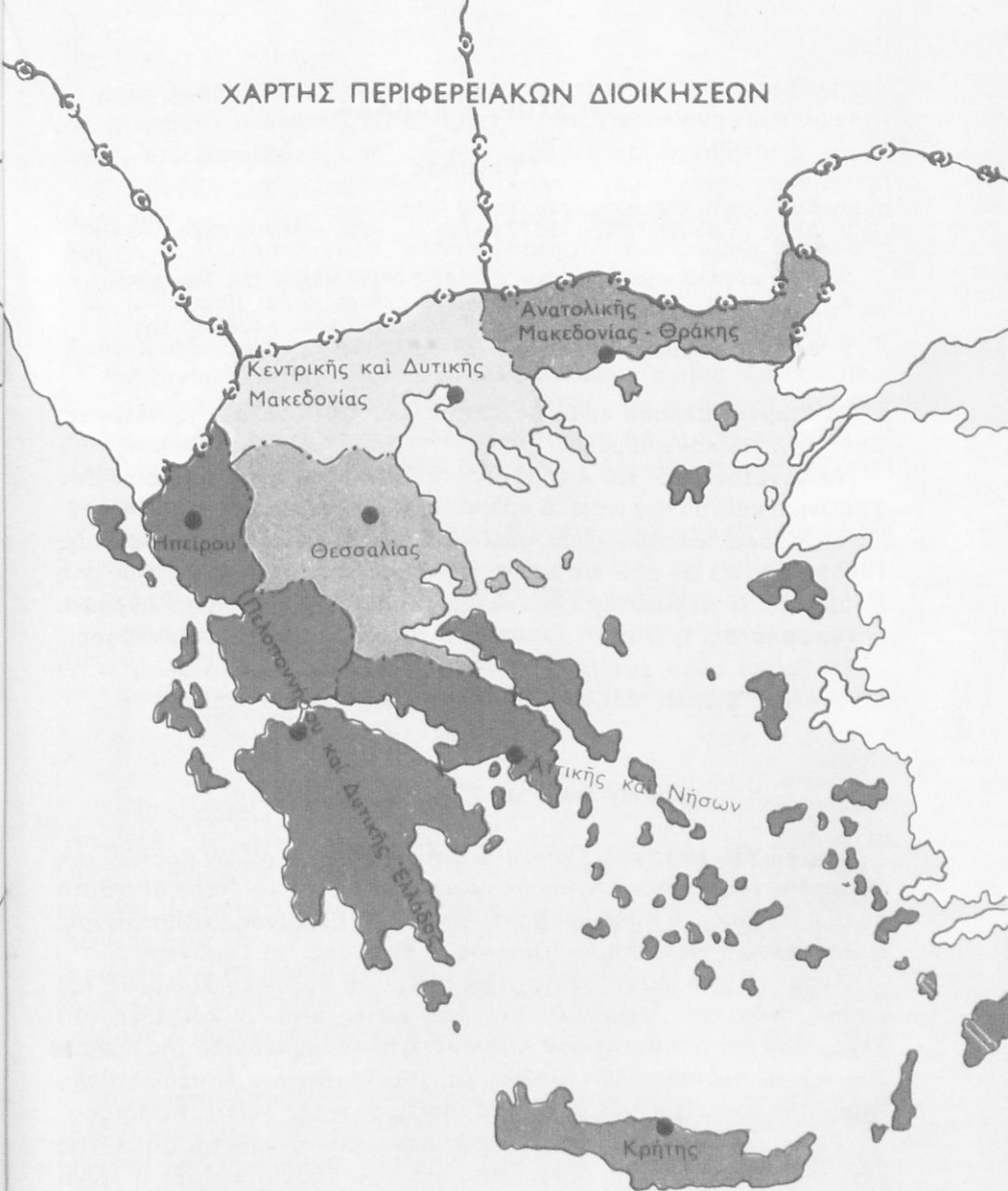
1. τά **νησιά τοῦ Αἰγαίου πελάγους**,
2. τά **νησιά τοῦ Ἴονίου πελάγους** καί
3. τήν **Κρήτη**.

”**Άσκησι**. Ζωγράφισε στή χαρτογραφία σου τόν χάρτη τῆς Ἑλλάδος καί χώρισε τά γεωγραφικά διαμερίσματά τῆς.

ΧΑΡΤΗΣ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΩΝ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΩΝ

ΧΑΡΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΔΙΟΙΚΗΣΕΩΝ

Η ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ

Έργασίες

1. Δείξε στον χάρτη σου τή Στερεά Έλλάδα.
2. Δείξε τά βουνά "Όθρου καί "Άγραφα καί τούς κόλπους Σαρωνικό καί Κορινθιακό.
3. Ποιό μεγάλο νησί βρίσκεται στό άνατολικό μέρος τής Στερεάς;
4. 'Η Στερεά Έλλάδα είναι όρεινή ή πεδινή χώρα; Ποιά είναι τά μεγαλύτερα βουνά της; Ποιές οί σπουδαιότερες πεδιάδες της;
5. Δείξε στον χάρτη τά ποτάμια καί τίς λίμνες τής Στερεάς.

'Η **Στερεά Έλλάδα** είναι μεγάλη κι ένδοξη περιοχή τής πατρίδας μας. Λέγεται καί **Ρούμελη**.

'Απλώνεται από τό Αιγαίο ώς τό 'Ιόνιο πέλαγος καί από τόν Σαρωνικό καί τόν Κορινθιακό κόλπο ώς τή Θεσσαλία καί τήν "Ηπειρο.

'Η Στερεά Έλλάδα είναι όρεινή χώρα. 'Η μεγάλη όροσειρά τής Πίνδου φτάνει ώς έδω καί πιάνει όλο σχεδόν τό κεντρικό τμήμα τής Ρούμελης. Τά μεγαλύτερα βουνά στήν περιοχή αυτή είναι τ' "**Άγραφα**, ό **Τυμφρηστός**, ή **Όϊτη**, ή **Γκιώνα**, τά **Βαρδούσια** καί ό **Παρνασσός**.

Τά βουνά αυτά χωρίζουν τή Στερεά Έλλάδα σέ δυό μέρη: στήν '**Άνατολική Στερεά Έλλάδα** καί στή **Δυτική Στερεά Έλλάδα**.

Η ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ

Μορφή του έδάφους. Πρός τ' άνατολικά τών μεγάλων βουνών τής Ρούμελης ύψώνονται πολλά άλλα μικρότερα. Σπουδαιότερα από αυτά είναι ή "**Όθρυς**, τό **Καλλίδρομο**, τό **Χλωμό**, ό **Έλικώνας**, ό **Κιθαιρώνας**, ή **Πάρνηθα**, ή **Πεντέλη**, ό **Ύμητός**, ό **Πατέρας**, τά **Γεράνεια**.

'Ανάμεσα στα βουνά αυτά σχηματίζονται εύφορες κοιλάδες καί μικρές πεδιάδες. Σπουδαιότερες από αυτές είναι οί κοιλάδες του **Σπερχειού** καί του **Βοιωτικού Κηφισού**, ή πλούσια πεδιάδα τής **Κωπαΐδος** καί οί πεδιάδες τών **Θηβών** καί τής **Τανάγρας**. 'Η πεδιάδα τής Κωπαΐδος σχηματίστηκε μετά τήν άποξηράνσι τής λίμνης Κωπαΐδος.

"Ένα άρκετά μεγάλο καί πλούσιο όροπέδιο άπλώνεται ψηλά στίς κορυφές τής "Όθρυος. 'Έδω πριν από λίγα χρόνια υπήρχε ή λίμνη **Ξυνιάς**, ή όποία άποξηράνθηκε καί στή θέσι της βρίσκονται σήμερα εύφορα χωράφια.

Στήν Ἀνατολική Στερεά σχηματίζονται οἱ μικροὶ ποταμοὶ **Σπερχειός, Κηφισός** καί **Ἄσωπός** καί οἱ λίμνες **Υλίκη, Παραλίμνη** καί ἡ τεχνητὴ λίμνη τοῦ **Μαραθῶνα**, ἀπὸ τὴν ὁποία ὑδρεύεται ἡ Ἀθήνα.

Στά παράλια σχηματίζονται πολλοὶ κόλποι, χερσόνησοι, πορθμοὶ καί ἀκρωτήρια. Οἱ κόλποι **Μαλιακός, Βόρειος Εὐβοϊκός** καί **Νότιος Εὐβοϊκός** χωρίζουν τὴ Στερεά Ἑλλάδα ἀπὸ τὴν Εὐβοία καί οἱ κόλποι **Κορινθιακός** καί **Σαρωνικός** τὴ χωρίζουν ἀπὸ τὴν Πελοπόννησο.

Στὴ νοτιώτερη ἀκρὴ τῆς Στερεᾶς σχηματίζεται τὸ ἀκρωτήριο **Σούνιο**, στὸ ὁποῖο σώζονται εἰσέπια τοῦ ἀρχαίου ναοῦ τοῦ Ποσειδῶνα.

Στὸ στενότερο σημεῖο τοῦ Εὐβοϊκοῦ κόλπου σχηματίζεται ὁ **πορθμὸς τοῦ Εὐρίπου**. Ἐδῶ τὰ νερά τῆς θάλασσας κινοῦνται ὀρμητικὰ σάν ποτάμι ἕξι ὥρες ἀπὸ Βορρᾶ πρὸς Νότο καί, ἀφοῦ σταματήσουν γιὰ λίγο, ἕξι ὥρες ἀπὸ Νότο πρὸς Βορρᾶ. Τὸ φαινόμενο αὐτὸ λέγεται **παλίρροια**.

Ἀπὸ τὴν Πελοπόννησο ἡ Στερεά Ἑλλάδα χωρίζεται μὲ τὴ διώρυγα τῆς Κορίνθου.

Στὸν Σαρωνικὸ κόλπο ὑπάρχουν τὰ νησιά **Σαλαμίνα, Αἴγινα, Πόρος** καί ἄλλα μικρότερα.

Ἄσκησι. Ζωγράφησε τὸν γεωφυσικὸ χάρτη τῆς Ἀνατολικῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος.

Τὸ **κλίμα** δέν εἶναι τὸ ἴδιο σ' ὅλα τὰ μέρη τῆς Ἀνατολικῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος. Ἡ Ἀττικὴ ἔχει κλίμα ξηρὸ μεσογειακὸ μὲ μαλακὸ χειμῶνα. Ἐδῶ ὁ οὐρανὸς εἶναι σχεδὸν πάντα καταγάλανος καί βρέχει πολὺ σπάνια. Μεσογειακὸ κλίμα ἔχουν ἐπίσης οἱ πεδιάδες τῆς Τανάγρας, τῶν Θηβῶν καί τοῦ Σπερχειοῦ καί ὅλα τὰ παραθαλάσσια μέρη. Ἡ κοιλάδα τοῦ Κηφισοῦ, στήν ὁποία δέν φτάνουν οἱ θαλασσινοὶ ἄνεμοι, ἔχει κλίμα ἠπειρωτικὸ. Οἱ ὄρεινοὶ τόποι τῆς Ρούμελης ἔχουν κλίμα ὄρεινόν. Σ' αὐτοὺς ὁ χειμῶνας εἶναι βαρὺς καί τὸ καλοκαίρι δροσερὸ κι εὐχάριστο.

Προϊόντα. Οἱ ἐλιές, τὸ λάδι, τὰ σταφύλια καί τὰ κρασιά εἶναι τὰ κύρια γεωργικὰ προϊόντα τῆς Ἀττικῆς. Ἐκλεκτῆς ποιότητος εἶναι τὰ κρασιά τῶν Μεσογείων. Ἡ ἐλιά εὐδοκιμεῖ σ' ὀλόκληρη τὴν παραλιακὴ ζώνη τῆς Ἀνατολικῆς Στερεᾶς. Μεγάλοι ἐλαιῶνες ὑπάρχουν στά παράλια τοῦ Εὐβοϊκοῦ καί τοῦ Μαλιακοῦ κόλπου.

Θερμοπύλες - μνημείο Λεωνίδα

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Στις πεδιάδες του Σπερχειού και της Κωπαΐδας καλλιεργούνται βαμβάκι, δημητριακά, λαχανικά, πατάτες, καρπούζια. Στις έκβολές του Σπερχειού υπάρχουν πολλοί όρυζώνες. Σε αρκετές περιοχές καλλιεργείται και καπνός.

Στις πλαγιές των μεγάλων βουνών της Ρούμελης υπάρχουν μεγάλα δάση, των οποίων όμως δεν γίνεται συστηματική εκμετάλλευση, διότι η συγκοινωνία στα μέρη αυτά είναι πολύ δύσκολη. Μεγάλα δάση από πεύκα υπάρχουν στα βουνά της Άττικής και της Βοιωτίας.

Η κτηνοτροφία είναι αναπτυγμένη στις όρεινες περιοχές, όπου παράγονται εκλεκτά κτηνοτροφικά προϊόντα. Όνομαστά είναι τα τυριά του Παρνασσού και η γραβιέρα της Λαμίας.

Εξαιρετικά αναπτυγμένη είναι η πτηνοτροφία. Πολλά πτηνοτροφεία υπάρχουν στις περιοχές Άττικής, Μεγάρων και Θηβών.

Στην περιοχή του Ύμηττου παράγεται εκλεκτό θυμαρίσιο μέλι.

Η Ανατολική Στερεά είναι πλούσια σε ορυκτά. Στην περιοχή του Λαυρίου από τ' αρχαία χρόνια υπάρχουν μεταλλεία, από τα οποία εξάγεται μολύβι, ψευδάργυρος κλπ. Άφθονος λιγνίτης εξάγεται από τις περιοχές Μεγάρων, Ώρωποῦ, Ραφήνας. Μεγάλα μεταλλεία βωξίτου υπάρχουν στην περιοχή της Έλευσίνας και στις πλαγιές του Παρνασσού και της Γκιώνας. Από τον βωξίτη γίνεται τό αλουμίνιο. Μεγάλο εργοστάσιο αλουμινίου λειτουργεί στο Δίστομο. Στη Λοκρίδα υπάρχουν σιδηρομεταλλεύματα και ψηλά στην Όθρυ χρώμιο.

Γνωστά σ' όλους είναι τα κατάλευκα μάρμαρα της Πεντέλης. Χρωματιστά μάρμαρα εξάγονται από την περιοχή των Θηβών.

Άρκετά ψάρια αλιεύονται στον Εύβοϊκό, στον Σαρωνικό και στον Κορινθιακό κόλπο.

Η **βιομηχανία** είναι εξαιρετικά αναπτυγμένη στην περιοχή Άθηνων - Πειραιώς. Εκεί, καθώς και σε γειτονικές περιοχές της Άττικής, υπάρχουν πολλά μεγάλα εργοστάσια, στα οποία βρίσκουν εργασία χιλιάδες άνθρωποι και παράγονται άφθονα βιομηχανικά προϊόντα. Στον Σκαραμαγκά λειτουργούν μεγάλα ναυπηγεία, στον Άσπρόπυργο διυλιστήρια πετρελαίου και χαλυβουργείο, στην Έλεουσίνα πολλά εργοστάσια, καθώς και στην περιοχή του Λαυρίου. Άρκετά εργοστάσια υπάρχουν επίσης στην περιοχή των Θηβών, δεξιά και αριστερά του μεγάλου αυτοκινητόδρομου Άθηνων - Λαμίας. Στη Λεβαδειά και στη

Λαμία λειτουργούν έκκοκκιστήρια βαμβακιού, κλωστοϋφαντουργεία, αλευρόμυλοι κλπ.

Ἐξαιρετικά ἀναπτυγμένη σ' ὀλόκληρη τὴ Στερεὰ εἶναι ἡ **βιοτεχνία**. Στὴν περιοχή Ἀθηνῶν θαυμάσιοι τεχνίτες κατασκευάζουν ὠραία εἶδη λαϊκῆς τέχνης. Ὁραία ὑφαντά ὑφαίνουν στὴν Ἀράχοβα.

Ἡ **συγκοινωνία** στὴν Ἀνατολικὴ Στερεὰ Ἑλλάδα διεξάγεται μὲ αὐτοκίνητα, σιδηρόδρομο, πλοία καὶ ἀεροπλάνα. Ἡ Ἀττικὴ ἔχει θαυμάσιο ὁδικό δίκτυο. Θαυμάσιοι εἶναι ἐπίσης οἱ αὐτοκινητόδρομοι Ἀθηνῶν - Λαμίας καὶ Ἀθηνῶν - Κορίνθου. Ἀπὸ τὸν Πειραιᾶ ξεκινοῦν οἱ σιδηρόδρομοι Ἀθηνῶν - Λαρίσης καὶ Ἀθηνῶν - Πελοποννήσου. Μεγάλη κίνησι ἔχουν τὸ ἀεροδρόμιο τοῦ Ἑλληνικοῦ καὶ τὸ λιμάνι τοῦ Πειραιᾶ. Ἄλλα λιμάνια τῆς Ἀνατολικῆς Στερεᾶς εἶναι τῆς Ἐλευσίνας, τῆς Χαλκίδας, τῆς Ἰτέας.

Στὴν ὄρεινὴ Ρούμελη ἡ συγκοινωνία διεξάγεται πολὺ δύσκολα.

- Ἀσκήσεις.** 1. Ποιά εἶναι τὰ σπουδαιότερα προϊόντα τῆς Ἀνατολικῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος;
2. Ἀπὸ ποιές πόλεις διέρχεται ἡ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ Ἀθηνῶν - Λαρίσης;

Στὴν Ἀνατολικὴ Στερεὰ Ἑλλάδα ζοῦν σήμερα 3.108.000 περίπου ἄνθρωποι. Ἀπὸ αὐτοὺς 2.540.000 ζοῦν στὴν Ἀθήνα καὶ στὸν Πειραιᾶ. Οἱ ὄρεινές περιοχές εἶναι πολὺ ἀραιοκατοικημένες καὶ ὁ πληθυσμὸς τους συνεχῶς ἐλαττώνεται.

Σούνιο — ὁ ναὸς τοῦ Ποσειδῶνα

ΑΚΡΟΠΟΛΙ

Ἡ Ἀνατολική Στερεά Ἑλλάδα εἶναι χωρισμένη στούς Νομούς: 1) Ἀττικῆς, 2) Πειραιῶς, 3) Βοιωτίας, 4) Φθιώτιδος, 5) Φωκίδος.

1 — 2. Οἱ Νομοὶ Ἀττικῆς καὶ Πειραιῶς. Ὁ Νομὸς Ἀττικῆς ἀπλώνεται ἀπὸ τὸν Κιθαιρῶνα καὶ τὴν Πάρνηθα ὡς τὸ Σούνιο. Ὁ Νομὸς Πειραιῶς περιλαμβάνει τὸν Πειραιᾶ μέ τίς συνοικίες του, τὰ νησιά Σαλαμίνα, Αἴγινα, Πόρο, Ὑδρα, Σπέτσες, Κύθηρα καὶ τὴν περιοχὴ τῆς Τροιζήνας.

Ἐδῶ βρίσκεται ἡ Ἀθήνα (Ἀθηῖναι), ἡ πρωτεύουσα τῆς χώρας μας, ἡ ἐνδοξότερη πόλι τοῦ κόσμου!

ΑΘΗΝΑ, ΖΑΦΕΙΡΟΠΕΤΡΑ ΣΤΗΣ ΓΗΣ ΤΟ ΔΑΧΤΥΛΙΔΙ!

Κ. Παλαμᾶς

Τ' ὄνομά της ἀπὸ τὰ μυθικά χρόνια τῆς τό χάρισε ἡ Ἀθηναῖα.

Μέ τό πέρασμα τοῦ χρόνου ἡ Ἀθήνα ἔγινε μεγάλη κι ἐνδοξη πόλι. Ἡ ἐλιά ἦταν τό πρῶτο δῶρο, πού χάρισε ἡ Ἀθηναῖα στούς Ἀθηναίους. Πολυτιμότερα δῶρα ὅμως ἦταν ἡ ἀγάπη γιά τὰ γράμματα, τίς τέχνες, τόν πολιτισμό.

Ὁ ἥρωας Θησεῆς ἦταν ἓνας ἀπὸ τοὺς πρῶτους βασιλιάδες της. Τόν ἀκολούθησαν ἄλλοι μεγάλοι ἄρχοντες, πού ὠργάνωσαν τὴν Ἀθήνα καὶ τὰ γύρω χωριά καὶ τὴν ἔκαμαν κράτος πολιτισμένο καὶ ἰσχυρό.

Ἐδῶ, κάτω ἀπὸ τὸν καταγάλανο ἀττικό οὐρανό, δημιουργήθηκε τό ἀρχαῖο ἐλληνικό θαῦμα.

Οἱ νομοθέτες ἔγραψαν νόμους σοφοῦς, οἱ στρατηγοὶ καὶ οἱ ναύαρχοι ὠργάνωσαν τὸν στρατό καὶ τὸν στόλο, οἱ ἀρχιτέκτονες, οἱ γλύπτες καὶ οἱ ζωγράφοι στόλισαν τὴν Ἀθήνα μέ θαυμάσια μνημεῖα τέχνης καὶ οἱ σοφοὶ τῆς χάρισαν δόξα ἀθάνατη.

Ὅταν ἡ πατρίδα μας σκλαβώθηκε στούς Ρωμαίους καὶ ἀργότερα στούς Τούρκους, ἡ Ἀθήνα ἔχασε τὴν παλαιὰ δόξα της. Στὰ 1834, ὅταν ἔγινε πρωτεύουσα τῆς Ἑλλάδος, ἦταν μιά μικρὴ πόλι μέ 10.000 κατοίκους! Στῆ θέσι τοῦ Πειραιᾶ ὑπῆρχαν λίγα μικρά σπιτία ψαράδων! Ὁ τόπος ὅμως ἦταν γεμάτος ἀπὸ ἀρχαῖα μνημεῖα, πού διαλαλοῦσαν τὴν ἀρχαία δόξα του.

Μηχανικοὶ χάραξαν τό σχέδιο τῆς νέας πόλεως καὶ ἄρχισαν νά χτίζονται νέα μεγαλοπρεπῆ οἰκοδομήματα. Μέ τόν καιρό ἡ πόλι ὄλο καὶ μεγάλωνε, γιά νά πάρη σιγα σιγα τὴ σημερινή της μορφή.

Δυό βραχώδεις λόφοι στεφανωμένοι με ιερά ύψώνονται στο κέντρο των Ἀθηνῶν: ἡ Ἀκρόπολι καί ὁ **Λυκαβηττός**. Στήν Ἀκρόπολι σώζονται ἐρείπια ἀπό τούς μεγαλοπρεπεῖς ναούς τῶν ἀρχαίων θεῶν. Στήν κορυφή τοῦ Λυκαβηττοῦ βρίσκεται ὁ κατάλευκος μικρός ναός τοῦ Ἁγίου Γεωργίου.

Ἄς κάνουμε ἕναν περίπατο στούς δυό αὐτούς λόφους, γιά νά θαυμάσουμε ἀπό ἐκεῖ ὁλόκληρη τήν Ἀθήνα.

Περνώντας τά μεγαλοπρεπή **Προπύλαια** μέ τίς μαρμάρινες σκάλες καί τούς ὑψηλούς κίονες, ἀνεβαίνομε στόν ἱερό βράχο τῆς Ἀθηνᾶς. Μαζί μας ἀνεβαίνουν πολλοί ἄλλοι ἄνθρωποι, Ἕλληνες καί ξένοι, πού ξεκινοῦν ἀπ' ὄλα τά μέρη τῆς Γῆς κι ἔρχονται, γιά νά θαυμάσουν τ' ἀριστουργήματα αὐτά τῆς ἀρχαίας τέχνης καί νά χαροῦν τίς ὁμορφιές τῆς σύγχρονης Ἑλλάδος.

Ὁ μεγαλοπρεπής ναός τῆς Ἀθηνᾶς, ὁ **Παρθενώνας**, προσελκύει ἀμέσως τήν προσοχή ὄλων τῶν ἐπισκεπτῶν. Πέρασαν δυόμισυ περίπου χιλιάδες χρόνια ἀπό τότε πού ἐγινε, ἀλλά κανένας δέν μπόρεσε νά χτίσει οἰκοδόμημα λαμπρότερο ἀπ' αὐτόν!

Δίπλα του ὑψώνονται τό **Ἐρέχθειο**, ὁ ναός τῆς Ἀπτέρου Νίκης καί ἐρείπια ἀπό ἄλλα ἱερά.

Γύρω ἀπό τήν Ἀκρόπολι βλέπομε τά ἐρείπια τῆς ἀρχαίας ἀγορᾶς, τόν λόφο τῆς **Πνύκας** καί τόν **Ἄρειο Πάγο**, τό **Ἀστεροσκοπεῖο**, τό **Ὠδεῖο τοῦ Ἡρώδου τοῦ Ἀττικοῦ** καί τό ἀρχαῖο **θέατρο τοῦ Διονύσου**, τόν λόφο τοῦ **Φιλοπάππου**, τά ἐρείπια τοῦ ἀρχαίου ναοῦ τοῦ **Ὀλυμπίου Διός**, τό **Παναθηναϊκό Στάδιο**, τό **Ζάππειο**, τόν **Ἐθνικό κήπο**, τή μεγάλη **Πλατεία τοῦ Συντάγματος** μέ τά παλαιά ἀνάκτορα καί τό **Μνημεῖο τοῦ Ἀγνώστου Στρατιώτου** καί πάρα πολλές πολυκατοικίες. Ὅπου καί ἂν γυρίσης τά μάτια σου, ἀπό τούς πρόποδες τοῦ Ὑμηττοῦ ἀνατολικά ὡς τό Αἰγάλεω δυτικά καί ὡς κάτω στή θάλασσα τοῦ Σαρωνικοῦ, παντοῦ βλέπεις ν' ἀπλώνεται ἡ Ἀθήνα, ὁ Πειραιᾶς καί οἱ γύρω συνοικίες, πού ἐνώθηκαν σέ μιά τεράστια πόλι!

Ἀπό τήν κορυφή τοῦ Λυκαβηττοῦ βλέπομε ἕνα μεγάλο τμήμα ἀπό τό κέντρο τῆς πόλεως, τό **Πεδίον τοῦ Ἄρεως**, τά **Τουρκοβούνια** καί παραπέρα τίς βορειοανατολικές συνοικίες, τό **Μαρούσι**, τήν **Κηφισιά**, τήν **Ἐκάλη** καί τ' ἄλλα γραφικά προάστια.

Ἀπό τόν Λυκαβηττό κατεβαίνομε στή μεγάλη Πλατεία τοῦ Συντάγματος. Ἀπό ἐδῶ ξεκινοῦν πολλοί μεγάλοι κεντρικοί δρόμοι τῶν Ἀθηνῶν,

Τὰ παλαιὰ ἀνάκτορα

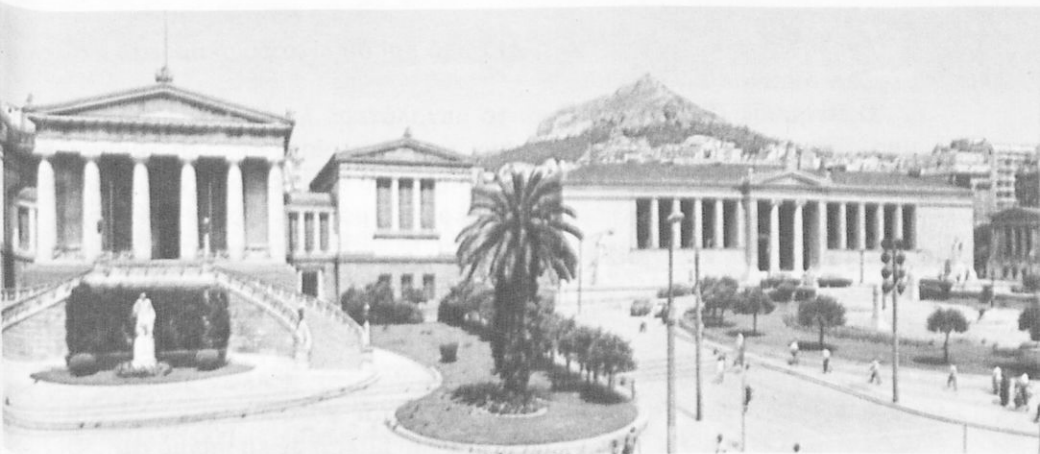
Τό Ζάππειο

Τό μνημείο τοῦ Ἀγνώστου Στρατιώτου

Ἡ Ἀκαδημία

Ἡ Ἐθνικὴ Βιβλιοθήκη καὶ τὸ Πανεπιστήμιο

Τὸ ἀρχαιολογικὸ μουσεῖο

οί λεωφόροι Ἀμαλίας καί Βασιλίσσης Σοφίας καί οί ὁδοί Ἀκαδημίας, Πανεπιστημίου, Σταδίου, Ἑρμοῦ, Μητροπόλεως.

Διασχίζομε τήν ἀγορά τῆς πόλεως, πού ἔχει πολλά καταστήματα καί μεγάλη ἐμπορική κίνησι, καί φτάνομε στήν **Πλατεία Ὀμονοίας**. Ἀπό αὐτήν ξεκινοῦν ἄλλοι μεγάλοι δρόμοι: οί ὁδοί Πατησίων, 3^{ης} Σεπτεμβρίου, Ἀγ. Κωνσταντίνου, Ἀθηνᾶς, Αἰόλου.

Μέ τίς περιέργες «κυλιόμενες σκάλες» κατεβαίνομε στό ὑπόγειο τῆς πλατείας. Ἐκατοντάδες ἄλλοι ἄνθρωποι κατεβαίνουν μαζί μας, ἄλλοι γιά νά ψωνίσουν ἀπό τά θαυμάσια ὑπόγεια καταστήματα καί οἱ πιά πολλοί γιά νά πάρουν τόν ὑπόγειο ἠλεκτρικό σιδηρόδρομο καί νά πᾶνε στά σπίτια τους ἤ στίς ἐργασίες τους. Ὁ **ἠλεκτρικός σιδηρόδρομος** ξεκινᾷ ἀπό τόν Πειραιᾶ καί, ἀφοῦ περάση ἀπό πολλές συνοικίες, φτάνει στήν Κηφισιά.

Ἀνεβαίνομε κι ἐμεῖς στόν ἠλεκτρικό καί σέ λίγο βρισκόμαστε στό μεγάλο λιμάνι τοῦ Πειραιᾶ.

Ὁ **Πειραιᾶς (Πειραιεύς)** εἶναι τό μεγαλύτερο λιμάνι τῆς πατρίδας μας. Ἐδῶ κάθε μέρα καταφτάνουν πολλά πλοῖα ἀπό ἄλλα λιμάνια. Πάντα στίς μεγάλες προβλήτες τοῦ λιμανιοῦ εἶναι ἀραγμένα μεγάλα ὑπερωκεάνεια καί πολλά ἐμπορικά πλοῖα. Τεράστιοι ἀτσαλένιοι γερανοί καί χιλιάδες ἐργάτες φορτώνουν καί ξεφορτώνουν τά ἐμπορεύματα. Δίπλα ἀπό τό λιμάνι ὑπάρχουν μεγάλες ἀποθήκες ἐμπορευμάτων καί ἀπό ἐκεῖ ξεκινοῦν οἱ σιδηρόδρομοι, πού διασχίζουν ὅλη τήν Ἑλλάδα.

Πέρα ἀπό τό λιμάνι ὑψώνονται οἱ καπνοδόχοι πολλῶν μικρῶν καί μεγάλων ἐργοστασίων. Σ' αὐτά ἐργάζονται χιλιάδες ἐργάτες καί πολλοί μηχανικοί καί παράγονται πολλά βιομηχανικά προϊόντα. Ὁ Πειραιᾶς εἶναι τό μεγαλύτερο βιομηχανικό κέντρο τῆς χώρας μας.

Γραφική συνοικία τοῦ Πειραιᾶ εἶναι ἡ **Καστέλλα** γύρω ἀπό τό **Μικρολίμανο**. Τό λιμάνι τῆς **Ζέας** εἶναι μιά ἄλλη ὁμορφη γωνιά του.

Στά νοτιοανατολικά τοῦ Πειραιᾶ, στήν παραλία τοῦ Σαρωνικοῦ, ὑπάρχουν οἱ γραφικές παραθαλάσσιες συνοικίες **Παλαιό** καί **Νέο Φάληρο**, **Καλαμάκι**, **Ἄλιμος**, **Ἑλληνικό**, ὅπου βρίσκεται τό μεγάλο ἀεροδρόμιο, **Γλυφάδα**, **Βούλα**, **Βουλιαγμένη**, **Βάρκιζα** κλπ. μέ πολλά τουριστικά ξενοδοχεῖα, θαυμάσιες ἀμμουδιές καί ὠραῖα κέντρα ψυχαγωγίας. Εἶναι μιά ὑπέροχη παραλία, πού φτάνει ὡς τό ἀκρωτήριο Σούνιο.

Τό λιμάνι του Πειραιά

Ο Νομός Ἀττικῆς χωρίζεται στίς Ἐπαρχίες Ἀττικῆς καί Μεγαρίδος.

Στήν Ἐπαρχία Ἀττικῆς ἐκτός ἀπό τήν Ἀθήνα καί τά προάστία της ὑπάγονται καί οἱ κωμοπόλεις Ἀχαρναί (24.000 κ.), Ἄνω Λιόσια (11.000 κ.), Μαραθῶνας (2.000 κ.), ὅπου στά 490 π.Χ. ἔγινε ἡ μεγάλη μάχη μέ τούς Πέρσες, καί Ραφήνα (2.500 κ.) στήν παραλία τοῦ Εὐβοικοῦ κόλπου μέ τά νοστιμώτατα ψάρια της. Στήν περιοχή τῶν Μεσογειῶν βρίσκονται οἱ ὀνομαστές γιά τά περίφημα κρασιά τους κωμοπόλεις Σπάτα (6.000 κ.), Παιανία (6.000 κ.), Κοροπί (9.000 κ.), Μαρκόπουλο (5.000 κ.), Κερατέα (6.000 κ.) καί Λαύριο (8.000 κ.).

Στήν Ἐπαρχία Μεγαρίδος, πρωτεύουσα τῆς ὁποίας εἶναι τά Μέγαρα (17.000 κ.), ὑπάγονται ἡ Ἐλευσίνα (18.500 κ.) μέ πολλά ἐργοστάσια στήν περιοχή της, ἡ Μάνδρα (7.000 κ.) καί ὁ Ἀσπρόπυργος (11.000 κ.).

Στήν Ἐλευσίνα στί ἀρχαία χρόνια λατρευόταν ἡ θεά Δήμητρα καί γίνονταν ἐκεῖ μεγάλες γιορτές. Ὁ δρόμος πού ὀδηγεῖ ἀπό τήν Ἀθήνα ὡς ἐκεῖ λέγεται καί σήμερα Ἱερά ὁδός.

Ο Νομός Πειραιῶς ἐκτός ἀπό τόν Πειραιᾶ καί τά περίχωρά του περιλαμβάνει τά νησιά Σαλαμίνα, Αἴγινα, Πόρο, Ὑδρα, Σπέτσες, Κύθηρα καί τήν περιοχή Τροιζηνίας.

Ἡ Σαλαμίνα εἶναι ἑξακουστό νησί. Στή θάλασσά της στά 480 π.Χ. οἱ

“Ελληνες νίκησαν καί διέλυσαν τόν στόλο τοῦ Ξέρξη. Σήμερα στό νησί ὑπάρχει ἡ κωμόπολι **Σαλαμίνα** (18.000 κ.) καί ἀρκετά χωριά.

Ἡ **Αἴγινα** μέ τ’ ἀρχαία μνημεῖα καί τίς φυσικές ὁμορφιές της προσελκύει πάντα πολλούς τουρίστες. Γνωστά σ’ ὅλους εἶναι τά ὠραία αἰγινήτικα πῆλινα ἀγγεῖα.

Στήν περιοχή **Τροιζηνίας** βρίσκονται τό γραφικό νησί **Πόρος**, ἡ χερσόνησος **Μέθανα** μέ ἱαματικά λουτρά καί πολλά χωριά.

Ἡ “**Υδρα** καί οἱ **Σπέτσες** εἶναι ἀπό τά γραφικώτερα νησιά τῆς πατρίδας μας καί θαυμάσια τουριστικά κέντρα. Στά χρόνια τῆς Τουρκοκρατίας οἱ Ὑδραῖοι καί οἱ Σπετσιῶτες εἶχαν πολλά καράβια καί στήν ἐπανάστασι τοῦ 1821 ἀγωνίστηκαν μέ ἀπαράμιλλη γενναιότητα γιά τήν ἐλευθερία.

Τά **Κύθηρα** βρίσκονται στά νότια τῆς Πελοποννήσου καί λίγο νοτιώτερα τό νησάκι **Ἀντικύθηρα**.

3. Ὁ Νομός Βοιωτίας ἔχει πρωτεύουσα τή **Λεβαδειά** (15.000 κ.) καί χωρίζεται στίς Ἐπαρχίες **Λεβαδειᾶς** καί **Θηβῶν** μέ πρωτεύουσα τή **Θήβα** (16.000 κ.).

Ἡ Λεβαδειά, χτισμένη στούς πρόποδες τοῦ Ἐλικώνα, εἶναι ὠραία πόλι μέ πολλά ἐκκοκκιστήρια βαμβακιοῦ, κλωστοῦφαντουργεῖα καί ἄλλα ἐργοστάσια. Πάνω ἀπό τήν πόλι βρίσκεται ἡ πηγή “**Ερκυννα** μέ ἄφθονα κρυσταλλένια νερά.

Κωμοπόλεις τῆς Ἐπαρχίας Λεβαδειᾶς εἶναι ὁ **Ὀρχομενός** (5.000 κ.), ἡ γνωστή πατρίδα τοῦ Φρίξου καί τῆς “Ἑλλης, ἡ **Δαύλεια** (2.000κ.), ἡ **Ἀλιάρτος** (3.000 κ.), ἡ **Ἀράχοβα** (3.000 κ.) καί τό **Δίστομο** (3.000 κ.). Κοντά στή Λεβαδειά βρίσκεται ἡ ἀρχαία **Χαιρώνεια**. Ἐνα πελώριο μαρμάρينو λιοντάρι θυμίζει τή μάχη πού ἔγινε ἐκεῖ στά 338 π.Χ.

Μεγάλα χωριά τῆς Ἐπαρχίας Θηβῶν εἶναι ἡ **Τανάγρα**, τά **Βάγια**, οἱ **Θεσπιές**.

Ἡ Θήβα εἶναι ἀρχαία κι ἐνδοξη πόλι. Κοντά της βρίσκονται τά **Λεῦκτρα** καί οἱ **Πλαταιές**. Στίς Πλαταιές οἱ πρόγονοί μας νίκησαν τούς Πέρσες.

Στήν παραλία τοῦ Εὐβοϊκοῦ κόλπου βρίσκεται ἡ **Αὐλίδα**, ἀπό τήν ὁποία ξεκίνησαν οἱ ἀρχαῖοι “Ελληνες γιά τήν ἐκστρατεία ἐναντίον τῆς Τροίας.

4. Ὁ Νομός Φθιώτιδος περιλαμβάνει τίς Ἐπαρχίες: α) **Φθιώτιδος**, β) **Λοκρίδος** καί γ) **Δομοκοῦ**.

Πρωτεύουσα τοῦ Νομοῦ καί τῆς Ἐπαρχίας Φθιώτιδος εἶναι ἡ **Λαμία**

(38.000 κ.). Είναι ωραία πόλι χτισμένη ἀμφιθεατρικά στους πρόποδες τῆς ᾽Οθρου. Πάνω ἀπό τὴν πόλι βρίσκεται τὸ παλαιὸ κάστρο τῆς καὶ σὲ μιά πλατεῖα τῆς ωραῖος ἀνδριάντας τοῦ ᾽Αθανασίου Διάκου.

Ἐπίγειο τῆς Λαμίας εἶναι ἡ **Στυλῖδα** (4.000 κ.) μὲ πολλοὺς ἐλαιῶνες στὴν περιοχή τῆς. Ἄλλη κωμόπολι εἶναι ἡ **Σπερχειάδα** (3.000 κ.).

Στὴ γέφυρα τοῦ Σπερχειοῦ μιά μαρμάρηνη στήλη θυμίζει τὸν ἥρωισμό καὶ τὴ θυσία τοῦ ᾽Αθ. Διάκου καὶ πῶ κάτω τὸ Ἡρῶο τοῦ Λεωνίδα διαλαλεῖ τὴ δόξα τῶν **Θερμοπυλῶν**.

Ἡ ἐπαρχία Δομοκοῦ βρίσκεται ψηλά στὴν ᾽Οθρου κι ἔχει πρωτεύουσα τὸν **Δομοκό** (2.000 κ.).

Πρωτεύουσα τῆς Ἐπαρχίας Λοκρίδος εἶναι ἡ **Ἀταλάντη** (5.000 κ.) καὶ κωμοπόλεις ἡ **Ἀμφίκλεια** (3.000 κ.), ἡ **Ἐλάτεια**, **τὰ Καμένα Βοῦρλα**.

Στὸν Νομὸ Φθιώτιδος ὑπάρχουν ἱαματικές πηγές στὰ Καμένα Βοῦρλα, στὶς Θερμοπύλες, στὴν Ὑπάτη, στὴ Σπερχειάδα, στὸ Πλατύστομο.

Ἡ παραλία τῆς Λοκρίδος μὲ τὴν πεντακάθαρη θάλασσα, τὰ καταπράσινα πεῦκα, τοὺς ἐλαιῶνες καὶ τίς ἱαματικές πηγές τῆς εἶναι ἕνας θαυμάσιος τουριστικός τόπος.

5. Ὁ Νομὸς Φωκίδος χωρίζεται στὶς Ἐπαρχίες **Παρνασσίδος** καὶ

Δελφοί

Λεβαδειά - Ἐρκυννα

Λέων Χαϊρωνείας

Δωρίδος. Πρωτεύουσά του είναι η "**Αμφισσα** (7.000 κ.), πού είναι και πρωτεύουσα της Έπαρχίας Παρνασσίδος. Γύρω της υπάρχουν θαυμάσιοι έλαιώνες.

Στίς πλαγιές του Παρνασσού βρίσκονται τά έρεείπια του ξακουστού μαντείου των **Δελφών**.

Ή "**Ίτέα** (3.000 κ.) και τό **Γαλαξειδί** είναι δυό όμορφες κωμοπόλεις στήν παραλία του Κορινθιακού κόλπου.

Ήνάμεσα στον Παρνασσό και στή Γκιώνα βρίσκεται τό ιστορικό **Χάνι της Γραβιάς**, όπου στά 1821 ό Όδυσσεάς Άνδροῦτσος νίκησε τους Τούρκους.

Ή Έπαρχία Δωρίδος έχει πρωτεύουσα τό **Λιδορίκι**.

Η ΔΥΤΙΚΗ ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ

Ή Δυτική Στερεά Ελλάδα άπλώνεται από τ' "**Άγραφα**, τον **Τυμφρηστό** και τά **Βαρδούσια** ως τό Ίόνιο πέλαγος. Ήνάμεσα σ' αυτή και στήν Ήπειρο σχηματίζεται ό "**Άμβρακικός κόλπος**, στήν είσοδο του όποιου υπάρχει τό ιστορικό άκρωτήριο "**Άκτιο**. Από τήν Πελοπόννησο χωρίζεται μέ τον **Πατραϊκό κόλπο**. Ήκει σχηματίζεται ό πορθμός του **Ρίου**.

Ήν έξαιρέσωμε τήν πεδιάδα πού σχημάτισε ό Άχελώς ποταμός μέ τίς προσχώσεις του κι εκείνη πού άπλώνεται στίς έκβολές του Εύηνου, όλόκληρη σχεδόν ή υπόλοιπη περιοχή είναι όρεινή. Έκτός από τά βουνά πού άναφέραμε άλλα μικρότερα είναι τό **Μακρυνόρος**, τό **Παναιτωλικό**, ό **Άράκυνθος** και τ' **Άκαρνανικά όρη**.

Ό **Άχελώς** είναι τό μεγαλύτερο ποτάμι της Στερεάς. Λέγεται και **Άσπροπόταμος**. Οί πηγές του βρίσκονται μακριά, στά βουνά της Ήπείρου. Άλλοι παραπόταμοί του κατεβαίνουν από τ' Άγραφα και τον Τυμφρηστό μέσα από βαθιές, άπάτητες χαράδρες.

Στή συμβολή των παραπόταμων αυτών χτίστηκε τό ψηλότερο φράγμα της πατρίδας μας και σχηματίστηκε ή μεγάλη τεχνητή λίμνη των **Κρεμαστών**. Τό φράγμα έχει ύψος 160 μέτρα και μέ τά νερά της λίμνης κινείται τό μεγαλύτερο ύδροηλεκτρικό έργοστάσιο της χώρας μας. Λίγο πιό κάτω από τά Κρεμαστά, στή θέσι **Καστράκι**, χτίστηκε δεύτερο φράγμα και άλλο μεγάλο ύδροηλεκτρικό έργοστάσιο. Τρίτο έργοστάσιο λειτουργεί ψηλά στίς πηγές του **Ταυρωπού**. Έτσι τά νερά

του 'Αχελώου, πρίν φτάσουν στον κάμπο, γιά νά ποτίσουν μέ άλλα άρδευτικά φράγματα τά χωράφια, κινούν τίς μεγάλες μηχανές τών έργουστasiών καί δίνουν φώς σέ χιλιάδες "Έλληνες.

"Άλλοι ποταμοί τής Δυτικής Στερεάς είναι ό **Εϋήνος** καί ό **Μόρνος**. Σ' αϋτήν ύπάρχουν πολλές λίμνες, λιμνοθάλασσες κι έλη. Μεγαλύτερη λίμνη είναι ή **Τριχωνίδα**, τά νερά τής οποίας χύνονται στή **Λυσιμαχία** λίμνη καί άπό εκεί στον 'Αχελωό. "Άλλες λίμνες είναι ή **'Οζερός**, ή **'Αμβρακία** καί ή **Βουλκαρία**. Λιμνοθάλασσες είναι του **Μεσολογγίου**, του **Αιτωλικού** καί τής **Κλείσοβας** μέ πολλά ιχθυοτροφεία.

Τό **κλίμα** στά παραθαλάσσια μέρη είναι ύγρό μεσογειακό μέ συχνές βροχές. Στίς όρεινές περιοχές είναι ήπειρωτικό.

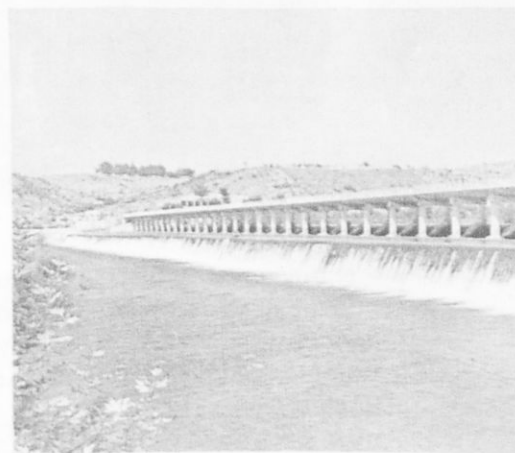
Τά σπουδαιότερα γεωργικά **προϊόντα** στά παράλια πεδινά μέρη είναι: έλιές, έσπεριδοειδή, δημητριακά, βαμβάκι, ρύζι, λαχανικά, σταφύλια. Στήν περιοχή του 'Αγρινίου παράγονται μυρωδάτα καπνά.

Στά όρεινά μέρη κύρια προϊόντα είναι τά κτηνοτροφικά καί τά δασικά. Μέ τά βαλανίδια άπό τά δάση τρέφονται πολλοί χοίροι.

Στίς λιμνοθάλασσες καί στίς γύρω θάλασσες άλιεύονται πολλά ψάρια. Νοστιμώτατο είναι τό αύγοτάραχο του Μεσολογγίου.

Λιμνοθάλασσα Μεσολογγίου

'Αρδευτικό φράγμα 'Αχελώου
Ναύπακτος

Μεσολόγγι - ό κήπος τῶν ἡρώων

Ἡ **συγκοινωνία** διεξάγεται κυρίως μέ αὐτοκίνητα. Μιά μικρή σιδηροδρομική γραμμή συνδέει τό Ἄγρινιο μέ τό Μεσολόγγι καί τή θάλασσα (Κρυονέρι). Ἐνας μέγας ἐθνικός δρόμος ξεκινᾶ ἀπό τό Ἄντίρριο, διασχίζει τήν Αἰτωλοακαρνανία καί προχωρεῖ πρός τήν Ἡπειρο.

Ἄσκησι. Ποιά βουνά, ποιά ποτάμια καί ποιές λίμνες ἔχει ἡ Δυτική Στερεά Ἑλλάδα; Τί κλίμα ἔχει καί γιατί; Ποιά εἶναι τά σπουδαιότερα προϊόντα της;

Ἡ Δυτική Στερεά χωρίζεται στούς Νομούς **Αἰτωλοακαρνανίας** κι **Εὐρυτανίας**. Σ' αὐτούς ζοῦν 258.000 περίπου ἄνθρωποι.

1. Ὁ **Νομός Αἰτωλοακαρνανίας** ἔχει πρωτεύουσα τό **Μεσολόγγι** καί χωρίζεται στίς Ἐπαρχίες: α) **Μεσολογγίου** μέ πρωτεύουσα τό Μεσολόγγι, β) **Ναυπακτίας** μέ πρωτεύουσα τή Ναύπακτο, γ) **Τριχωνίδος** μέ πρωτεύουσα τό Ἄγρινιο, δ) **Βάλτου** μέ πρωτεύουσα τήν Ἀμφιλοχία καί ε) **Βονίσης καί Ξηρομέρου** μέ πρωτεύουσα τή Βόνιτσα.

Τό **Μεσολόγγι** (12.000 κ.) εἶναι ἡ ἱερή πόλι τῆς Ἑλλάδος. Στόν «κήπο

των ηρώων» είναι θαμμένα τά παλληκάρια πού σκοτώθηκαν στην πολιορκία καί στην ήρωική **έξοδο του Μεσολογγίου** στά 1826. Κάθε χρόνο στίς 10 Ἀπριλίου ὀργανώνουν ἐκεῖ μεγάλες γιορτές, γιά νά τιμήσουν τούς ἥρωες αὐτούς. Ἡρωικός τόπος εἶναι καί τό **Αἰτωλικό**.

Ἡ **Ναύπακτος** (8.000 κ.) εἶναι ὡραία ἱστορική πόλι μέ παλαιά κάστρα.

Τό μεγαλύτερο ἐμπορικό κέντρο τῆς Δυτικῆς Στερεᾶς εἶναι τό **Ἀργίνιο** (31.000 κ.) μέ πολλά καπνεργοστάσια.

Σπουδαιότερες κωμοπόλεις τοῦ Νομοῦ εἶναι ἡ **Ἀμφιλοχία** (5.000 κ.), ἡ **Βόνιτσα** (3.000 κ.), ὁ **Ἄστακός** (3.000 κ.), ἡ **Κατούνα** (3.000 κ.), ἡ **Κατοχή** (3.000 κ.), ὁ **Ἅγιος Κωνσταντῖνος** (5.000 κ.), τό **Παναιτώλιο** (4.000 κ.), τό **Αἰτωλικό** (5.000 κ.), τό **Νεοχώρι** (3.000 κ.).

Τουριστικοί τόποι εἶναι τό Μεσολόγγι καί ἡ Ναύπακτος.

2. Ὁ Νομός Εὐρυτανίας εἶναι ὁ πιό ὄρεινός Νομός τῆς χώρας μας. Βρίσκεται ψηλά στ' Ἄγραφα καί στόν Τυμφρηστό.

Πρωτεύουσά του εἶναι τό **Καρπενήσι** (5.000 κ.), στό ὁποῖο στήν ἐπανάστασι τοῦ 1821 σκοτώθηκε ὁ ἥρωας Μάρκος Μπότσαρης. Μεγάλα χωριά τοῦ Νομοῦ εἶναι τά **Φουρνά**, τό **Μεγάλο Χωριό**, τ' **Ἄγραφα**, ὁ **Πουρσός**.

Ἄσκησι. Ζωγράφισε τόν γεωφυσικό χάρτη τῆς Δυτικῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος.

Η ΕΥΒΟΙΑ

Ἡ **Εὐβοία** εἶναι μεγάλο νησί, στό ὁποῖο ζοῦν 160.000 περίπου ἄνθρωποι. Βόρεια καταλήγει στό ἀκρωτήριο **Ἀρτεμίσιο**. Στά νότια τοῦ νησιοῦ βρίσκεται τό γνωστό σ' ὅλους τούς ναυτικούς ἀκρωτήριο **Καφηρέας** ἢ **Κάβο Ντόρο**, ὅπως τό λένε οἱ ναυτικοί.

Εἶναι νησί ὄρεινό. Ψηλότερα βουνά εἶναι ἡ **Δίρφυς**, ἡ **Ὀχη**, τό **Κανδήλι**, τό **Ξηρό** καί ὁ **Ὀλυμπος**.

Μιά μεγάλη σιδερένια συρταρωτή γέφυρα στόν **πορθμό τοῦ Εὐρίπου** συνδέει τήν Εὐβοία μέ τή Στερεά Ἑλλάδα.

Τό **κλίμα** τοῦ νησιοῦ εἶναι μεσογειακό.

Τά σπουδαιότερα γεωργικά **προϊόντα** τῆς Εὐβοίας εἶναι δημητριακά, λαχανικά, ὄσπρια, ἐλιές, σταφύλια, σῦκα, ἐσπεριδοειδή. Νοστιμώ-

Χαλκίδα

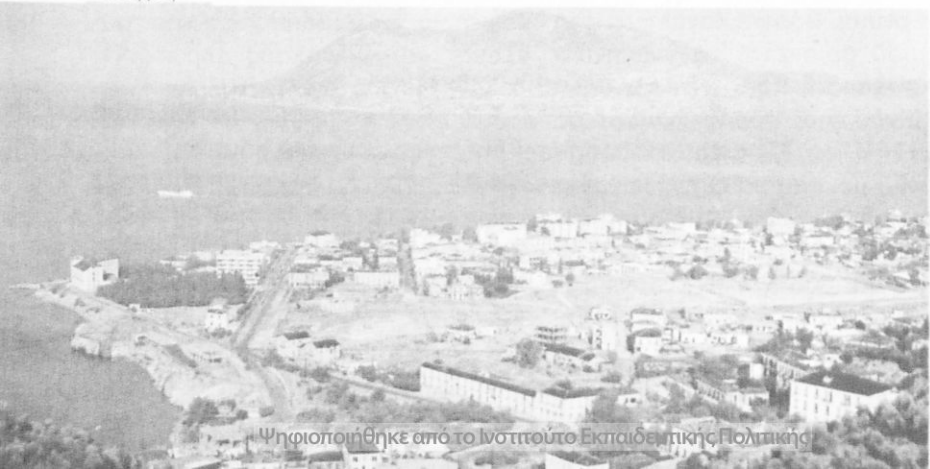
τατα είναι τὰ σῦκα τῆς Κύμης. Παράγονται ἐπίσης ἀρκετὰ κτηνοτροφικά, πτηνοτροφικά, δασικά, ἀλιευτικά προϊόντα κι ἐξάγονται πολλά ὀρυκτά (λιγνίτης, λευκόλιθος, σιδηρομεταλλεύματα). Μὲ τοὺς λιγνίτες τῆς περιοχῆς Ἰλιβερίου - Κύμης λειτουργεῖ στό Ἰλιβέρι μεγάλο ἀτμοηλεκτρικό ἐργοστάσιο.

Στὴν περιοχή τῆς Χαλκίδας ὑπάρχουν μεγάλα ἐργοστάσια τσιμέντου, κλωστοῦφαντουργεῖα, σιδηρουργεῖα, ἐλαιουργεῖα κλπ.

Ἡ **συγκοινωνία** διεξάγεται μὲ αὐτοκίνητα καὶ πλοῖα.

Ἡ Εὐβοία χωρίζεται στὶς Ἐπαρχίες: α) **Χαλκίδος** μὲ πρωτεύουσα τὴν **Χαλκίδα** (36.000 κ.), πού εἶναι καὶ πρωτεύουσα τοῦ Νομοῦ, β) **Ἰστιαίας** μὲ πρωτεύουσα τὴν **Ἰστιαία** (4.000 κ.) καὶ γ) **Καρυστίας** μὲ πρωτεύουσα τὴν **Κύμη** (3.000 κ.), ὠραῖο κέντρο παραθερισμοῦ μὲ ἰαματική πηγή.

Αἰδηψός

Ἡ Χαλκίδα εἶναι πανάρχαια πόλι με μεγάλη ἱστορία καί λαμπρό μέλλον. Σπουδαιότερες κωμοπόλεις τοῦ νησιοῦ εἶναι ἡ **Κάρυστος** (3.500 κ.), τό **Ἀλιβέρι** (4.000 κ.), ἡ **Νέα Ἀρτάκη** (4.000 κ.), ἡ **Ἐρέτρια** (2.000 κ.) μέ πολλά ἀρχαῖα μνημεῖα, τά **Ψαχνά** (5.000 κ.), τό **Μαντούδι** (3.000 κ.). Θαυμάσιο κέντρο παραθερισμοῦ εἶναι ἡ γνωστή λουτρόπολι **Αἰδηψός** (2.000 κ.).

Μεγάλη τουριστική κίνησι ἔχουν ἐπίσης ἡ Χαλκίδα, ἡ Ἐρέτρια, ἡ Κάρυστος.

Στήν Ἐπαρχία Καρυστίας ὑπάγεται καί τό νησί **Σκῦρος** μέ παλαιά μνημεῖα καί μεγάλη ἱστορία. Ἐκεῖ μεγάλωσε ὁ Ἀχιλλέας κι ἐκεῖ σκοτώθηκε ὁ ἥρωας Θησέας. Στή Σκῦρο παράγονται ἐκλεκτά τυριά καί οἱ κάτοικοί της κατασκευάζουν ωραία ἐπιπλα.

- Ἀσκήσεις.**
1. Ἰχνογράφησε τόν πολιτικό χάρτη τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος.
 2. Γράψε τούς τόπους τῆς Στερεᾶς, τούς ὁποίους ἀναφέραμε στό μάθημα τῆς ἱστορίας.
 3. Ποιά εἶναι τά σπουδαιότερα τουριστικά κέντρα τῆς Στερεᾶς;
 4. Ποιοί τόποι τῆς Στερεᾶς παράγουν πολλές ἐλιές, σταφύλια, βαμβάκι;
 5. Ποιές εἶναι οἱ 10 μεγαλύτερες πόλεις τῆς Στερεᾶς;
 6. Μέ τί μέσα μπορούμε νά ταξιδέψουμε ἀπό τήν Ἀθήνα στό Μεσολόγγι; Ποιό δρόμο θ' ἀκολουθήσωμε;
 7. Γράψε ἕκθεσι μέ θέμα «Ἐνα ταξίδι στήν Ἀθήνα».

ΓΕΝΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΙ ΤΗΣ ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Νομοί	Πρωτεύουσα	Βουνά	ῴψος	Ποταμοί
1. Ἀττικῆς	Ἀθήνα	Γκιώνα	2.510	Ἀχελῷος
2. Πειραιῶς	Πειραιᾶς	Παρνασσός	2.457	Εὐηνος
3. Βοιωτίας	Λεβαδεῖα	Βαρδούσια	2.406	Μόρνος
4. Φθιώτιδος	Λαμία	Τυμφρηστός	2.315	Σπερχειός
5. Φωκίδος	Ἀμφισσα	Οἶτη	2.152	Κηφισός
6. Εὐρυτανίας	Καρπενήσι	Παναιτωλικό	1.924	
7. Αἰτωλοακαρνανίας	Μεσολόγγι	Δίρφυς	1.743	Λίμνες
8. Εὐβοίας	Χαλκίδα	Ἐλικῶνας	1.748	Ποιές εἶναι;

Η ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ

Έργασίες

1. Δείξε στον χάρτη σου την Πελοπόννησο.
2. Δείξε τις θάλασσες που την περιβάλλουν και τον Ίσθμό της Κορίνθου.
3. Δείξε τους κόλπους, τις χερσονήσους και τ' άκρωτήριά της.
4. Δείξε τὰ μεγαλύτερα βουνά, τις πεδιάδες, τὰ όροπέδιά της.
5. Δείξε τὰ ποτάμια και τις λίμνες της.
6. Τί θυμάσαι από την ιστορία της Πελοποννήσου;

Όμορφοι μύθοι και συναρπαστικές ιστορίες μάς μιλούν για τον άρχαίο κόσμο της Πελοποννήσου και τραγούδια ήρωικά ύμνουν την παλληκαριά και τὰ κατορθώματα των νεώτερων κατοίκων της.

Η Πελοπόννησος στην πραγματικότητα είναι ένα μεγάλο νησί και, επειδή πρώτος βασιλιάς του τόπου αυτού ήταν ο μυθικός **Πέλοπας**, τό νησί ώνομάστηκε **Πελοπόννησος**. Σήμερα όνομάζεται και **Μοριάς**.

Πρώτοι κάτοικοι της Πελοποννήσου θεωρούνται οί Πελασγοί.

Άπό τὰ παλάτια των Μυκητών ξεκίνησε ό Ήρακλής, για νά πραγματοποιήσει τούς γνωστούς άθλους του, και στην Τροιζήνα γεννήθηκε και μεγάλωσε ό άλλος μεγάλος ήρωας της μυθολογίας μας, ό Θησέας.

Άπό τις Μυκήνες οί φοβεροί Άτρείδες μέ άρχηγό τον Άγαμέμνονα ξεσήκωσαν όλους τούς Έλληνες, για νά τιμωρήσουν τούς Τρῶες.

Άργότερα την Πελοπόννησο την κυρίεψαν οί Δωριείς και ίδρυσαν εκεί τό ισχυρό κράτος της Σπάρτης.

Στά κατοπινά χρόνια συνέβησαν τόσα πολλά και μεγάλα ιστορικά γεγονότα στην Πελοπόννησο, που είναι άδύνατο νά τ' αναφέρωμε έδῶ. Αυτά θά μάς τὰ διδάξη ή ιστορία.

Όταν ή πατρίδα μας ήταν σκλαβωμένη στους Τούρκους, οί Πελοποννήσιοι πολλές φορές έπιχείρησαν νά έλευθερωθούν. Άπαράμιλλα είναι τὰ κατορθώματα των παλληκαριών της Πελοποννήσου στα χρόνια της μεγάλης επανάστασεως του 1821.

Γεωφυσική και οικονομική εξέταση της Πελοποννήσου

Ό Ίσθμός της Κορίνθου ένωνε άλλοτε την Πελοπόννησο μέ τή Στερεά Έλλάδα. Στά 1893 όμως στό πιο στενό μέρος του Ίσθμου άνοιχτηκε ένα τεράστιο κανάλι, που έχει μήκος 6.300 μέτρα, πλάτος

25 μ. και βάθος 8 μ., κι έτσι η Πελοπόννησος αποχωρίστηκε από την υπόλοιπη Ελλάδα.

Αν παρατηρήσουμε στον χάρτη μας την Πελοπόννησο, θα δούμε πώς το σχήμα της μοιάζει με το σχήμα παλάμης με τέσσερα δάχτυλα, που καταλήγουν στ' άκρωτήρια **Άκριτα, Ταίναρο, Μαλέα** και **Σκύλαιο**.

Τριγύρω της σχηματίζονται οι κόλποι **Κορινθιακός, Πατραϊκός, Κυπαρισσιακός, Μεσσηνιακός, Λακωνικός, Άργολικός, Σαρωνικός**.

Τό έδαφος της Πελοποννήσου είναι όρεινό. Παντού ύψώνονται μεγάλα βουνά: ή **Κυλλήνη**, ό καταπράσινος και δοξασμένος **Χελμός**, τό **Παναχαϊκό**, τό **Μαίναλο**, ό **Έρύμανθος**, τό **Άρτεμίσιο**, τό **Άραχναίο**, τό **Δίδυμο**, στά νότια ό **Πάρνωνας** και ό **Ταΰγετος** και δυτικώτερα τά μικρότερα βουνά **Μίνθη, Λύκαιο, Τετράζιο**, τά βουνά της **Κυπαρισσίας**, ή **Ίθώμη** με τό παλιό κάστρο στην κορυφή της, τό **Λυκόδημο**.

Ανάμεσα στα βουνά αυτά σχηματίζονται μικρά όροπέδια, γραφικές κοιλάδες και άγρια φαράγγια. Σπουδαιότερα από τά όροπέδια της Πελοποννήσου είναι τά όροπέδια της Άρκαδίας.

Μικρές πεδινές έκτάσεις απλώνονται στη Δυτική Πελοπόννησο και στους μυχούς του Μεσσηνιακού, του Λακωνικού και του Άργολικού κόλπου. Μιά στενή πεδινή καταπράσινη ζώνη απλώνεται στην παραλία του Κορινθιακού κόλπου από την Κόρινθο ως την Πάτρα.

Όλες αυτές οι πεδινές έκτάσεις σχηματίστηκαν σιγά σιγά με τις προσχώσεις των ποταμών και είναι πολύ εύφορες.

Ποτάμια ή Πελοπόννησος δέν έχει μεγάλα. Ό **Πηνεϊός** και ό **Άλφειός**, με τά νερά των οποίων στα μυθικά χρόνια ό Έρακλής καθάρισε την κόπρο του Αύγεία, ποτίζουν σήμερα με μεγάλα άρδευτικά φράγματα και πολυάριθμα κανάλια τις πεδιάδες της Ήλειας. Παραπόταμοι του Άλφειου είναι ό **Έρύμανθος** και ό **Λάδωνας**.

Ό μικρός ποταμός **Πάμισος** ποτίζει τη Μεσσηνιακή πεδιάδα. Τη Λακωνία τη διαρρέει ό **Ευρώτας**. Στις όχθες του στ' αρχαία χρόνια γυμνάζονταν τά Σπαρτιατόπουλα. Σήμερα απλώνονται καταπράσινα περιβόλια μ' έσπεριδοειδή.

Λίμνες στην Πελοπόννησο δέν υπάρχουν αξιόλογες. Γνωστή από τους άθλους του Έρακλή είναι ή λίμνη **Στυμφαλία**. Μικρές λίμνες σχηματίζονται σε διάφορα μέρη της όρεινης Πελοποννήσου, αλλά τά νερά τους συχνά εξαφανίζονται σε υπόγειες καταβόθρες.

Κοντά στις έκβολές του Ἄλφειου σχηματίζονται οἱ λιμνοθάλασσες **Μουριά, Ἄγουλινίτσα, Καϊάφα** καὶ ἄλλες μικρότερες καὶ βορειότερα ἢ λιμνοθάλασσα **Κοτύχι**. Σέ ὅλες ὑπάρχουν ἰχθυοτροφεία μέ ἄφθονα ψάρια.

Ἄσκησι. Ζωγράφισε τόν γεωφυσικό χάρτη τῆς Πελοποννήσου.

Τό **κλίμα** στά παράλια τῆς Πελοποννήσου εἶναι μεσογειακό. Στήν ὄρεινή Πελοπόννησο τό κλίμα εἶναι ἠπειρωτικό μέ ψυχρό χειμῶνα καί ὄροσερό καλοκαίρι. Στή Δυτική Πελοπόννησο βρέχει συχνά καί ἢ βλάστησι εἶναι πλούσια. Στήν Ἀνατολική τό κλίμα εἶναι πιά ξηρό.

Προϊόντα. Ὅλοι οἱ τόποι τῆς Πελοποννήσου δέν παράγουν τά ἴδια προϊόντα, διότι οὔτε τό ἴδιο κλίμα ἔχουν οὔτε τήν ἴδια γονιμότητα. Στά παραθαλάσσια μέρη εὐδοκιμοῦν ἡ ἐλιά, τά ἔσπεριδοειδή, τ' ἀμπέλια, οἱ συκιές.

Νοστιμώτατες εἶναι οἱ ἐλιές τῶν Καλαμῶν. Τό ἴδιο καί τά «σῦκα ἀπ' τήν Καλαμάτα, πού ὄλο μέλι εἶναι γεμάτα». Ἐκλεκτό προϊόν τῆς παραλίας τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου καί τῆς Δυτικῆς Πελοποννήσου εἶναι ἡ κορινθιακή σταφίδα. Φημίζονται ἐπίσης τά κρασιά τῆς Νεμέας καί τῆς Ἀχαΐας καί τά πορτοκάλια τῆς Σπάρτης.

Στίς πεδινές ἐκτάσεις καλλιεργοῦνται πολλά λαχανικά, ὅπως στήν Ἀργολίδα, ὅπου ὑπάρχουν καί κονσερβοποιεῖα λαχανικῶν, στήν Ἡλεία καί στή Μεσσηνία.

Γνωστά σ' ὅλη τήν Ἑλλάδα εἶναι τά γλυκά πεπόνια τοῦ Ἄργους καί τά καρπούζια τῆς Μανωλάδας. Στίς ἐκβολές τῶν ποταμῶν καλλιεργοῦνται ρύζι καί βαμβάκι καί στήν Ἀργολίδα καπνός.

Στήν πεδιάδα τῆς Μεσσηνίας, ὅπου τό κλίμα εἶναι πιά ζεστό, εὐδοκιμοῦν μπανανιές καί χουρμαδιές.

Κύρια γεωργικά προϊόντα τῆς ὄρεινῆς Πελοποννήσου εἶναι τά δημητριακά. Στά ὄροπέδια τῆς Ἀρκαδίας παράγονται καί πολλές πατάτες.

Νοστιμώτατα εἶναι τά μήλα τῆς Τριπόλεως καί τά τσακῶνικα ἀχλάδια.

Στά μεγάλα βουνά τῆς Πελοποννήσου ὑπάρχουν ἀρκετά δαση.

Στά βοσκοτόπια βόσκουν χιλιάδες πρόβατα καί γίδια καί παράγονται ἄφθονα κτηνοτροφικά προϊόντα.

Μυκήνες - Πύλη τῶν λεόντων

Ἡ πτηνοτροφία εἶναι ἐξαιρετικά ἀναπτυγμένη στὴν περιοχή τῆς Κορίνθου.

Σέ πολλά μέρη τῆς Πελοποννήσου τρέφουν μεταξοσκώληκες καί παράγουν μετάξι. Στά παλιά χρόνια στὴν Πελοπόννησο ὑπῆρχαν πολλές μουριές. Μέ τά φύλλα τους ἔτρεφαν τοὺς μεταξοσκώληκες κι ἔβγαζαν πολύ μετάξι. Ἀπό τίς μουριές ἡ περιοχή ὠνομάστηκε **Μοριᾶς**.

Πολλοὶ ἀπὸ τοὺς Πελοποννησίους πού ζοῦν στά παραθαλάσσια μέρη ἀσχολοῦνται μέ τὴν ἀλιεία.

Ὅρυκτό πλοῦτο ἡ Πελοπόννησος δέν ἔχει μεγάλο. Ἀπὸ τὴν περιοχή τῆς Ἐρμιονίδος ἐξάγονται σιδηρομεταλλεύματα. Μεγάλα στρώματα ἀπὸ λιγνίτη ὑπάρχουν στ' ὄροπέδιο τῆς Μεγαλοπόλεως.

Γνωστές σ' ὅλη τὴν Ἑλλάδα εἶναι οἱ **ιαματικές πηγές** πού βρίσκονται στό **Λουτράκι**, στά **Μέθανα**, στό **Κουνουπέλι**, στὴν **Κυλλήνη**, στὴ λίμνη **Καϊάφα**.

Ἡ **βιομηχανία** τῆς Πελοποννήσου εἶναι κυρίως γεωργική καί τά ἐργοστάσια πού ὑπάρχουν στίς πόλεις της ἐπεξεργάζονται τά γεωργικά προϊόντα τῆς περιοχῆς. Ὑπάρχουν πολλά ἐλαιουργεῖα, σαπωνοποιεῖα, κονσερβοποιεῖα λαχανικῶν καί φρούτων, ποτοποιεῖα, ὕφαντουργεῖα. Στό Αἴγιο καί στὴν Πάτρα ὑπάρχουν μεγάλα χαρτοποιεῖα κι ἐργοστάσια ἐλαστικῶν.

Μέ τά νερά τοῦ μικροῦ ποταμοῦ Γλαύκου κινεῖται τό ὑδροηλεκτρικό ἐργοστάσιο τῶν Πατρῶν. Δεύτερο μεγάλο ὑδροηλεκτρικό ἐργοστάσιο λειτουργεῖ μέ τά νερά τοῦ Λάδωνα. Μεγάλα ἀτμοηλεκτρικά ἐργοστάσια ὑπάρχουν κοντά στή Μεγαλόπολι.

Σέ πολλά μέρη τῆς Πελοποννήσου ἀπό τά παλιά χρόνια ἀκμάζει ἡ **βιοτεχνία**.

Ἡ **συγκοινωνία** διεξάγεται μέ αὐτοκίνητα, σιδηροδρόμους, πλοῖα καί ἀεροπλάνα. Ἀπό τό λιμάνι τοῦ Πειραιᾶ ξεκινᾷ ὁ σιδηρόδρομος τῆς Πελοποννήσου, διέρχεται ἀπό τόν Ἴσθμό καί διασχίζει ὁλόκληρη τήν Πελοπόννησο.

Ἀεροπορική συγκοινωνία ἔχουν ἡ Καλαμάτα, ὁ Πύργος καί τό Πόρτο-Χέλι.

Πληθυσμός. Στήν Πελοπόννησο ζοῦν 987.000 περίπου ἄνθρωποι. Οἱ περισσότεροι εἶναι ἐγκατεστημένοι στά παράλια μέρη, ὅπου ὑπάρχει καί ἡ μεγάλη παραγωγή. Ἐκεῖ δημιουργήθηκαν καί τά σπουδαιότερα ἐμπορικά καί βιομηχανικά κέντρα.

Οἱ περισσότεροι ἀπό τούς κατοίκους τῆς Πελοποννήσου εἶναι γεωργοί. Ἄλλοι ἀσχολοῦνται μέ τήν κτηνοτροφία, τήν ἀλιεία, τό ἐμπόριο, τά γράμματα, τίς τέχνες.

Πολλοί, ἀπό τήν ὀρεινή κυρίως Πελοπόννησο, ἀπό τά παλιά χρόνια μεταναστεύουν σέ ξένες πλουσιώτερες χῶρες. Σήμερα χιλιάδες Πελοποννήσιοι ζοῦν στήν Ἀμερική, στήν Αὐστραλία, στή Γερμανία. Ἄλλοι πῆγαν στήν Ἀθήνα, στόν Πειραιᾶ, στή Θεσσαλονίκη κλπ.

Οἱ ξενιτεμένοι Πελοποννήσιοι ἀγαποῦν καί θυμοῦνται πάντα μέ συγκίνησι τή γῆ πού τούς γέννησε, τήν ἐπισκέπτονται συχνά καί τή βοηθοῦν. Πολλοί κάνουν μεγάλες δωρεές, γιά νά χτιστοῦν στά χωριά τους ναοί, σχολεῖα, νοσοκομεῖα, φιλανθρωπικά ἰδρύματα.

Ἀσκήσεις. 1. Γιατί ὄλοι οἱ τόποι τῆς Πελοποννήσου δέν ἔχουν τό ἴδιο κλίμα;

2. Ποιά εἶναι τά σπουδαιότερα προϊόντα τοῦ Μοριά;

Πολιτική διαίρεσι τῆς Πελοποννήσου

Ἡ Πελοπόννησος, γιά νά διοικηθῆ καλύτερα, εἶναι χωρισμένη στούς Νομούς: 1) **Κορινθίας**, 2) **Ἀργολίδος**, 3) **Ἀχαΐας**, 4) **Ἡλείας**, 5) **Μεσσηνίας**, 6) **Λακωνίας**, 7) **Ἀρκαδίας**.

1. **‘Ο Νομός Κορινθίας** περιλαμβάνει τή βορειοανατολική γωνιά τής Πελοποννήσου κι ένα τμήμα τής Στερεάς Ελλάδος από τόν ‘Ισθμό ως τά Γεράνεια ὄρη.

Πρωτεύουσα τοῦ Νομοῦ εἶναι ἡ **Κόρινθος** (21.000 κ.). Κοντά στή σημερινή Κόρινθο, πού χτίστηκε μετά τοὺς καταστρεπτικούς σεισμούς τοῦ 1928, βρίσκονται τά ἐρείπια τής **ἀρχαίας Κορίνθου** καί ψηλά στήν κορυφή τοῦ **‘Ακροκορίνθου** τά ἐρειπωμένα τεῖχη τοῦ παλαιοῦ κάστρου. Στ’ ἀρχαῖα χρόνια ἡ Κόρινθος ἦταν μεγάλη καί πολύ πλούσια πόλι.

Ἀπέναντι ἀπό τήν Κόρινθο, στοὺς πρόποδες τῶν Γερανείων, βρίσκεται τό **Λουτράκι** (6.000 κ.), μία ἀπό τίς ὠραιότερες λουτροπόλεις τής χώρας μας.

Ὀνομαστές κωμοπόλεις στή μαγευτική παραλία τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου εἶναι ἡ **Σικυῶν (Κιάτο)** μέ 7.000 κατοίκους καί τό **Ξυλόκαστρο** (5.000 κ.). Στό ἐσωτερικό τοῦ Νομοῦ βρίσκεται ἡ **Νεμέα** (4.000 κ.) μέ τά περίφημα κρασιά της, γνωστή ἀπό τόν πρῶτο ἄθλο τοῦ Ἡρακλῆ.

2. **‘Ο Νομός Ἀργολίδος** ἀπλώνεται γύρω ἀπό τόν Ἀργολικό κόλπο. Πρωτεύουσά του εἶναι τό **Ναύπλιο** (9.000 κ.), τό ὁποῖο γιά λίγα χρόνια μετά τήν ἐπανάστασι τοῦ 1821 ἦταν πρωτεύουσα ὅλης τής ‘Ελλάδος.

‘Ο Νομός Ἀργολίδος χωρίζεται στίς Ἐπαρχίες: α) **Ναυπλίας** μέ πρωτεύουσα τό **Ναύπλιο**, β) **Ἄργους** μέ πρωτεύουσα τό **Ἄργος** καί γ) **Ερμιονίδος** μέ πρωτεύουσα τό **Κρανίδι** (4.000 κ.).

Τό **Ἄργος** (20.000 κ.) εἶναι ἀρχαία κι ἔνδοξη πόλι. Κοντά στήν πόλι σῶζονται ἐρείπια ἀπό ἀρχαῖα κυκλώπεια τεῖχη. Ἐδῶ βρισκόταν ἡ ἀρχαία **Τίρυνθα**.

Πιο πάνω ὑψώνεται ἐπιβλητική ἡ ἀκρόπολι τῶν **Μυκηνῶν**. Πολλοί τουρίστες ἀνεβαίνουν σ’ αὐτήν καθημερινά, γιά νά θαυμάσουν τήν ξακουστή πρωτεύουσα τοῦ Ἀγαμέμνονα. Σῶζονται ἐρείπια τῶν παλατιῶν καί τοῦ τεῖχους μέ τήν ὀνομαστή **«Πύλη τῶν Λεόντων»** καθώς καί τάφοι ἀρχαίων βασιλέων.

Στό ἀνατολικό μέρος τοῦ Νομοῦ βρίσκονται τά ἐρείπια τής ἀρχαίας **Ἐπιδαύρου**. Ἐδῶ ἦταν τό ἱερό τοῦ Ἀσκληπιοῦ, τοῦ θεοῦ τής ὑγείας. Ἀπό τήν ἀρχαία ἐποχή σῶζεται τό περίφημο θέατρο τής Ἐπιδαύρου, στό ὁποῖο κάθε καλοκαίρι δίδονται θεατρικές παραστάσεις, τίς ὁποῖες παρακολουθοῦν χιλιάδες ἄνθρωποι.

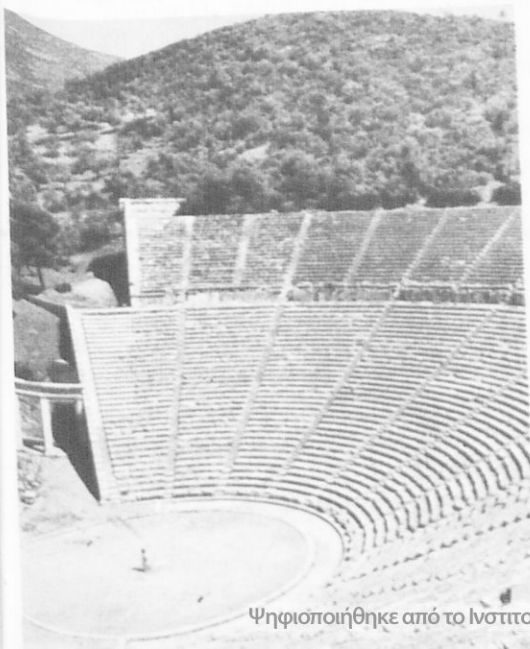

Έρείπια αρχαίας Κορίνθου

Κόρινθος - ναός Ἀπ. Παύλου

Ἐπίδαυρος - τὸ ἀρχαίο θέατρο

Κόρινθος - ἡ διώρυγα

Πάτρα - καρναβάλι

Άγια Λαύρα

Όλυμπια

3. **Ο Νομός Ἀχαΐας** χωρίζεται στις Ἐπαρχίες: α) **Πατρῶν** μέ πρωτεύουσα τήν **Πάτρα**, β) **Αἰγιαλείας** μέ πρωτεύουσα τό **Αἴγιο** καί γ) **Καλαβρύτων** μέ πρωτεύουσα τά **Καλάβρυτα**.

Πρωτεύουσα τοῦ Νομοῦ εἶναι ἡ **Πάτρα** (112.000 κ.), τό μεγαλύτερο ἐμπορικό καί βιομηχανικό κέντρο ὅλης τῆς Πελοποννήσου. Σ' αὐτήν ἔχει τήν ἔδρα του ὁ Γενικός Διοικητής Πελοποννήσου καί Δυτικῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος.

Ἡ Πάτρα εἶναι ὠραία πόλι μέ εὐθεῖς δρόμους καί μεγάλες πλατεῖες, σπουδαιότερη ἀπό τίς ὁποῖες εἶναι τά «**Ψηλά Ἀλώνια**». Στό ἐπάνω μέρος τῆς πόλεως σώζεται ἓνα ἀρχαῖο φρούριο καί στό ἀρχαιολογικό μουσεῖο φυλάγονται πολλά ἀρχαῖα εὐρήματα.

Τό συγχρονισμένο τεχνητό λιμάνι τῶν Πατρῶν ἔχει μεγάλη κίνηση. Στήν ἀγορά τῆς πόλεως ὑπάρχουν μεγάλα καί ὠραῖα καταστήματα καί πολλά ἐργαστήρια βιοτεχνίας. Στήν Πάτρα ὑπάρχουν ἐπίσης πολλά κλωστοῦφαντουργεῖα, ἐλαιουργεῖα, ποτοποιεῖα, χαρτοποιεῖα, ἐργοστάσια ἐλαστικῶν κλπ.

Πολιοῦχος τῶν Πατρῶν εἶναι ὁ «**Ἅγιος Ἀνδρέας**».

Κάθε χρόνο τίς Ἀποκριές στήν Πάτρα ὀργανώνεται μεγάλη παρέλασι καρναβαλιοῦ. Τότε συγκεν-

Πάτρα - ναός 'Αγ. 'Ανδρέα

τρώνονται εκεί χιλιάδες επισκέπτες απ' όλα τὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος.

'Αξιόλογη κωμόπολι τῆς Ἐπαρχίας Πατρῶν εἶναι ἡ **Κάτω Ἀχαΐα**.

Τό **Αἶγιο** (19.000 κ.), χτισμένο στίς ἀκτές τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου, εἶναι σπουδαῖο ἐμπορικό καί βιομηχανικό κέντρο τῆς Ἐπαρχίας Αἰγιαλείας.

Ψηλά στήν ὄρεινή Ἀχαΐα εἶναι χτισμένα τὰ **Καλάβρυτα** (2.000 κ.). Στήν περιοχή τους βρίσκονται τὰ ξακουστά μοναστήρια **Μέγα Σπήλαιο** καί **'Αγία Λαύρα**.

'Εκεῖ στίς 25 Μαρτίου 1821 ὁ ἐπίσκοπος Παλαιῶν Πατρῶν Γερμανός κήρυξε τή Μεγάλη Ἐπανάστασι.

4. **'Ο Νομός Ἡλείας** χωρίζεται στίς Ἐπαρχίες: α) Ἡλείας μέ πρωτεύουσα τόν **Πύργο** καί β) **'Ολυμπίας** μέ πρωτεύουσα τήν **'Ανδρίτσα** (1.000 κ.).

Πρωτεύουσα τοῦ Νομοῦ εἶναι ὁ **Πύργος** (20.000 κ.), μεγάλο ἐμπορικό κέντρο τῆς περιοχῆς μέ ἀρκετά ἐργοστάσια καί πολλά ἐργαστήρια βιοτεχνίας. Ἐπίκειο τοῦ Πύργου εἶναι τό **Κατάκολο**.

Μέσα στόν πλούσιο κάμφο τῆς Ἡλείας εἶναι χτισμένη ἡ **'Αμαλιάδα**

Όλυμπία

Μυστράς

(14.000 κ.), σπουδαίο αγροτικό κέντρο. Άλλες κωμοπόλεις της Έπαρχίας Ήλείας είναι η **Γαστούνη** (4.000 κ.), τό **Βαρθολομίο** (3.000 κ.), ή **Άνδραβίδα** (3.000 κ.), τὰ **Λεχαινά** (3.000 κ.).

Στήν κοιλάδα τοῦ Ἄλφειοῦ καί σέ μαγευτική τοποθεσία βρίσκονται τὰ ἐρείπια τῆς ἀρχαίας **Όλυμπίας**. Ἐδῶ κάθε 4 χρόνια συγκεντρώνονταν τὰ πιό δυνατά παλληκάρια τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, γιά ν' ἀγωνιστοῦν νά κερδίσουν τήν πολύτιμη νίκη καί νά στεφανωθοῦν Ὀλυμπιονίκες. Σήμερα ή Ὀλυμπιακή ἰδέα ξαπλώθηκε σ' ὅλο τόν κόσμο καί ὅπως στήν ἀρχαία Ἑλλάδα γίνονται Ὀλυμπιακοί ἀγῶνες σέ διάφορες πόλεις τοῦ κόσμου. Σ' αὐτούς λαμβάνουν μέρος χιλιάδες ἀθληταί ἀπ' ὅλα τὰ μέρη τῆς Γῆς.

Ἀξιόλογες κωμοπόλεις τῆς Ἐπαρχίας Ὀλυμπίας εἶναι ή **Ζαχάρω** (3.000 κ.), κοντά στήν ὁποία βρίσκεται ή γραφική λευτρόπολι **Καϊάφα**, καί τὰ **Κρέστενα** (3.000 κ.).

5. Ὁ **Νομός Μεσσηνίας** ἔχει πρωτεύουσα τήν **Καλαμάτα** (39.000 κ.), μεγάλη καί ὡραία πόλι, χτισμένη στό μυχό τοῦ Μεσσηνιακοῦ κόλπου. Εἶναι ή δεύτερη πόλι τῆς Πελοποννήσου μέ μεγάλη ἐμπορική κίνησι καί πολλά ἐργοστάσια. Ἡ Καλαμάτα εἶναι ή πρώτη πόλι τῆς Ἑλλάδος πού ἐλευθερώθηκε ἀπό τοὺς Τούρκους.

Ὁ Νομός Μεσσηνίας χωρίζεται στίς Ἐπαρχίες: α) **Καλαμῶν** μέ πρωτεύουσα τήν **Καλαμάτα**, β) **Μεσσήνης** μέ πρωτεύουσα τή **Μεσσήνη** (7.000 κ.), γ) **Πυλίας** μέ πρωτεύουσα τήν **Πύλο** (2.000 κ.) καί δ) **Τριφυλίας** μέ πρωτεύουσα τήν **Κυπαρισσία** (4.000 κ.).

Ἡ Πύλος εἶναι γνωστή ἀπό τήν ἐποχή τοῦ τρωικοῦ πολέμου. Κάπου κοντά της βρισκόταν ἡ πρωτεύουσα τοῦ βασιλιᾶ Νέστορα. Στό λιμάνι της στήν ἐπανάστασι τοῦ 1821 ἔγινε μεγάλη ναυμαχία.

Ἀπέναντι ἀπό τήν Πύλο εἶναι τό ἱστορικό νησί **Σφακτηρία**. Ὄνομα-στές κωμοπόλεις τῆς Ἐπαρχίας Πυλίας εἶναι ἡ **Κορώνη** καί ἡ **Μεθώνη** μέ παλαιά φρούρια.

Στήν Ἐπαρχία Τριφυλίας βρίσκονται οἱ κωμοπόλεις **Γαργαλιάνοι** (6.000 κ.) καί **Φιλιτρά** (6.000 κ.).

Κοντά στούς Γαργαλιάνους βρίσκεται τό ἱστορικό χωριό **Μανιάκι**, ὅπου στήν ἐπανάστασι τοῦ 1821 σκοτώθηκε ὁ ἥρωας Παπαφλέσσας.

6. Ὁ **Νομός Λακωνίας** βρίσκεται ἀνάμεσα στόν Ταῦγετο καί στόν Πάρνωνα. Ὁ ποταμός Εὐρώτας κυλᾷ στή μέση τοῦ Νομοῦ.

Πρωτεύουσα τοῦ Νομοῦ εἶναι ἡ **Σπάρτη** (11.000 κ.). Στό μάθημα τῆς ἱστορίας μάθαμε πολλά γι' αὐτήν.

Κοντά στή Σπάρτη βρίσκονται τά ἐρείπια τοῦ Μυστρᾶ. Ὁ **Μυστρᾶς** στά παλιά χρόνια ἦταν μεγάλη καί ξακουστή πόλι. Γιά ἓνα διάστημα ἦταν ἡ πρωτεύουσα τοῦ Μοριᾶ. Σήμερα στή θέσι της σώζονται ἐρειπωμένα παλάτια, κάστρα, ναοί.

Ὁ Νομός Λακωνίας χωρίζεται στίς Ἐπαρχίες: α) **Λακεδαίμονος** μέ πρωτεύουσα τή **Σπάρτη**, β) **Γυθείου** μέ πρωτεύουσα τό **Γύθειο** (5.000 κ.), γ) **Οἰτύλου** μέ πρωτεύουσα τήν **Ἀρεόπολι** (700 κ.) καί δ) **Ἐπιδαύρου Λιμηρᾶς** μέ πρωτεύουσα τούς **Μολάους** (2.500 κ.). Στήν Ἐπαρχία αὐτή βρίσκεται καί τό ἱστορικό κάστρο τῆς **Μονεμβασίας**.

Ἡ Ἐπαρχία Οἰτύλου εἶναι γνωστή μέ τ' ὄνομα **Μάνη**. Εἶναι πολύ ὄρεινή, ἄγονη καί ἀπρόσιτη περιοχή μέ πολλά μικρά χωριά. Οἱ Μανιάτες διακρίνονται γιά τήν παλληκαριά καί τόν πατριωτισμό τους. Στά χρόνια τῆς Τουρκοκρατίας δέν ἄφησαν τούς Τούρκους νά κυριέψουν τόν τόπο τους καί στήν ἐπανάστασι τοῦ 1821 πρόσφεραν μεγάλες ὑπηρεσίες στήν πατρίδα.

7. Ὁ **Νομός Ἀρκαδίας** βρίσκεται στό κέντρο τῆς Πελοποννήσου. Ἀνατολικά φτάνει ὡς τόν Ἀργολικό κόλπο. Εἶναι περιοχή ὄρεινή καί ἄγονη.

Θ. Κολοκοτρώνης

Πρωτεύουσα του Νομού είναι η **Τρίπολι** (20.000 κ.), χτισμένη ψηλά στ' όροπέδιο της Άρκαδίας. Είναι ιστορική πόλι καί σπουδαίο συγκοινωνιακό κέντρο της Πελοποννήσου. Στην πλατεία της πόλεως ύψώνεται τό άγαλμα του Θεοδώρου Κολοκοτρώνη, του θρυλικού «Γέρου του Μοριά».

Ό Νομός Άρκαδίας χωρίζεται στις Έπαρχίες: α) **Μαντινείας** μέ πρωτεύουσα τήν **Τρίπολι**, β) **Γορτυνίας** μέ πρωτεύουσα τήν ιστορική **Δημητσάνα** (1.000 κ.), γ) **Μεγαλοπόλεως** μέ πρωτεύουσα τή **Μεγαλόπολι** (3.000 κ.) καί δ) **Κυνουρίας** μέ πρωτεύουσα τό **Λεωνίδιο** (3.000 κ.) καί σπουδαιότερη κωμόπολι τό **Άστρος** (3.000 κ.).

Στήν Έπαρχία Μαντινείας σώζονται έρείπια τής άρχαίας Μαντινείας, στήν όποία σκοτώθηκε ό Θηβαίος στρατηγός Έπαμεινώνδας.

Γνωστά άπό τήν έπανάσταση του 1821 είναι τά χωριά **Βαλτέτσι**, **Βέρβαινα** καί **Δολιανά**, στά όποία έγιναν φονικές μάχες μέ τούς Τούρκους.

Ό Δημητσάνα είναι πατρίδα του μαρτυρικού Πατριάρχη Γρηγορίου Ε, τόν όποίο κρέμασαν οί Τουρκοί στά 1821, καί του Μητροπολίτη Παλαιών Πατρών Γερμανού. Στήν περιοχή της ύπάρχουν ώραια δάση.

Κοντά στην κοιλάδα του Άλφειου βρίσκεται τό ιστορικό κάστρο της **Καρύταινας**.

Ή περιοχή της Μεγαλοπόλεως, στην όποία χτίζονται τώρα μεγάλα άτμοηλεκτρικά έργοστάσια, θά έξελιχθῆ πολύ.

- Άσκήσεις.**
1. Ζωγράψισε τόν πολιτικό χάρτη της Πελοποννήσου.
 2. Ποιές είναι οι 10 μεγαλύτερες πόλεις της;
 3. Ποιές πόλεις έχουν σιδηροδρομική συγκοινωνία;
 4. Για ποιούς τόπους της Πελοποννήσου μιλήσαμε μέχρι τώρα στην ιστορία μας;
 5. Γιατί στην Άνατολική Πελοπόννησο δέν έχομε μεγάλα ποτάμια;
 6. Γιατί άνοιχτηκε ἡ διώρυγα της Κορίνθου;
 7. Τί κλίμα έχει ἡ Άρκαδία; Γιατί;
 8. Ποιά είναι τά μεγαλύτερα λιμάνια της Πελοποννήσου;
 9. Ποιοί τόποι της Πελοποννήσου σάς θυμίζουν τόν Ήρακλή; Ποιοί τόν Θησέα; Ποιοί τόν Άγαμέμνονα;
 10. Ποιά είναι τά σπουδαιότερα τουριστικά κέντρα της Πελοποννήσου;
 11. Ποιοί τόποι της Πελοποννήσου παράγουν πολλές σταφίδες; Ποιοί πολλά λαχανικά; Ποιοί πολλά πεπόνια καί καρπούζια;

ΓΕΝΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΙ ΤΗΣ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ

Νομοί	Πρωτεύουσα	Βουνά	Ύψος	Ποταμοί
1. Κορινθίας	Κόρινθος	Ταΰγετος	2.407	Άλφειός
2. Άργολίδος	Ναύπλιο	Κυλλήνη	2.376	Εύρώτας
3. Άχαΐας	Πάτρα	Χελμός	2.341	Πηνειός
4. Ήλείας	Πύργος	Έρύμανθος	2.224	—————
5. Μεσσηνίας	Καλαμάτα	Μαίναλο	1.980	Λίμνες
6. Λακωνίας	Σπάρτη	Πάρνωνας	1.953	—————
7. Άρκαδίας	Τρίπολι	Παναχαϊκό	1.926	Στυμφαλία

Προϊόντα: Σταφύλια - σταφίδα - κρασιά, έλιές - λάδι, έσπεριδοειδή, δημητριακά, λαχανικά, πατάτες, πεπόνια, καρπούζια, σϋκα, φρούτα, κτηνοτροφικά, όρुकτά.

Η ΘΕΣΣΑΛΙΑ

Έργασίες

1. Δείξε στον χάρτη σου τη Θεσσαλία.
2. Μέ ποιές περιοχές συνορεύει; Ποιά βουνά την περιβάλλουν;
3. Ποιός ποταμός τη διασχίζει;
4. Ποιά χερσόνησος και ποιός κόλπος σχηματίζονται στην ανατολική πλευρά της Θεσσαλίας;

Γεωφυσική και οικονομική εξέταση της Θεσσαλίας

Η **Θεσσαλία** είναι ο σιτοβολώνας της χώρας μας. Βρίσκεται στο κέντρο της Ελλάδος και συνορεύει βόρεια με τη Μακεδονία, νότια με τη Στερεά Ελλάδα, δυτικά με την Ήπειρο και ανατολικά βρέχεται από το Αιγαίο πέλαγος. Εκεί σχηματίζεται ο **Παγασητικός κόλπος** και η χερσόνησος **Μαγνησία**, η οποία καταλήγει στο άκρωτήριο **Τρίκκερι**.

Λένε ότι πριν από χιλιάδες χρόνια η πλούσια θεσσαλική πεδιάδα ήταν μία μεγάλη λίμνη! Μέ τον καιρό όμως τα νερά άνοιξαν ανάμεσα στον Όλυμπο και στην Όσσα τη βαθειά χαράδρα των Τεμπών και χύθηκαν στη θάλασσα! Έτσι έγινε ο πλούσιος θεσσαλικός κάμπος με τα εύφορα χωράφια του.

Ο **Πηνειός** ποταμός με πολλούς παραπόταμους συγκεντρώνει τώρα όλα τα νερά της πεδιάδας και των γύρω βουνών και τα φέρνει στη θάλασσα.

Η **κοιλάδα των Τεμπών** είναι ένας μαγευτικός τόπος. Αιώνобια πλατάνια φυτρώνουν στις όχθες του Πηνειού και πάνω από αυτά ύψώνονται θεόρατοι, μεγαλοπρεπείς, άπατητοι βράχοι. Νομίζει κανείς πως ο θεός της θάλασσας χτύπησε με την τρίαινά του τό βουνό και τό κοψε στά δυό, για νά περάση ο Πηνειός!

Πάνω από την κοιλάδα των Τεμπών, στά σύνορα Θεσσαλίας και Μακεδονίας, ύψώνονται οί μεγαλοπρεπείς κορυφές του **Όλύμπου**. Έδω στά μυθικά χρόνια ζούσαν οί άρχαιοί θεοί. Καί, όταν ή πατρίδα μας ήταν σκλαβωμένη στους Τούρκους, έδω είχαν τά λημέρια τους οί όνομαστοί άρματολοί του Όλύμπου.

Πολλά άλλα βουνά περιβάλλουν τή Θεσσαλική πεδιάδα. Βόρεια τὰ **Καμβούνια** καί τὰ **Χάσια** χωρίζουν τή Θεσσαλία ἀπό τή Δυτική Μακεδονία.

Ἀνάμεσα στά Καμβούνια καί στόν Ὀλυμπο σχηματίζονται τά στενά τοῦ **Σαρανταπόρου**, ὅπου ὁ στρατός μας τό φθινόπωρο τοῦ 1912 νίκησε τούς Τούρκους καί προχώρησε πρὸς τή Μακεδονία.

Στίς νότιες πλαγιές τῶν Χασίων ὁ ἐπισκέπτης βρίσκεται μπροστά σ' ἓνα καταπληκτικό θέαμα! Τεράστιοι βράχοι μέ παράξενα σχήματα, πανύψηλοι καί ἀπόκρημνοι ὑψώνονται σάν ἀπολιθωμένοι κορμοὶ γιγαντιαίων δέντρων. Εἶναι τὰ **Μετέωρα**.

Στίς κορυφές τους εὐσεβεῖς καλόγεροι πρὶν ἀπό πολλά χρόνια ἔχτισαν τὰ κελιά τους καί ζοῦν ἐκεῖ, πάνω ἀπό τή γῆ, κοντά στόν Θεό!

Στά δυτικά τῆς Θεσσαλικῆς πεδιάδας ὑψώνεται ἡ **Πίνδος** μέ τίς ἀτέλειωτες κορυφές της. Τό μοναδικό δύσβατο πέρασμα ἀπό τή Θεσσαλία πρὸς τήν Ἠπειρο βρίσκεται στή βορειοδυτική γωνία της πρὸς τήν περιοχή τοῦ Μετσόβου.

Στό νότιο μέρος οἱ χαμηλές ὄροσειρές τῶν **Ἀγραφῶν** καί τοῦ **Τυμφρηστοῦ** καί τό βουνό **Ὄθρυς** χωρίζουν τή Θεσσαλία ἀπό τή Στερεά Ἑλλάδα. Ἀνατολικά, πρὸς τό Αἰγαῖο πέλαγος, ὑψώνονται τό **Πήλιο**, τό **Μαυροβούνι** καί ἡ **Ὄσσα**.

Τό Πήλιο εἶναι τ' ὠραιότερο βουνό τῆς Ἑλλάδος! Στά μυθικά χρόνια

ΥΜΝΟΣ ΤΟΥ ΠΗΛΙΟΥ

Ἡ πλάσι, ἡ παντοδύναμι κι ἀπόνετη μητέρα,
γιά σένα δέν ἐστάθηκε καθόλου ἀκριβοχέρα.
Ἄν ἔδωσε σ' ἄλλο βουνό ψηλὸς καί περηφάνεια,
κι ἄλλο βουνό ἂν τό σκέπασε μέ λόγγους καί ρουμάνια,
μάζεψε ἀπ' ὅλα τὰ βουνά τή μοιρασμένη χάρι,
τὴν ἔσμιξε καί σ' ἔπλασε, βουνό, βουνῶν καμάρι!
Σμαράγδια τὰ ρουμάνια σου, διαμάντια τὰ νερά σου
ἀπλώνονται, σκορπίζονται, χύνονται ὀλόγουρά σου,
χαρίσματα ἀξετίμητα καί δῶρα εὐλογημένα
στά εἰκοσιτέσσερα χωριά, πού κρέμονται ἀπὸ σένα.

Γ. Δροσίνης

στις πλαγιές του ζούσαν οι Κένταυροι κι εκεί ψηλά ο σοφός Κένταυρος Χείρωνας είχε τό σχολείο, στό όποιο φοίτησαν οι μεγάλοι ήρωες τής μυθολογίας μας.

Στούς πρόποδες του βουνού, στην παραλία του Παγασητικού κόλπου, ήταν χτισμένη ή 'Ιωλκός. Από έδω ξεκίνησαν οι Άργωναύτες για τό μακρινό ταξίδι τους και από έδω κοντά ο Άχιλλέας, τό πρώτο παλληκάρι τής Θεσσαλίας, έφυγε μέ τούς Μυρμιδόνες του για τόν πόλεμο τής Τροίας.

Σήμερα στις καταπράσινες πλαγιές του Πηλίου δέν ζούν πιά Κένταυροι και ήμίθεοι, αλλά φιλόπονοι αγρότες, πού δουλεύουν τή γή και παράγουν από τούς πλούσιους όπωρώνες του βουνού άφθονα μήλα, άχλάδια, ροδάκινα, βερίκοκα, κεράσια, έλιές, κάστανα.

Άνάμεσα στά περιβόλια, στά ώραία δάση και στις ρεματιές μέ τίς κρυσταλλένιες πηγές και τά θεόρατα πλατάνια είναι κρυμμένα τά 24 χωριά του Πηλίου: ή Ζαγορά, ό Κισσός, ή Πορταριά, οι Μηλιές, ή

Η ΘΕΣΣΑΛΙΑ

Τέμπη

Μακρυνίτσα κ.ά. "Όλα είναι χωριά μέ ιστορία καί οι κάτοικοί τους είναι άνθρωποι έξυμνοι καί προοδευτικοί.

"Όταν ή πατρίδα μας ήταν σκλαβωμένη στους Τούρκους, τά χωριά του Πηλίου καί της Όσσης μέ κέντρο τ' **Άρμελάκια** είχαν προοδέψει πολύ στό έμπόριο, στά γράμματα καί στις τέχνες.

Άσκησι. Ζωγράφισε τόν γεωφυσικό χάρτη της Θεσσαλίας.

Λάρισα

Άμπελάκια

Ό θεσσαλικός κάμπος

Κλίμα και προϊόντα. Τό Πήλιο καί ή "Όσσα έμποδίζουσι τόν θαλασσινό άέρα νά φτάση στό έσωτερικό του θεσσαλικού κάμπου καί γι' αυτό τό κλίμα εκεί είναι ήπειρωτικό. Στά παραθαλάσσια είναι μεσογειακό.

Τά δημητριακά, τό βαμβάκι, τά ζαχαρότευτλα, τά καρπούζια, τά πεπόνια, τά λαχανικά, τά γεώμηλα είναι τά σπουδαιότερα προϊόντα της θεσσαλικής πεδιάδας. Παράγονται επίσης σταφύλια καί όπωρικά.

Στά παράλια μέρη υπάρχουν πολλοί έλαιώνες καί σέ πολλές περιοχές εύδοκιμεί ή μουριά καί παράγεται μετάξι.

Η **κτηνοτροφία** είναι άρκετά άναπτυγμένη στή Θεσσαλία, στή χειμαδιά της όποίας τόν χειμώνα κατεβαίνουν καί πολλοί κτηνοτρόφοι άπό τά βουνά της Δυτικής Μακεδονίας καί της Ήπειρου.

Άναπτυγμένη είναι καί ή **πηνοτροφία**.

Στίς πλαγιές της Πίνδου, του Όλύμπου καί του Πηλίου υπάρχουν πολλά δάση, άπό τά όποια παράγονται άφθονα δασικά προϊόντα.

Όρυκτό πλούτο ή Θεσσαλία δέν έχει αξιόλογο.

Ίαματικές πηγές υπάρχουν στό **Σμόκοβο**, στή **Δρανίστα** καί στό **Λουτρά** κοντά στίς έκβολές του Πηνειού.

Μακρινίτσα

Σκίαθος - μνημείο 'Αλ. Παπαδιαμάντη

‘Ο Παγασητικός κόλπος καί ἡ θάλασσα τῶν Βορείων Σποράδων ἔχουν ἄφθονα ψάρια καί πολλοί κάτοικοι τῶν περιοχῶν αὐτῶν ἀσχολοῦνται μέ τήν **ἀλιεία**.

‘Από τά χρόνια τῆς Τουρκοκρατίας στίς Θεσσαλικές πόλεις καί σέ πολλά χωριά ἀκμάζει ἡ **βιοτεχνία** μέ ἀξιόλογα κέντρα τή Λάρισα, τόν Βόλο, τήν Ἐλασσόνα, τήν Τσαρίτσανη, τ’ Ἄμπελάκια κ.ἄ.

‘Η σημερινή βιομηχανική ἀνάπτυξι τῆς Θεσσαλίας ὀφείλεται κυρίως στόν γεωργικό πλοῦτο τοῦ τόπου. ‘Ο Βόλος καί ἡ Λάρισα εἶναι τά σπουδαιότερα βιομηχανικά κέντρα. Στά ἐργοστάσια αὐτῆς τῆς περιοχῆς ἐπεξεργάζονται κυρίως γεωργικά προϊόντα, κατασκευάζουν μηχανήματα, γεωργικά ἐργαλεῖα κλπ.

Συγκοινωνία. ‘Η σιδηροδρομική γραμμή Ἀθηνῶν - Θεσσαλονίκης διασχίζει τή Θεσσαλική πεδιάδα. Ἄλλες στενώτερες γραμμές συνδέουν τό λιμάνι τοῦ Βόλου μέ τήν Καλαμπάκα καί τή Λάρισα.

Πυκνό δίκτυο αὐτοκινητοδρόμων συνδέει τίς πόλεις καί τά χωριά τῆς Θεσσαλίας. ‘Η Λάρισα, ὁ Βόλος καί ἡ Σκίαθος ἔχουν ἀεροπορική συγκοινωνία. Μεγάλη κίνησι ἔχει τό λιμάνι τοῦ Βόλου.

Πληθυσμός. Στή Θεσσαλία ζοῦν σήμερα 660.000 περίπου ἄνθρωποι.

Πολιτική ἐξέτασι τῆς Θεσσαλίας

‘Η Θεσσαλία εἶναι χωρισμένη στούς Νομούς: 1) **Μαγνησίας**, 2) **Λαρίσης**, 3) **Τρικάλων**, 4) **Καρδίτσης**.

1. **‘Ο Νομός Μαγνησίας** ἀπλώνεται γύρω ἀπό τόν Παγασητικό κόλπο. Πρωτεύουσά του εἶναι ὁ **Βόλος** (88.000 κ.), ἡ μεγαλύτερη πόλι τῆς Θεσσαλίας, μέ μεγάλη ἐμπορική καί βιομηχανική κίνησι.

‘Ο Βόλος εἶναι ὡραία πόλι. Στά ἐργοστάσιά του κατασκευάζονται κυρίως γεωργικά ἐργαλεῖα καί μηχανές. Ὑπάρχουν ἐπίσης καπνεργοστάσια, ὑφαντουργεῖα, ἐργοστάσια τσιμέντων κ.ἄ.

Σπουδαιότερες κωμοπόλεις τῆς **Ἐπαρχίας Βόλου** εἶναι τό **Βελεστί-**

νο (3.000 κ.), ή πατρίδα του Ρήγα Φεραίου, ή **Ζαγορά** (3.000 κ.), ή **Νέα Άγχιάλος** (3.000 κ.).

Ο **Άλμυρός** (6.000 κ.) είναι πρωτεύουσα της **Έπαρχίας Άλμυρού**.

Στόν Νομό Μαγνησίας υπάγονται καί τά νησιά **Σκιάθος, Σκόπελος, Αλόνησος, Γιούρα** καί μερικά άκόμη μικρά ξερονήσια. Όλα μαζί λέγονται **Βόρειοι Σποράδες** καί άποτελούν τήν **Έπαρχία Σκοπέλου** μέ πρωτεύουσα τή **Σκόπελο** (3.000 κ.).

Τά όμορφα αυτά νησιά του Αιγαίου πελάγους εξελίχθηκαν στά τελευταία χρόνια σε θαυμάσια θέρετρα μέ μεγάλη τουριστική κίνηση.

2. **Ο Νομός Λαρίσης** διαιρείται στίς Έπαρχίες: α) **Λαρίσης** μέ πρωτεύουσα τή **Λάρισα** (73.000 κ.), β) **Έλασσόνας** μέ πρωτεύουσα τήν **Έλασσόνα** (7.000 κ.), γ) **Τυρνάβου** μέ πρωτεύουσα τόν **Τύρναβο** (10.000 κ.), δ) **Άγιάς** μέ πρωτεύουσα τήν **Άγιά** (3.000 κ.) καί ε) **Φαρσάλων** μέ πρωτεύουσα τά **Φάρσαλα** (7.000 κ.), κοντά στά όποια λένε πώς ήταν χτισμένη ή **Φθία**, ή πρωτεύουσα του κράτους του Άχιλλέα.

Η Λάρισα είναι τό σπουδαιότερο έμπορικό, βιομηχανικό καί συγκοινωνιακό κέντρο της θεσσαλικής πεδιάδας. Είναι ώραία πόλι μέ μεγάλες πλατείες κι ευθείς δρόμους. Στά έργοστάσιά της έπεξεργάζονται τ' άφθονα γεωργικά προϊόντα της περιοχής. Στο Μουσείο της φυλάγονται πολλά κειμήλια από τήν πανάρχαια ιστορία της Θεσσαλίας.

Στή Λάρισα μένει καί ό Γενικός Διοικητής Θεσσαλίας.

Κοντά στή Λάρισα βρίσκεται ό Τύρναβος μέ πολλά άμπέλια στήν περιοχή του. Κωμοπόλεις της Έπαρχίας Τυρνάβου είναι ό **Άμπελώνας** (5.000 κ.) καί οί **Γόννοι** (3.000 κ.).

Βόλος

Τρίκαλα

Βορειότερα βρίσκονται η **Έλασσόνα**, ή **Τσαρίτσανη** (2.500 κ.) και τό **Λιβάδι** (3.000 κ.) ψηλά στις πλαγιές του Όλύμπου.

3. **Ο Νομός Τρικάλων** έχει πρωτεύουσα τὰ **Τρίκαλα** (39.000 κ.) και διαιρείται στις Έπαρχίες: α) **Τρικάλων** και β) **Καλαμπάκας**.

Τὰ Τρίκαλα είναι τό δεύτερο μετά τή Λάρισα έμπορικό κέντρο του Θεσσαλικού κάμπου κι έξελίσσονται συνεχώς. Βορειότερα, κάτω από τούς μεγαλοπρεπείς βράχους τών Μετεώρων, βρίσκεται ή **Καλαμπάκα** (6.000 κ.).

4. **Ο Νομός Καρδίτσης** έχει πρωτεύουσα τήν **Καρδίτσα** (26.000 κ.) μέ αξιόλογη έμπορική κίνησι γεωργικών και κτηνοτροφικών προϊόντων. Κωμοπόλεις του Νομού Καρδίτσης είναι οί **Σοφάδες** (5.000 κ.), τό **Μουζάκι** (3.000 κ.), ό **Παλαμās** (5.000 κ.).

- Άσκήσεις.**
1. Ζωγράφισε τόν πολιτικό χάρτη τής Θεσσαλίας.
 2. Ποιά είναι τὰ σπουδαιότερα τουριστικά κέντρα τής Θεσσαλίας;
 3. Γράψε έκθεσι μέ θέμα «Μιά έκδρομή στό Πήλιο».
 4. Ποιοί τόποι τής Θεσσαλίας σās θυμίζουn τούς Άργοναυτες;
 5. Τί κλίμα έχει ή θεσσαλική πεδιάδα; Γιατί;
 6. Ποϋ βρίσκονται οί μεγαλύτερες θεσσαλικές πόλεις; Γιατί;
 7. Ποιές πόλεις και κωμοπόλεις συνδέει ό θεσσαλικός σιδηρόδρομος;

ΓΕΝΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΙ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

Νομοί	Πρωτεύουσα	Βουνά	Ύψος	Ποταμοί
1. Λαρίσης	Λάρισα	Όλυμπος	2.917	Πηνειός
2. Μαγνησίας	Βόλος	Όσσα	1.978	Χερσόνησοι
3. Τρικάλων	Τρίκαλα	Χάσια	1.565	Μαγνησία
4. Καρδίτσης	Καρδίτσα	Πήλιο	1.547	Κόλποι
		Καμβούνια	1.478	Παγασητικός
		Πίνδος		

Προϊόντα: Δημητριακά, βαμβάκι, ζαχαρότευτλα, λαχανικά, κτηνοτροφικά, βιομηχανικά κλπ.

Δωδώνη

Η ΗΠΕΙΡΟΣ

Έργασίες

1. Δείξε στον χάρτη σου την Ήπειρο. Σε ποιά μέρος της Ελλάδος βρίσκεται; Με ποιά ξένη χώρα και με ποιές ελληνικές περιοχές συνορεύει;
2. Πώς είναι τό έδαφος της Ήπειρου; Δείξε τά μεγαλύτερα βουνά, τίς πεδιάδες, τά ποτάμια, τίς λίμνες της.
3. Τί κλίμα νομίζετε ότι έχει ή Ήπειρος; Γιατί;

Πρίν από χιλιάδες χρόνια στό κέντρο της Ήπειρου βρισκόταν τό ξακουστό **μαντείο της Δωδώνης**, τό αρχαιότερο ελληνικό μαντείο. Έκεί σεβάσμιοι ιερείς μέ κατάσπρα γένεια και όλόλευκες στολές εξηγοῦσαν στους ανθρώπους τούς χρησμούς πού ἔδινε ή ιερή **«Δωδωναία Δρύς»**.

Οί ιερείς αὐτοί ὠνομάζονταν **Σελλοί** ἢ **Έλλοί** καί ἀπ' αὐτούς, ὅπως πιστεύουν πολλοί, πῆραν τ' ὄνομά τους οί Έλληνες.

Ή Ήπειρος λοιπόν εἶναι χώρα ελληνική ἀπό τά παλιά χρόνια.

Σήμερα ἕνα μεγάλο τμήμα της Ήπειρου κατέχουν οί Άλβανοί. Τό τμήμα αὐτό λέγεται **Βόρειος Ήπειρος**. Ζοῦν καί σ' αὐτό Έλληνες καί υπάρχουν ἐκεῖ οί ελληνικές πόλεις **Κορυτσά, Πρεμετή, Κλεισούρα, Άργυρόκαστρο, Άγιοι Σαράντα, Χειμάρρα** καί πολλά ελληνικά χωριά.

Ή ἀπελευθέρωση τῶν σκλάβων ἀδερφῶν μας της Βορείου Ήπειρου εἶναι ἕνα μεγάλο ἀνεκπλήρωτο ὡς τώρα ὄνειρο ὄλων τῶν Έλλήνων.

Γεωφυσική καί οικονομική εξέτασι τῆς Ἠπείρου

Ἡ Ἠπειρος εἶναι ὄρεινὴ χώρα. Ἡ Πίνδος μέ τῖς πανύψηλες κορυφές καί τῖς πολυάριθμες διακλαδώσεις της καταλαμβάνει ὅλο σχεδόν τόν χῶρο τῆς Ἠπείρου.

Ὁ Γράμμος, ὁ Σμόλικας, ἡ Τύμφη, ὁ Λάκμος, τ' Ἀθωμανικά ὄρη, τό Ξηροβούνι, ἡ Μουργκάνα, τό Μιτσικέλι, ὁ Τόμαρος, τά ὄρη τοῦ Σουλίου εἶναι ὅλα μεγάλα βουνά, πού ἀνήκουν στήν Πίνδο.

Ἀνάμεσα στά βουνά αὐτά σχηματίζονται κοιλάδες καταπράσινες καί μικρά ὄροπέδια.

Τό **ὄροπέδιο τῶν Ἰωαννίνων** μέ τήν **Παμβώτιδα** λίμνη εἶναι τό σπουδαιότερο ἀπό αὐτά.

Η ΠΙΝΔΟΣ

Γιγάντια, δασοσκέπαστη ἡ Πίνδος ἀπλώνεται ἀπό τήν Ἡπειρο καί τή Δυτική Μακεδονία πρός τή Θεσσαλία καί τή Ρούμελη, σά νά θέλη ν' ἀγκαλιάσῃ τήν Ἑλλάδα ὀλόκληρη!

Δάση, φαράγγια ἀπάτητα, γραφικές λαγκαδιές, κορφές θεόρατες!

Ζαρκάδια κι ἐλάφια, ἀρκοῦδες, λύκοι, τσακάλια, ἀγριογούρουνα ἔχουν ἐδῶ τή φωλιά τους.

Τόν χειμῶνα ἀνταριάζουν τά βουνά. Ὀμίχλη, βροχές, χιόνια, ἀστραπόβροντα...

Μά, ὅταν ἔρθῃ ἡ ἄνοιξη καί λειώσουν τά χιόνια καί πρασινίσουν τά βοσκοτόπια, παντοῦ

«γλυκός γλυκός ἀντίλαλος χύνετ' ἀπ' τά κουδούνια...»

καί τά βελάσματα καί τά σφυρίγματα τῶν βοσκῶν σμίγουν στίς ἐλατοσκέπαστες βουνοπλαγιές μέ τό τραγούδι τοῦ ἀηδονιοῦ καί τό βουητό τοῦ καταρράχτη καί ὁ τόπος γίνεται παραδεισιένιος...

Ψηλά στά ἡπειρωτικά βουνά ἔχουν τίς πηγές τους οἱ ποταμοί **Θύαμις ἢ Καλαμᾶς, Ἀχέροντας, Λοῦρος, Ἄραχθος** καί **Ἄωος**.

Στήν Ἡπειρο βρέχει συχνά καί τά ποτάμια τῆς ἔχουν ἄφθονα νερά. Τά νερά τοῦ Ἀχέροντα σέ πολλά σημεῖα χύνονται μέ βουητό σέ ὑπόγεια σπήλαια. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες πίστευαν ὅτι ἐκεῖ ἦταν ἡ εἴσοδος τοῦ Ἄδη!

Στήν κοιλάδα τοῦ Λούρου πρῖν λίγα χρόνια μέ μεγάλο φράγμα σχηματίστηκε τεχνητή λίμνη, μέ τά νερά τῆς ὁποίας κινεῖται ὑδροηλεκτρικό ἐργοστάσιο.

Κοντά στίς ἐκβολές τῶν ποταμῶν ὑπάρχουν μικρές εὐφορες κοιλάδες, οἱ ὁποῖες σχηματίστηκαν ἀπό τίς προσχώσεις τους. Μεγαλύτερη ἀπό αὐτές εἶναι ἡ πεδιάδα τῆς Ἄρτας μέ μεγάλους ἐλαιῶνες καί πορτοκαλεῶνες.

Στά νότια τῆς Ἡπείρου σχηματίζεται ὁ **Ἀμβρακικός κόλπος** μέ τίς λιμνοθάλασσες **Λογαροῦ** καί **Τσουκαλιοῦ**, στίς ὁποῖες ὑπάρχουν πολλά ἰχθυοτροφεῖα.

Τό **κλίμα** στά παράλια τῆς Ἡπειροῦ εἶναι ὑγρό μεσογειακό. Στήν ὑπόλοιπη χώρα εἶναι ἠπειρωτικό.

”**Ασκησι.** Ζωγράφισε τόν γεωφυσικό χάρτη τῆς Ἡπειροῦ.

Προϊόντα. Ἡ Ἡπειρος εἶναι φτωχή περιοχή. Στά βουνά της ὑπάρχουν μεγάλα δάση, ἀπό τά ὅποια παράγονται ἄφθονα δασικά προϊόντα. Στά βοσκοτόπια τῆς Πίνδου τρέφονται χιλιάδες πρόβατα καί γίδες, πού δίνουν ἄφθονο γάλα, ἐκλεκτά τυριά, νόστιμα κρέατα.

Στά ὄροπέδια καλλιεργοῦνται δημητριακά, πατάτες, λαχανικά, ἀμπέλια. Ὀνομαστά εἶναι τά κρασιά τῆς Ζίτσας. Στίς παραλιακές κοιλάδες εὐδοκιμοῦν τό ρύζι, τό βαμβάκι, οἱ ἐλιές, τά ἐσπεριδοειδή.

Ἄφθονα ψάρια ἀλιεύονται στόν Ἀμβρακικό κόλπο καί στίς λιμνοθάλασσές του, στή λίμνη τῶν Ἰωαννίνων καί στίς γειτονικές θάλασσες. Νοστιμώτατα εἶναι τά χέλια τῆς λίμνης τῶν Ἰωαννίνων.

Ἀπό τά παλιά χρόνια στήν Ἡπειρο ἀκμάζει ἡ **βιοτεχνία**. Γνωστά σ’ ὅλη τήν Ἑλλάδα εἶναι τά γιαννιώτικα ἀσημικά, τά κοσμήματα, τά χάλκινα σκευή, τά ξυλόγλυπτα. Ὀνομαστά ἐπίσης εἶναι τά ὑφαντά καί τά κεντήματα τῶν Ἰωαννίνων καί τοῦ Μετσόβου.

Τά προϊόντα ὅμως αὐτά δέν εἶναι ἀρκετά, γιά νά θρέψουν πολλούς ἀνθρώπους. Γι’ αὐτό ἡ Ἡπειρος εἶναι ἀραιοκατοικημένη περιοχή. Σ’ αὐτήν ζοῦν σήμερα 310.000 ἄνθρωποι.

Πολλοί Ἡπειρωτες ἀπό τά παλιά χρόνια φεύγουν ἀπό τά χωριά τους. Πολλοί πηγαίνουν νά ζήσουν σ’ ἄλλες πλουσιώτερες ἐλληνικές περιοχές καί ἄλλοι μεταναστεύουν σέ ξένες χώρες. Ὅπουδῆποτε ὅμως καί ἄν βρίσκωνται, δέν λησμονοῦν τήν πατρίδα τους. Στέλνουν χρήματα στά χωριά τους καί χτίζουν μεγαλοπρεπεῖς ναούς, ὠραῖα σχολεῖα, γέφυρες, ὑδραγωγεῖα, φιλανθρωπικά ἰδρύματα. Ἄλλοι κάνουν μεγάλες δωρεές στήν Ἑλλάδα! Αὐτοί εἶναι οἱ μεγάλοι **ἐθνικοὶ εὐεργέτες**. Τέτοιοι εἶναι οἱ Ἡπειρωτες Ἀβέρωφ, Σίνας, Τσοῖτσας, Στουρνάρας, ἀδελφοὶ Ζάππα, Καπλάνης κ.ἄ.

Οἱ Ἡπειρωτες εἶναι ἀγνοοί καί γενναῖοι πατριῶτες. Ἀγαποῦν τήν πατρίδα καί θυσιάζονται γι’ αὐτήν.

Ὅταν ἡ πατρίδα μας ἦταν σκλαβωμένη στούς Τούρκους, οἱ Ἡπειρωτες πολλές φορές πολέμησαν μέ ἀπαράμιλλη γενναιότητα γιά τήν ἐλευθερία. Ὀνομαστοί εἶναι οἱ ἄγωνες τῶν **Σουλιωτῶν** καί συγκινητικός ὁ ἥρωισμός τῶν γυναικῶν τους. Οἱ Σουλιώτισσες πολεμοῦσαν

Χαράδρα Βίκου

Μέτσοβο

Λούρος - τὸ φράγμα

ὅπως καὶ οἱ ἄντρες καὶ πολλές ἀπὸ αὐτές, γιὰ νὰ μὴν τὶς πιάσουν οἱ Τοῦρκοι, χορεύοντας ρίχτηκαν μὲ τὰ παιδιά τους στὶς ἄγριες χαράδρες τοῦ **Ζαλόγγου**, προτιμώντας ἀπὸ τὴ σκλαβιά τὸν ἔνδοξο θάνατο! Γνήσιες ἡρωίδες ἦταν καὶ οἱ Ἑπειρώτισσες τοῦ 1940.

Οἱ Ἑπειῶτες ἀγαποῦν ἐπίσης τὰ γράμματα καὶ τὶς τέχνες. Στὰ χρόνια τῆς σκλαβιάς τὰ Ἰωάννινα ἦταν τὸ μεγαλύτερο πνευματικὸ κέντρο ὅλης τῆς Ἑλλάδος! Ἐκεῖ λειτουργοῦσαν μὲ τὶς δωρεές τῶν μεγάλων εὐεργετῶν πολλὰ σχολεῖα, στὰ ὁποῖα δίδασκαν ὀνομαστοὶ διδάσκαλοι. Τότε τὰ Γιάννενα

*«... ἦταν πρῶτα στ' ἄρματα,
στὰ πλούτη καὶ στὰ γράμματα».*

Ἡ **συγκοινωνία** στὴν Ἑπειρο δι-εξάγεται μὲ δυσκολία. Ἀρκετοὶ αὐτοκινητόδρομοι συνδέουν τὶς πόλεις καὶ πολλὰ χωριά. Ἀπὸ τὴν Ἑγνατία ἀρχίζει ἡ νέα μεγάλη Ἑγνατία ὁδός, ἡ ὁποία συνδέει τὴν Ἑπειρο μὲ τὴ Θεσσαλία καὶ τὴ Μακεδονία.

Μεγάλη κίνησι ἔχουν τὰ λιμάνια τῆς Ἑγνατίας καὶ τῆς Πρέβεζας. Τὰ Ἰωάννινα καὶ ἡ Πρέβεζα ἔχουν ἀεροπορικὴ συγκοινωνία.

Πολιτικὴ ἐξέτασι τῆς Ἑπείρου

Ἡ Ἑπειρος εἶναι χωρισμένη στοὺς Νομοὺς: 1) **Ἰωαννίνων**, 2) **Θεσπρωτίας**, 3) **Πρεβέζης** καὶ 4) **Ἄρτης**.

1. **‘Ο Νομός Ίωαννίνων** καταλαμβάνει τό μεγαλύτερο μέρος τής Ήπειρου. Διαιρείται στίς Ήπαρχίες: α) **Δωδώνης** μέ πρωτεύουσα τά Ίωάννινα, πού εΐναι καί πρωτεύουσα όλου του Νομου, β) **Μετσόβου** μέ πρωτεύουσα τό **Μέτσοβο** (3.000 κ.), γ) **Κονίτσης** μέ πρωτεύουσα τήν **Κόνιτσα** (3.000 κ.) καί δ) **Πωγωνίου** μέ πρωτεύουσα τό **Δελβινάκι**.

Τά Ίωάννινα (40.000 κ.), χτισμένα στίς όχθες τής λίμνης Παμβώτιδας, εΐναι τό πνευματικό, έμπορικό καί συγκοινωνιακό κέντρο τής Ήπειρου. Στά Ίωάννινα ύπάρχει Πανεπιστήμιο καί μένει ό Γενικός Διοικητής Ήπειρου.

Στά νότια τών Ίωαννίνων βρίσκονται τά έρείπια του άρχαίου **μαντείου τής Δωδώνης** καί βορειότερα τό **Μπιζάνι**, όπου στά 1913 ό στρατός μας νίκησε τούς Τούρκους.

Ήνάμεσα στό Μιτσικέλι καί στό Σμόλικα, σ΄ ένα τόπο μέ άγρια όμορφιά, εΐναι σκαρφαλωμένα τά ξακουστά **Ζαγοροχώρια**. Ήκει βρίσκεται καί ή άγρια βαθειά **χαράδρα του Βίκου**.

2. **‘Ο Νομός Θεσπρωτίας** έχει πρωτεύουσα τήν **Ήγουμενίτσα** (4.000 κ.) καί διαιρείται στίς Ήπαρχίες: α) **Θυάμιδος** μέ πρωτεύουσα τήν **Ήγουμενίτσα**, β) **Φιλιατών** μέ πρωτεύουσα τίς **Φιλιάτες** (3.000 κ.), γ) **Μαργαριτίου** μέ πρωτεύουσα τό **Μαργαρίτι** (900 κ.) καί δ) **Σουλίου** μέ πρωτεύουσα τήν **Παραμυθιά** (3.000 κ.).

Στά βουνά του Σουλίου στά χρόνια τής Τουρκοκρατίας ζούσαν οι άτρόμητοι Σουλιώτες, τήν ιστορία τών οποίων θά διδαχτούμε στήν έκτη τάξη.

3. **‘Ο Νομός Πρεβέζης** έχει πρωτεύουσα τήν **Πρέβεζα** (13.000 κ.), πού εΐναι χτισμένη στήν είσοδο του Ήμβρακικού κόλπου, δίπλα στήν άρχαία **Νικόπολι** καί εΐναι τό σπουδαιότερο λιμάνι τής Ήπειρου. Κωμοπόλεις του Νομου εΐναι ή **Φιλιπιάδα** (3.000 κ.), τό **Θεσπρωτικό** (2.000 κ.) καί ή **Πάργα** (2.000 κ.), ιστορική πόλι μέ παλαιά κάστρα κι έρείπια άρχαίων μνημείων.

Στόν Νομό Πρεβέζης βρίσκεται τό ύδροηλεκτρικό έργοστάσιο του Λούρου καί τά ιστορικά βουνά του **Ζαλόγγου**.

5. **‘Ο Νομός Άρτης** άπλώνεται άπό τόν Ήμβρακικό κόλπο ως τ΄ Ήθαμανικά όρη κι έχει πρωτεύουσα τήν **Άρτα** (20.000 κ.), ιστορική πόλι χτισμένη στήν άριστερή όχθη του ποταμου Ήράχθου.

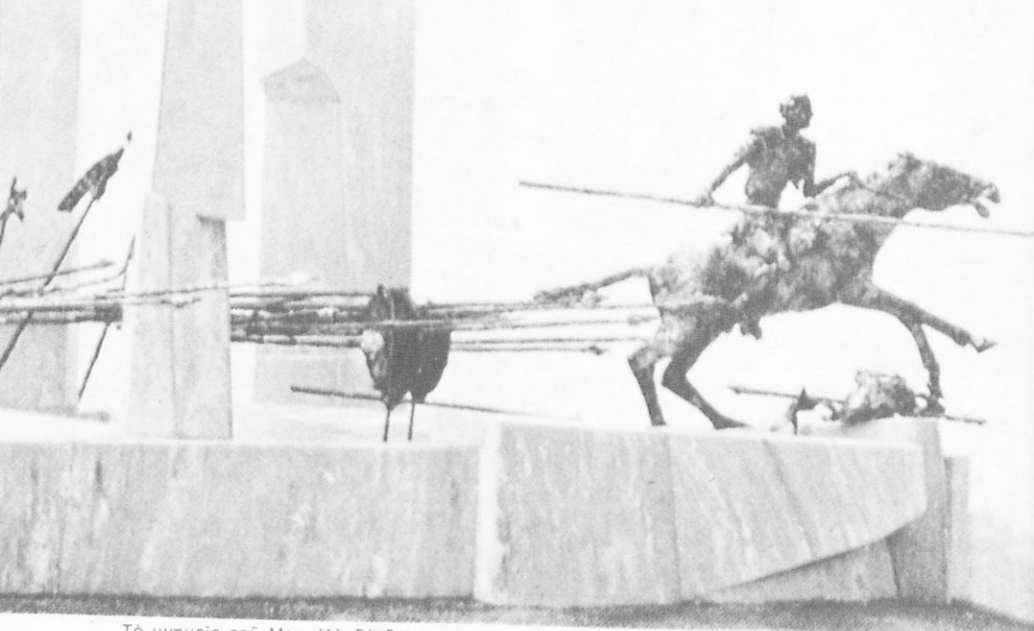
Στήν Άρτα σώζονται πολλά μνημεία άπό τήν παλαιά ιστορία τής πόλεως αύτης, πού ήταν κάποτε πρωτεύουσα όλης τής Ήπειρου.

Η ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Τό μνημείο του Μεγ. Ἀλεξάνδρου

Η ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ

Ἡ Μακεδονία σάν μιά πελώρια ἀσπίδα σκεπάζει καί προστατεύει τήν Ἑλλάδα! Πέρα ἀπό αὐτήν ἀπλώνονται ξένες χώρες: ἡ Ἀλβανία, ἡ Γιουγκοσλαβία, ἡ Βουλγαρία.

Στίς κορυφογραμμές τοῦ Γράμμου, τοῦ Βόρα, τῆς Κερκίνης καί τοῦ Ὀρβήλου τελειώνει ἡ Ἑλλάδα. Ἐκεῖ νύχτα καί μέρα ἀγρυπνοῦν οἱ φρουροί τῶν συνόρων μας. Σέ κάθε ἀκριτικό φυλάκιο, σέ κάθε βουνοκορφή κυματίζει ἡ γαλανόλευκη σημαία μας.

«ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ ΞΑΚΟΥΣΤΗ, ΤΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Η ΧΩΡΑ...».

Ἡ σημερινή ἑλληνική Μακεδονία ἀπλώνεται ἀπό τά γαλανά ἀκρογιάλια τοῦ Αἰγαίου καί τίς κορυφές τοῦ Ὀλύμπου ὡς τ' ἀλβανικά, τά γιουγκοσλαβικά καί τά βουλγαρικά σύνορα καί ἀπό τήν Πίνδο ὡς τόν Νέστο ποταμό. Εἶναι τό μεγαλύτερο διαμέρισμα τῆς πατρίδας μας σ' ἔκτασι καί σέ πλοῦτο.

Στίς πλούσιες πεδιάδες, στά μεγάλα ὄροπέδια καί στίς βουνοπλαγιές τῆς Μακεδονίας ζοῦν σήμερα 1.890.000 Ἕλληνες.

Ἀπό τὰ μυθικά χρόνια στή Μακεδονία ζοῦσαν Ἕλληνες. Στίς κορυφές τοῦ Ὀλύμπου εἶχαν τούς θρόνους τους οἱ θεοὶ τῶν Ἑλλήνων. Στά ὄρη Πιέρια ζοῦσαν οἱ ἀρχαῖες Μοῦσες καί χαμηλά στούς κάμπους καί στά ὄροπέδια κατοικοῦσαν οἱ Μακεδόνες.

Ὁ γενάρχης τῶν Μακεδόνων, ὁ Μακεδόνας, ἦταν παιδί τοῦ Δία!

Στή γλῶσσα τῶν Δωριέων «Μακεδόνας» σήμαινε «ὑψηλόσωμος, γενναῖος».

Ἀπό τὰ ποιήματα τοῦ Ὀμήρου πληροφοροῦμεθα ὅτι στὸν τρωικό πόλεμο ἔλαβαν μέρος καί παλληκάρια ἀπὸ τὴ Μακεδονία.

Ἀργότερα οἱ Μακεδόνες, πού ζοῦσαν στά ὄροπέδια καί στά βουνά τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας χωρισμένοι σέ μικρά κρατίδια, ἐνώθησαν σ' ἓνα ἰσχυρὸ κράτος, κυρίεψαν τὴν Ἑδεσσα καί μετέφεραν ἐκεῖ τὴν πρωτεύουσά τους.

Μέ τὸν καιρὸ ἔγιναν κύριοι ὅλης τῆς Κεντρικῆς Μακεδονίας κι ἔκαμαν πρωτεύουσα τὴν **Πέλλα**. Ἀπὸ τότε ἀρχίζει ἡ λαμπρὴ ἱστορία τοῦ μακεδονικοῦ ἑλληνισμοῦ.

Ὁ βασιλιάς τῆς Μακεδονίας **Φίλιππος** ἔνωσε ὅλους τούς Ἕλληνες σ' ἓνα μεγάλο κράτος καί ὁ γιός του ὁ **Μέγας Ἀλέξανδρος** ξεκινώντας ἀπὸ τὴν Πέλλα κυρίεψε χώρες πολλές καί δόξασε ὅσο κανένας ἄλλος τὴν Ἑλλάδα. Μέ 35.000 γενναῖους στρατιῶτες ὁ μέγας αὐτὸς στρατηλάτης

«πέρασε φῶς σκορπίζοντας σ' ὅλη τὴν οἰκουμένη...».

Στὴ Μακεδονία γεννήθηκε κι ἔζησε ὁ **Ἀριστοτέλης**, ὁ σοφὸς διδάσκαλος τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου.

Στίς μακεδονικὲς πόλεις Καβάλα, Φιλίππους, Θεσσαλονίκη, Βέροια ὁ Ἀπόστολος Παῦλος δίδαξε τὸ Εὐαγγέλιο τοῦ Χριστοῦ καί οἱ Μακεδόνες μέ τὸν καιρὸ λησμόνησαν τούς ψεύτικους θεοὺς τοῦ Ὀλύμπου κι ἔγιναν Χριστιανοί.

Ἀπὸ τότε πολλές φορές πολέμησαν μέ βάρβαρους ἐχθρούς, γιὰ νὰ φυλάξουν τὴ θρησκεία καί τὴν ἐλευθερία τους.

Στὰ χρόνια τῆς τουρκικῆς σκλαβιάς πολλές φορές προσπάθησαν νὰ ἐλευθερωθοῦν καί συχνά πολεμοῦσαν σκληρά μέ τούς Τούρκους.

Σκληροὺς πολέμους ἔκαμαν καί μέ τούς Βουλγάρους στά παλιά χρόνια καί στὴν ἐποχὴ τοῦ «μακεδονικοῦ ἀγῶνα» (1904-1908).

Ἄκριτικό φυλάκιο Νίκης

Ἡ Μακεδονία μέ τίς ὄροσειρές τοῦ Βερμίου καί τοῦ Βερτίσκου χωρίζεται σέ τρία μεγάλα τμήματα:

1. Στήν **Κεντρική Μακεδονία**,
2. Στή **Δυτική Μακεδονία** καί
3. Στήν **Ἀνατολική Μακεδονία**.

Ἡ ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ

Ἔργασίες

1. Δεῖξε στόν χάρτη σου τή Δυτική Μακεδονία.
2. Μέ ποιά κράτη συνορεύει; Καί μέ ποιές ἑλληνικές περιοχές;
3. Ποιά βουνά τήν περιβάλλουν;
4. Δεῖξε στόν χάρτη σου τίς λίμνες καί τούς ποταμούς τῆς Δυτ. Μακεδονίας.
5. Γιατί τό κλίμα τῆς Δυτ. Μακεδονίας εἶναι ἠπειρωτικό;

Γεωφυσική καί οἰκονομική ἐξέταση

Ἡ Δυτική Μακεδονία βρίσκεται στή βορειοδυτική γωνία τῆς πατρίδας μας. Εἶναι χώρα ὄρεινή. Μεγάλες ὄροσειρές τήν περιβάλλουν καί τήν ἀπομονώνουν ἀπό τήν ὑπόλοιπη Ἑλλάδα.

Βόρεια συνορεύει μέ τήν Ἀλβανία καί τή Γιουγκοσλαβία. Δυτικά ὑψώνεται ἡ **Πίνδος** μέ τίς θεόρατες κορυφές τοῦ **Γράμμου**, τοῦ **Βοῖου** καί τοῦ **Σμόλικα**. Στά νότια τά **Χάσια**, τά **Καμβούνια** καί τά **Πιέρια** ἀποτελοῦν τά φυσικά σύνορα μεταξύ Δυτικῆς Μακεδονίας καί Θεσσαλίας. Ἀνατολικά βρίσκονται τό **Βέρμιο** καί ὁ **Βόρας**.

Μιά άλλη όροσειρά, πού σχηματίζουν τά βουνά **Βέρνο, Βίτσι, Σινάτσικο** καί **Μπούρινο**, άπλώνεται άπό Βορρά πρós Νότο στή μέση άκριβώς του χώρου τής Δυτικής Μακεδονίας καί τόν χωρίζει στά δυ. "Έτσι άποχωρίζεται ή κοιλάδα του 'Αλιάκμονα μέ τά όροπέδια τής Καστοριάς, του Βοΐου καί τών Γρεβενών άπό τ' ανατολικά όροπέδια τής Φλώρινας, τής Έορδαίας καί τής Κοζάνης.

Ό '**Αλιάκμονας** μέ τούς πολλούς παραποτάμους του συγκεντρώνει τά νερά τών δυτικών όροπεδίων καί μέσα άπό μία βαθειά, άγρια χαράδρα, πού άνοίγεται άνάμεσα στά Πιέρια καί στό Βέρμιο, χύνεται πρós τήν πεδιάδα τής Κεντρικής Μακεδονίας.

Τό μεγάλο αυτό ποτάμι πολύ σύντομα θά γίνη πηγή πλούτου γιά τή Δυτική Μακεδονία καί τήν Έλλάδα όλόκληρη. Μέ τό πρώτο φράγμα, πού χτίστηκε κοντά στή Βέροια, ποτίζονται πολλά χωράφια του μακεδονικού κάμπου. Ένα δεύτερο τεράστιο φράγμα ύψους 100 περίπου μέτρων άνεγείρεται τώρα κοντά στό χωριό **Πολύφυτο**, γιά νά φράξη τόν δρόμο του ποταμού καί νά σχηματίση μία μεγάλη τεχνητή λίμνη. Μέ τά νερά τής λίμνης αυτής θά κινηθή ένα μεγάλο ύδροηλεκτρικό έργοστάσιο καί θά ποτίζονται 1.350.000 στρέμματα χωράφια!

Άσύγκριτες σέ όμορφιά, σάν ζωγραφίες, είναι οί **λίμνες** τής Δυτ. Μακεδονίας: Η λίμνη τής **Καστοριάς (Όρεσιάδα)** μέ τά νόστιμα ψάρια της, ή **Μεγάλη** καί ή **Μικρή Πρέσπα** μέ τά πλούσια παραλίμνια χωριά καί τίς δασοσκέπαστες βουνοπλαγιές τριγύρω, ή **Βεγορίτιδα** καί οί μικρές λίμνες τών **Πετρών** καί τής **Χειμαδίτιδας**.

Τό **κλίμα** τής Δυτ. Μακεδονίας είναι ήπειρωτικό. Τά όροπέδιά της,

Πτολεμαΐδα - άτμοηλεκτρικά έργοστάσια

μακριά από τη θάλασσα και με μεγάλο ύψόμετρο, είναι άνοιχτά προς τόν Βοριά και τόν χειμώνα ψυχροί άνεμοι φυσούν και φέρνουν κρύα και χιόνια πολλά. Τό καλοκαίρι όμως είναι δροσερό κι ευχάριστο.

Φυτά και ζώα της Δυτ. Μακεδονίας. Πυκνά και μεγάλα αιώνοβια δάση από βαλανιδιές, καστανιές, όξυές, πεύκα κι έλατα στολίζουν τά βουνά της Δυτ. Μακεδονίας. Τά δάση είναι περισσότερα στά βουνά της Πίνδου, στό Βίτσι, στά Πιέρια. Έκεϊ και κυρίως στήν περιοχή τών Γρεβενών πολλοί άνθρωποι είναι ύλοτόμοι και παράγονται άφθονα δασικά προϊόντα.

Άρκοϋδες, λύκοι, αγριόχοιροι, άλεπούδες, κουνάβια, λαγοί, έλάφια και ζαρκάδια ζοϋν άφθονα στά δάση της Δυτ. Μακεδονίας. Συστηματικά έκτροφεία θηραμάτων, πού δημιουργήθηκαν κοντά στήν Κοζάνη, στή Φλώρινα και στά Γρεβενά, σύντομα θά πλουτίσουν τόν ζωικό κόσμο τών βουνών της Δυτ. Μακεδονίας.

Χιλιάδες πρόβατα και γίδια βόσκουν στά βοσκοτόπια της Δυτ. Μακεδονίας. Άπαραμίλλα σέ γεϋσι είναι τά κτηνοτροφικά προϊόντα της. Τά μανούρια της Βλάστης και τά τυριά του Γράμμου, τών Γρεβενών και του Βερμίου είναι γνωστά σ' όλη τήν Ελλάδα.

Οί άνθρωποι πού ζοϋν στά όροπέδια και στίς εϋφορες κοιλάδες άσχολοϋνται κυρίως μέ τή γεωργία. Τά δημητριακά, ό καπνός, τά σταφύλια, τά φρούτα, οί πατάτες και τά λαχανικά είναι τά σπουδαιότερα γεωργικά προϊόντα του τόπου. Όνομαστά είναι τά κρασιά της Σιάτιστας, της Κοζάνης και του Άμυνταίου, οί φράουλες και τά μήλα της Φλώρινας, τά φασόλια της Καστοριάς. Πολύτιμο προϊόν της περιοχής Κοζάνης είναι ό κρόκος.

Ή **βιοτεχνία** από τά πολύ παλιά χρόνια ήταν πηγή πλούτου για τίς οικογένειες της Δυτ. Μακεδονίας. Σήμερα στά έργαστήρια γουνοποιίας της Καστοριάς και της Σιάτιστας έργάζονται 8.000 περίπου εργάτες! Έπιδέξιοι τεχνίτες μέ άπαραμίλλη τέχνη κατασκευάζουν από χιλιάδες μικρά κομμάτια θαυμάσια γουναρικά, πού τά πουλοϋν στίς αγορές της Άμερικής και της Εϋρώπης. Στο Άργος Όρεστικό και στά Γρεβενά κατασκευάζουν περίφημα ύφαντά. Ή βιοτεχνία άκμάζει επίσης στήν Κοζάνη και σ' άλλα μικρότερα κέντρα.

Όρυκτός πλοϋτος - Βιομηχανία. Στ' όροπέδιο της Πτολεμαΐδος στά τελευταία χρόνια ή φύσι και οί άνθρωποι δημιούργησαν ένα άληθινό θαϋμα. Μιά περιοχή γεμάτη από έλη και καπνοχώραφα άλλαξε κι έγινε

ένα από τὰ μεγαλύτερα βιομηχανικά κέντρα τῆς χώρας μας! Οἱ ἄφθονοι λιγνίτες τῆς περιοχῆς ἀξιοποιοῦνται. Ἐφτά χιλιάδες τεχνικοί κι ἐργάτες βρίσκουν ἐργασία στὰ λιγνιτωρυχεῖα, στ' ἀτμοηλεκτρικά ἐργοστάσια τῆς Δ.Ε.Η. καὶ στό μεγάλο ἐργοστάσιο ἀζωτούχων λιπασμάτων τῆς Πτολεμαῖδος.

Ἄλλὰ ὁ ὀρυκτός πλοῦτος τῆς Δυτ. Μακεδονίας δέν περιορίζεται μόνο στόν λιγνίτη. Ὀνομαστά εἶναι τὰ πολύχρωμα μάρμαρα τῶν βουνῶν τῆς Κοζάνης, τό χρώμιο τοῦ Μπούρινου, ὁ ἀμίαντος τῶν Καμβουνίων κ.ἄ.

Γνωστές σ' ὅλη τήν Ἑλλάδα εἶναι οἱ πηγές τοῦ Ξυνοῦ Νεροῦ καὶ τῆς Ἰτέας στήν περιοχή τῆς Φλώρινας.

Ἡ **συγκοινωνία** στή Δυτ. Μακεδονία διεξάγεται κυρίως μέ αὐτοκίνητα. Σιδηροδρομική γραμμὴ συνδέει τίς πόλεις Κοζάνη, Πτολεμαῖδα καὶ Φλώρινα μέ τή Θεσσαλονίκη καὶ τή Γιουγκοσλαβία. Ἀεροπορική συγκοινωνία ἔχουν ἡ Κοζάνη καὶ ἡ Καστοριά.

Ἐπεξεργασία γουναρικῶν

Λίμνη Πρέσπα

Μνημείο Παύλου Μελά

Κοζάνη

Σιάτιστα - ναός 'Αγ. Δημητρίου

Πολιτική εξέταση τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας

Ἡ Δυτικὴ Μακεδονία εἶναι χωρισμένη σὲ 4 Νομούς: 1) **Κοζάνης**, 2) **Γρεβενῶν**, 3) **Καστοριάς** καὶ 4) **Φλωρίνης**.

1. Ὁ **Νομός Κοζάνης** μὲ πρωτεύουσα τὴν Κοζάνη διαιρεῖται στὶς Ἐπαρχίες: α) **Κοζάνης**, β) Ἐορδαίας καὶ γ) **Βοῖου**.

Ἡ **Κοζάνη** (24.000 κ.) εἶναι ἡ μεγαλύτερη πόλι τῆς Δυτ. Μακεδονίας καὶ τὸ σπουδαιότερο συγκοινωνιακὸ καὶ ἐμπορικὸ κέντρο τῆς. Ἡ βιβλιοθήκη τῆς μὲ 70.000 βιβλία εἶναι ἀπὸ τίς ἀρχαιότερες τῆς Ἑλλάδος. Κωμοπόλεις τῆς Ἐπαρχίας Κοζάνης εἶναι τὸ **Βελβεντό** (4.000 κ.) καὶ τὰ **Σέρβια** (4.000 κ.).

Πρωτεύουσα τῆς Ἐπαρχίας Ἐορδαίας εἶναι ἡ **Πτολεμαῖδα** (17.000 κ.), ἡ ὁποία ἐξελίσσεται γοργὰ σὲ βιομηχανικὴ πόλι.

Ἡ **Σιάτιστα** (5.000 κ.), χτισμένη στὸς βράχους τοῦ Σινάτικου, εἶναι πρωτεύουσα τῆς Ἐπαρχίας Βοῖου. Θαυμάσια εἶναι τὰ παλαιὰ ἀρχοντικά καὶ ἡ βιβλιοθήκη τῆς. Κωμοπόλεις τῆς Ἐπαρχίας Βοῖου εἶναι ἡ **Νεάπολι** καὶ τὸ **Τσοτίλι** μὲ τὸ ἱστορικὸ Γυμνάσιο.

2. Ὁ **Νομός Γρεβενῶν** ἔχει πρωτεύουσα τὰ **Γρεβενά** (8.000 κ.). Σπουδαιότερες κωμοπόλεις του εἶναι ἡ **Δεσκάτη** (4.000 κ.) καὶ ἡ **Σαμαρίνα**, θαυμάσιο θέρετρο κτηνοτρό-

φων στίς πλαγιές του Σμόλικα.

3. **Ό Νομός Καστοριάς** έχει πρωτεύουσα τήν **Καστοριά** (16.000 κ.), τήν ωραιότερη πόλι τής Δυτ. Μακεδονίας. Έβδομήντα περίπου παλαιές εκκλησίες, άριστουργήματα τέχνης, έρειπωμένα κάστρα καί μεγαλοπρεπή άρχοντικά, πού καθρεφτίζονται στά καθαρά νερά τής λίμνης, είναι τ' άπαράμιλλα στολίδια τής Καστοριάς. Οί Καστοριανοί μέ τήν πανάρχαια τέχνη τής γουναρικής κερδίζουν πολλά χρήματα ταξιδεύοντας σ' όλο τόν κόσμο.

Τό **"Άργος Όρεστικό** (5.000 κ.), πλούσια άγροτούπολι, καί τό **Νεστόριο** στίς πλαγιές του Γράμμου είναι οί πιό άξιόλογες κωμοπόλεις του Νομού.

4. **Ό Νομός Φλωρίνης** έχει πρωτεύουσα τή δροσόλουστη **Φλώρινα** (11.000 κ.), χτισμένη στήν άρχή μιās όμορφης κοιλάδας του Βέρνου, στή θέσι τής αρχαίας **Ήράκλειας**. Σπουδαιότερη κωμοπολι τής περιοχής είναι τό **Άμύνταιο** (4.000 κ.).

Άξιόλογα **τουριστικά κέντρα** τής Δυτ. Μακεδονίας είναι ή Καστοριά μέ τή γραφική λίμνη καί τά μνημεία της, ή περιοχή τών Πρεσπών, τόπος δροσιάς καί γαλήνης γεμάτος από ιστορικά μνημεία, ή Φλώρινα καί ή Κοζάνη μέ τό δροσερό καλοκαίρι, ή Σιάτιστα μέ τά θαυμάσια άρχοντικά της, ή Σαμαρίνα.

Στή Δυτική Μακεδονία ζοῦν σήμερα 269.000 περίπου ἄνθρωποι. Οἱ Δυτικομακεδόνες εἶναι γενναῖοι, ἐργατικοί κι ἐξυπνοί. Ἀγαποῦν τά γράμματα, τό ἐμπόριο, τίς τέχνες.

Οἱ κάτοικοι τῶν ὄρεινῶν κυρίως περιοχῶν ἀπό τά παλιά χρόνια μεταναστεύουν ἄλλοι πρὸς τὴν Κεντρική Μακεδονία καὶ τὴ γειτονική Θεσσαλία καὶ ἄλλοι σέ ξένες χώρες, στή Γερμανία, στήν Ἀμερική καὶ στήν Αὐστραλία.

Μακρινοὶ πρόγονοι τῶν κατοίκων τῆς Δυτ. Μακεδονίας ἦταν οἱ Δωριεῖς. Ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος ἀπὸ τίς ἐπαρχίες τῆς Δυτ. Μακεδονίας στρατολόγησε τοὺς καλύτερους στρατηγούς, τοὺς πιὸ γενναίους στρατιῶτες. Οἱ πόλεις Πτολεμαῖδα καὶ Ἀμύνταιο καὶ τά χωριά Περδίκκας, Κλεῖτος, Φιλώτας μᾶς θυμίζουν ἐνδοξα ὀνόματα Μακεδόνων βασιλέων καὶ στρατηγῶν.

Στά χρόνια τῆς Τουρκοκρατίας γενναῖοι κάτοικοι τῆς περιοχῆς αὐτῆς, πού δέν μπορούσαν ν' ἀνεχθοῦν τὴν τουρκική σκλαβιά, ἔστηναν τά λημέρια τους στά γειτονικά βουνά καὶ πολεμοῦσαν τοὺς Τούρκους.

Τό φθινόπωρο τοῦ 1940 οἱ κάτοικοι τῆς Δυτ. Μακεδονίας μέ τοὺς γείτονές τους Ἑπιρωτες ἔδωσαν τίς πρῶτες νικηφόρες μάχες-μέ τοὺς Ἱταλούς, πού ἤθελαν νά κυριέψουν τὴ χώρα μας, καὶ τόν Αὐγούστο τοῦ 1949 στά βουνά **Γράμμο** καὶ **Βίτσι** ὁ ἐνδοξος στρατός μας νίκησε τοὺς συμμορίτες.

- Ἀσκήσεις.**
1. Ζωγράφισε στή χαρτογραφία σου τόν γεωφυσικό χάρτη τῆς Δυτ. Μακεδονίας.
 2. Γιατί ἡ Δυτ. Μακεδονία εἶναι ἀραιοκατοικημένη περιοχή;
 3. Ποιά εἶναι τά σπουδαιότερα προϊόντα τῆς;
 4. Ποιές εἶναι οἱ 5 μεγαλύτερες πόλεις τῆς Δυτ. Μακεδονίας;
 5. Ποιές πόλεις τῆς συνδέονται μέ σιδηρόδρομο;
 6. Τί παράγουν τά ἐργοστάσια τῆς Πτολεμαΐδος;

Φλώρινα

Η ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ

Έργασίες

1. Δείξε στον χάρτη σου την Κεντρική Μακεδονία.
2. Μέ ποιά κράτη συνορεύει; Μέ ποιές ελληνικές περιοχές; Ύπό ποιά θάλασσα βρέχεται;
3. Ποιά μεγάλα βουνά τήν περιβάλλουν;
4. Δείξε στον χάρτη σου τούς κόλπους, τίς χερσονήσους καί τ' άκρωτήρια τής Κεντρικής Μακεδονίας.
5. Δείξε τούς ποταμούς καί τίς λίμνες τής Κεντρικής Μακεδονίας.
6. Δείξε τή μεγάλη πεδιάδα τής Κεντρικής Μακεδονίας. Γιατί τό κλίμα της είναι ήπειρωτικό;

Γεωφυσική καί οικονομική εξέταση

ΎΗ Κεντρική Μακεδονία άπλώνεται άπό τό Αιγαίο πέλαγος ώς τή Γιουγκοσλαβία καί άπό τόν ΎΟλυμπο καί τό Βέρμιο ώς τά Κρούσια καί τά Κερδύλλια.

Περιλαμβάνει: 1) τή μεγάλη **κεντρική πεδιάδα** μέ τά γύρω βουνά καί 2) τή **Χαλκιδική** χερσόνησο.

Μεγάλα βουνά περιβάλλουν τήν Κεντρική Μακεδονία: ΎΟ **ΎΟλυμπος**, τά **Πιέρια**, τό **Βέρμιο**, ό **Βόρας**, ή **Τζένα**, τό **Πάικο**, ή **Κερκίνη**, τά **Κρούσια**, ό **Βερτίσκοκ** καί τά **Κερδύλλια**. Πρός τή Χαλκιδική ύψώνονται ό **Χορτιάτης**, ό **Χολομώντας** καί ό **ΎΑθως**.

ΎΗ **πεδιάδα τής Κεντρικής Μακεδονίας** είναι τό εύφορώτερο μέρος όλης τής Έλλάδος!

Πρίν άπό χιλιάδες χρόνια ό παραδεισένιος αυτός τόπος ήταν θάλασσα! ΎΟ **Θερμαϊκός κόλπος** εισχωρούσε βαθιά ώς τή Βέροια, τήν ΎΕδεσσα καί τούς πρόποδες του Πάικου. Χρόνο μέ τόν χρόνο όμως οί μεγάλοι ποταμοί τής Κεντρικής Μακεδονίας **ΎΑξιός** καί **ΎΑλιάκμονας** καί οί μικρότεροι **Λουδίας** καί **Γαλλικός** μέ τά χώματα πού μετέφεραν άπό τά γύρω βουνά γέμισαν τή θάλασσα καί άπέμεινε μιά λίμνη μονάχα, ή λίμνη τών Γιαννιτσών, πού άπλωνόταν άνάμεσα στά Γιαννιτσά καί στην ΎΑλεξάνδρεια. ΎΗ λίμνη αυτή πρίν άπό 40 περίπου χρόνια άποξηράνθηκε. Χιλιάδες έργάτες καί πολλοί μηχανικοί μέ μεγάλα κανάλια άπομάκρυναν τά νερά της στή θάλασσα καί στή θέσι της

ΕΔΕΣΣΑ (καταρράχτης)

βρίσκονται τώρα εϋφορα χωράφια. "Ετσι οί ποταμοί καί οί άνθρωποι άλλαξαν έντελῶς τήν ὄψι τοῦ τόπου αὐτοῦ!

Στήν κοίτη τοῦ Ἄξιου καί τοῦ Ἀλιάκμονα κατασκευάστηκαν μεγάλα ἀρδευτικά φράγματα καί μέ τά νερά τους ποτίζονται πολλά χωράφια τοῦ μακεδονικοῦ κάμπου.

Γύρω ἀπό τή μεγάλη κεντρική πεδιάδα σχηματίζονται ἄλλες μικρότερες: ἡ πλούσια πεδιάδα τῆς **Κατερίνης**, ἡ πεδιάδα τῆς Ἄλμωπιας, οί κοιλάδες τῆς **Παιονίας** καί τοῦ **Κιλκίς** καί τό λεκανοπέδιο τοῦ **Λαγκαδᾶ**.

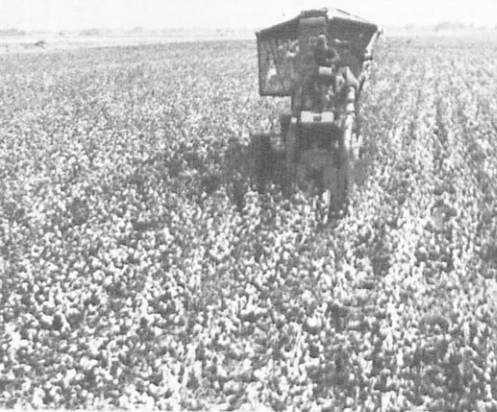
Στό λεκανοπέδιο τοῦ Λαγκαδᾶ βρίσκονται οί λίμνες **Βόλβη** καί **Λαγκαδᾶ**. Ἄλλη λίμνη τῆς Κεντρικῆς Μακεδονίας εἶναι ἡ **Δοϊράνη**, πού βρίσκεται στά ἑλληνογιουγκοσλαβικά σύνορα.

Ἡ κοιλάδα τοῦ Ἄξιου εἶναι τό μοναδικό ἄνοιγμα τοῦ μακεδονικοῦ κάμπου πρὸς τόν Βορρᾶ. Ἀπό αὐτήν διέρχονται ὁ αὐτοκινητόδρομος καί ἡ σιδηροδρομική γραμμή πού συνδέουν τήν Ἑλλάδα μέ τή Γιουγκοσλαβία καί τίς ἄλλες χώρες τῆς Εὐρώπης. Ἀπό αὐτήν ὅμως ὁρμοῦν πρὸς τήν Κεντρική Μακεδονία βορεινοί ψυχροί ἄνεμοι καί ιδιαίτερα ὁ ὄρμητικός **Βαρδάρης**, πού, ὅταν φυσᾶ τόν χειμῶνα, σαρώνει ὀλόκληρο τόν κάμπο! "Ετσι τό **κλίμα** τῆς Κεντρικῆς Μακεδονίας, ἂν καί ἡ περιοχή βρίσκεται πολύ κοντά στή θάλασσα, εἶναι ἡπειρωτικό μέ ψυχρό χειμῶνα καί θερμό καλοκαίρι.

Τά προϊόντα τῆς Κεντρικῆς Μακεδονίας. Ὅπως ἀναφέραμε, ἡ πεδιάδα τῆς Κεντρικῆς Μακεδονίας εἶναι ὁ πλουσιώτερος τόπος τῆς Ἑλλάδος. Παράγει ἄφθονα δημητριακά, βαμβάκι, ζαχαρότευτλα, ρύζι, καπνά, λαχανικά, καρπούζια, πεπόνια καί πολλά ἄλλα γεωργικά προϊόντα.

Τό δυτικό τμήμα τῆς πεδιάδας, πού φτάνει ὡς τή Βέροια, τή Νάουσα καί τήν Ἔδεσσα, εἶναι ἓνα ἀπέραντο περιβόλι γεμάτο ἀπό μηλιές, ροδακινιές, ἀχλαδιές, βερικοκιές, κερασιές καί ἄλλα ὀπωροφόρα δέντρα. Ὅσες μηλιές καί ροδακινιές ὑπάρχουν στά περιβόλια τῆς περιοχῆς αὐτῆς δέν ὑπάρχουν σ' ὅλη τήν ὑπόλοιπη Ἑλλάδα!

Κοντά στή Βέροια, στήν Ἔδεσσα, στή Νάουσα καί στή Σκύδρα ὑπάρχουν μεγάλες ἀποθήκες πού εἶναι ψυγεῖα μαζί, στίς ὁποῖες συγκεντρώνουν τά φρούτα τῆς περιοχῆς, τά χωρίζουν σέ ποιότητες, τά συσκευάζουν καί τά στέλνουν στίς ἀγορές τῆς χώρας μας καί τοῦ ἐξωτερικοῦ.

Στή Θεσσαλονίκη, στή Βέροια, Νάουσα καί στήν Έδεσσα υπάρχουν μεγάλα έκκοκκιστήρια βαμβακιού καί πολλά κλωστούφαντουργεία. Κοντά στήν Άλεξάνδρεια λειτουργεί τό μεγάλο έργοστάσιο ζαχάρεως, στό όποιο από τά ζαχαρότευτλα τής περιοχής παράγεται ή ζάχαρι. Στή Θεσσαλονίκη υπάρχουν επίσης μεγάλα κλπνεργοστάσια, όρυζόμυλοι καί πολλά άλλα έργοστάσια, στά όποια έπεξεργάζονται τά γεωργικά προϊόντα τής περιοχής. Κοντά στόν Λαγκαδά υπάρχουν μεγάλο κονσερβοποιείο λαχανικών. Τ' άφθονα γεωργικά προϊόντα δημιουργούν μεγάλες γεωργικές βιομηχανίες.

Στίς περιοχές του Κιλκίς καί τής Άλμωπίας τρέφουν καί μεταξοσκώληκες. Χαρακτηριστικό προϊόν τής Άλμωπίας είναι τό κόκκινο πιπέρι.

Στά καταπράσινα λιβάδια καί στίς πλαγιές των βουνών τής Κεντρικής Μακεδονίας βόσκουν χιλιάδες γαλακτοφόρες άγελάδες, βουβάλια, άλογα, πρόβατα καί γίδες. Οί γεωργοί τής περιοχής αυτής τρέφουν επίσης πολλούς χοίρους καί πουλερικά.

Κοντά στήν Άλεξάνδρεια υπάρχουν μεγάλα έργοστάσια ζωοτροφών καί κονσερβοποιεία κρέατος.

Τά βουνά τής Κεντρικής Μακεδονίας είναι όλα σχεδόν καταπρά-

σινα. Μεγάλα δάση από βαλανιδιές, όξιές, πεύκα κι έλατα υπάρχουν στον Όλυμπο, στα Πιέρια, στο Βέρμιο, στον Βόρα, στην Τζένα, στα Κρούσια και στα Κερδύλλια.

Όρυκτό πλούτο ή Κεντρική Μακεδονία δεν έχει αξιόλογο. Στην άμμο του Γαλλικού ποταμού υπάρχει χρυσάφι, τό οποίο όμως παραμένει άνεκμετάλλευτο. Από τις άλυκές της Πιερίας εξάγεται άλάτι.

Γνωστές σ' όλη την Έλλάδα είναι οι **ιαματικές πηγές** του **Λαγκαδά**, της **Νέας Άπολλωνίας**, της **Άλμωπίας**, της **Θέρμης** και ή πηγή **Σουρωτή** κοντά στη Θεσσαλονίκη.

Η **συγκοινωνία** στην Κεντρική Μακεδονία διεξάγεται μέ αυτοκίνητα και μέ τραίνα. Από τη Θεσσαλονίκη ξεκινούν πολλοί αυτοκινητόδρομοι, πού συνδέουν όλες τις πόλεις και τά χωριά της Κεντρικής Μακεδονίας. Μεγάλη κίνησι έχουν επίσης τό λιμάνι και τό άεροδρόμιο της Θεσσαλονίκης.

Στην Κεντρική Μακεδονία (έκτός από τη Χαλκιδική, για την οποία θά μιλήσωμε πιό κάτω) ζούν 1.130.000 περίπου άνθρωποι.

- Άσκήσεις.**
1. Γιατί ή Κ. Μακεδονία είναι τόσο πυκνοκατοικημένη;
 2. Ζωγράψισε στη χαρτογραφία σου τόν γεωφυσικό χάρτη της Κ. Μακεδονίας (έκτός από τη Χαλκιδική).
 3. Τί κλίμα έχει ή Χαλκιδική; Τί ή πεδιάδα της Κ. Μακεδονίας; Γιατί;
 4. Ποῦ όφείλεται ή μεγάλη ανάπτυξι της Θεσσαλονίκης;
 5. Ποιές πόλεις της Κ. Μακεδονίας έχουν σιδηροδρομική συγκοινωνία;
 6. Ποιά είναι τά σπουδαιότερα τουριστικά κέντρα της Κ. Μακεδονίας;
 7. Για ποιούς τόπους της Κ. Μακεδονίας μιλήσαμε στο μάθημα της Ιστορίας;
 8. Γιατί τό έργοστάσιο ζαχάρως χτίστηκε στην Άλεξάνδρεια και όχι στη Θεσσαλονίκη;

Πολιτική εξέταση

Η πεδιάδα της Κεντρικής Μακεδονίας μέ τά γύρω βουνά διαιρείται στους Νομούς: 1) **Θεσσαλονίκης**, 2) **Κιλκίς**, 3) **Πέλλης**, 4) **Ήμαθίας** και 5) **Πιερίας**.

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

Θεσσαλονίκη, μέ τις χρυσές σου ἐκκλησιές,
τά παλιά κάστρα, τούς πύργους
καί τις γειτονιές τις άνθισμένες!
Λάμπουν τά χίλια παλάτια σου, τά καράβια σου,
σάν καθρεφτίζονται άπαλά
στις άκρογιαλιές τις σμαραγδένιες.
Του βασιλιά του 'Αλεξάνδρου ή άδερφή άγαπημένη
στέκει άτρόμητη πάντοτε μέσ' στους καιρούς.
Καί κάθ' έχθρό από τή γή σου τή ματοβαμμένη
διώνχνεις καί θάβεις στό πέλαγός σου μέ άφρούς.
Κ. Σπετσιέρης

1. **‘Ο Νομός Θεσσαλονίκης** περιλαμβάνει τις **‘Επαρχίες Θεσσαλονίκης** και **Λαγκαδά**.

Πρωτεύουσά του είναι η **Θεσσαλονίκη** (557.360 κ.), πού είναι και πρωτεύουσα όλης της Μακεδονίας.

Τή Θεσσαλονίκη τήν έχτισε στά 315 π.Χ. ό βασιλιάς της Μακεδονίας Κάσσανδρος καί της έδωσε τ' όνομα της γυναίκας του Θεσσαλονίκης, πού ήταν αδερφή του Μεγάλου ‘Αλεξάνδρου.

‘Η Θεσσαλονίκη αναπτύχθηκε πολύ γρήγορα καί γνώρισε δόξα μεγάλη. Τά ψηλά κάστρα, οί πύργοι, οί πολυάριθμες παλαιές έκκλησίες καί τ' άλλα παλαιά μνημεία της μαρτυρούν τήν ένδοξη ιστορία της μακεδονικής πρωτεύουσας.

Στά κάστρα της Θεσσαλονίκης πολλές φορές οί Μακεδόνες πολέμησαν σκληρά μέ πολυάριθμους έχθρους καί κέρδισαν νίκες περίλαμπρες. Προστάτης καί βοηθός των Θεσσαλονικέων σ' όλους τούς σκληρούς αυτούς αγώνες ήταν ό πολιοῦχος της Θεσσαλονίκης **‘Αγιος Δημήτριος**, ό οποίος γεννήθηκε, έζησε καί μαρτύρησε στήν πόλι αυτή. Στή θέσι όπου μαρτύρησε ύψώνεται σήμερα ό μεγαλοπρεπής ναός του ‘Αγίου Δημητρίου.

Σάν ζωγραφιά προβάλλει ή Θεσσαλονίκη στά μάτια του ταξιδιώτη, καθώς τήν αντικρύζει από τό κατά-

Πύργος ΟΤΕ

Θεσσαλονίκη - παραλία

στρωμα του πλοίου, πού σχίζει τά γαλανά νερά του Θερμαϊκού και κατευθύνεται στό λιμάνι της. Χιλιάδες πολυκατοικίες απλώνονται άμφιθεατρικά από τή θαυμάσια παραλία της ως επάνω στά κάστρα του Έπταπυργίου.

Ό **Λευκός Πύργος**, χαρακτηριστικό γνώρισμα τής Θεσσαλονίκης, προβάλλει στήν πρώτη γραμμή. Δίπλα του τό καλλιμάρμαρο κτήριο του Θεάτρου και ό μεγάλος Δημοτικός Κήπος. Πέρα από αυτόν βρίσκεται τό Στρατηγείο, τό Άρχαιολογικό Μουσείο και ό χώρος τής Διεθνούς Έκθέσεως Θεσσαλονίκης.

Έδώ κάθε Σεπτέμβριο συγκεντρώνονται προϊόντα διαφόρων ειδών άπ' όλη τήν Έλλάδα και από πολλές ξένες χώρες, γιά νά τά δοϋν οί χιλιάδες επισκέπτες τής Έκθέσεως και ν' αγοράσουν. Ένα θαϋμα είναι ή Έκθεσι τής Θεσσαλονίκης, όταν λειτουργή. Σ' αυτήν

Ή Διεθνής Έκθεσι τή νύχτα

βλέπει κανείς ολόζώντανη τήν πρόοδο τῆς χώρας μας στή γεωργία, στή βιοτεχνία, στή βιομηχανία κλπ.

Πέρα ἀπό τόν χῶρο τῆς Ἐκθέσεως ἀπλώνεται ἡ ὡραία **Πανεπιστημιούπολι** τῆς Θεσσαλονίκης. Στίς Σχολές τῆς σπουδάζουν χιλιάδες Ἑλληνόπουλα.

Κοντά στήν Πανεπιστημιούπολι ὑπάρχουν μεγάλα νοσοκομεῖα, στά ὁποῖα νοσηλεύονται ἄρρωστοι ἀπ' ὅλη τή Μακεδονία.

Πιο ἐπάνω ἀπλώνεται ὁ καταπράσινος **Κεδρηνός Λόφος**.

Στό ἀνατολικό τμήμα τῆς πόλεως ὑπάρχουν μόνο πολυκατοικίες, πού φτάνουν ὡς τούς πρόποδες τοῦ **Χορτιάτη** καί ὡς τίς γραφικές παραθαλάσσιες συνοικίες τῆς **Ἀρετσούς** καί τῆς **Νέας Κρήνης** μέ τά θαυμάσια ἐξοχικά κέντρα.

Στό κέντρο τῆς πόλεως βρίσκεται ἡ ἀγορά. Ἐδῶ ὑπάρχουν μεγάλες πλατεῖες καί δρόμοι μέ μεγάλη κίνησι. Ἀκόμη μεγάλα καί ὡραῖα καταστήματα, στά ὁποῖα βρίσκει κανεῖς ὅλα τά καλά.

Στό κεντρικό αὐτό τμήμα βρίσκεται τό Δημαρχεῖο τῆς πόλεως, τό Διοικητήριο, στό ὁποῖο στεγάζονται τά γραφεῖα τοῦ Γενικοῦ Διοικητοῦ Κεντρικῆς καί Δυτικῆς Μακεδονίας καί τοῦ Νομάρχου Θεσσαλονίκης, οἱ μεγάλες Τράπεζες καί πολλά μεγάλα ξενοδοχεῖα.

Ἄγ. Δημήτριος

Ἄγ. Σοφία

Ἄγ. Γεώργιος

Πλάζ 'Αγ. Τριάδος

Κεντρικοί δρόμοι της Θεσσαλονίκης είναι η οδός **Μεγάλου 'Αλεξάνδρου**, η οδός **'Αριστοτέλους**, η **'Εγνατία** οδός.

Κοντά στην αγορά βρίσκεται τό λιμάνι της Θεσσαλονίκης. 'Υψηλοί γερανοί καί χιλιάδες ἐργάτες κάθε μέρα φορτώνουν καί ξεφορτώνουν ἐδῶ πολλά πλοῖα. "Αλλα ἀπό αὐτά παραλαμβάνουν τά προϊόντα τοῦ μακεδονικοῦ κάμπου, γιά νά τά μεταφέρουν σέ ξένους τόπους, καί ἄλλα φέρνουν ἐμπορεύματα ἀπό ἄλλα λιμάνια γιά τίς ἀγορές τῆς Μακεδονίας.

Πρός τό δυτικό τμήμα τῆς πόλεως καί πάνω ἀπό τό λιμάνι ἀπλώνεται ἡ βιομηχανική πόλι μέ πολυάριθμα ἐργοστάσια, στά ὁποῖα βρίσκουν ἐργασία χιλιάδες Θεσσαλονικεῖς καί παράγονται ἄφθονα βιομηχανικά προϊόντα. Τό μεγαλύτερο βιομηχανικό συγκρότημα τῆς περιοχῆς αὐτῆς εἶναι τό μεγάλο διυλιστήριο πετρελαίου.

Στήν ἴδια περιοχή βρίσκεται ὁ σιδηροδρομικός σταθμός τῆς Θεσσαλονίκης, ὁ ὠραιότερος σιδηροδρομικός σταθμός τῆς χώρας μας.

'Ανατολικά καί ἀπέναντι ἀπό τή Θεσσαλονίκη ὡς τό ἀκρωτήριο **"Εμβολο** ἀπλώνεται ἡ θαυμάσια τουριστική ἀκτή μέ τά γραφικά χωριά **Περαία, Νέους 'Επιβάτες, 'Αγία Τριάδα**.

Κωμοπόλεις τῆς 'Επαρχίας Θεσσαλονίκης εἶναι τά **Βασιλικά** (3.000 κ.), ἡ **'Επανωμή** (5.000 κ.), ἡ **Νέα Μηχανιώνα** (3.000 κ.), ὁ **"Αγιος 'Αθανάσιος** (3.000 κ.), ὁ **Πύργος** (6.000 κ.), ἡ **Σίνδος** (5.000 κ.), ἡ **Χαλκηδόνα** (3.000 κ.), τά **Κουφάλια** (7.000 κ.).

Κωμοπόλεις τῆς 'Επαρχίας Λαγκαδᾶ εἶναι ὁ **Λαγκαδᾶς** (7.000 κ.), ὁ **Σοχός** (3.000 κ.), τό **Ζαγκλιβέρι** (2.000 κ.) καί ὁ **Σταυρός**, θαυμάσιος τόπος παραθερισμοῦ στίς ἀκτές τοῦ Στρυμονικοῦ κόλπου.

2. **'Ο Νομός Κιλκίς** ἀπλώνεται ἀπό τό Πάικο ὡς τά Κρούσια. 'Ο

Φυλάκιο Ευζώνων

ποταμός 'Αξιός τόν χωρίζει σέ δύο 'Επαρχίες: α) στήν 'Επαρχία Κιλκίς καί β) στήν 'Επαρχία Παιονίας.

Πρωτεύουσα τοῦ Νομοῦ καί τῆς 'Επαρχίας Κιλκίς εἶναι τό **Κιλκίς** (12.000 κ.) καί πρωτεύουσα τῆς 'Επαρχίας Παιονίας ἡ **Γουμένισσα** (5.000 κ.). Σπουδαιότερες κωμοπόλεις τοῦ Νομοῦ εἶναι τό **Πολύκαστρο** (5.000 κ.) καί ἡ **'Αξιούπολι** (3.000 κ.).

Στήν περιοχή τοῦ Κιλκίς καί τοῦ **Λαχανᾶ** (ένός μικροῦ χωριοῦ τοῦ Νομοῦ Θεσσαλονίκης πάνω στόν αὐτοκινητόδρομο Θεσσαλονίκης - Σερρῶν) τόν 'Ιούνιο τοῦ 1913 ὁ στρατός μας νίκησε τούς Βουλγάρους, οἱ ὁποῖοι ἤθελαν νά κάμουν δική τους τή Μακεδονία.

3. **'Ο Νομός Πέλλης** πήρε τ' ὄνομά του ἀπό τήν **Πέλλα**, τήν ἔνδοξη πρωτεύουσα τοῦ Φιλίππου καί τοῦ Μεγάλου 'Αλεξάνδρου.

Σήμερα στή θέσι τῆς ἀρχαίας Πέλλας βρίσκεται ἓνα μικρό χωριό καί πολλά ἔρειπια ἀπό ἀρχαία ἀρχοντικά.

Πρωτεύουσα τοῦ Νομοῦ Πέλλης εἶναι ἡ μαγευτική **"Εδεσσα** (15.000 κ.), χτισμένη στίς πλαγιές τοῦ Βερμίου, ἀνάμεσα σέ πλούσια περιβόλια μέ ὄπωροφόρα δέντρα.

'Η "Εδεσσα ἦταν ἡ πρώτη πρωτεύουσα τῆς Μακεδονίας. Τό παλαιό τῆς ὄνομα ἦταν **Αἰγαί**.

Πέλλα

Ἔδεσσα

Νάουσα - Ἀραπίτσα
Βέροια - Βῆμα Ἀπ. Παύλου

Ἀσύγκριτο στολίδι τῆς Ἔδεσσας εἶναι οἱ μεγαλοπρεπεῖς καταρράχτες, τοὺς ὁποίους σχηματίζουν τὰ νερά τοῦ Ἐδεσσαίου ποταμοῦ, καθὼς κατεβαίνουν ὀρμητικὰ ἀπὸ τὰ γύρω βουνὰ πρὸς τὴν πλούσια μακεδονικὴ πεδιάδα.

Ἐνα μεγάλο μέρος τῶν νερῶν αὐτῶν ἔρχεται ἀπὸ τὴ λίμνη Βεγορίτιδα μὲ μιά μεγάλη ὑπόγεια τεχνητὴ σήραγγα. Μ' αὐτὴν τὰ νερά τῆς λίμνης διοχετεύονται σὲ ὑδροηλεκτρικὸ ἔργοστάσιο τοῦ Ἄγρα καὶ ἀπὸ ἐκεῖ πέφτουν στοὺς μεγάλους καταρράχτες. Ἄλλα νερά κινοῦν τὰ κλωστοῦφαντουργεῖα τῆς πόλεως.

Κάτω ἀπὸ τοὺς καταρράχτες ὑπάρχει δεύτερο ὑδροηλεκτρικὸ ἔργοστάσιο, πού παράγει ἄφθονο ἠλεκτρικὸ ρεῦμα.

Πολλοὶ ἐπισκέπτες ἔρχονται κάθε χρόνο στὴν Ἔδεσσα, γιὰ νὰ χαροῦν τὶς ὀμορφιές της. Κάθε Μάιο γίνεται ἐδῶ καὶ ἡ μεγάλη γιορτὴ τῶν Ἀνθοστηρίων, δηλαδὴ μεγάλη παρέλασι μὲ ἀνθοστόλιστα ἄρματα. Πολλοὶ ἐπισκέπτονται ἐπίσης τὴν ἀρχαία Πέλλα.

Ὁ Νομὸς Πέλλης διαιρεῖται:

α) στὴν Ἐπαρχία Ἐδέσσης μὲ πρωτεύουσα τὴν Ἔδεσσα καὶ σπουδαιότερη κωμόπολι τὴ Σκῦδρα (4.000 κ.),

β) στὴν Ἐπαρχία Ἀλμωπίας μὲ πρωτεύουσα τὴν Ἀριδαία (4.000 κ.),

γ) στην **Έπαρχία Γιαννιτσών** μέ πρωτεύουσα τήν πλούσια άγροτούπολι **Γιαννιτσά** (21.000 κ.) καί κωμοπόλεις τήν **Κρύα Βρύση** (5.000 κ.) καί τήν **Πέλλα** (2.000 κ.).

Κοντά στό Γιαννιτσά ό έλληνικός στρατός τόν 'Οκτώβριο τοῦ 1912 νίκησε τούς Τούρκους.

4. **‘Ο Νομός ‘Ημαθίας** είναι ένας παραδεισένιος τόπος. Τό πεδινό τμήμα τοῦ Νομοῦ είναι τό εὐφορώτερο κομμάτι τοῦ μακεδονικοῦ κάμπου. Οἱ πλαγιές τοῦ Βερμίου καί τῶν Πιερίων είναι καταπράσινες καί παντοῦ ἀναβλύζουν κρυσταλλένια νερά.

Σέ δύο γραφικούς ἐξῶστες τοῦ Βερμίου είναι χτισμένες ἡ **Βέροια** (30.000 κ.), πρωτεύουσα τοῦ Νομοῦ καί τῆς Έπαρχίας Έμαθίας, καί ἡ **Νάουσα** (17.000 κ.), πρωτεύουσα τῆς Έπαρχίας Ναούσης.

Οἱ δύο αὐτές μακεδονικές πόλεις μαζί μέ τήν "Εδεσσα είναι οἱ ὁμορφες «νεράιδες» τοῦ Βερμίου. Καί τίς τρεῖς τίς διασχίζουν μικροί ποταμοί, πού σχηματίζουν ὠραίους καταρράχτες καί κινοῦν μέ τά νερά τους πολλά ἐργοστάσια.

‘Η Βέροια είναι μιά ἀπό τίς ἀρχαιότερες μακεδονικές πόλεις. Στό ἀρχαιολογικό μουσεῖο της φυλάγονται πολλά ἀρχαῖα εὐρήματα, πού μαρτυροῦν τήν ἔνδοξη ἱστορία τῆς περιοχῆς της.

‘Η Νάουσα είναι νεώτερη πόλι. Στήν ἐπανάστασι τοῦ 1821 ἔπαθε μεγάλες καταστροφές ἀπό τούς Τούρκους. Τότε πολλές Ναουσαῖες μέ τά παιδιά τους, γιά νά μήν τίς πιάσουν οἱ Τούρκοι, πήδησαν στίς ἀφρισμένα νερά τοῦ καταρράχτη τῆς **‘Αραπίσας**, ὅπου βρῆκαν ἔνδοξο θάνατο!

Στίς καταπράσινες πλαγιές τοῦ Βερμίου, κοντά στό χωριό Καστανιά, βρίσκεται τό γραφικό μοναστήρι τῆς **Παναγίας Σουμελά**.

‘Η μεγαλύτερη κωμόπολι τοῦ Νομοῦ Έμαθίας είναι ἡ **‘Αλεξάνδρεια** (8.000 κ.), μεγάλο ἀγροτικό κέντρο στήν καρδιά τοῦ μακεδονικοῦ κάμπου.

5. **‘Ο Νομός Πιερίας** ἔχει πρωτεύουσα τήν **Κατερίνη** (29.000 κ.).

‘Η παραλία τῆς Πιερίας ἀπό τίς ἐκβολές τοῦ Πηνειοῦ ὡς τίς ἐκβολές τοῦ ‘Αλιάκμονα είναι μαγευτική καί ἐξελίσσεται γρήγορα σέ θαυμάσιο κέντρο παραθερισμοῦ.

Στίς πεντακάθαρες ἀμμουδιές τοῦ **Πλαταμώνα**, τῆς **Πλάκας**, τοῦ **Μακρύγιαλου**, πού τίς σκιαζουν δάση ὀλόκληρα ἀπό θεόρατα πλατά-

“Άγιο” Όρος

“Όλυμπος - θρόνος του Δία

Άριστοτέλης

νια, συγκεντρώνονται κάθε καλοκαίρι χιλιάδες παραθερισταί.

Πάνω από την πλούσια πεδιάδα της Κατερίνης ύψώνονται οι μεγαλοπρεπείς κορυφές του Όλύμπου και βορειότερα τά καταπράσινα Πιέρια.

Στίς πλαγιές του Όλύμπου είναι σκαρφαλωμένο τό **Λιτόχωρο** (6.000 κ.). Άπό έδω άρχισε ή μεγάλη μακεδονική επανάστασι του 1878. Κι από έδω σήμερα ξεκινούν οι όρειβάτες, για ν' άνεβουñ ψηλά στό θεϊκό βουνό, ώς τόν θρόνο του Δία.

Πλούσιες κωμοπόλεις του Νομού Πιερίας είναι ο **Κολινδρός** (3.000 κ.) και τό **Αϊγίνιο** (4.000 κ.).

Στ' αρχαία χρόνια όνομαστές πόλεις της Πιερίας ήταν ή **Πύδνα** και τό **Διο**.

Άπό τά παλιά χρόνια σώζεται και τό ξακουστό κάστρο του Πλαταμώνα, κοντά στό όποιο σήμερα υπάρχουν ώραία ξενοδοχεία.

Η ΧΑΛΚΙΔΙΚΗ

Ἡ Χαλκιδική μέ τό θαυμάσιο μεσογειακό κλίμα, τίς πευκόφυτες ἀκρογιαλιές καί τίς ἀτέλειωτες ἀμμουδιές, πού τίς χρυσώνει ὁ λαμπρός ἑλληνικός ἥλιος, εἶναι ἓνα ἀπό τά ὠραιότερα τουριστικά κέντρα τῆς χώρας μας.

Πρὶν ἀπό λίγο καιρό ἡ Χαλκιδική ἦταν μιά παραμελημένη ὄρεινὴ ἑλληνικὴ γωνιά. Σήμερα παντοῦ ἀνοίγονται ὠραίοι δρόμοι, χτίζονται ὠραία ξενοδοχεῖα καί οἱ γραφικὲς ἀκτές τῆς εἶναι γεμάτες ἀπὸ παραθεριστάς.

Ὁ τουρισμός εἶναι τό μέλλον τῆς Χαλκιδικῆς.

Ἡ Χαλκιδική εἶναι μιά παράξενη χερσόνησος, πού ἀπλώνεται ἀνάμεσα στὸν **Θερμαϊκὸ** καί στὸν **Στρυμονικὸ κόλπο**. Δυὸ μικρότεροι κόλποι, οἱ κόλποι τῆς **Κασσάνδρας** καί ὁ **Συγκιτικὸς**, τὴ χωρίζουν σέ τρεῖς μικρότερες χερσονήσους, στίς χερσονήσους τῆς **Κασσάνδρας**, τῆς **Σιθωνίας** καί τοῦ **Ἁγίου Ὄρους**, πού καταλήγουν στ' ἀκρωτήρια **Καναστραῖο**, **Δρέπανο** καί **Νυμφαῖο**.

Στὸ κέντρο τῆς χερσονήσου ὑψώνεται ὁ **Χολομώντας** καί στή ΝΑ γωνιά ὁ **Ἄθως** (**Ἁγιὸν Ὄρος**).

Στίς πλαγιές τοῦ Χολομώντα ὑπάρχουν μεγάλα δάση, ἐνῶ χαμηλότερα εὐδοκιμοῦν ἀμπέλια, δημητριακά, ἐλιές κι ἐσπεριδοειδῆ. Ἡ Χαλκιδικὴ παράγει ἐπίσης ἄφθονο καλὸ μέλι καί μετάξι.

Οἱ κόλποι τῆς ἔχουν πολλὰ ψάρια καί πολλοὶ κάτοικοί τῆς ἀσχολοῦνται μέ τὴν ἀλιεία.

Ἀπὸ τ' ἀρχαῖα χρόνια στή Χαλκιδικὴ λειτουργοῦν πολλὰ μεταλλεῖα, ἀπὸ τά ὅποια ἐξάγονται σιδηροπυρίτης, μολύβι, ψευδάργυρος, μαγγάνιο, λευκόλιθος καί ἄλλα ὀρυκτά.

Στ' ἀρχαῖα χρόνια στή Χαλκιδικὴ ὑπῆρχαν μεγάλες πόλεις: ἡ **Ὀλυνθος**, ἡ **Ποτίδαια**, τὰ **Στάγειρα**, ὅπου γεννήθηκε ὁ φιλόσοφος Ἀριστοτέλης, κ.ἄ. Σήμερα ἡ μεγαλύτερη πόλι τῆς Χαλκιδικῆς εἶναι ὁ **Πολύγυρος** (4.000 κ.), πρωτεύουσα τοῦ Νομοῦ καί τῆς Ἐπαρχίας Χαλκιδικῆς. Πρωτεύουσα τῆς Ἐπαρχίας Ἀρναίας εἶναι ἡ **Ἀρναία** (2.000 κ.), χωμένη στά δάση τοῦ Χολομώντα.

Σ' ὁλόκληρη τὴ Χαλκιδικὴ ζοῦν σήμερα 74.000 ἄνθρωποι.

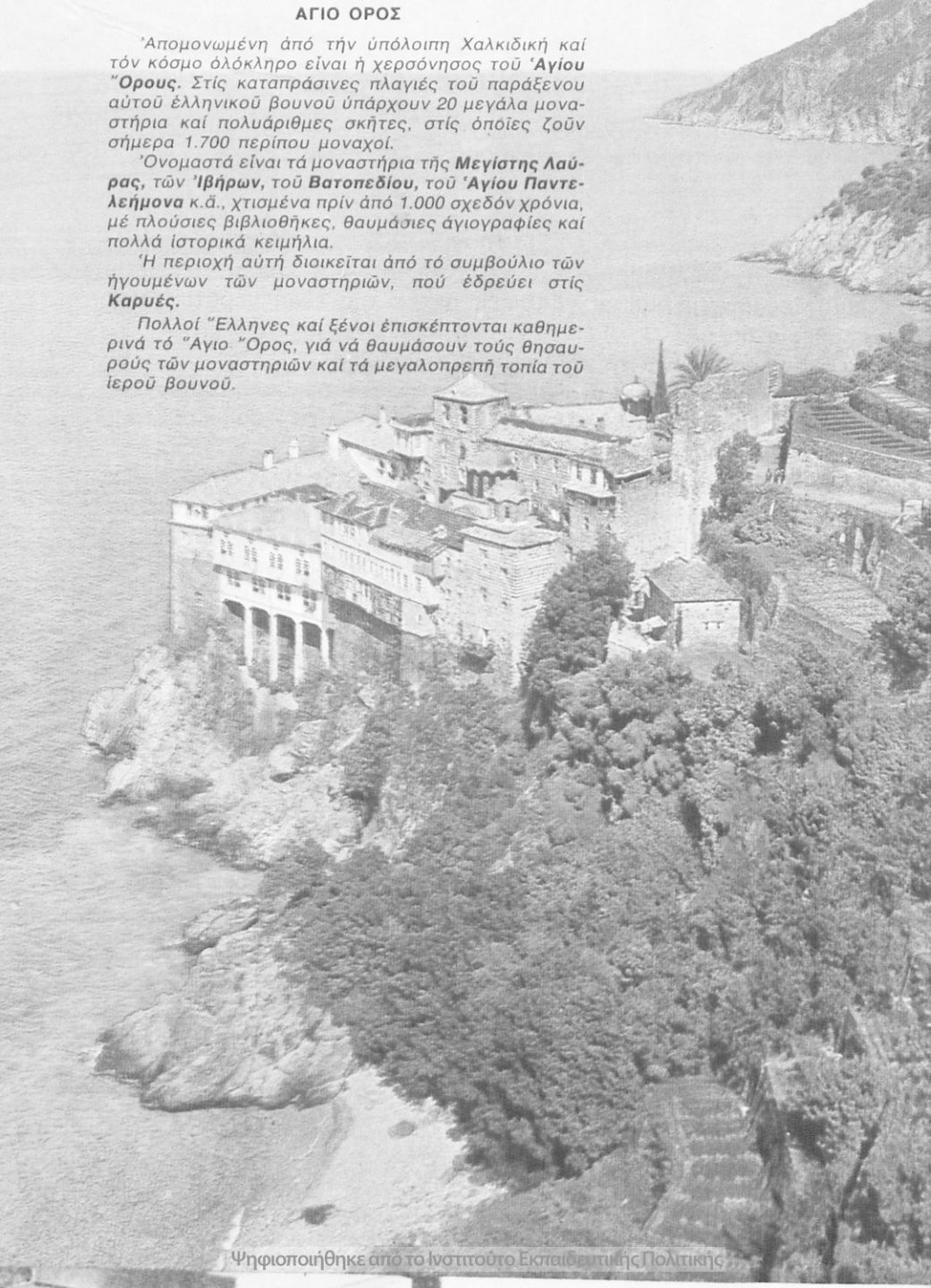
Ἄσκησι. Ζωγράφησε τὸν πολιτικὸ χάρτη τῆς Κεντρικῆς Μακεδονίας.

Ἀπομονωμένη ἀπὸ τὴν ὑπόλοιπη Χαλκιδική καὶ τὸν κόσμον ὁλόκληρο εἶναι ἡ χερσόνησος τοῦ Ἁγίου Ὄρους. Στὶς καταπράσινες πλαγιές τοῦ παράξενου αὐτοῦ ἑλληνικοῦ βουνοῦ ὑπάρχουν 20 μεγάλα μοναστήρια καὶ πολυάριθμες σκήττες, στὶς ὁποῖες ζοῦν σήμερα 1.700 περίπου μοναχοί.

Ὀνομαστά εἶναι τὰ μοναστήρια τῆς **Μεγίστης Λαύρας**, τῶν **Ἰβήρων**, τοῦ **Βατοπεδίου**, τοῦ **Ἁγίου Παντελεήμονα** κ.ἄ., χτισμένα πρὶν ἀπὸ 1.000 σχεδόν χρόνια, μέ πλούσιες βιβλιοθήκες, θαυμάσιες ἀγιογραφίες καὶ πολλά ἱστορικά κειμήλια.

Ἡ περιοχή αὐτὴ διοικεῖται ἀπὸ τὸ συμβούλιο τῶν ἡγουμένων τῶν μοναστηριῶν, πού ἐδρεύει στὶς **Καρυές**.

Πολλοὶ Ἕλληνες καὶ ξένοι ἐπισκέπτονται καθημερινὰ τὸ Ἅγιο Ὄρος, γιὰ νὰ θαυμάσουν τοὺς θησαυροὺς τῶν μοναστηριῶν καὶ τὰ μεγαλοπρεπὴ τοπία τοῦ ἱεροῦ βουνοῦ.

Φίλιπποι

Η ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ

Έργασίες

1. Δείξε την Άνατολική Μακεδονία στόν χάρτη σου.
2. Μέ ποιό κράτος καί μέ ποιές έλληνικές περιοχές συνορεύει;
3. Δείξε τά βουνά της, τούς κάμπους, τά ποτάμια, τίς λίμνες της.
4. Δείξε τούς κόλπους της καί τό νησί Θάσο.

Γεωφυσική καί οικονομική εξέταση

Ή Άνατολική Μακεδονία είναι ή πιό πολύπαθη περιοχή της Έλλάδος. Γειτονεύει μέ τή Βουλγαρία. Οί Βούλγαροι πολλές φορές βρήκαν τήν εύκαιρία νά πατήσουν τά χώματά της, νά καταστρέψουν τίς πόλεις καί τά χωριά της, νά βασανίσουν καί νά σκοτώσουν τούς κατοίκους της.

Τό τμήμα αυτό της Μακεδονίας άπλώνεται άπό τά Κρούσια καί τά Κερδύλλια ώς τή Ροδόπη καί τόν Νέστο ποταμό καί άπό τό Αιγαίο πέλαγος ώς τά βουλγαρικά σύνορα.

Οί δυτικές κορυφές της **Ροδόπης**, τό **Φαλακρό**, ό **Όρβηλος**, τό **Μενοίκιο**, ή **Κερκίνη**, τό **Παγγαίο**, τό **Σύμβολο** καί τά όρη της **Λεκάνης** είναι τά μεγαλύτερα βουνά της Άνατολικής Μακεδονίας.

Άνάμεσα στά βουνά αυτά σχηματίζονται οί πλούσιες πεδιάδες τών **Σερρών** καί της **Δράμας**.

Λέων Ἀμφιπόλεως

Συλλογή καπνοῦ

Στὴν Ἀνατολική Μακεδονία ὑπάρχουν οἱ μεγάλοι ποταμοὶ **Στρυμόνας** καὶ **Νέστος**.

Τὰ βουνά Σύμβολο καὶ Παγγαῖο ἐμποδίζουν τοὺς θαλασσινοὺς ἀνέμους νὰ φτάσουν στὸ ἐσωτερικό τῆς Ἀνατ. Μακεδονίας κι ἔτσι τὸ **κλίμα** τῆς, ἐνῶ στὰ παράλια εἶναι μεσογειακό, στὴν ὑπόλοιπη ἔκτασι εἶναι ἠπειρωτικό.

Οἱ πεδιάδες τῆς Ἀνατ. Μακεδονίας εἶναι εὐλογημένοι τόποι. Παλαιότερα ὁ Στρυμόνας καὶ ὁ παραπόταμός του **Ἀγγίτης** πλημμύριζαν συχνά καὶ τότε οἱ πλούσιοι κάμποι γίνονταν βαλτότοποι καὶ οἱ κόποι τῶν γεωργῶν πῆγαιναν χαμένοι. Τώρα μέ μεγάλα ἀποξηραντικὰ ἔργα ἡ κοίτη τῶν ποταμῶν περιωρίστηκε.

Μ' ἓνα μεγάλο τεχνητὸ φράγμα σχηματίστηκε ἡ λίμνη **Κερκίνη**, πού εἶναι μιά τεράστια ἀποθήκη νεροῦ γιὰ τὸ πότισμα τοῦ κάμπου.

Πέρα ἀπὸ τὴ λίμνη Κερκίνη, ἀνάμεσα στὰ βουνά Κερκίνη καὶ Ὀρβηλο, σχηματίζεται ἡ γραφικὴ κοιλάδα τοῦ Στρυμόνα, ἀπὸ τὴν ὁποία διέρχονται ὁ αὐτοκινητόδρομος καὶ ἡ σιδηροδρομικὴ γραμμή, πού συνδέουν τὴν Ἑλλάδα μέ τὴ Βουλγαρία.

Ἐκεῖ, πάνω στὰ σύνορα, εἶναι τὸ ἱστορικὸ φυλάκιο τῆς **Κούλας** καὶ δίπλα τὰ ἐνδοξα ὄχυρά του **Προμαχώνα**, στὰ ὁποία τὸν Ἀπρίλιο τοῦ

1941 οί γενναίοι άκρίτες μας πολέμησαν μέ τούς Γερμανούς. Έκει κοντά βρίσκεται καί ή ιστορική τοποθεσία **Κλειδί**, στήν όποία ό μέγάλος αύτοκράτορας **Βασίλειος Βουλγαροκτόνος** στά παλιά χρόνια κίκησε καί τιμώρησε σκληρά τούς Βουλγάρους.

Ό καπνός είναι τό πιό πολύτιμο προϊόν τής Άνατ. Μακεδονίας. Τά καλύτερα καπνοχώραφα βρίσκονται στους πρόποδες τών βουνών καί στίς λοφώδεις περιοχές. Στίς εύφορες πεδινές έκτάσεις παράγονται ρύζι, βαμβάκι, ζαχαρότευτλα, λαχανικά, πεπόνια καί καρπούζια, δημητριακά, πατάτες, σταφύλια κ.ά.

Η **κτηνοτροφία** είναι έξαιρετικά άναπτυγμένη στήν Άνατολική Μακεδονία. Στά καταπράσινα βοσκοτόπια της τρέφονται πολλές άγελάδες καί βόδια, πρόβατα, γίδες, άλογα.

Πολύ άναπτυγμένη είναι καί ή **πτηνοτροφία**.

Πολλά βουνά τής Άνατ. Μακεδονίας σκεπάζονται άπό μέγала **δάση**. Τά μεγαλύτερα άπό αυτά βρίσκονται στίς πλαγιές τής Ροδόπης καί του Όρβήλου καί δίνουν άφθονη ξυλεία.

Άξιόλογος είναι καί ό **όρυκτός πλοϋτος** τής περιοχής. Στο βουνό Φαλακρό λειτουργεί τό μεγαλύτερο όρυχείο μαγγανίου όλης τής Έλλάδος. Άπό τήν περιοχή τών Σερρών έξάγεται λιγνίτης. Σιδηρομεταλλεύματα ύπάρχουν στήν περιοχή του Σιδηρόκαστρου, του Παγγαίου καί τής Δράμας. Άρίστης ποιότητας είναι καί τά μάρμαρα τής Δράμας. Στ' άρχαία χρόνια στό Παγγαίο ύπήρχαν καί χρυσορυχεία.

Γνωστές είναι οί **ιαματικές πηγές** τής **Νιγρίτας**, του **Σιδηρόκαστρου**, τών **Έλευθερών**.

Μέ τήν **άλιεία** άσχολοϋνται κυρίως όσοι ζοϋν στίς άκτές τής περιοχής Καβάλας. Γενικά όλη ή θάλασσα άπό τόν Στρυμονικό κόλπο ώς τίς έκβολές του Έβρου έχει άφθονα ψάρια. Στήν Καβάλα ύπάρχουν καί κονσερβοποιεία ψαριών.

Η Καβάλα είναι τό μέγало βιομηχανικό κέντρο τής Άνατ. Μακεδονίας μέ πολλά καπνεργοστάσια, κλωστοϋφαντουργεία, άλευρομύλους, κονσερβοποιεία. Στήν περιοχή τών Σερρών λειτουργοϋν μέγало έργοστάσιο ζαχάρεως, πολλά έκκοκκιστήρια βαμβακιού, όρυζόμυλοι. Κοντά στίς έκβολές του Στρυμόνα ύπάρχει έργοστάσιο λιπασμάτων.

Η **συγκοινωνία** διεξάγεται μέ αυτοκίνητα καί τραίνα. Μεγάλη κίνηση έχει τό λιμάνι τής Καβάλας. Κοντά στήν πόλι ύπάρχει καί άεροδρόμιο.

Σέρρες

Πολιτική εξέταση της 'Ανατολικής Μακεδονίας

Η 'Ανατολική Μακεδονία διαιρείται στους Νομούς: 1) **Σερρών**, 2) **Δράμας** και 3) **Καβάλας**. Σ' αυτούς ζοῦν 415.000 ἄνθρωποι.

1. **Ὁ Νομός Σερρών** περιλαμβάνει τὴν πεδιάδα τοῦ Στρυμόνα μετὰ γύρω βουνά. Πρωτεύουσά του εἶναι οἱ **Σέρρες** (41.000 κ.), πόλι μετὰ μεγάλη ἱστορία καὶ λαμπρό μέλλον.

Ὁ Νομός Σερρών διαιρεῖται στὶς 'Επαρχίες: α) **Σερρών**, β) **Σιντικής**, γ) **Βισαλτίας** καὶ δ) **Φυλλίδος**.

Κωμοπόλεις τῆς 'Επαρχίας Σερρών εἶναι ἡ **Ἡράκλεια** (4.000 κ.), ὁ **Παπῶς**, πατρίδα τοῦ μεγάλου ὀπλαρχηγοῦ τοῦ 1821 Ἐμμανουὴλ Παπῶ, τὸ **Μητροῦσι**, πατρίδα τοῦ Μακεδονομάχου Μητρούση.

Πρωτεύουσα τῆς 'Επαρχίας Σιντικής εἶναι τὸ **Σιδηρόκαστρο** (7.000 κ.) καὶ κωμοπόλεις τῆς τ' **Ἄνω Ποροῖα** καὶ τὸ **Νέο Πετρίτσι** (3.000 κ.).

Ἡ 'Επαρχία Βισαλτίας ἔχει πρωτεύουσα τὴ **Νιγρίτα** (7.000 κ.) καὶ ἡ 'Επαρχία Φυλλίδος τὴ **Νέα Ζίχνη** (3.000 κ.). Πλούσιες κωμοπόλεις τῆς 'Επαρχίας Φυλλίδος εἶναι ἡ **Ἄλιστράτη** (3.000 κ.), τὸ **Ροδολίβος** (3.000 κ.) καὶ ἡ **Πρώτη** (2.000 κ.).

Στὶς ἐκβολές τοῦ Στρυμόνα βρίσκονται τὰ ἐρεῖπια τῆς ἀρχαίας **Ἀμφιπόλεως**.

2. **Ὁ Νομός Δράμας** ἔχει πρωτεύουσα τὴ **Δράμα** (30.000 κ.). Σπουδαιότερες κωμοπόλεις τοῦ Νομοῦ εἶναι τὸ μαρτυρικό **Δοξᾶτο** (3.000 κ.), ἡ **Προσοτσάνη** (4.000 κ.), τὸ **Κάτω Νευροκόπι** (2.000 κ.).

3. **Ὁ Νομός Καβάλας** χωρίζεται στὶς 'Επαρχίες: α) **Καβάλας**, β) **Παγγαίου** καὶ γ) **Νέστου**.

Πρωτεύουσα τοῦ Νομοῦ καί τῆς Ἐπαρχίας Καβάλας εἶναι ἡ **Καβάλα** (47.000 κ.), μιά θαυμάσια πόλι μέ μεγάλη ἐμπορική καί βιομηχανική κίνησι. Εἶναι ἡ ἔδρα τοῦ Γενικοῦ Διοικητοῦ Ἀνατολικῆς Μακεδονίας καί Θράκης.

Κοντά στήν Καβάλα βρίσκονται τά ἐρείπια τῆς ἀρχαίας μακεδονικῆς πόλεως τῶν **Φιλίππων**, στό ἀρχαῖο θέατρο τῆς ὁποίας κάθε καλοκαίρι δίνονται θεατρικές παραστάσεις.

Ἡ Ἐπαρχία Παγγαίου ἔχει πρωτεύουσα τήν **Ἐλευθερούπολι** (6.000 κ.) καί ἡ Ἐπαρχία Νέστου τή **Χρυσούπολι** (6.000 κ.).

Στόν Νομό Καβάλας ἀνήκει καί τό μοναδικό μακεδονικό νησί, ἡ **Θάσος**, πού ἀποτελεῖ ξεχωριστή Ἐπαρχία μέ πρωτεύουσα τή **Θάσο** (2.000 κ.). Ἡ Θάσος εἶναι ἓνα μαγευτικό νησί. Ὁλος ὁ τόπος εἶναι καταπράσινος καί οἱ ἀκρογιαλιές τῆς μέ τή χρυσή ἀμμουδιά, τοῦς γραφικούς ὄρμους, τοῦς ἐλαιῶνες καί τοῦς ἀτέλειωτους πευκῶνες γεμίζουν κάθε καλοκαίρι ἀπό χιλιάδες τουρίστες.

«**Χρυσή Ἀκτή**» ὠνόμαζαν οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες τή Θάσο. Ἐκεῖ εἶχαν χτίσει θαυμάσιες πόλεις, διότι ἐκτός ἀπό τίς φυσικές ὁμορφιές καί τόν δασικό πλοῦτο τῆς ἡ Θάσος ἔχει καί πλούσια μεταλλεῖα. Ἐρείπια τῶν ἀρχαίων ἐκείνων πόλεων σώζονται μέχρι σήμερα σέ πολλά σημεῖα τοῦ νησιοῦ.

Καβάλα

Ἡ Θάσος εἶναι ἡ Κέρκυρα καί ἡ Ρόδος τῆς Μακεδονίας. Στά θαυμάσια ξενοδοχεῖα καί στά κέντρα ψυχαγωγίας, πού λειτουργοῦν σ' ὀλόκληρη τήν ἔκτασί της, περνοῦν τίς διακοπές τους χιλιάδες ἄνθρωποι. Στό ἀρχαῖο θέατρο τοῦ νησιοῦ δίνονται συχνά θεατρικές παραστάσεις.

- Ἀσκήσεις.**
1. Ζωγράφισε στή χαρτογραφία σου τόν χάρτη τῆς Μακεδονίας.
 2. Γιά νά πᾶμε σιδηροδρομικῶς ἀπό τήν Καβάλα στήν Κοζάνη, ἀπό ποιές πόλεις θά περάσωμε;
 3. Ποιοί εἶναι οἱ σπουδαιότεροι τουριστικοί τόποι τῆς Μακεδονίας;

ΓΕΝΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΙ ΤΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

Νομοί	Πρωτεύουσα	Βουνά	ῴψος	Ποταμοί
ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ				
1. Καστοριάς	Καστοριά	ῴλυμπος Σμόλικας	2.917 2.620	Ἀλιάκμονας Ἀξιός
2. Φλωρίνης	Φλώρινα	Βόρας	2.524	Στρυμόνας
3. Κοζάνης	Κοζάνη	Γράμμος	2.520	Νέστος
4. Γρεβενῶν	Γρεβενά	Φαλακρό	2.232	Λουδίας
		ῴΟρβηλος	2.212	Γαλλικός
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ				
		Βίτσι	2.128	
		ῴΑσκιο	2.111	Λίμνες
1. Θεσσαλονίκης	Θεσσαλονίκη	Πιέρια	2.090	
2. Κιλκίς	Κιλκίς	Βέρμιο	2.052	Μεγ. Πρέσπα
3. Πέλλης	ῴΕδεσσα	Κερκίνη	2.031	Μικρή Πρέσπα
4. Ἡμαθίας	Βέροια	ῴΑθως	2.000	Βεγορίτιδα
5. Πιερίας	Κατερίνη	Μενοίκιο	1.963	Καστοριάς
6. Χαλκιδικῆς	Πολύγυρος	Παγγαῖο	1.956	Πετρῶν
7. Ἀγίου ῴΟρους	Καρυές	Βούρινος	1.866	Δοϊράνη
		Βόιο	1.805	Βόλβη
ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ				
		Πάικο	1.650	Λαγκαδά
		Χάσια	1.565	Κερκίνη
1. Σερρῶν	Σέρρες	Καμβούνια	1.476	
2. Δράμας	Δράμα	Βερτίσκος	1.078	
3. Καβάλας	Καβάλα			

Η ΘΡΑΚΗ

Η ΘΡΑΚΗ

Γεωφυσική και οικονομική εξέταση

Ἡ Θράκη εἶναι μεγάλη περιοχή καί φτάνει ἀπό τόν Νέστο ποταμό ὡς τήν Κωνσταντινούπολι καί τόν Εὐξείνιο Πόντο. Σήμερα ὁμως τό μεγαλύτερο μέρος της τό κατέχουν οἱ Τοῦρκοι καί οἱ Βούλγαροι. Στήν Ἑλλάδα ἀνήκει μόνο ἡ **Δυτική Θράκη**.

Ἡ μεγάλη ὄροσειρά **Ροδόπη** χωρίζει τήν ἐλληνική Θράκη ἀπό τή Βουλγαρία. Σύνορό της μέ τήν Τουρκία εἶναι ὁ ποταμός "**Έβρος**".

Ἐκεῖ, στίς μεγάλες γέφυρες τοῦ "Έβρου, εἶναι τ' ἀκριτικά φυλάκια.

Στή μιὰ ἄκρη τῆς γέφυρας εἶναι τό ἐλληνικό φυλάκιο μέ τήν ἐλληνική σημαία καί τόν εὐζωνα φρουρό καί στήν ἄλλη τό τουρκικό.

Δυτικά ὁ ποταμός **Νέστος** χωρίζει τή Θράκη ἀπό τή Μακεδονία, ἐνῶ ἀπό τή νότια πλευρά τή βρέχει τό **Θρακικό πέλαγος**.

Ἡ Ροδόπη εἶναι μεγάλη ὄροσειρά. Οἱ ψηλότερες κορυφές της εἶναι ἡ **Κούλα** καί τό **Παπίκιο**. Στίς πλαγιές της υπάρχουν μεγάλα δάση, στά ὁποῖα ζοῦν πολλά ἄγρια ζῶα. Γνωστό βουνό εἶναι καί ὁ **Ἴσμαρος**.

Στά νότια καί ἀνατολικά τῆς Ροδόπης ἀπλώνονται μεγάλες πεδινές ἐκτάσεις μ' εὐφορα χωράφια καί μεγάλους βοσκότοπους.

Τό **κλίμα** τῆς Θράκης εἶναι ὑγρό ἠπειρωτικό.

Οἱ **πεδιάδες** τῆς Ξάνθης, τῆς Κομοτηνῆς, τήν ὁποῖα διαρρέει ὁ μικρός ποταμός **Φιλιούρι**, καί τοῦ Ἐβρου εἶναι εὐφοροί τόποι καί παράγουν καπνά, δημητριακά, βαμβάκι, πεπόνια, καρπούζια, σταφύλια, λαχανικά, ὄσπρια. Στήν περιοχή Ἐβρου τρέφουν μεταξοσκώληκες καί παράγουν μετάξι καί μεταξωτά ὑφάσματα. Σήμερα στήν περιοχή τῆς Θράκης γίνονται μεγάλα ἀντιπλημμυρικά καί ἀρδευτικά ἔργα, μέ τά ὁποῖα ὁ γεωργικός πλοῦτος τῆς περιοχῆς θ' αὐξηθῆ πολύ.

Ἐξαιρετικά ἀναπτυγμένες σ' ὀλόκληρη τή Θράκη εἶναι ἡ **κτηνοτροφία** καί ἡ **πηνοτροφία** καί μεγάλη προσπάθεια γίνεται γιά ν' ἀναπτυχθοῦν ἀκόμη περισσότερο.

Σέ πολλές περιοχές τῆς Θράκης υπάρχουν κοιτάσματα ἀπό διάφορα **μεταλλεύματα**. Ἀξιόλογα εἶναι τά μεταλλεῖα τῆς **Κίρκης** καί τά λιγνιτωρυχεῖα τῆς Ἀλεξανδρουπόλεως.

Ἰαματικές πηγές υπάρχουν στίς **Φέρες**, στό **Λουτρό**, στίς **Θερμές** καί στή **Γενισέα** τῆς Ξάνθης.

Ἡ θάλασσα τοῦ Θρακικοῦ πελάγους ἔχει ἄφθονα ψάρια καί πολλοί κάτοικοι τῆς Θράκης ἀσχολοῦνται μέ τήν **ἀλιεῖα**. Μεγάλες ποσότητες ψαριῶν ἀλιεῦνται στή λιμνοθάλασσα τοῦ **Πόρτο-Λάγο** καί στό μεγάλο **Δέλτα τοῦ Ἐβρου** ποταμοῦ, ὅπου υπάρχουν καί πολλά ἰχθυοτροφεῖα.

Τή Θράκη τή διασχίζει ἡ σιδηροδρομική γραμμή Θεσσαλονίκης - Τουρκίας, ἡ ὁποῖα διέρχεται ἀπό τίς πόλεις Ξάνθη, Κομοτηνή καί Ἀλεξανδρούπολι. Ὑπάρχουν ἐπίσης ἀρκετοί αὐτοκινητόδρομοι καί ἀεροδρόμιο στήν Ἀλεξανδρούπολι.

Ἡ **βιομηχανία** στή Θράκη σήμερα εἶναι σχεδόν ἀνύπαρκτη. Τώρα ἀρχισαν νά χτιζονται μερικά ἐργοστάσια. Οἱ περισσότεροι ἀπό τοὺς 330.000 κατοίκους της εἶναι γεωργοί.

Σαμοθράκη

Κομοτηνή

Πολιτική εξέταση της Θράκης

Διοικητικά η Θράκη χωρίζεται στους Νομούς: 1) **Ξάνθης**, 2) **Ροδόπης** και 3) **Έβρου**.

1. **Ο Νομός Ξάνθης** έχει πρωτεύουσα την Ξάνθη (27.000 κ.). Η περιοχή της παράγει τά φημισμένα μυρωδάτα καπνά της Ξάνθης και πολλοί κάτοικοί της εργάζονται στα καπνομάγαζα της πόλεως.

Κωμοπόλεις του Νομού είναι η **Γενισέα**, ο **Έχινος**, τά **Αβδηρα**.

Τά "Αβδηρα στ' αρχαία χρόνια ήταν μεγάλη και όνομαστή πόλι. Τήν έχτισε ο 'Ηρακλής, άφου σκότωσε τ' άλογα του Διομήδη, γιά νά τιμήση τόν φίλο του "Αβδηρο. Έκει στ' αρχαία χρόνια γεννήθηκαν πολλοί σοφοί, σπουδαιότερος άπό τούς όποιους ήταν ο **Δημόκριτος**.

2. **Ο Νομός Ροδόπης** χωρίζεται στις Έπαρχίες: α) **Κομοτηνής** και β) **Σαπών**. Πρωτεύουσα του Νομού είναι η **Κομοτηνή** (32.000 κ.) και σπουδαιότερη κωμόπολι ο **Ίασμος** (3.000 κ.). Η άγροτική κωμόπολι **Σάπες** (5.000 κ.) είναι πρωτεύουσα της Έπαρχίας Σαπών. Στην παραλία του Νομού Ροδόπης στ' αρχαία χρόνια υπήρχε η πόλι **Μαρώνεια**, στην περιοχή της όποιας ζούσαν οί **Κίκονες**.

3. **Ο Νομός Έβρου** είναι ο μεγαλύτερος Νομός της Θράκης και χωρίζεται στις Έπαρχίες: α) **Άλεξανδρουπόλεως**, β) **Σουφλίου**, γ) **Διδυμοτειχου**, δ) **Όρεσιιάδος** και ε) **Σαμοθράκης**.

Πρωτεύουσα του Νομού και της Έπαρχίας Άλεξανδρουπόλεως είναι η **Άλεξανδρούπολι** (25.000 κ.). Είναι τό μοναδικό λιμάνι της Θράκης κι έχει άρκετή έμπορική κίνηση.

Κωμοπόλεις της Έπαρχίας Άλεξανδρουπόλεως είναι οι **Φέρες** (4.000 κ.) και ο **Λουτρός** με ιαματικές πηγές.

Ή Έπαρχία Σουφλίου έχει πρωτεύουσα τό **Σουφλί** (6.000 κ.).

Πρωτεύουσα της Έπαρχίας Διδυμοτείχου είναι τό **Διδυμότειχο** (9.000 κ.), παλαιά όχυρή πόλι στις όχθες του "Εβρου.

Ή **Όρεσιιάδα** (12.000 κ.), άγροτικό κέντρο στό βορεινό τμήμα της πεδιάδας του "Εβρου, είναι πρωτεύουσα της Έπαρχίας Όρεσιιάδος.

Στή Θράκη ζούν σήμερα και πολλοί Τουρκοι, οί όποιοι απέμειναν από τά χρόνια πού ό τόπος μας ήταν σκλαβωμένος στους Τούρκους.

"Όποιος ταξιδεύει στή Θράκη βλέπει νά ύψώνωνται οί χαρακτηριστικοί μιναρέδες τών τουρκικών τζαμιών και συχνά άκούει τήν τραγουδιστή φωνή του χότζα νά καλή τούς πιστούς του Άλλάχ.

Στόν Νομό "Εβρου άνήκει και τό νησί **Σαμοθράκη**, τό όποιο άποτελεί ιδιαίτερη Έπαρχία μέ πρωτεύουσα τή **Σαμοθράκη**.

Ή Σαμοθράκη είναι ένα θαυμάσιο νησί μέ πολλά δάση, φυσικές όμορφιές και πολλά άρχαία μνημεία. Ή **Νίκη της Σαμοθράκης**, ένα από τ' άριστουργήματα της άρχαίας έλληνικής τέχνης, μαρτυρεί τή δόξα πού γνώρισε τό ώραίο αυτό έλληνικό νησί στ' άρχαία χρόνια.

Ή Σαμοθράκη συγκεντρώνει σήμερα όλες τίς προϋποθέσεις, γιά ν' άναπτυχθί σ' ένα αξιόλογο τουριστικό κέντρο.

"**Ασκησι**. Ζωγράφισε τόν χάρτη της Θράκης.

Άλεξανδρούπολι

ΤΑ ΝΗΣΙΑ ΤΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ ΠΕΛΑΓΟΥΣ

Στήν καρδιά τοῦ Αἰγαίου Πελάγους, ἐκεῖ στή μικρή Δῆλο, γεννήθηκε ὁ Ἀπόλλωνας, ὁ μυθικός θεός τοῦ ἡλίου. Εἶναι ἀκόμη καί σήμερα τόση ἡ λαμπράδα τοῦ τοπίου τριγύρω, πού νομίζει κανεῖς πώς ἀληθινά ψηλά στά καταγάλανα οὐράνια τρέχει ἀκόμη ὁ θεός τοῦ φωτός μέ τ' ὀλόχρυσο ἄρμα του!

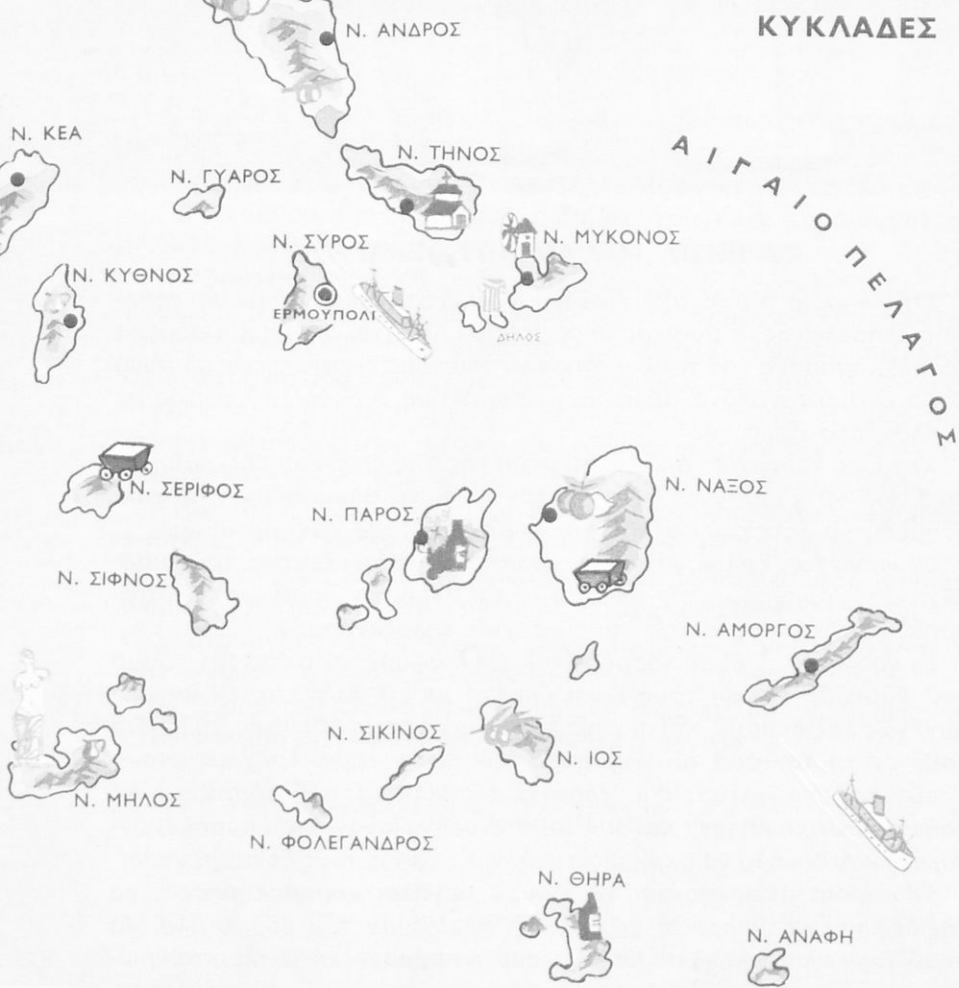
Χιλιάδες τουρίστες ἀπ' ὅλα τά μέρη τῆς Γῆς ἔρχονται ἐδῶ καθημερινά, γιά νά χαροῦν τό φῶς καί τόν ἥλιο, νά θαυμάσουν τ' ἀρχαῖα μνημεῖα, νά λουστοῦν στούς γαλανούς κόρφους τῶν νησιῶν μας.

Οἱ νησιῶτες, ἀπλοί, φιλόξενοι, συμπαθητικοί ἄνθρωποι, τοὺς ὑποδέχονται πρόσχαρα στόν τόπο τους καί ἀνοίγουν πρόθυμα τά κάτασπρα πεντακάθαρα σπίτια τους νά τοὺς φιλοξενήσουν.

Οἱ νησιῶτες... "Ενας κόσμος ἐντελῶς διαφορετικός ἀπό τόν κόσμο τοῦ βουνοῦ. Ἡ ζωή τους εἶναι δεμένη μέ τή θάλασσα. Οἱ ἄντρες συνεχῶς ταξιδεύουν. Καί οἱ γυναῖκες, οἱ μάννες, οἱ ἀδερφές, τά παιδιά ζοῦν μέ τή λαχτάρα τοῦ γυρισμοῦ τῶν δικῶν τους. Τρέχουν στούς ναούς καί στά πολυάριθμα γραφικά ἐξωκκλήσια, πού ἀσπρίζουν σέ κάθε νησιώτικη κορφή, κάνουν τάματα στήν Παναγιά καί προσεύχονται στόν Ἀι-Νικόλα νά φέρη πίσω στό νησί γερούς τοὺς ξενιτεμένους.

Τά παιδιά ὄνειρεύονται νά γίνουν μεγάλοι караβοκῦρηδες, νά ταξιδέψουν σέ μακρινές χῶρες, νά γνωρίσουν τόν κόσμο ὅλο, νά κερδίσουν πλοῦτη πολλά. Καί οἱ γέροι, οἱ ἀπόμαχοι τῆς ζωῆς, καθισμένοι στήν ἀκροθαλασσιά ρουφοῦν τήν πίπα τους καί μέ μισόκλειστα μάτια ἀναπολοῦν τά περασμένα καί διηγοῦνται στά παιδιά συναρπαστικές ἱστορίες ἀπό τά ταξίδια τους.

Στίς γιορτές καί στά πανηγύρια, ὅταν τά καράβια εἶναι ἀραγμένα στούς μῶλους καί τό νησί ἔχη χαρά, στήνουν οἱ νησιῶτες τόν χορό καί τραγουδοῦν γλυκά χαρούμενα τραγούδια... Μά, ὅταν φτάση ἡ θλιβερή εἶδησι γιά κάποιο ναυάγιο, τό νησί βουβαίνεται καί ντύνεται στά μαῦρα... Αὐτός εἶναι ὁ ἀπλός, πολύπαθος, μά πάντα κεφάτος κόσμος τῶν νησιῶν μας.

Γεωφυσική, οικονομική καί πολιτική εξέτασι

Μιλήσαμε σέ προηγούμενα κεφάλαια γιά τά νησιά του Σαρωνικού, γιά τήν Εύβοια, τίς Βόρειες Σποράδες, τή Θάσο καί τή Σαμοθράκη. Τά υπόλοιπα νησιά του Αιγαίου Πελάγους χωρίζονται στους Νομούς: 1) **Κυκλάδων**, 2) **Λέσβου**, 3) **Χίου**, 4) **Σάμου** καί 5) **Δωδεκανήσου**.

1. **Κυκλάδες** λέγονται τά νησιά πού βρίσκονται «κυκλικά» γύρω

Παναγία Τήνου

από τη **Δήλο**. Τά μεγαλύτερα από αυτά είναι ή "**Ανδρος**, ή **Τήνος**, ή **Μύκονος**, ή **Νάξος**, ή **Πάρος**, ή **Άμοργός**, ή **Ανάφη**, ή **Ίος**, ή **Σίκινος**, ή **Φολέγανδρος**, ή **Μήλος**, ή **Σίφνος**, ή **Σέριφος**, ή **Κύθνος**, ή **Κέα**, ή **Σύρος**, στην όποία βρίσκεται ή πρωτεύουσα τών Κυκλάδων, ή **Ερμούπολι** (16.000 κ.), καί ή **Θήρα** ή **Σαντορίνη**, στην όποία ύπάρχει ένεργό ήφαίστειο.

"Όλα είναι όρεινά νησιά καί οί καλλιεργήσιμες έκτάσεις είναι πολύ περιωρισμένες. Σέ πολλά μέρη οί νησιώτες προσπαθοῦν μέ τοίχους νά συγκρατήσουν τό λιγοστό χῶμα στίς βουνοπλαγιές.

Τό **κλίμα** είναι ξηρό μεσογειακό καί οί βροχές σπανιώτατες. Σέ πολλά μέρη δέν ύπάρχουν καθόλου πηγές καί οί νησιώτες άποθηκεύουν τό νερό τής βροχής σέ μεγάλες στέρνες. Σέ πολλά νησιά ύπάρχουν έγκαταστάσεις γιά τήν άφαλάτωση του θαλασσινού νερού.

Κύρια **προϊόντα** τών νησιών είναι οί έλιές, τά σῦκα, τά έσπεριδοειδή, τά σταφύλια. Όνομαστά είναι τά κρασιά τής Σαντορίνης καί τής Πάρου. Σέ πολλά μέρη καλλιεργοῦνται πολλά λαχανικά.

Σαντορίνη

Τά κτηνοτροφικά προϊόντα είναι λίγα, αλλά έκλεκτης ποιότητας. Νοστιμώτατα είναι τά τυριά τῶν Κυκλάδων.

Ἐπίσης ἀπό τά πανάρχαια χρόνια ἀπό τίς Κυκλάδες ἐξάγονται πολλά ὀρυκτά. Ἐπίσης ἀπό τὴ Νάξο ἐξάγεται σμύριδα, ἀπὸ τὴν Πάρο τὰ περίφημα κατάλευκα μάρμαρα, ἀπὸ τὴ Θήρα ἢ θηραϊκὴ γῆ, ἀπὸ τὴ Μῆλο θειάφι καὶ σιδηρομεταλλεύματα, ἀπὸ τὴν Κίμωλο κιμωλία, ἀπὸ τὴ Σέριφο σιδηρομεταλλεύματα, ἀπὸ τὴν Τῆνο ὠραία μάρμαρα.

Ἱαματικές πηγές ὑπάρχουν πολλές. Γνωστότερη ἀπὸ αὐτές εἶναι ἡ πηγή **Σάριζα** στὴν Ἄνδρο.

Ἡ βιομηχανία εἶναι ἀναπτυγμένη στὴ Σῦρο, ὅπου ὑπάρχουν ἐργοστάσια καὶ μεγάλα ναυπηγεῖα.

Γνωστά σ' ὅλη τὴν Ἑλλάδα εἶναι τὰ νόστιμα «συριανὰ λουκούμια».

Ἀξιόλογα εἶναι καὶ τὰ προϊόντα τῆς κυκλαδίτικης **βιοτεχνίας**.

Στὶς Κυκλάδες ζοῦν σήμερα 86.000 ἄνθρωποι. Πολλοὶ ἀπ' αὐτοὺς εἶναι ψαράδες καὶ οἱ περισσότεροὶ ναυτικοί.

Ὁ τουρισμός ἀποτελεῖ σήμερα πηγὴ πλούτου γιὰ τὰ νησιά τοῦ Αἰγαίου. Ἡ Δῆλος καὶ ἡ γειτονικὴ τῆς Μύκονος μὲ τὰ κατάλευκα σπίτια καὶ τοὺς γραφικοὺς ἀνεμόμυλους εἶναι τουριστικὰ κέντρα μὲ παγκόσμιο ἐνδιαφέρον.

Ἡ Τῆνος εἶναι τὸ ἱερό νησί τοῦ Αἰγαίου. Ἐκεῖ κάθε χρόνο στὶς 15 Αὐγούστου συγκεντρώνονται χιλιάδες ἄνθρωποι, γιὰ νὰ προσκυνήσουν τὴ θαυματουργὴ εἰκόνα τῆς Μεγαλόχαρης.

Στὴ Μῆλο βρέθηκε τὸ περίφημο ἄγαλμα τῆς Ἀφροδίτης, τ' ὠραιότερο ἄγαλμα τοῦ κόσμου.

Σπουδαιότερες κωμοπόλεις τῶν Κυκλάδων εἶναι ἡ **Ἄνδρος** (2.000 κ.), ἡ **Τῆνος** (3.000 κ.), ἡ **Μύκονος** (3.000 κ.), ἡ **Νάξος** (3.000 κ.).

2. **Ὁ Νομός Λέσβου** περιλαμβάνει τὰ νησιά **Λέσβο**, **Λῆμνο** καὶ **Ἅγιο Εὐστράτιο**.

Ἡ Λέσβος εἶναι τὸ τρίτο νησί τῆς Ἑλλάδος σ' ἔκτασι. Τὸ ἔδαφός της εἶναι εὐφορο μὲ μικρὲς πεδινὲς ἐκτάσεις στὰ παράλια καὶ πλούσιες κοιλάδες. Τὰ ψηλότερα βουνά της εἶναι ὁ **Λεπέτυμνος** καὶ ὁ **Ὀλυμπος**, σκεπασμένα μὲ ὠραία δάση.

Στὶς νότιες ἀκτὲς τοῦ νησιοῦ σχηματίζονται οἱ γραφικοὶ κόλποι τῆς **Καλλονῆς** καὶ τῆς **Γέρας**.

Τὸ **κλίμα** τῆς Λέσβου εἶναι μεσογειακὸ καὶ ὀλόκληρο τὸ νησί εἶναι ἕνας ἀπέραντος ἐλαιώνας.

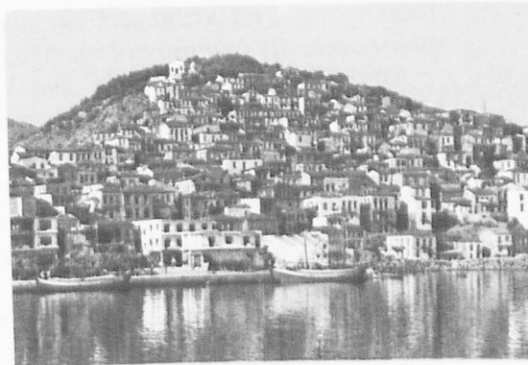
Μυτιλήνη

Ἡ Λέσβος παράγει πολλές ἐλιές καί λάδι, δημητριακά, σταφύλια, ὄσπρια, σῦκα, λαχανικά, κτηνοτροφικά προϊόντα κι ἐξάγει ἀλάτι καί ἄλλα ὀρυκτά.

Σ' αὐτὴν ζοῦν 97.000 περίπου ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι ἀσχολοῦνται μὲ τὴ γεωργία, τὴν κτηνοτροφία, τὴν ἀλιεία, τὸ ἐμπόριο καί τὴ ναυτιλία.

Στὴ **Μυτιλήνη** (24.000 κ.), πού εἶναι καί ἡ πρωτεύουσα τοῦ Νομοῦ, ὑπάρχουν πολλὰ ἐλαιουργεῖα, σαπωνοποιεῖα, κονσερβοποιεῖα ψαριῶν καί ἄλλα ἐργοστάσια ἐπεξεργασίας γεωργικῶν προϊόντων.

Ἐξιόλογες κωμοπόλεις τοῦ νησιοῦ εἶναι τὸ **Πλωμάρι** (5.000 κ.), ὁ **Πολιχνίτος** (4.000 κ.), ἡ **Ἀγιάσος** (4.000 κ.), ἡ **Ἐρεσός** (2.000 κ.).

Πλωμάρι

Ἐκτός ἀπό τῶν ἀξιοθέατα τῆς Λέσβου εἶναι καί τό «**ἀπολιθωμένο δάσος**», δηλαδή ἀπολιθωμένοι κορμοί δέντρων, στό δυτικό μέρος τοῦ νησιοῦ.

Γνωστές **ιαματικές πηγές** στή Λέσβο εἶναι τῆς Θέρμης καί τοῦ Πολιχνίτου.

Ἡ Μυτιλήνη ἔχει καί ἀεροπορική συγκοινωνία μέ τήν Ἀθήνα.

Ἀεροπορική συγκοινωνία ἔχει καί ἡ **Λήμνος**, τό ἀρχαῖο νησί τοῦ Ἡφαίστου, στό ὁποῖο ζοῦν 18.000 περίπου ἄνθρωποι.

Ἡ Λήμνος εἶναι εὐφορο νησί. Παράγει ἐκλεκτά κτηνοτροφικά προϊόντα, ἀρίστης ποιότητος βαμβάκι, δημητριακά, σταφύλια, ἀμύγδαλα. Πρωτεύουσα τοῦ νησιοῦ εἶναι ἡ **Μύρινα** ἢ **Κάστρο** (4.000 κ.).

Ἡ **Ἁγία Εὐστράτιος** εἶναι ἄγονο νησί μέ λίγους κατοίκους.

Ἀπέναντι ἀπό τήν Λήμνο βρίσκονται τά νησιά **Ἰμβρος** καί **Τένεδος**, στά ὁποῖα ζοῦν Ἕλληνες, ἀλλά τά κατέχουν οἱ Τούρκοι.

3. Ἡ **Χίος** περιλαμβάνει τά νησιά **Χίο**, **Ψαρά** καί **Οἰνουῤες**, στά ὁποῖα ζοῦν 54.000 ἄνθρωποι.

Ἡ Χίος εἶναι τό μυροβόλο νησί τῆς μαστίχας. Λένε πῶς σ' αὐτή στ' ἀρχαῖα χρόνια ἔζησε ὁ μέγας ποιητής **Ὀμηρος**.

Τό βορεινὸ τμήμα τοῦ νησιοῦ εἶναι ὄρεινὸ μέ ψηλότερο βουνό τό **Πελληναῖο**. Στά νότια τοῦ νησιοῦ τό ἔδαφος εἶναι ὀμαλό. Ἐκεῖ βρίσκονται τά ὀνομαστά **Μαστιχοχώρια**.

Τά μαστιχόδεντρα εἶναι ἕνα εἶδος σχίνου. Ἐκείνην μέ μαχαίρι τὸν κορμό τους, τά δέντρα δακρύζουν καί σέ λίγο τό δάκρυ τους πῆζει καί γίνεται στερεό σάν διαμάντι. Αὐτό εἶναι ἡ ἀρωματική χιωτική μαστίχα, πού μονάχα στήν νότια Χίο παράγεται.

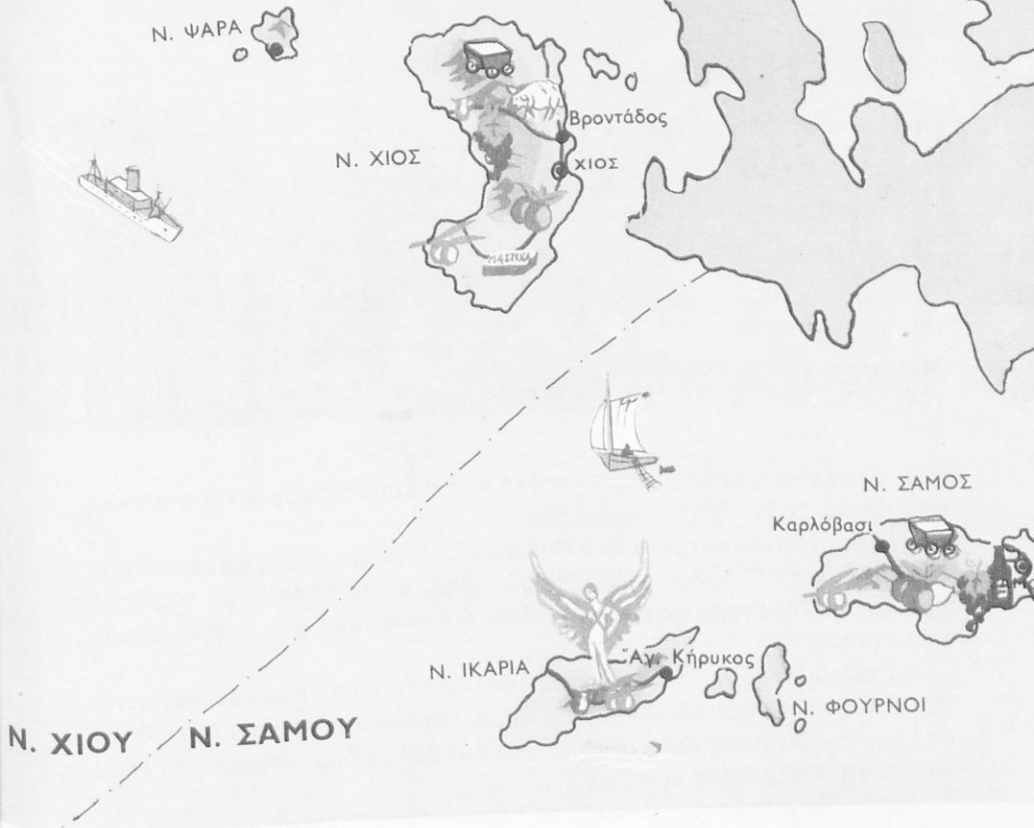
Ἡ Χίος εἶναι εὐφορο νησί μέ γλυκό μεσογειακὸ κλίμα κι ἐργατικούς κατοίκους. Ἐκτός ἀπό τήν μαστίχα παράγει ἐλιές, ἐσπεριδοειδή, ἀμύγδαλα, σταφύλια, δημητριακά, κτηνοτροφικά προϊόντα. Πολλοὶ κάτοικοι τοῦ νησιοῦ εἶναι ψαράδες καί ἄλλοι ἔμποροι καί ναυτικοί. Ἀπό τήν Χίο καί τίς Οἰνουῤες κατάγονται πολλοὶ πλούσιοι πλοιοκτήτες.

Ἀπό τήν Χίο κατάγονταν ὁ μέγας ἐθνικός εὐεργέτης Ἀνδρέας Συγγρός καί ὁ σοφὸς διδάσκαλος τοῦ Γένους Ἀδαμάντιος Κοραΐς.

Οἱ Χιώτες ἀγαποῦν τὸν τόπο τους καί, ὅπουδῆποτε καί ἂν βρισκῶνται, φροντίζουν γι' αὐτόν.

Πρωτεύουσα τοῦ νησιοῦ εἶναι ἡ **Χίος** (24.000 κ.) καί σπουδαιότερη κωμόπολι ὁ **Βροντάδος** (4.000 κ.).

Ἡ Χίος ἔχει καί ἀεροπορική συγκοινωνία μέ τήν Ἀθήνα.

Στά βορειοδυτικά τῆς Χίου βρίσκονται τὰ **Ψαρά**, ἡ ἔνδοξη πατρίδα τοῦ Κανάρη.

Οἱ Ψαριανοὶ στὴ Μεγάλῃ Ἐπανάστασι τοῦ 1821 πρόσφεραν σπουδαῖες ὑπηρεσίες στὴν πατρίδα.

Οἱ **Οἰνοῦσες** εἶναι 4 μικρὰ νησάκια ἀνάμεσα στὴ Χίο καὶ στὴν παραλία τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Οἱ περισσότεροι κάτοικοι εἶναι ναυτικοί.

Χίος

Σάμος

4. **Στόν Νομό Σάμου** υπάγονται τὰ νησιά **Σάμος**, **Ίκαρία** καί **Φοῦρνοι**, στά ὁποῖα ζοῦν 42.000 ἄνθρωποι.

Ἡ Σάμος εἶναι πατρίδα τοῦ Πυθαγόρα, ἑνός ἀπό τούς ἐφτά σοφούς τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος. Τό ἔδαφός της εἶναι ὀρεινό μ' εὐφορες κοιλάδες. Ψηλότερο βουνό της εἶναι ὁ **Κερκετέας** στό δυτικό μέρος τοῦ νησιοῦ.

Τό **κλίμα** εἶναι μεσογειακό καί ὀλόκληρο τό νησί εἶναι καταπράσινο. Παντοῦ ἀπλώνονται ἐλαιῶνες, ἀμπέλια, περιβόλια μ' ἐσπεριδοειδή καί στά ψηλότερα μέρη δάση ἀπό πεύκα καί βαλανιδιές. Φημισμένα εἶναι τὰ γλυκά «σαμιώτικα κρασιά».

Πολλοί ἀπό τούς κατοίκους τοῦ νησιοῦ ἀσχολοῦνται μέ τήν ἀλιεία καί τή ναυτιλία.

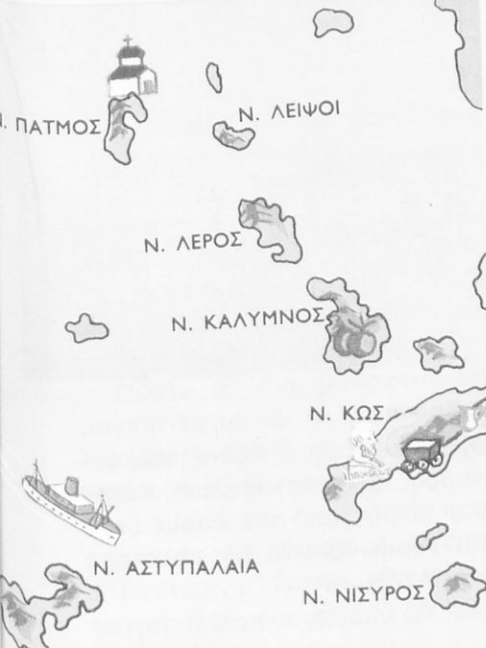
Πρωτεύουσα τῆς Σάμου καί ὄλου τοῦ Νομοῦ εἶναι ἡ **Σάμος** (5.000 κ.), χτισμένη ἀμφιθεατρικά στόν μυχό τοῦ κόλπου Βαθέος. Κωμοπόλεις τοῦ νησιοῦ εἶναι τό **Βαθύ** (2.000 κ.), τό **Νέο Καρλόβασι** (4.000 κ.) καί ὁ **Μαραθόκαμπος** (2.000 κ.).

Ἡ **Ίκαρία**, στή θάλασσα τῆς ὁποίας στά μυθικά χρόνια πνίγηκε ὁ Ίκαρος, εἶναι γνωστή καί ἀπό τίς ἰαματικές πηγές της, τίς ὁποῖες ἐπισκέπτονται κάθε χρόνο πολλοί ἀσθενεῖς.

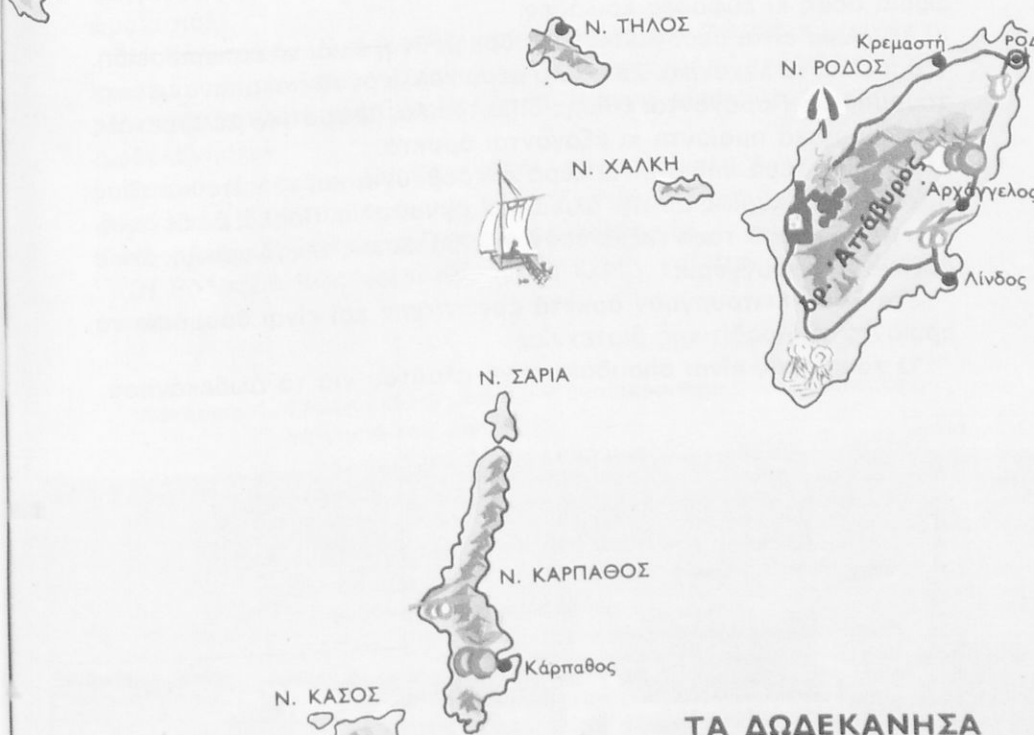
Πρωτεύουσα τῆς Ίκαρίας, πού ἀποτελεῖ ξεχωριστή Ἐπαρχία, εἶναι ὁ **Ἅγιος Κήρυκος** (2.000 κ.).

Ἐνάμεσα στή Σάμο καί στήν Ίκαρία βρίσκονται τὰ μικρά νησιά **Φοῦρνοι**.

Ἡ Σάμος ἔχει καί ἀεροπορική συγκοινωνία μέ τήν Ἀθήνα.

Πάτμος - το μοναστήρι

ΤΑ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΑ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Λίνδος - αρχαία ακρόπολι

5. Στόν **Νομό Δωδεκανήσου** υπάγονται τά νησιά **Ρόδος, Κάρπαθος, Κάσος, Χάλκη, Τήλος, Σύμη, Νίσυρος, Κως, Ἀστυπάλαια, Κάλυμνος, Λέρος, Πάτμος** καί πολλά ἄλλα μικρότερα, στά ὁποῖα ζοῦν 121.000 ἄνθρωποι. Ὅλα σχεδόν εἶναι νησιά ὄρεινά. Τό ψηλότερο βουνό βρίσκεται στή Ρόδο καί λέγεται **Ἀτάβυρος**.

Στά μεγάλα νησιά Ρόδο, Κάρπαθο καί Κῶ υπάρχουν πολλές πηγές, ωραῖα δάση κι εὐφορες κοιλάδες.

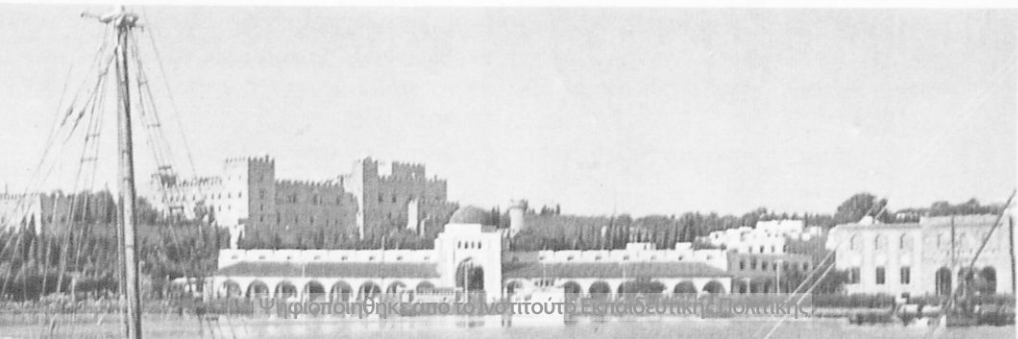
Τό **κλίμα** εἶναι μεσογειακό κι εὐδοκιμοῦν ἡ ἐλιά, τά ἐσπεριδοειδή, τ' ἀμπέλια, τά λαχανικά. Σέ πολλά μέρη καλλιεργοῦνται μπανανιές καί χουρμαδιές. Παράγονται ἐπίσης δημητριακά, ἀρωματικό μέλι, μετάξι, κτηνοτροφικά προϊόντα κι ἐξάγονται ὀρυκτά.

Τά μικρότερα νησιά εἶναι ξερά πετροβούνια καί οἱ κάτοικοί τους ἀσχολοῦνται κυρίως μέ τήν ἀλεία καί τή ναυτιλία. Πολλοί Δωδεκανήσιοι μέ τά καΐκια τους ταξιδεύουν στίς θάλασσες τῆς Ἀφρικῆς, ὅπου μαζεύουν σφουγγάρια.

Στή Ρόδο λειτουργοῦν ἀρκετά ἐργοστάσια καί εἶναι θαυμάσια τά προϊόντα τῆς ροδίτικης βιοτεχνίας.

Ὁ **τουρισμός** εἶναι σπουδαία πηγή πλούτου γιά τά Δωδεκάνησα.

Ρόδος

Ἡ Ρόδος μέ τίς ἀσύγκριτες φυσικές ὀμορφίες, τά θαυμάσια ξενοδοχεῖα, τ' ἀρχαία μνημεῖα καί τά παλαιά μεγαλοπρεπή ἀρχοντικά εἶναι ἓνα ἀπό τά μεγαλύτερα τουριστικά κέντρα τῆς χώρας μας, στό ὁποῖο περνοῦν τίς διακοπές τους χιλιάδες τουρίστες.

Πρωτεύουσα τοῦ νησιοῦ καί ὄλου τοῦ Νομοῦ εἶναι ἡ **Ρόδος** (33.000 κ.) μέ μεγαλοπρεπή κτήρια, ὠραίους δρόμους, πολλά κέντρα ψυχαγωγίας καί ὠραίους κήπους. Ἡ ἀγορά καί τό λιμάνι τῆς Ρόδου ἔχουν μεγάλη κίνηση.

Σ' ὄλο τό νησί ὑπάρχουν ὠραῖοι ἀσφαλτοστρωμένοι δρόμοι καί μαγευτικά τοπία. Τά **Ἀφάντου** (2.000 κ.), ὁ **Ἀρχάγγελος** (3.000 κ.), ἡ **Κρεμαστή** (2.000 κ.), τά **Τριάντα** (3.000 κ.) εἶναι οἱ σπουδαιότερες κωμοπόλεις τοῦ νησιοῦ.

Στή μέση τῆς ἀνατολικῆς παραλίας ὑψώνεται ἐπιβλητική ἡ ἀρχαία ἀκρόπολις τῆς **Λίνδου** μέ τά ἐρείπια τοῦ ναοῦ τῆς Λινδίας Ἀθηνᾶς.

Δεύτερο σ' ἔκτασι νησί τῶν Δωδεκανήσων εἶναι ἡ **Κάρπαθος** καί τρίτο ἡ **Κῶς**, ἡ πατρίδα τοῦ Ἰπποκράτη. Ἡ **Κῶς** (9.000 κ.) εἶναι πολύ ὠραία πόλι.

Ἡ **Κάλυμνος**, μέ πρωτεύουσα τήν **Κάλυμνο** (13.000 κ.), εἶναι τό γνωστό νησί τῶν σφουγγαράδων καί ἡ **Πάτμος**, μέ τό παλαιό μοναστήρι καί τό σπήλαιο τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννη, εἶναι τό ἱερό νησί τῶν Δωδεκανησίων.

Σπουδαιότερες κωμοπόλεις σ' ἄλλα νησιά εἶναι ἡ **Ἀγία Μαρίνα** στή Λέρο καί ἡ **Σύμη** σ' ὁμώνυμο νησί. Ἀνατολικά, κοντά στίς μικρασιατικές ἀκτές, βρίσκεται τό νησάκι **Καστελλόριζο**.

Ἡ Ρόδος, ἡ Κῶς καί ἡ Κάρπαθος ἔχουν καί ἀεροπορική συγκοινωνία.

- Ἀσκήσεις.**
1. Γράψε ἔκθεσι μέ θέμα «Ἐνα ἀεροπορικό ταξίδι πάνω ἀπό τά νησιά τοῦ Αἰγαίου».
 2. Ποιά νησιά τοῦ Αἰγαίου παρουσιάζουν μεγάλη τουριστική κίνηση;
 3. Ποιά ἔχουν ἀεροπορική συγκοινωνία;
 4. Ποιό εἶναι τό νησί τῆς μαστίχας; Ποιό τό νησί τῶν ἀνεμόμυλων; Ποιό τό νησί τοῦ Ἀπόλλωνα; Ποιό τό νησί τῶν σφουγγαράδων;
 5. Γιά ποιά νησιά μιλήσαμε στό μάθημα τῆς ἱστορίας;

Η ΚΡΗΤΗ

ΚΡΗΤΗ

‘Απ’ τό βαθύ τό πέλαγο σέ ξαγναντεύω, Κρήτη!
Τοῦ δειλινοῦ τά σύννεφα χρυσό σοῦ πλέκουν στέμμα
κι ὁ ἥλιος βασιλεύοντας κατά τόν Ψηλορείτη
σμίγει τό αἶμα τ’ οὐρανοῦ μέ τό δικό σου τό αἶμα.

Π. Νιρβάνας

Γεωφυσική καί οἰκονομική ἐξέτασι

Ἡ Κρήτη, ἡ λεβεντογέννα καί ἡρωική Κρήτη, εἶναι τό μεγαλύτερο νησί τῆς χώρας μας.

Ριζωμένη ἐκεῖ στή μέση τοῦ πελάγους, μοιάζει μέ κάστρο ἀδούλωτο, στό ὁποῖο αἰῶνες οἱ ἀνυπότακτοι Κρητικοί παλεύουν, γιά νά κρατήσουν ἑλληνική τήν ψυχή τοῦ νησιοῦ τους.

Τριγύρω ἡ θάλασσα ἄλλοτε ἀγκαλιάζει ἀπαλά τήν Κρήτη καί χαϊδεύει γλυκά τά γραφικά ἀκρογιάλια καί τούς ἄγριους σκυθρωπούς κάβους της καί ἄλλοτε ἀγριεύει καί ὑψώνει βουνά τά κύματα ἀπειλώντας νά καταποντίσει τόν τόπο.

Ἡ Κρήτη εἶναι νησί μέ πολλές ἀντιθέσεις. Καί φαίνεται αὐτό στή φύσι της καί στούς ἀνθρώπους της.

Τό ἔδαφός της εἶναι ὄρεινό. Θεόρατα, κακοτράχαλα, γεμάτα ἀπό σπηλιές καί φαράγγια ὑψώνονται τά βουνά της: τά **Λευκά ὄρη**, ὁ **Ψηλορείτης** ἢ **Ἰδη**, ἡ **Δίκη**, τά βουνά τῆς **Σητείας**.

Στά Λευκά ὄρη ὑπάρχει τό ἄγριο κι ἐπιβλητικό **φαράγγι τῆς Σαμαριάς**, μιά βαθειά χαράδρα, πού τό βάθος της ξεπερνάει τά 500 μέτρα καί τό μήκος της φτάνει τά 18 χιλιόμετρα! Τό πλάτος της ἀλλοῦ στενεύει ὡς τά 3 μέτρα καί ἀλλοῦ ἀνοίγει ὡς τά 30-40 μέτρα. Μόνο οἱ αἶγαγροι, τά ὄμορφα ἀγριοκάτσικα τῶν κρητικῶν βουνῶν, μποροῦν νά σκαρφαλώσουν στίς πλαγιές του!

Ψηλά στόν Ψηλορείτη, στό **«Ἰδαῖον ἄντρον»**, ἀνατράφηκε ὁ Δίας μέ τό γάλα τῆς Ἀμάθειας. Ἄλλη παράδοσι λέει πῶς ὁ πατέρας τῶν θεῶν γεννήθηκε στό **«Δικταῖον ἄντρον»**, σέ μιά σπηλιά τῆς Δίκης.

Στά χαμηλότερα μέρη ἀνοίγονται κοιλάδες καταπράσινες, εὐρύχωρα ὄροπέδια καί μικροί εὐφοροί κάμποι.

Ποτάμια μεγάλα δέν υπάρχουν στην Κρήτη. Μόνο χειμάρροι όρμητικοί κατεβαίνουν από τις βουνοπλαγιές προς τή θάλασσα. Οί μεγαλύτεροι από αυτούς είναι ό **Γεροπόταμος**, πού διαρρέει τήν πεδιάδα τής Μεσαράς, καί ό **Αναποδιάρης** στά νότια του νησιού.

Οί άκτές τής Κρήτης στή βόρεια παραλία είναι άρκετά όμαλές καί σχηματίζουν κόλπους καί λιμάνια. Οί κόλποι **Κισσάμου**, **Χανίων**, **Σούδας**, **Άλμυρού** καί **Μεραμβέλλου** είναι οί σπουδαιότεροι. Θαυμάσια φυσικά λιμάνια είναι τής Σούδας καί του **Άγιου Νικολάου**.

Μικρές χερσόνησοι καταλήγουν στ' άκρωτήρια **Γραμβούσα**, **Σπάθα**, **Άγιο Ίωάννη**, **Σίδερο**.

Στά νότια οί άκτές είναι άπότομες, άγριες, άπλησίαστες. Ήξαιρεσι άποτελοϋν οί άκτές τής **Μεσαράς** καί τής **Ήράπετρας**.

Σ' αυτόν τόν τόπο μέ τό θερμό μεσογειακό κλίμα ζοϋν καί γράφουν άπό τά μυθικά χρόνια τήν ιστορία τους οί Κρητικοί. Είναι καί αυτοί σάν τόν τόπο τους. "Άλλοτε φοβεροί, άτίθασοι, άνυπότακτοι πολεμισταί καί άλλοτε νοικοκυραίοι φιλήσυχοι, πού στήνουν τόν χορό, παίζουν τή λύρα, τραγουδοϋν τίσ όμορφες μαντινάδες τους καί πηδοϋν μέ κέφι στόν «πεντοζάλη», στόν «συρτό» καί στή «σούστα».

Ό Κρητικός μέ τήν τσόχνη γαλάζια βράκα του, τίσ ύψηλές μπότες, τό κεντημένο μεϊντανογιλέκο καί τό μαϋρο κροσσάτο μαντήλι δεμένο στό κεφάλι του είναι ένας ξεχωριστός τύπος άνθρώπου, πού άγαπά μέ πάθος τό νησί του καί μένει πιστός στίς παραδόσεις καί στά έθιμα τών προγόνων του.

Στήν Κρήτη ζοϋν σήμερα 457.000 άνθρωποι. Οί πιό πολλοί είναι άγρότες. "Άλλοι είναι ψαράδες καί ναυτικοί καί άλλοι άσχολοϋνται μέ τό έμπόριο, τή βιοτεχνία ή δουλεύουν στά λίγα έργοστάσια του νησιού.

Τά σπουδαιότερα **προϊόντα** τής Κρήτης είναι οί έλιές καί τό λάδι, τά έσπεριδοειδή, τά σταφύλια, τά δημητριακά, τά λαχανικά, τά κάστανα, τά χαρούπια, τ' άμύγδαλα, τό μέλι. Ήκλεκτής ποιότητας είναι τά κτηνοτροφικά προϊόντα του νησιού, τά κρασιά Κισσάμου, τά κάστανα. Στή νότια κυρίως Κρήτη παράγουν πολλά πρώιμα λαχανικά.

Άπό τά όρυκτά του νησιού σπουδαιότερο είναι ό γύψος, πού εξαγεται σε μεγάλες ποσότητες άπό τήν Άνατολική Κρήτη.

Ή **βιομηχανία** έπεξεργάζεται τά γεωργικά προϊόντα του νησιού. Ήγάρχουν πολλά έλαιουργεία, σαπωνοποιεία, ποτοποιεία, έργοστάσια

χυμῶν φρούτων, κονσερβοποιεία, βυρσοδεψεία, κλωστοϋφαντουργεία κ.ά.

Ἄρκετά ἀναπτυγμένη εἶναι καί ἡ **βιοτεχνία**.

Ἡ **συγκοινωνία** ἐξυπηρετεῖται μέ αὐτοκίνητα, πλοῖα, ἀεροπλάνα. Ἀεροδρόμια ὑπάρχουν στά Χανιά καί στό Ἡράκλειο. Ἐνας μέγανος αὐτοκινητόδρομος διασχίζει τή βόρεια παραλία τοῦ νησιοῦ. Στό ἐσωτερικό ὑπάρχουν πολλοί ἄλλοι μικρότεροι. Στά ὄρεινά χωριά ἀνεβαίνουν μέ μούλάρια.

Ἄσκησι. Ζωγράφισε τόν γεωφυσικό χάρτη τῆς Κρήτης.

Πολιτική εξέτασι τῆς Κρήτης

Ἡ Κρήτη εἶναι χωρισμένη στούς Νομούς: 1) **Χανίων**, 2) **Ρεθύμνης**, 3) **Ἡρακλείου** καί 4) **Λασιθίου**.

1. Ὁ **Νομός Χανίων** περιλαμβάνει τό δυτικό μέρος τοῦ νησιοῦ. Χωρίζεται στίς Ἐπαρχίες: α) **Κυδωνίας** μέ πρωτεύουσα τά **Χανιά** (40.000 κ.), β) **Ἀποκορώνου** μέ πρωτεύουσα τή **Βάμο**, γ) **Κισσάμου** μέ

Κρητικοί

πρωτεύουσα τόν **Κίσσαμο** (3.000 κ.), δ) **Σελίνου** μέ πρωτεύουσα τόν **Κάντανο** καί ε) **Σφακίων** μέ πρωτεύουσα τή **Χώρα Σφακίων**.

Τά Χανιά είναι ή δεύτερη πόλι τής Κρήτης σέ πληθυσμό. Ή παλαιά πόλι, τό «**Καστέλλι**», χτισμένη από τούς Βενετούς, διατηρεῖ τό παλαιό χρώμα τής. Οί νέες συνοικίες ἔχουν ωραίους δρόμους καί ωραίες οικόδομές.

Κοντά στά Χανιά βρίσκεται τό θαυμάσιο φυσικό λιμάνι τής **Σούδας** (5.000 κ.) καί πιό πάνω ή ωραία κωμόπολι **Μουρνιές** (3.000 κ.).

Στό γραφικό **Ἀκρωτήρι** ὑπάρχουν οί τάφοι τῶν Βενιζέλων μέ τό ἀγαλμα τής Ἐλευθερίας δίπλα τους.

Τά **Σφακιά** είναι ή πιό ὀρεινή γωνιά τής Κρήτης. Οί Σφακιανοί είναι γενναῖοι πολεμισταί καί, ὅταν ή πατρίδα μας ἦταν σκλαβωμένη στούς Τούρκους, αὐτοί ζοῦσαν ἐλεύθεροι στά βουνά τους!

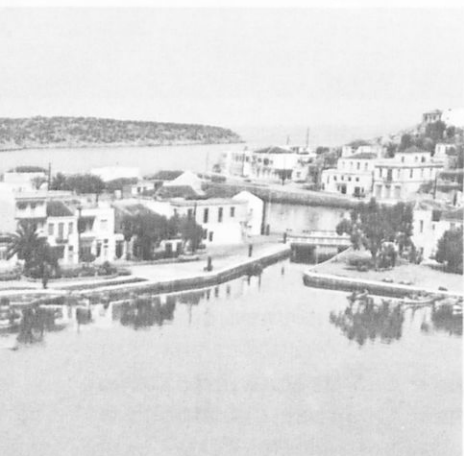
2. **Ὁ Νομός Ρεθύμνης** ἔχει πρωτεύουσα τό **Ρέθυμνο** (15.000 κ.), παλαιά πόλι μέ βενετσιάνικα κάστρα, στενά δρομάκια καί γραφικά σπία.

Κοντά στό Ρέθυμνο, στίς πλαγιές τής Ἰδης, βρίσκεται τό **Ἀρκάδι**. Στό ἱστορικό αὐτό μοναστήρι στήν ἐπανάστασι τοῦ 1866 πολλοί γενναῖοι Κρητικοί, ἀφοῦ ἔβαλαν φωτιά στό μπαρούτι τής ἀποθήκης,

Ἄρκαδι

Ἅγ. Νικόλαος

Ὀροπέδιο Λασιθίου

τινάχτηκαν στόν ἀέρα, γιά νά μήν πέσουν αἰχμάλωτοι στά χέρια τῶν Τούρκων!

Ὁ Νομός Ρεθύμνης χωρίζεται στίς Ἐπαρχίες: α) **Ρεθύμνης** μέ πρωτεύουσα τό **Ρέθυμνο**, β) **Ἀμαρίου** μέ πρωτεύουσα τό **Ἀμάρι**, γ) **Ἁγίου Βασιλείου** μέ πρωτεύουσα τό **Σπήλιο** καί δ) **Μυλοποτάμου** μέ πρωτεύουσα τό **Πέραμα**. Σ' αὐτήν βρίσκεται καί ἡ κωμόπολι **Ἀνώγεια** (3.000 κ.).

3. Ὁ **Νομός Ἡρακλείου** ἔχει πρωτεύουσα τό **Ἡράκλειο** (85.000 κ.), τή μεγαλύτερη πόλι καί τό σπουδαιότερο ἐμπορικό καί βιομηχανικό κέντρο τῆς Κρήτης. Τό **Ἡράκλειο** παλαιότερα ὠνομαζόταν **Χάνδακας** καί ἀπό τούς Τούρκους **Κάστρο**.

Σήμερα τό **Ἡράκλειο**, ἔδρα τοῦ Γενικοῦ Διοικητοῦ Κρήτης, εἶναι μιά ὠραία πόλι μέ παλαιές καί νέες συνοικίες, μέ ἱστορικά μνημεῖα καί μεγάλη κίνησι. Στό θαυμάσιο ἀρχαιολογικό μουσεῖο τῆς πόλεως φυλάγονται πολλά ἀνεκτίμητα κειμήλια τῆς κρητικῆς ἱστορίας.

Κοντά στό **Ἡράκλειο** βρίσκονται τά ἐρείπια τῆς **Κνωσοῦ**, τῆς ἀρχαίας πρωτεύουσας τῆς Κρήτης. Ἐδῶ καταφτάνουν καθημερινά πολλοί τουρίστες, γιά νά θαυμάσουν τήν ἐρειπωμένη πόλι τοῦ Μίνωα.

Στά νότια τοῦ νησιοῦ, στήν πεδιάδα τῆς **Μεσαρᾶς**, σώζονται ἐρεί-

πια από δύο αρχαίες πόλεις. Αυτές ήταν η **Φαιστός** και η **Γόρτυνα**.

Ο Νομός Ήρακλείου χωρίζεται στις **Έπαρχίες**: α) **Τεμένους** με πρωτεύουσα τό **Ήράκλειο** και κωμοπόλεις τή **Νέα Άλικαρνασσό** (6.000 κ.) και τίς **Άρχάνες** (4.000 κ.), β) **Πεδιάδος** με πρωτεύουσα τό **Καστέλλι**, γ) **Μαλεβιζίου** με πρωτεύουσα τόν **Άγιο Μύρωνα**, δ) **Πυργιωτίσσης** με πρωτεύουσα τούς **Βώρους**, ε) **Καινουργίου** με πρωτεύουσα τίς **Μοίρες** (3.000 κ.), στ) **Μονοφατισίου** με πρωτεύουσα τόν **Πύργο** και ζ) **Βιάννου** με πρωτεύουσα τόν **Πεϋκο**.

4. **Ο Νομός Λασιθίου** βρίσκεται στ' ανατολικά τής Κρήτης. Πρωτεύουσά του είναι ό **Άγιος Νικόλαος** (5.000 κ.) με ώραίο λιμάνι και γραφικές άκρογιαλιές πού έξελίσσονται σέ τουριστικά κέντρα.

Ο Νομός Λασιθίου χωρίζεται στις **Έπαρχίες**: α) **Μιραμπέλλου** με πρωτεύουσα τόν **Άγιο Νικόλαο** και σπουδαιότερη κωμόπολι τή **Νεάπολι** (3.000 κ.), β) **Λασιθίου** με πρωτεύουσα τό **Τζερμιάδο**, γ) **Ήραπέτρας**, στά νότια τοϋ Νομοϋ, με πρωτεύουσα τήν **Ήράπετρα** (8.000 κ.) και δ) **Σητείας** με πρωτεύουσα τή **Σητεία** (6.000 κ.).

Τό **Λασιθι** είναι ένα μικρό όροπέδιο ανάμεσα στις κορυφές τής Δίκτης με πλούσια χωράφια. Τό νερό γιά τό πότισμα τών χωραφιών αυ-

Ρέθυμνο

Φαράγγι Σαμαριάς

τῶν ἀντλείται ἀπό πηγὰδια μὲ πολλοὺς γραφικοὺς ἀνεμόμυλους.

Ἡ περιοχή τῆς Ἱεράπετρας εἶναι τὸ «θερμοκήπιο» τῆς Ἑλλάδος. Στὴν περιοχή τῆς παράγονται πολλὰ πρῶιμα λαχανικά.

Ἡ Κρήτη παρουσιάζει ἀξιόλογη **τουριστικὴ κίνησι** μὲ κυριώτερα κέντρα τὴν Κνωσό, τὸ Ἡράκλειο, τὰ Χανιά, τὸν Ἅγιο Νικόλαο, τὴ Φαιστό, τὴ Γόρτυνα.

- Ἀσκήσεις.** 1. Ζωγράφισε τὸν πολιτικὸ χάρτη τῆς Κρήτης.
2. Γράψε ἕκθεσι μὲ θέμα «Ἐνα ταξίδι στὴν Κρήτη».

ΓΕΝΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΙ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ

Νομοί	Πρωτεύουσα	Βουνά	Ὑψος
1. Χανίων	Χανιά	Ἴδη	2.456
2. Ρεθύμνης	Ρέθυμνο	Λευκά ὄρη	2.453
3. Ἡρακλείου	Ἡράκλειο	Δίκητη	2.148
4. Λασιθίου	Ἅγιος Νικόλαος	Σητείας	1.476

Προϊόντα: Ἐλιές, λάδι, σταφύλια, κρασιά, ἐσπεριδοειδῆ, λαχανικά, κτηνοτροφικά, δημητριακά, ξηροὶ καρποὶ κλπ...

Κανείς δὲν ξέρει ἀπὸ ποῦ ἀρχίζει ἡ ἱστορία τῆς Κρήτης. Ἡ ἀρχὴ τῆς χάνεται στὰ βάθη τοῦ χρόνου, ἐκεῖ πού σμίγει ἡ ἱστορία μὲ τὸν μῦθο... Τὰ ἐρειπωμένα παλάτια τοῦ Μίνωα, ὁ μῦθος τοῦ Μινώταυρου καὶ τοῦ Δαιδάλου, οἱ 100 ἀρχαῖες κρητικὲς πόλεις, πού ἀναφέρει ὁ Ὅμηρος, καὶ οἱ ἀνεκτίμητοι παλαιοὶ θησαυροὶ, πού εἶναι συγκεντρωμένοι σήμερα στὰ μουσεῖα τῆς Κρήτης, μαρτυροῦν τὴν ἀρχαία δόξα τῆς.

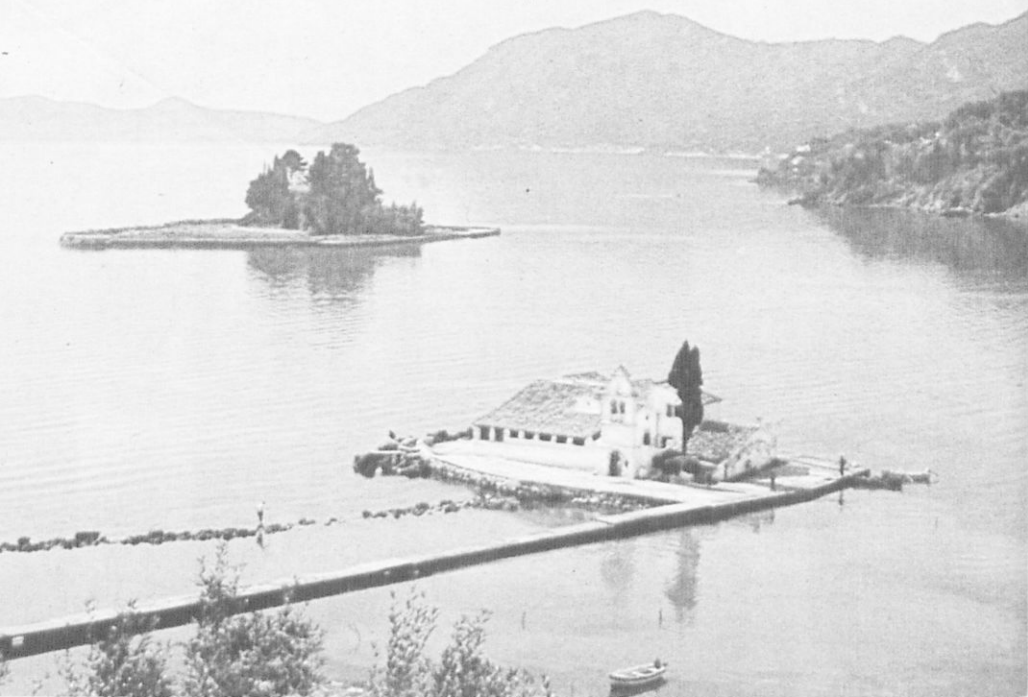
Ὅταν κατέβηκαν στὴν Κρήτη οἱ Ἀχαιοὶ καὶ ἀργότερα οἱ Δωριεῖς, τὸ μεγαλεῖο τοῦ μινωικοῦ πολιτισμοῦ ἔσβησε γιὰ πάντα. Στὰ κατοπινά χρόνια ἡ Κρήτη ἄλλαξε πολλοὺς ἀφέντες. Οἱ Ρωμαῖοι, οἱ Ἀραβες, οἱ Βενετοὶ καὶ οἱ Τούρκοι προσπάθησαν νὰ κάμουν δικό τους τὸ ἥρωικό νησί. Μά ἡ Κρήτη ἔμεινε ἐλληνική, γιὰ τὰ παιδιὰ τῆς ἀπὸ τὰ πανάρχαια χρόνια συνήθισαν ν' ἀγαποῦν τὴ ζωὴ καὶ νὰ μὴ φοβοῦνται τὸν θάνατο.

Κνωσός — έρείπια ανακτόρου

Κνωσός — ό θρόνος του Μίνωα

Κέρκυρα - Ποντικονησι

ΤΑ ΕΠΤΑΝΗΣΑ

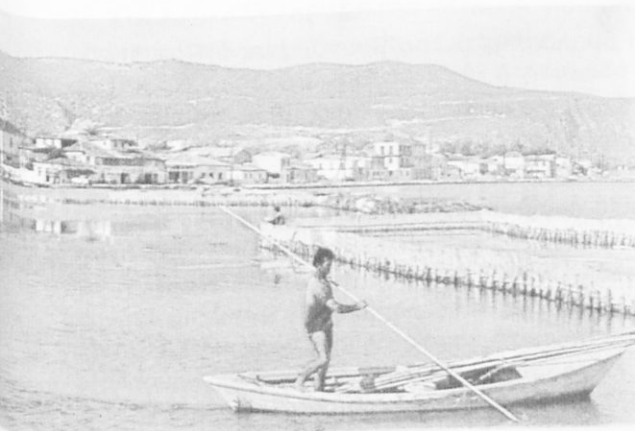
Έφτά μεγάλα νησιά λούζονται στά κύματα του Ίονιου πελάγους: 'Η **Κέρκυρα**, οί **Παξοί**, ή **Λευκάδα**, ή **Κεφαλληνία**, ή **Ίθάκη**, ή **Ζάκυνθος** καί τά **Κύθηρα**. Γύρω άπό αυτά υπάρχουν πολλά άλλα μικρότερα.

Τόποι καταπράσινοι, παραδεισένιοι, πανέμορφοι σάν ζωγραφιές! Μαγευτικά θέρετρα μέ γραφικούς όρμους, έλκυστικές άκρογιαλιές, όμορφες πόλεις μέ δικό τους χρώμα, μνημεία του παλιού καιρού φορτωμένα δόξα καί θρύλους.

Οί Έπτανήσιοι, πολιτισμένοι κι εύγενικοί, γεμάτοι άπό ζωή καί διάθεση, παίρνουν τά βράδυα τήν κιθάρα τους καί τραγουδοῦν γλυκές, μελωδικές καντάδες. Τά Έπτάνησα είχαν τήν τύχη νά μή γνωρίσουν τούρκικη σκλαβιά. "Όταν ή πατρίδα μας υποδουλώθηκε στους Τούρκους, τά κατείχαν οί Βενετοί. Άργότερα τά πήραν οί Γάλλοι, οί Ρώσοι, οί Άγγλοι, πού τά κράτησαν ώς τά 1864.

Δ. Σολωμός

Κερκυραίες

Λευκάδα

ΤΑ ΕΠΤΑΝΗΣΑ

‘Από τούς Εύρωπαίους άφέντες τους οί ‘Επτανήσιοι έμαθαν πολλά καί γνώρισαν τόν σημερινό πολιτισμό, πολύ πρίν τόν γνωρίσουν οί “Ελληνες τής άλλης ‘Ελλάδος.

‘Αγαπούν τή μουσική, τό τραγουδι, τά γράμματα καί τίς τέχνες. Στόν τόπο τους γεννήθηκαν ό έθνικός μας ποιητής Διονύσιος Σολωμός καί πολλοί άλλοι ποιηταί καί λογοτέχνες.

Γιά τά Κύθηρα μιλήσαμε στόν Νομό Πειραιώς. Τά υπόλοιπα νησιά χωρίζονται στους Νομούς: 1) **Κερκύρας**, 2) **Λευκάδος**, 3) **Κεφαλληνίας** καί 4) **Ζακύνθου**.

1. **‘Ο Νομός Κερκύρας** περιλαμβάνει τήν **Κέρκυρα**, τούς **Παξούς** καί μερικά νησάκια.

‘Η Κέρκυρα, τό καταπράσινο νησί τών Φαιάκων μέ τά γαλανά άκρογιάλια, τούς λουλουδιασμένους λόφους καί τά κατάφυτα βουνά, μέ τά πολλά λιοστάσια καί τούς γραφικούς κόλπους, είναι ή άρχόντισσα του ‘Ιονίου.

Τό έδαφός της είναι όμαλό. Ψηλότερο βουνό είναι ό **Παντοκράτορας**.

Τό **κλίμα** σ’ όλα τά ‘Ιόνια νησιά είναι μεσογειακό μέ συχνές βροχές. Γι’ αυτό όλα είναι καταπράσινα.

‘Η Κέρκυρα παράγει έλιές, έσπεριδοειδή, σταφύλια, λαχανικά, δημητριακά, κτηνοτροφικά προϊόντα. Οί θάλασσές της έχουν άφθονα ψάρια.

Στήν Κέρκυρα καί στους Παξούς ζοϋν 93.000 άνθρωποι.

Πρωτεύουσα του νησιού είναι ή **Κέρκυρα** (31.000 κ.), παλαιά πόλι μέ δικό της χρώμα. Σ’ αυτήν συναντά κανείς παλαιά γραφικά δρομάκια καί σύγχρονες πλατειές λεωφόρους, ώραιες πολυκατοικίες καί παλαιά βενετσιάνικα άρχοντικά, έρειπωμένα κάστρα, μεγαλοπρεπείς ναούς, ώραία δημόσια κτήρια.

Στήν πόλι υπάρχουν άρκετά έργοστάσια, έλαιουργεία, σαπωνοποιεία, τυπογραφεία.

Πολιοϋχος τής Κερκύρας είναι ό “Άγιος Σπυριδών.

‘Ο **τουρισμός** είναι μεγάλη πηγή πλούτου για τήν Κέρκυρα. Κάθε χρόνο χιλιάδες τουρίστες επισκέπτονται τ’ ώραίο νησί, στό όποιο υπάρχουν θαυμάσια ξενοδοχεία καί κέντρα ψυχαγωγίας.

Τό λιμάνι τής Κερκύρας έχει μεγάλη κίνησι καί κοντά στήν πόλι υπάρχει καί άεροδρόμιο.

Μερικά από τ' αξιοθέατα του νησιού είναι τό γραφικό **Ποντικονήσι**, τό **Άχιλλειο**, τό **Μόν Ρεπό**, ή **Γαρίτσα**, ή **Παλαιοκαστρίτσα**.

2. Στόν **Νομό Λευκάδος** ανήκουν τά νησιά **Λευκάδα**, **Μεγανήσι** και μερικά νησάκια.

Ένας πολύ στενός πορθμός πλάτους 25 περίπου μέτρων χωρίζει τή Λευκάδα από τίς άκτές τής Άκαρνανίας.

Ή Λευκάδα είναι όρεινό νησί. Έχει όμως αρκετές κοιλάδες μ' έλαιώνες, άμπέλια, έσπεριδοειδή.

Τό ψηλότερο βουνό της είναι ή **Έλάτη**.

Τό νησί παράγει έκλεκτά κρασιά και κτηνοτροφικά προϊόντα. Στά ίχθυοτροφεία και στίς θάλασσες του νησιού οί ψαράδες πιάνουν άφθονα ψάρια.

Ύπάρχουν επίσης άλυκές, από τίς όποιες έξάγεται άφθονο άλάτι.

Στή Λευκάδα ζοϋν 25.000 κάτοικοι, πού ασχολοϋνται κυρίως μέ τή γεωργία, τήν κτηνοτροφία, τήν άλιεία.

Πρωτεύουσα του νησιού είναι ή **Λευκάδα** (7.000 κ.).

Στή Λευκάδα γεννήθηκαν οί ποιηταί Άριστοτέλης Βαλαωρίτης και "Άγγελος Σικελιανός.

3. **Ο Νομός Κεφαλληνίας** περιλαμβάνει τά νησιά **Κεφαλληνία (Κεφαλλονιά)**, **Ίθάκη**, **Κάλαμο** και μερικά άλλα μικρότερα. Στά νησιά αυτά ζοϋν 37.000 άνθρωποι.

Ή Κεφαλλονιά είναι τό μεγαλύτερο νησί του Ίονίου. Τό έδαφος της, όπως και τό έδαφος τής γειτονικής της Ίθάκης, είναι όρεινό και ή θάλασσα εισχωρεί βαθιά στή στεριά και σχηματίζει πολλούς κόλπους και χερσονήσους και στά δυό νησιά.

Στό δυτικό τμήμα τής Κεφαλλονιάς σχηματίζεται ό βαθύς **κόλπος του Άργοστολίου** και ή χερσόνησος **Πάλη**.

Οί άκτές άλλοϋ είναι άγριες και άπόκρημνες και άλλοϋ όμαλές, άμμουδερές, μέ πολλές φυσικές όμορφιές. Σέ πολλά μέρη σχηματίζονται σπήλαια και καταβόθρες.

Ψηλότερο βουνό είναι ό **Αίνος**, πού σκεπάζεται από ώραία δάση.

Τό νησί παράγει έκλεκτά κρασιά, έλιές, σταφύλια, όσπρια, δημητριακά. Οί καλλιεργήσιμες έκτάσεις όμως είναι λίγες και γι' αυτό πολλοί Κεφαλλονίτες ξενιτεύονται.

Οί Κεφαλλονίτες είναι έξυπνοι, έργατικοί, τολμηροί και δραστήριοι άνθρωποι. Πολλοί ασχολοϋνται μέ τό έμπόριο και τή ναυτιλία.

Ζάκυνθος

Ο Νομός Κεφαλληνίας χωρίζεται στίς **Έπαρχίες**: α) Κραναίας μέ πρωτεύουσα τό **Άργοστόλι**, β) Πάλης μέ πρωτεύουσα τό **Ληξούρι** (3.000 κ.), γ) **Σάμης** μέ πρωτεύουσα τή **Σάμη** (1.000 κ.) καί δ) **Ίθάκης** μέ πρωτεύουσα τήν **Ίθάκη** (2.000 κ.).

Πρωτεύουσα του νησιού είναι τό **Άργοστόλι** (7.000 κ.), μιά όμορφη μικρή πόλι μέ θαυμάσιο λιμάνι.

Προστάτης τής Κεφαλληνίας είναι ό “Άγιος Γεράσιμος.

Ή **Ίθάκη** είναι τό πασίγνωστο νησί του πολυμήχανου Όδυσσέα. Σήμερα σ’ αυτή ζοϋν 5.000 περίπου κάτοικοι, πολλοί από τούς όποιους είναι ναυτικοί.

Λίγοι άνθρωποι ζοϋν στά γειτονικά νησιά **Κάλαμο** καί **Καστό**.

Ή Κεφαλλονιά έχει καί άεροπορική συγκοινωνία.

4. **Ό Νομός Ζακύνθου**. Ή Ζάκυνθος, όμορφη, γαλήνια, σαν ένα μεγάλο περιβόλι γεμάτο από πολύχρωμα λουλούδια, άμπέλια, έλαιώνες κι έσπεριδοειδή, χάρεται τή γαλανή θάλασσα καί στολίζει πραγματικά τήν Έλλάδα, όπως λένε στό τραγούδι τους οί γλυκόφωνοι κανταδόροι του νησιού.

«**Λουλούδι τῆς Ἀνατολῆς**» ὀνομάζουν τὴ Ζάκυνθο οἱ ξένοι! Ὁ ποιητὴς Σωτῆρης Σκίπης τὴν ἔλεγε «**Μοσχονήσι**»!

Στὴ Ζάκυνθο γεννήθηκε ὁ ἔθνικός μας ποιητὴς Διονύσιος Σολωμός καὶ αὐτὴν ἔχουν πατρίδα ὁ ποιητὴς Ἀνδρέας Κάλβος καὶ ὁ Γρηγόριος Ξενόπουλος.

Τὸ ψηλότερο βουνό τῆς Ζακύνθου εἶναι ὁ **Βραχίονας**.

Τὸ **κλίμα** τῆς εἶναι μεσογειακό· εἶναι νησί πολὺ εὐφορο. Παράγει σταφύλια, ἐλιές, ἐσπεριδοειδῆ, κτηνοτροφικά προϊόντα.

Στὴ Ζάκυνθο ζοῦν 30.000 ἄνθρωποι.

Πρωτεύουσα τοῦ νησιοῦ εἶναι ἡ **Ζάκυνθος** (9.000 κ.). Ἡ παλαιὰ πόλι καταστράφηκε ἀπὸ τὴς μεγάλους σεισμούς τοῦ 1953. Ἡ νέα Ζάκυνθος εἶναι ὡραία πόλι καὶ διατηρεῖ τὸ παλαιό της χρῶμα.

Στὴ μεγάλη πλατεῖα τοῦ Μώλου ὑψώνεται τὸ μαρμάρينو ἄγαλμα τοῦ Δ. Σολωμοῦ καὶ κοντὰ στὴν προκυμαῖα ὁ μεγαλοπρεπῆς ναός τοῦ Ἀγίου Διονυσίου, τοῦ πολιοῦχου τῆς Ζακύνθου.

Πάνω ἀπὸ τὴν πόλι ὑψώνεται ὁ μαγευτικός λόφος τοῦ Στράνη. Ἐκεῖ ὁ Σολωμός ἔγραψε τὸν ἔθνικό μας ὕμνο.

Ἡ Ζάκυνθος συνδέεται ἀεροπορικῶς μὲ τὴν Ἀθήνα.

- Ἀσκήσεις.**
1. Ζωγράφισε στὴ χαρτογραφία σου τὰ Ἐπτάνησα.
 2. Γράψε ἕκθεσι μὲ θέμα «Ἐνα ταξίδι μὲ ἀεροπλάνο πάνω ἀπὸ τὰ Ἐπτάνησα».
 3. Ποιὰ Ἴονια νησιά σᾶς θυμίζουν τὸν Ὀδυσσεά;
 4. Ποιό εἶναι τὸ πιό πυκνοκατοικημένο νησί τοῦ Ἰονίου; Γιατί;
 5. Ποῦ γεννήθηκε ὁ ἔθνικός μας ποιητὴς; Ποῦ πέθανε;

ΓΕΝΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΙ ΝΗΣΙΩΝ ΙΟΝΙΟΥ ΠΕΛΑΓΟΥΣ

Νομοί	Πρωτεύουσα	Προϊόντα
1. Κερκύρας	Κέρκυρα	Ἐλιές, λάδι, σταφύλια,
2. Λευκάδος	Λευκάδα	κρασιά, ἐσπεριδοειδῆ,
3. Κεφαλληνίας	Ἀργοστόλι	λαχανικά, κτηνοτροφικά,
4. Ζακύνθου	Ζάκυνθος	δημητριακά, ἀλειυτικά κλπ.

ΓΕΝΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Βουνά	Ύψος	Ποταμοί	Λίμνες	Πεδιάδες
Όλυμπος	2.917	Έβρος	Βεγορίτιδα	Θεσσαλίας
Σμόλικας	2.637	Νέστος	Τριχωνίδα	Θεσσαλονίκης
Βόρας	2.524	Στρυμόνας	Βόλβη	Σερρών
Γράμμος	2.520	Άξιός	Λαγκαδά	Νησιά
Γκίωνα	2.510	Αλιάκμονας	Μικρή Πρέσπα	Κρήτη
Τύμφη	2.497	Πηνειός	Μεγ. Πρέσπα	Εύβοια
Άθαμανικά	2.469	Άχελώος	Καστοριάς	Λέσβος
Παρνασσός	2.457	Άραχθος	Υλίκη	Ρόδος
Ίδη	2.456	Άλφειός	Παμβώτιδα	Χίος
Λευκά όρη	2.452	Ευρώτας	Πετρών	Κεφαλληνία

Μεγάλες πόλεις

Άθήνα -Πειραιάς	2.540.241
Θεσσαλονίκη	557.360
Πάτρα	112.228
Βόλος	88.196
Ήράκλειο	84.710
Λάρισα	72.760
Καβάλα	46.887
Σέρρες	41.091
Χανιά	40.564
Καλαμάτα	40.402

Πληθυσμός

Στερεά Ελλάδα	3.532.318
Πελοπόννησος	986.912
Θεσσαλία	659.913
Ήπειρος	310.334
Μακεδονία	1.890.684
Θράκη	329.582
Κρήτη	456.642
Νησιά Αιγαίου	417.813
Νησιά Ίονίου	184.443
	<u>8.768.641</u>

Προϊόντα

Δημητριακά, καπνός, βαμβάκι, ρύζι, ζαχαρότευτλα, όσπρια, λαχανικά, καρπούζια, πεπόνια, πατάτες, έλιές, φρούτα, σταφύλια, σůκα, έσπεριδοειδή, κτηνοτροφικά προϊόντα, μέλι, μετάξι, δασικά, άλιευτικά, βιομηχανικά, βιοτεχνικά προϊόντα, όρυκτά.

Ίαματικές πηγές

Βουλιαγμένη, Μέθανα, Καλλιθέα (Ρόδου), Αϊδηψός, Καϊάφα, Κυλλήνη, Κουνουπέλι, Έλευθερές, Σμόκοβο, Λουτράκι, Κύθνος, Ίκαρία, Νιγρίτα, Καμένα Βούρλα, Πλατύστομο, Ύπάτη, Θερμοπύλες, Λουτράκι, Σάριζα, Ξυνό Νερό.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΣΕΙΣΜΟΙ - ΠΑΛΙΡΡΟΙΑ - ΑΝΕΜΟΙ

Στά 1953 φοβεροί **σεισμοί** κατέστρεψαν τίς πόλεις καί τά χωριά τῶν Ἐπτανήσων. Γιά πολλές ἡμέρες ὁ τόπος ὅλος σειόταν συχνά. Τά σπίτια, οἱ ναοί μέ τά ψηλά γραφικά καμπαναριά, τά μεγαλοπρεπή ἀρχοντικά τῶν ὠραίων νησιῶν σωριάζονταν στή γῆ! Καί οἱ ἄνθρωποι τρομαγμένοι ἔτρεχαν στούς δρόμους, γιά νά σωθοῦν. Πολλοί θρηνοῦσαν γιά τόν χαμό ἀγαπημένων προσώπων, πού βρῆκαν φριχτό θάνατο κάτω ἀπό τά ἐρείπια τῶν γκρεμισμένων σπιτιῶν τους.

Οἱ σεισμοί προξενοῦν μεγάλες καταστροφές. Στήν Στ' τάξι θά μάθετε τίς αἰτίες πού τούς προκαλοῦν.

Στά τελευταῖα χρόνια ἔγιναν καταστρεπτικοί σεισμοί σέ πολλά μέρη τῆς πατρίδας μας: στά Ἐπτάνησα, στή Θεσσαλία, στήν Αἰτωλοακαρνανία, στήν Εὐρυτανία καί παλαιότερα στήν Κόρινθο. Οἱ περιοχές στίς ὁποῖες γίνονται σεισμοί λέγονται **σεισμόπληκτες περιοχές**.

Τό Κράτος μας καί ὅλοι οἱ Ἕλληνες βοήθησαν, ὅσο μπορούσαν, τούς δυστυχισμένους κατοίκους τῶν περιοχῶν αὐτῶν μέ πολλοῦς τρόπους. Ὅλοι οἱ Ἕλληνες ἔκαμαν ἐράνους κι ἔστειλαν φάρμακα, ροῦχα, τρόφιμα, χρήματα στούς σεισμόπληκτους ἀδερφούς τους. Ἐράνους ἔκαμαν στά σχολεῖα τους καί ὅλα τά Ἑλληνόπουλα κι ἔστειλαν δέματα μέ ροῦχα, τρόφιμα, βιβλία, παιχνίδια καί ἄλλα εἶδη στά παιδιά τῶν σεισμόπληκτων σχολεῖων.

Ἄς εὐχῆθοῦμε παρόμοιες συμφορές νά μήν ἔρθουν στή χώρα μας.

Παλίρροια. Συχνά στίς ἀκραθαλασιές βλέπομε τά νερά τῆς θάλασσας ἄλλοτε νά φουσκώνουν καί ν' ἀπλώνωνται πρὸς τή στεριά καί ἄλλοτε νά κατεβαίνουν, σά νά λιγοστεύουν. Στήν πρώτη περίπτωσι ἔχομε **πλημμυρίδα**. Στή δεύτερη **ἄμπωτι**. Τό φαινόμενο αὐτό λέγεται **παλίρροια**. Σέ προηγούμενο κεφάλαιο μιλήσαμε γιά τήν παλίρροια πού παρατηρεῖται στόν πορθμό τοῦ Εὐρίπου.

Οἱ **ἄνεμοι** ἐπηρεάζουν τό κλίμα τῆς πατρίδας μας. Ἄλλοι φυσοῦν ἀπό τόν Βοριά καί φέρνουν χιόνια καί κρύα καί ἄλλοι ἔρχονται ἀπό τόν θερμό Νότο καί φέρνουν ζέστη. Ὁ πιό γνωστός νότιος ἄνεμος εἶναι ὁ **Σιρόκος** ἢ **Λίβας**. Τό καλοκαίρι στίς ἑλληνικές θάλασσες φυσοῦν τά **μελτέμια**, πού εἶναι ἄνεμοι βόρειοι, πολλές φορές δυνατοί. Στά παραθαλάσσια μέρη φυσοῦν ἡ **θαλάσσια** καί ἡ **ἀπόγειος αὔρα**.

Συχνές εἶναι ἐπίσης οἱ θύελλες καί οἱ καταιγίδες.

Ἐνάλογα μέ τή διεύθυνσι ἀπό τήν ὁποία φυσοῦν οἱ ἄνεμοι ἔχουν διάφορα ὀνόματα, πού ἀλλάζουν ἀπό τόπο σέ τόπο.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Α. ΠΑΤΡΙΔΟΓΝΩΣΙΑ - ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ Γ' ΤΑΞΕΩΣ

Είσαγωγή στην πατριδογνωσία.....	Σελις	8
Είσαγωγή στην πατριδογνωσία της Γ' τάξεως.....	»	27
Τό χωριό μας.....	»	29
Τά γειτονικά χωριά.....	»	43
Ἡ Ἐπαρχία μας.....	»	49
Ὁ Νομός μας.....	»	62

Β. ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ Δ' ΤΑΞΕΩΣ

Σύντομη γεωφυσική εξέταση της Ἑλλάδος.....	»	92
Οικονομική εξέταση της Ἑλλάδος.....	»	96
Πολιτική εξέταση της Ἑλλάδος.....	»	102
Οἱ φυσικές περιοχές της Ἑλλάδος.....	»	103
Ἡ Στερεά Ἑλλάδα.....	»	106
Ἡ Πελοπόννησος.....	»	128
Ἡ Θεσσαλία.....	»	142
Ἡ Ἠπειρος.....	»	150
Ἡ Μακεδονία.....	»	160
Ἡ Θράκη.....	»	191
Τά νησιά τοῦ Αἰγαίου πελάγους.....	»	195
Ἡ Κρήτη.....	»	206
Τά Ἐπτάνησα.....	»	214
Σεισμοί - Παλίρροια - Ἄνεμοι.....	»	222

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΣΥΝΤΑΞΕΩΣ ΠΡΟΚΗΡΥΞΕΩΣ

1) Α. Κούλας, 2) Κ. Μάνος, 3) Ἴ. Χριστιάς

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΚΡΙΣΕΩΣ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

1) Ἴ. Φαριανός, 2) Β. Κονιδιτσιώτης, 3) Ε. Παπαϊωάννου, 4) Ζ. Μπογιατζόγλου,
5) Ἴ. Ζαρόκωστας

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΚΡΙΣΕΩΣ ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΣΕΩΣ

1) Ν. Νικολάου, 2) Ἴ. Μοράλλης, 3) Ἐμμ. Ζέππος, 4) Κ. Γραμματόπουλος,
5) Γ. Βελισσαριδής

ΦΙΛΟΛΟΓΟΣ ΓΙΑ ΤΗ ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΚΑΙ ΤΗ ΔΙΟΡΘΩΣΗ ΔΟΚΙΜΙΩΝ

Ἰωάννης Λιναρδής

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΕΣ ΓΙΑ ΤΗ ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΙΚΗ ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΣΗ

1) Κ. Νομικός, 2) Ἐλ. Ἀτσάλου

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΤΟΥ ΓΡΑΦΕΙΟΥ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ ΔΗΜΟΤ. ΕΚΠ/ΣΕΩΣ

Κων/νος Μάνος

0020555845

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΒΟΥΛΗΣ

ΕΚΔΟΣΙΣ Β', 1973 (V) — ΑΝΤΙΤ. 200.000 — ΣΥΜΒΑΣΙΣ : 2291/29-1-73
ΕΚΤΥΠΩΣΙΣ - ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ : Μ. ΠΕΧΛΑΙΒΑΝΙΔΗΣ & ΣΙΑ - Α. Ε.

...ριοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Επισκευής Πολυτεχνική